DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

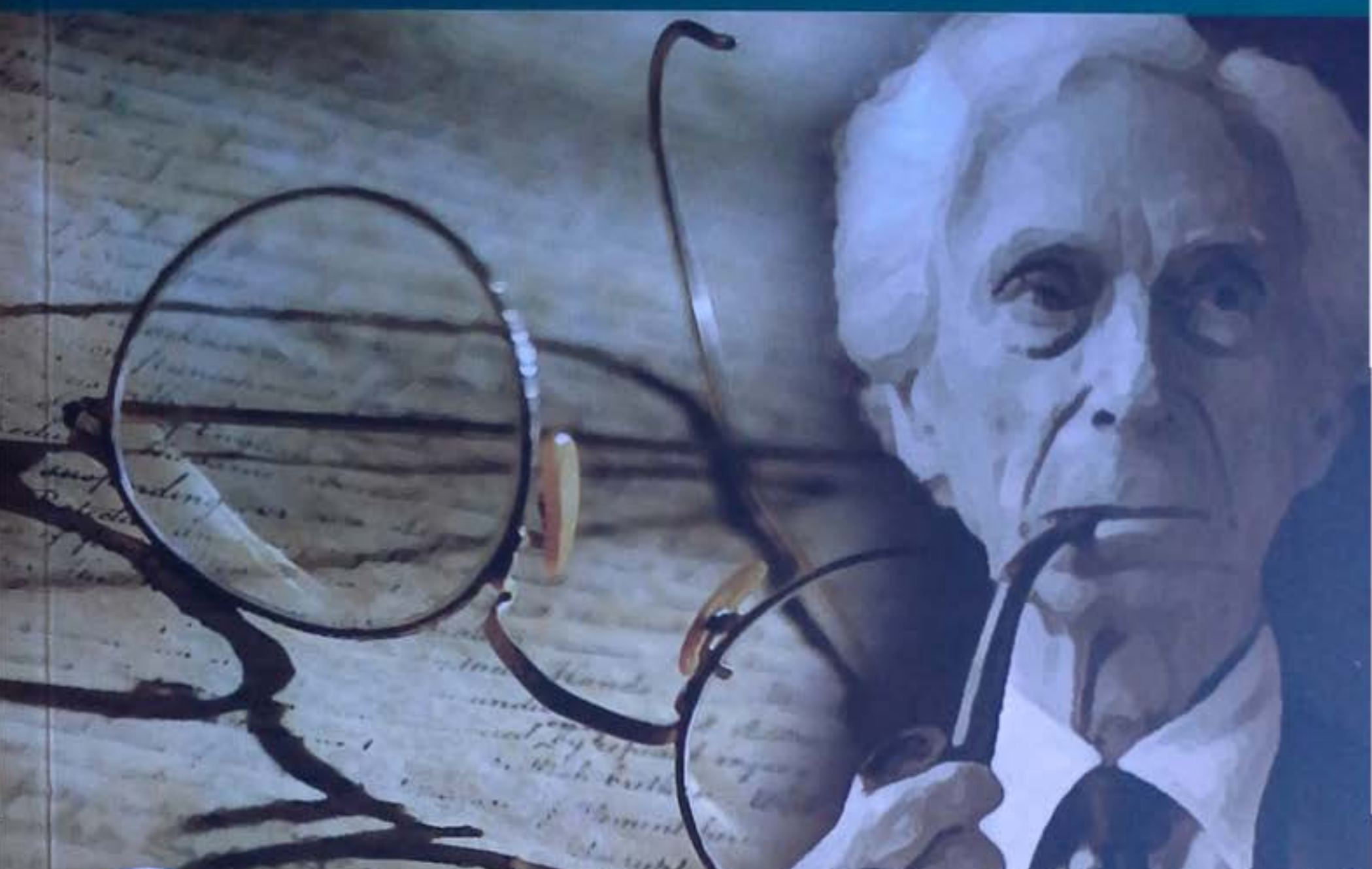

Bertrand Russell

Russell'dan Seçme Yazılar

DOST

2. Baskı

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Russell'dan Seçme Yazılar

Bertrand Russell
(1872-1970)

Dünyaca tanınan İngiliz düşünür, mantıkçı ve matematikçi Bertrand Russell Cambridge'deki Trinity College'de öğrenim gördü. ABD'de geometri konusunda konferanslar verdikten sonra İngiltere'ye döndü ve London School of Economics'te eğitmenliğe başladı. Kuşkuculuğun temel olduğu bir bilimsel dünya görüşünü, insancıllığı, dini itikatları toplumsal bir sorun olarak gören ahlaki tavrını hemen her eserinde görmek mümkündür. Benimsediği muhalif anlayış nedeniyle kimi zaman para cezalarına çarptırılan, kimi zaman da hapis yatmak zorunda kalan Russell, toplumsal ve siyasal meseleler konusundaki duyarlılığını her zaman korudu. 1950'de Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanan düşünürün başlıca yapıtları arasında *The Principles of Mathematics* (1903), Alfred North Whitehead ile birlikte kaleme aldığı *Principia Mathematica* (1910), *Power: A New Social Analysis* (1938), *History of Western Philosophy* (1945) ve *Autobiography* (1967) sayılabilir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Rabia Nilgün Aydoğan

Özel Amerikan Robert Lisesi ve Boğaziçi Üniversitesi Mütercim-Tercümanlık Bölümü'nde öğrenim gördü. Bir süre Innsbruck Üniversitesi'nde Almanca dil eğitimi aldı. Çeşitli eğitim kurumları ve özel kuruluşlarda okutman ve çevirmen olarak çalıştı. Yaptığı çeviriler 1995 yılından bu yana çeşitli yayınevlerince yayımlanıyor.

Russell, Bertrand
Russell'dan Seçme Yazılar
ISBN 978-975-298-109-6 / Türkçesi: Rabia Nilgün Aydoğan / Dost Kitabevi Yayınları
Kasım 2012, Ankara, 131 sayfa
Tarih-Felsefe-Ruhbilim-Siyaset

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

RUSSELL'DAN SEÇME YAZILAR

Bertrand Russell

DOST
kitabevi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ISBN 978-975-298-109-6

Russell's Best
BERTRAND RUSSELL

© "All rights reserved."
"Authorised translation from the
English language edition published by Routledge,
a member of the Taylor & Francis Group, copyright
of The Bertrand Russell Peace foundation."

Bu kitabın Türkçe yayın hakları
Dost Kitabevi Yayınları'na aittir.
Birinci Baskı, Şubat 2004, Ankara
İkinci Baskı, Kasım 2012, Ankara

İngilizceden çeviren, Rabia Nilgün Aydoğan

Teknik Hazırlık, Mehmet Dirican - Dost İTB

Baskı ve cilt, Pelin Ofset Ltd. Şti.;
İvedik Organize Sanayi Bölgesi, Matbaacılar Sitesi
588. Sokak No: 28-30, Yenimahalle / Ankara
Tel: (0312) 395 25 80-81 • Fax: (0312) 395 25 84

Dost Kitabevi Yayınları
Paris Caddesi No: 76/7 Kavaklıdere 06680, Ankara
Tel: (0312) 435 93 70 • Fax: (0312) 435 79 02
www.dostyayinevi.com • bilgi@dostyayinevi.com

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İçindekiler

Bu Seçki İçin Bertrand Russell'ın Önsözü 7

Giriş 9

Psikoloji 13

Din 27

Cinsellik ve Evlilik 47

Eğitim 65

Politika 85

Ahlak 103

Sonsöz 131

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bu Seçki İçin Bertrand Russell'ın Önsözü

Profesör Egner'in, Bertrand Russell Seçkisi'nin gözden geçirilmiş yeni bir baskısını yayımlaması sevindirici bir haber. Seçkiyi hazırlamada ve sıkıntısızca ve aşırı bir çaba gerektirmeden okunacak bir eser üretmede gösterdiği beceri ve tarafsızlık hayranlık uyandırıcı. Ne var ki, Profesör Robert E. Egner ve Mr. Lester E. Denonn'un editörlüğünü yaptığı *The Basic Writings of Bertrand Russell* (*Bertrand Russell'ın Denemeleri*) adlı kitabın önsözünde söylediklerimi tekrarlamak isterim. Demiştim ki: 'Dürüst davrandığımın düşünülmesini istemediğim yegane zaman, ciddi olduğum zamandır.'

Yıllar geçtikçe ciddiyet karşısında daha çok kuşku duyar ve ardında, her zaman olmasa bile çoğu kez bir üçkağıdın gizlendiğini görür oldum. Modern dünyanın yoksun olduğu en büyük şey güler yüzlü, iyi niyetli bir hoşgörü; ve bunun başlıca düşmanı da insan ırkının çoğunluğunu soysuz olarak yargılayan katı ve dogmacı bir ahlak anlayışıdır. Ciddiyete karşı en iyi silah nüktedir. Diğer silahlar sadece daha dogmacı ve bağnaz bir ciddiyet üretir. Ben bu tehlikeden sakınmaya çalıştım ama itiraf etmeliyim ki bu çabamda her zaman başarılı olamadım.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Giriş

Bertrand Russell'ı genel okur kitlesine tanıtmak gereksiz; yüz yıla yakındır kalemi işleyen Russell'ın yüzden fazla kitabı ve sayısız makalesi insanoğlunun bilgi arayışı kadar geniş kapsamlı bir düşünceler dizisini kapsar. Lord Russell yazılarında yer verdiği çok sayıdaki toplumsal soruna her zaman bilimsel açıdan yaklaşmış, yani belirttiği görüşler hakkında buyurucu bir kesinlik iddiasında olmamıştır.

Lord Russell'ın toplumsal felsefesini kavramayı sağlayacak temel bir anahtar mevcut mudur? Felsefe diline alışık olmayan okurun anlayarak ve kavrayarak okuması için başlaması gereken belirli bir yer var mıdır? Açıklık, biçem ve içerik açısından, bu kitabın hazırlanmasında kullanılan çok sayıda kitap ve makale fazlasıyla göstermektedir ki yirminci yüzyıl yazarları arasında Lord Russell'ın eşi benzeri yoktur. Öte yandan bu kitapta yer alan yazıları eşsiz kılan ise Lord Russell'ın din, eğitim, etik, politika, psikoloji ve cinsellik gibi çok çeşitli konuları işlerken başvurduğu keskin alaycılıktır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Tarihte nadiren, tanınmış felsefecilerden biri aynı zamanda hem parlak bir zeka hem de ince bir espri anlayışı sergilemiştir. felsefe çevrelerinde tanınan en son nükteci Voltaire'di ama o, aynı zamanda matematikçi ya da önemli bir felsefeci değildi. Her ne kadar Lord Russell hayatı boyunca bağnazların hedefi olduysa da bu saldırılar onun açık fikirli görüşlerinden vazgeçmesine yol açmamıştır. Yirminci yüzyılda başka hiçbir felsefeci Lord Russell kadar çirkin bir biçimde yanlış değerlendirilmemiştir. Geniş kitleler onu, bir idol-yıkıcı ve ahlaksızlık felsefesinin piri olarak görmeye itilmişlerdir. Bu, korku ve nefret adındaki ikiz kötülüklerden kaynaklanan yanlış bir betimlemedir. Onun insan hayatına ait her alanda ısrarla iyilikseverlik çağrısı yapması onu eleştirenlerin birçoğunun gözünden kaçmıştır. Hayatı boyunca dünyaya gerekenin modası geçmiş bir şey, insanlığa karşı sevgi ya da şefkat duygusu olduğunu ileri sürmüştür. Ne yazık ki onu eleştirenler küstah bir sessizlik içinde onun bu yöndeki sözlerini görmezlikten gelmişlerdir.

Lord Russell özgür düşünce savunuculuğu yapmanın ve cinsel ahlak konusunu araştırmanın bedelini, 1940 yılında New York'ta, mahkeme kararıyla New York'un meşhur City College'ında felsefe ve mantık dersi vermeye 'uygun' olmadığının resmen açıklanmasıyla ödemiş oldu. Mahkemeden 'ondan, o dahi müsveddesi, şeytanın çırağı zehirli kalemden gençlerimizi koruması' rica edilmişti. Eserleri cinsel rezillik diye nitelendiriliyordu ama Lord Russell'ın da dediği gibi yazılarının sadece *yüzde biri* cinsellik konusuyla ilgiliydi ve üstelik bilimsel araştırmaların rezillik ürettiğini de hiç duymamıştı. John Dewey şu sözleriyle entelektüel çevrelerin görüşünü özetlemiş oluyordu: 'Amerikalılar olarak itibarımız ve tarafsızlığımızın aldığı bu yara karşısında utanç duyuyoruz.' 1950 yılında standartları rezillikten biraz daha yüksek olan İsveçli bir komite ise Lord Russell'a Nobel Edebiyat Ödülü'nü verdi.

İleri sayfalarda da görüleceği gibi, Lord Russell, otoritenin, aldığı sayısız biçimle, ne kadar dogmacı olduğunu ve günümüzde bile, insanoğlunun gelişimi, başka bir deyişle bilimsel bilgi birikiminin artması ve insanlığın çektiği acıların azaltılması önündeki en büyük engellerden birini oluşturduğunu gözler önüne serme çabasındaydı. Seçilen yazılar esprili ama esprilerin ardındaki ileti acımasızca ciddi. Şayet okur yüzeydeki esprilerden başka bir şey bula-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

mazsa, dikkatsiz ve yüzeysel, sadece burnunun dibindeki gülünç öğeleri görmeyi becerebiliyor ve bağıntıları ve görüş açılarını fark etmiyor demektir. Elinizde tuttuğunuz madeni bir parayla güneşi karartabilirsiniz de.

Üç ayrı Bertrand Russell olduğu söylenebilir. Bunlar: (1) deneysel araştırmacı (2) toplumsal eleştirmen (3) Voltaireci hiciv ustası. Bazen Lord Russell bu üçünü bir arada barındırırdı. Fakat, çoğu zaman, her ne bağlamda ortaya çıkarsa çıksın, aptallık karşısında muzaffer bir başkaldırı havası tutturabilmek için hiciv ustasına zaman tanırdı.

Deneysel araştırmacı kişiliğinde ise matematik felsefesine muazzam bir katkıda bulunmuş ve bu sayede yirminci yüzyılın en büyük matematikçilerinden biri olarak uluslar arası bir ün kazanmıştır. Fakat Birinci Dünya Savaşı'nın getirdiği toplumsal ve politik sorunlar dikkatini felsefe ve bilimden toplumsal olgulara yöneltmesine neden olmuş ve daha sonraki yazılarının çoğu da toplumsal ve politik sorunları konu almıştır. Daha iyiliksever bir dünyanın önünde engel oluşturan insan zihnindeki kötücül tutkular, şüphe, korku, güç tutkusu, nefret ve hoşgörüsüzlüğü anlatmak ve açığa çıkarmak için akıcı ve keskin bir dille hicvetmeyi seçmiştir. Lord Russell bilgeliğine çeşni katacak doğru oranda bir espri anlayışına sahip yaratıcı bir düşünürdü. Fakat diğer toplumsal eleştirmenler arasında nadir bulunan büyük bir erdeme de sahipti: eleştirileri, her ne kadar bazılarına yıkıcı bir dille yazılmış gibi gelse de, her zaman yapıcı olmuştur. Bir yapıyı nedensizce yıkmamış, daha iyisinin nasıl yapılacağını göstermeden bir kurumu al aşağı etmemiştir. Bunların ötesinde, okur Lord Russell'ı bilimsel ama insancıl, ümit dolu ve açıksözlü bulacaktır. Sözün kısası, Lord Russell, aklıselim ile 'selim olmayan' aklı en başarılı biçimde bir araya getiren, İngiliz felsefesinde Sir Francis Bacon'dan günümüze gelen geleneğin tartışmasız mirasçısıydı. Lord Russell'ın aldığı onur payeleri arasında, Nobel Ödülü'nün yanı sıra, 1949 yılında Kral George VI tarafından verilen Liyakat Nişanı ile 1960'ta Kopenhag Üniversitesi'nin Avrupa kültürüne yaptığı katkılardan dolayı verdiği Sonning Ödülü sayılabilir.

Bu kitap psikoloji, politika, eğitim, din, etik ve cinsellik gibi çeşitli konularda bir hiciv seçkisidir. Yazılar Lord Russell'ın çok

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

sayıda kitap ve makalesinden seçilmiştir. Yazıların seçimi ile açıklamalarla görüşlerde yapılan kısaltmalardan editör sorumludur. Mevcut her nükteyi korumak gibi çaba içine girilmemiştir; onun deyişiyle bu Bertrand Russell'ın En İyisidir.

Bu kitabın 1958 yılındaki ilk baskısı yayımlandıktan kısa bir süre sonra editör, aralarında tanınmış kitap editörleri de olmak üzere birçok kişinin Lord Russell'ın hicve başvurduğunda pek ciddi olmadığı izlenimine kapıldıklarını fark etti. Editör sık sık şu görüşle karşılaştı: 'Lord Russell kesinlikle ciddi olamaz.' Bu konuyu tartışmak da faydasızdı. Ne var ki bu yaygın görüş tamamen yanlıştır. Bu eserin –neredeyse yetmiş beş yıldır kaleme aldığı yazılarından seçilmiş bu derlemenin– önsözünde kendisinin de bize anımsattığı gibi: 'Dürüst davrandığımın düşünülmesini istemediğim yegane zaman, ciddi olduğum zamandır.' Bu kitabın sayfalarında da var olmayan tek şey ciddiyettir.

Popüler olmayan hiçbir konudan kaçınmamıştır. 1950 yılında kitaplarından birinin adını mahsus *Popüler Olmayan Denemeler* koymuştur. Belki de en çok izleyen, bekleyen, yol gösteren ve anlayan felsefeci olarak anımsanacaktır. Bir felsefeciden de daha fazlası istenemez. Bu kitap çok yönlü bir zihnin, insanları güldürme –kendilerine güldürme– yeteneğine sahip bir adamın tek bir yönünü temsil etmektedir. Bu kitap onun popüler olmamasına sebep olan şeylere ayrılmıştır.

2 Şubat 1970 tarihinde entelektüel dünya en değerli üyelerinden birini yitirdi ve Lord Russell 98 yaşında huzur içinde vefat etti. Şu ilginç noktayı belirtmek gerek, Batı felsefesinin Thales ile başladığı İÖ 600'den bu yana önemli hiçbir felsefeci Lord Russell kadar uzun ömürlü olmamıştır. Fakat onun miras bıraktığı bir tek entelektüel dünya değildir. Lord Russell'ın insanlığa en büyük mirası belki de sonsuz cesareti ve insanlığımızın korunması için verdiği savaşta aldığı korkusuz tavırdır. Bir bakıma şu sözüyle bütün inandıklarını özetlemiş oldu: 'İnsanlığınızı anımsayın ve gerisini unutun gitsin.'

Lord Russell'ın kitaplarının çeşitli baskıları mevcut olduğu için editör bu kitaptaki alıntılara sayfa numaralarını eklememe kararı aldı. Fakat her alıntının sonunda referans kaynağı belirtilmiştir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bölüm 1
Psikoloji

İlk çağlardan bu yana insan doğası çok az değişmiştir. Halbuki davranışları yönlendiren güçlere ait bilgilerimiz ise ruhbilim alanında bilimsel sorgulama yöntemlerinin geliştirilmesiyle birlikte büyük ölçüde artmıştır. Sadece yüz yıl önce ruhbilim tamamen bilimdışıydı; şimdi ise, ruhbilim felsefeden ayrılan en son bilim dalı olarak bağımsız bir nitelik kazanmıştır. Fakat Lord Russell, en eski sorunlarımızdan birini, insanların birlikte barış içinde nasıl yaşayacakları sorusunu yanıtlamada ruhbilim konusundaki bilgimizi yeterince kullanamadığımızı ileri sürmüştür. '*İyi*' bir hayatı tek bir cümleyle, şöyle özetler: '*İyi bir hayat*, ilhamını sevgiden alır, yönünü bilgiyle bulur.'

Lord Russell'a göre insanların çoğuna çekici gelen temel güdüler, aç gözlülük, kibir, rekabet ve güç tutkusudur. Örneğin politikada insanların eylemleri bu dört temel dürtüden kaynaklanır. Lord Russell'ın şu görüşü insan davranışına ait eski bir kuralı dile getirir; her ne kadar uzay macerasına atılmış olsa da insanoğlu barbar geçmişinin izlerini hâlâ taşımaktadır. 1950'den bu yana 'in-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

san' denen canlı türü o zamana dek öğrendiklerinden çok daha fazla bilgi edinmiştir ama ataları ona hâlâ ilkel geçmişini anımsatır. Onun doymak bilmeyen istekleri sonunu hazırlayan aptallığının da abidesi mi olmalıdır?

Lord Russell, uzun ve çok yönlü kariyeri boyunca nadiren popüler ya da bilimsel tartışmaların dışında kalmayı seçmiştir. Örneğin, geleneksel, örgütlü dinlere karşı yaptığı sert eleştiriler iyi belgelenmiştir ve aydın çevrelerce çok iyi bilinmektedir. Fakat, Lord Russell'ın yirminci yüzyılın ilk yıllarında Whitehead ile birlikte Mantık ve Matematik'in evrimine yaptığı çığır açan katkıların, 2000 yılı aşkın bir süredir kocamış geleneklerin içinde gizlenen Aristoteles'in otoriter görüşlerini sarsıp ters düşmüş olduğundan çoğunluk habersizdir. Russell ve Whitehead, mantık ve matematiğin temel kural ve önermelerinin aynı olduğunu kanıtladı. Lord Russell ölümüne dek hangi konu olursa olsun sessiz kalmayı reddetti.

Çok az çağdaş düşünür, istenmeyen fikirlerin ifadesinde Lord Russell kadar açık sözlü olabilmiştir. Onun tavrı ödünsüzdü: özgür düşünceleri onu sürekli bağnazların ve belirsizlik yandaşlarının saldırılarına maruz bırakmış ama o yine de 'kutsal' konuları sorgulamaktan çekinmemişti. Soylu maskelerinin düşmesinden korkanlar elbette ki güdülerinin ve inançlarının eleştirel bir gözle incelenmesini öneren her kim olursa karşı koyacaklardır. Bu bölümdeki yazılardan birkaçı Lord Russell'ın 1950 yılında Stockholm'de yaptığı Nobel Ödülü'nü Kabul Konuşması'ndan alınmıştır. Bu konuşmasındaki derin gözlemleri ve ince nükteleri, tutku ve onun insanlık üzerindeki etkilerini irdelemektedir. Kibir, güç, heyecan tutkusu gibi konular bildik kılıflarından sıyrılmış çırılçıplak gözler önüne serilmişlerdir.

Uzun ve zaman zaman fırtınalı yaşamı boyunca Lord Russell'ın eleştirdiği birçok şey –din, politika, ve cinsellik konularında eleştirdiği hususlar– düzeltilmemiştir ama onun keskin dilli yergileri de etkisini yitirmemiştir. Onun biçeminin belki de en iyi, şüphesiz en özlü betimlemesi her tümcesinin birer pırlanta olduğudur.

* *
*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Kibir büyük kudrete sahip bir güdüdür. Çocuklarla sık haşır neşir olan biri onların nasıl durmaksızın numaralar yapıp 'Bana bakın,' dediklerini bilirler. 'Bana bak' insan kalbinin temel arzularından biridir. Maskaralıktan ölümünden sonra kazanacağı şöhretin peşinde koşmaya kadar sayısız biçime girebilir. Rönesans devrinde bir İtalyan prensi, ölüm döşeğinde yatarken papaz ona pişmanlık duyduğu bir şey olup olmadığını sorar. 'Evet,' der prens, 'bir şey var. Bir seferinde İmparator ve Papa beni aynı günde ziyarete gelmişti. Onları manzarayı görmeleri için kulenin tepesine çıkardım ama elime ölümsüz bir şöhret kazanma fırsatı geçtiği halde onları kuleden aşağı atmayı beceremedim.' Papazın prensin günahlarını affedip etmediğini ise tarih yazmıyor.

Bir zamanlar Estonyalı iki kızla arkadaş olmuştum, bir açlık krizi sırasında ölümden kıl payı kurtulmuşlardı. Ailemle birlikte yaşamaya başladılar ve bol bol da yiyip içtiler. Fakat bütün boş zamanlarını komşu çiftliklerde dolaşıp patates çalarak ve çaldıklarını da istifleyerek geçirirlerdi. Rockefeller da, çocukluğunda çok yoksulluk çektiği için, yetişkinliğinde aynı şeyi yapmıştır.

İnsanlar, hayvanlara üstünlüklerini sahip oldukları can sıkıntısı duyma yetisiyle gösterirler ama hayvanat bahçesindeki maymunları incelediğimde onların da bu sıkıntı verici duygunun izlerini taşıdıklarını düşündüğüm de olmuştur. Durum böyle olsa da deneyimler gösteriyor ki can sıkıntısından kaçmak neredeyse bütün insanların en güçlü isteklerinden biridir. Beyaz insan, henüz bozulmamış vahşi bir ırkla ilk karşılaştığında onlara sayısız yarar sağlar, Kutsal Kitabın ışığından kabak tatlısına kadar. Fakat bunları, biz ne kadar üzüntü duysak da, vahşiler ilgisizlikle karşılarlar. Onlara sunduğumuz hediyelerin arasında asıl değer verdikleri sarhoş eden içeceklerdir çünkü bunlar sayesinde hayatlarında ilk defa, birkaç kısa dakika için de olsa yaşamanın ölmekten daha iyi olduğu yanılsamasına kapılırlar.

Kibir tatmin olmak için şan ve şöhrete ihtiyaç duyar ve güç sahibi olmadan da şan ve şöhret kazanmak kolaydır. Amerika Birleşik Devletleri'nde en büyük şöhrete sahip olanlar film yıldızlarıdır ama

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Amerikanlık Dışı Faaliyetler Komitesi* tarafından hadleri bildirilebilir ve bu komite de kesinlikle iyi bir şöhrete sahip değildir.

Heyecan arzusu insanların özellikle de erkeklerin ruhuna kök salmıştır. Sanırım avcılık döneminde daha sonraları olduğundan çok daha kolay tatmin ediliyordu. Avı kovalamak heyecan vericiydi, savaş heyecan vericiydi, kur yapma heyecan vericiydi. Vahşi adam, kocası yanı başında uyuya dursun kadının biriyle zina işlemeyi başarır. Bu, sanırın, sıkıcı bir durum değildir. Fakat tarımın bulunmasıyla birlikte hayat sıkıcı olmaya başladı ama bundan yalnız, bugün bile hâlâ avcılık döneminde yaşayan aristokratlar etkilenmedi.

Hiç seyahat etmemiş bir insan bütün yabancıları, vahşinin başka bir sürüden birine baktığı gözle görecektir. Fakat seyahat eden ya da uluslar arası politikayı araştırmış bir insan, sürünün refaha kavuşması için bir yere kadar diğer sürülerle bütünleşmesi gerektiğini kavramış olacaktır. İngiliz iseniz ve birisi gelip size, 'Fransızlar sizin kardeşinizdir,' derse aklınızdan ilk geçen şu olur: 'Saçmalık, onlar omuz silker ve Fransızca konuşurlar. Üstelik duyduğuma göre kurbağa da yiyorlarmış.' Aynı kişi size Ruslarla savaşa girilebileceğini, bu durumda Ren nehri hattını savunmak gerekeceğini ve bu hat savunulacaksa Fransızların yardımının şart olduğunu söylerse onun Fransızlar kardeşinizdir demekle ne söylemek istediğini anlamaya başlarsınız. Ama başka bir yolcu Ruslarla kardeş olduğunuzu söylerse sizi ikna edebilmek için Marslıların tehdidi altında olduğunuza inandırması gerekir. Düşmanlarımızdan nefret edenleri çok severiz ve eğer hiç düşmanımız olmasaydı sevmeye değer insan bulmakta güçlük çekerdik.

Uygar yaşam aşırı uysallaşmıştır ve eğer sürekliliğini koruyacaksa atalarımızın avlanarak tatmin ettiği güdüler için zararsız boşalım

* The House on Un-American Activities Committee (HUAC/HCUA): 1938'de kurulup, 1945'ten sonra ve özellikle de Senatör McCarthy döneminde daimi bir istihbarat kurumu niteliği kazanan, devlet dairelerinden ve özellikle de Hollywood'dan birçok kişinin komünist propaganda ve casusluk suçuyla sorgulanmasında rol oynayan komite.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yolları bulmak zorundadır. İnsanların az tavşanların çok olduğu Avustralya'da, bütün bir nüfusun ilkel dürtülerini ilkel bir biçimde binlerce tavşanı ustalıkla katlederek tatmin ettiklerine şahit oldum. Fakat Londra ya da New York'ta, insanlar çok ve tavşanlar da az olduğu için, ilkel dürtülerin tatmini için başka yollar bulunmalıdır. Bana kalırsa her büyük şehirde, insanların derme çatma kanolarla aşağı kayabilecekleri yapay şelaleler ve içi mekanik köpek balıklarıyla dolu yüzme havuzları bulunmalıdır. Tedbir savaşı taraftarı olduğu saptanan herkes bu dahiyane canavarlarla günde iki saat geçirmeye mahkum edilmelidir.

Her izole tutku, kendi başına, delicedir; akıllılık ise deliliklerin bir birleşimi olarak tanımlanabilir. Her egemen tutku egemen bir korku doğurur, tutkunun doyurulamaması korkusunu. Her egemen korku bir karabasana yol açar ve bu bazen insanların elini kolunu bağlayan bir ürkeklik bazen de yalnızca rüyalarda ifade bulan bilinçdışı ya da bilinçaltı bir dehşet duygusu biçiminde görülür. Tehlikelerle dolu bir dünyada akıl sağlığını korumak isteyen kişi kendi zihninde bir korkular meclisi kurmalıdır ki bu mecliste her korku diğerlerinden saçma oyu alsın.

Bir adamın ne sıklıkla şehvet duyduğu kendi fiziksel durumuna bağlıdır ama onda bu gibi duygular uyandıran koşulları adamın alışık olduğu toplumsal gelenekler belirler. Viktorya döneminde yaşayan bir adamı uyarmaya bir kadının ayak bilekleri yeterdi, fakat modern bir erkeği kasıklara kadar hiçbir şey etkilemez. Bu tamamen giyim modasıyla ilgili bir durumdur. Şayet çıplaklık moda olsaydı tahrik edici etkisini yitirirdi ve kadınlar, tıpkı bazı ilkel kabilelerde olduğu gibi, kendilerini cinsel açıdan çekici kılmak için giyinmek zorunda kalırlardı. Aynı durum edebiyat ve sinema için de geçerli: Viktorya döneminde heyecan verici olan bir şey daha özgür bir çağın adamını hiç etkilemezdi. Erdemli geçinenler cinsel çekiciliğin sınırlarını belirlemede ne kadar katı davranırlarsa böyle bir çekiciliği sağlamak da o kadar kolaylaşır. Pornografinin çekiciliğinin onda dokuzu, ahlakçıların genç nesle aşıladıkları cinsellikle ilgili uygunsuz fikirlerden kaynaklanır; geri kalan onda bir ise fizyolojiktir, yasalar ne derse desin, şu ya da bu şekilde ortaya

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

çıkar. Bu sebeplerden dolayı, korkarım çok az sayıda kişi bana katılacaktır ama, benim görüşüme göre müstehcen yayınlar konusunda hiçbir yasa bulunmamalıdır.

Güç tutkuları nedeniyle çarpık bir dünya görüşüne sahip insanlara her tımarhanede rastlanabilir: adamın biri İngiltere Merkez Bankası'nın başkanı olduğunu, bir başkası Kral, öteki de Tanrı olduğunu düşünür. Bunlara çok benzer başka sanrılar eğitimli insanlar tarafından üstü kapalı bir dille ifade edilirlerse felsefe profesörlüğü payesine götürürler; şayet duygusal insanlar tarafından özlü sözlerle dile getirilirlerse de diktatörlüklere vardırırlar.

İnsan bilimciler Papualı kafa avcılarının beyaz otorite tarafından geleneksel sporlarından yoksun bırakılınca nasıl yaşama arzularını yitirip hiçbir şeye ilgi gösteremez hale geldiklerini anlatırlar. Kafa avcılığına devam etmelerine izin verilmeliydi demek istemiyorum ama ruh bilimciler bunun yerine daha masum bir faaliyet bulup koyabilselerdi daha hayırlı olurdu. Uygar insan da, nerede olursa olsun, bir dereceye kadar bu Papualı erdem kurbanlarıyla aynı durumdadır. Hepimiz türlü saldırgan dürtüye ve yaratıcı dürtülere de sahibiz ama toplum bunların tadını çıkarmamıza engel oluyor ve yerine futbol maçları ile güreş karşılaşmaları biçiminde sağladığı alternatifler de hiç yeterli olmuyor. Zaman içinde savaşların ortadan kaldırılacağını ümit edenler, vahşi atalarımızdan kuşaklardır miras aldığımız içgüdülerin zararsız bir biçimde nasıl tatmin edileceği sorununu da etraflıca düşünmelidirler. Bendeniz detektif öyküleri okuyup kendimi bir katille ve bir katil avcısı dedektifle özdeşleştirerek rahatlıyorum ama bu dolaylı çıkış yolunun bazıları için çok hafif kalacağını ve onlar için daha güçlü bir şeyler bulunması gerektiğini de biliyorum.

Heretiklerin halkın gözü önünde yakıldıkları Lizbon'da bazen içlerinden birisine, çok yüce gönüllü bir fikir değişikliği sonucu, ateşlere atılmadan önce boğulma lütfu bahşedilirdi. Seyreden halk buna o kadar kızardı ki gidip günahkarı linç etmelerine ve kendi başlarına ateşe vermelerine yetkililer güçlükle engel olurdu. Kurbanın acılar içinde kıvranmasını izlemek, aslında, halkın, tekdüze yaşam-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

larına biraz çeşni katmak için dört gözle bekledikleri temel zevklerinden biriydi. Hiç kuşkusuz, duydukları zevkin, günahkarların yakılmasının adil bir hareket olduğu yolundaki genel kanının oluşumuna da büyük katkısı olmuştur. Aynı durum savaş için de geçerlidir. Hareketli ve merhametsiz insanlar, savaşı, zaferle sonuçlandığı ve tecavüze, talana pek bulaşılmadığı sürece, eğlenceli bulurlar. Ve bu da insanları, savaşın adil bir şey olduğuna inandırmada çok işe yarar.

Mutlu olabilmek için, öz-saygımıza çeşitli açılardan destek olmamız gerekir. Bizler insanızdır; bu nedenle de yaradılışın amacı bizleriz. Amerikalıyızdır; bu nedenle de Amerika Tanrının ülkesidir. Beyazızdır; ve bu nedenle de Tanrı, kara derili oldukları için Ham ve onun torunlarını lanetlemiştir. Duruma göre ya Katolik ya da Protestanızdır; bu nedenle de Protestanlar ya da Katolikler, duruma göre, aşağılıktırlar. Erkeğizdir; bu nedenle kadınlar mantıksızdır; ya da kadınızdır; ve bu nedenle de erkekler hayvandır. Doğuluyuzdur; bu nedenle Batı vahşi ve düzensizdir; ya da Batılıyızdır ve bu nedenle de Doğu güçsüz ve efeminedir. Beyin gücümüzü kullanırız; bu nedenle de önemli olan eğitimli sınıflardır; ya da ellerimizi kullanırız; ve bu nedenle de sadece el emeği onurludur. Nihayet, bütün bunların ötesinde, hepimizin sahip olduğu eşsiz bir özelliğimiz vardır: Biz bizizdir. İçimize su serpen bu düşüncelerle dolu, dünyayla savaşmaya gideriz; bu düşünceler olmasa cesaretimiz kırılır. Onlarsız, aşağılık duygusuna kapılırız çünkü eşitlik duygusundan henüz haberimiz yoktur. Komşularımızla eşit olduğumuza, onlardan daha üstün daha aşağı olmadığımıza gerçekten inanabilseydik, hayatımız savaşa dönüşmez, cesaret bulabilmek için bizi uyuşturan mitlere bu denli ihtiyaç duymazdık.

On sekizinci yüzyılın sonuna dek, akıl hastalılarına insanların vücuduna giren şeytanların yol açtığını savunan bir kuram vardı. Hastanın çektiği her acıyı içindeki şeytanların da çektiğine, bu nedenle de en iyi tedavinin hastaya şeytanların onu terk etmelerini sağlayacak kadar çok acı çektirmek olduğuna inanılıyordu. Bu kurama göre, akıl hastaları acımasızca dövülüyordu. Bu tedavi sonraları Kral III. George üzerinde de denendi ama başarılı olamadı. Tıbbi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

saçmalıkların uzun tarihi boyunca inanılan hiçbir işe yaramaz tedavi biçimlerinin neredeyse tamamının hastaya şiddetli acılar çektirmiş olması ilginç ama üzücü bir gerçektir. Anestezi bulunduğunda dindar insanlar bunun Tanrı buyruğuna karşı gelmek olduğuna kanaat getirdiler. Halbuki Tanrının Adem'in kaburga kemiğini çıkarırken ona derin bir uyku verdiği söylenir. Bu da anestezinin insanlar için uygun olduğunu ispatlar fakat kadınlar, Havva'nın laneti sebebiyle, acı çekmek zorundadırlar. Batıda kadınlara oy hakkı tanınmasıyla bu doktrinin yanlışlığı kanıtlanmıştır fakat Japonya'da, günümüzde bile, doğum yapan kadınların anestezi yoluyla acılarının azaltılmasına izin verilmez. Japonlar İncil'de anlatıldığı haliyle Yaratılış'a inanmadıklarına göre, bu sadist uygulamanın başka bir açıklaması olmalıdır.

İnsan çıkarları nedeniyle topluluk içinde yaşar olmuştur, fakat içgüdüsel olarak büyük oranda yalnızdır; öz-çıkarlarını korumak için din ve ahlaka duyulan ihtiyaç da bundan kaynaklanır. Yine de o anın sunduğu tatminden ileride kazanılacak avantajlar uğruna vazgeçmek can sıkıcıdır ve tutkular alevlendiğinde toplumsal davranışların yapısındaki sağduyulu kısıtlamalar çekilmez olur. Bu gibi durumlarda kısıtlamaları bir kenara atanlar, iç çatışmalarının sona ermesiyle birlikte taptaze bir enerji ve güç duygusuyla dolar ve, her ne kadar bazen sonları felaket de olsa, mistiklere yabancı olmayan ama sıradan insanın erdemleriyle asla ulaşamayacağı tanrısal bir coşkuya kapılırlar. Doğalarındaki yalnızlık kendini ortaya koyar ama akıl varlığını sürdürürse yeniden mitlerin ardına gizlenmesi gerekir. Mistik Tanrıyla bir olur ve sonsuzlukla özdeşleştiğinde komşusuna karşı görevlerinden azat edildiği hissine kapılır. Anarşist isyankar daha da başarılıdır: o kendinin Tanrıyla bir değil, Tanrı olduğunu düşünür. Bizim maddeye ve komşularımıza olan bağımlılığımızın göstergeleri hakikat ve görev hissi, Tanrı olan adam için artık söz konusu değildir; diğerleri için ise hakikat kendi önermeleri, görev de kendi buyrukları demektir. Kendi başımıza ve çalışmadan yaşayabilseydik, hepimiz bu bağımsızlığın getirdiği bu coşkunun tadını çıkarabilirdik; fakat bizler böyle bir şeyi yapamadığımıza göre, bunun tadını ancak deliler ve diktatörler çıkarıyor.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Mutluluk benzer zevklere ve benzer fikirlere sahip insanlar arasındaki ilişkilerle sağlanır. Toplumsal ilişkilerin giderek bu yönde gelişmesi beklenebilir ve bu sayede uzlaşımcı olmayan birçok insanın tutulduğu yalnızlık hastalığının da yavaş yavaş kaybolup gitmesi ümit edilebilir. Böylece bu insanlar daha mutlu olacaklardır fakat uzlaşımcıların, uzlaşımcı olmayanların ellerine düşmüş olmasından aldıkları sadist zevk de azalacaktır kuşkusuz. Ne var ki, böyle bir zevkin korunması konusunda kaygı duymamız gerektiği kanısında değilim.

Zihinsel yapımız, fiziksel açıdan aşırı etkin bir hayata uygundur. Ben, gençlik yıllarımda, tatillerimi yürüyüş yaparak geçirirdim. Günde yirmi beş mil kadar yol yürür, akşam olunca can sıkıntısından kurtulma yolları arama ihtiyacı da duymazdım çünkü oturuyor olmanın keyfi fazlasıyla yeterdi. Ancak modern yaşam, bu gibi fiziksel etkinlik ilkeleri doğrultusunda sürdürülemez. İşlerin büyük bir bölümü oturarak yapılmaktadır ve el emeği gerektiren işler de ancak belirli kasları çalıştırır. Hükümetin vatandaşını öldürmek yolunda aldığı bir kararı alkışlamak üzere Trafalgar Meydanı'nı dolduran insan kalabalığı, o gün yirmi beş mil yürümüş olsa böyle davranmaz. Fakat didişmelerin sona ermesi için pratik bir çözüm değildir bu ve şayet insan ırkı hayatta kalacaksa –her ne kadar bu, istenmeyen bir durum da olsa– heyecan aşkını doğuran sarf edilmemiş fiziksel enerjiyi masum bir şekilde harcamak için başka yollar aranmalıdır. Bu, hem ahlakçılar hem de toplumsal reformcular tarafından göz ardı edilmiş bir konudur. Toplumsal reformcular, düşünmeleri gereken daha ciddi meseleler olduğu kanısındadırlar. Ahlakçılar ise, aksine, heyecan arzusunun tatminine olanak sağlayan, onayladıkları çıkış yollarının ciddiyetiyle mest olmuşlardır, fakat bu ciddiyet aslında, onların zihninde, Günah'a aittir. Dans salonları, sinemalar, caz müziği, hepsi, kulaklarımızla duyduklarımıza inanırsak, Cehenneme açılan kapılardır ve hepimizin evlerimizde oturup kara kara günahlarımızı düşünüyor olmamız gerekmektedir. Bu uyarıları yapan ciddi adamlara tam anlamıyla katıldığımı söyleyemeyeceğim. Şeytan birçok kılığa girebilir, bazısı gençleri, bazısı da yaşlı ve ciddi olanları kandırmak içindir. Şayet eğlenmeleri için gençleri ayartan şeytan ise, yaşlıları onların eğlencesini

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kınamaya ikna eden de aynı şahıs olamaz mı acaba? Ya da kınamak yaşlı insanlara uygun bir eğlence biçimi olamaz mı? Veya arzulanan etkiyi yapabilmesi için sürekli artan dozlarda alınması gereken, tıpkı afyon gibi, bir uyuşturucu madde olamaz mı? Sinemanın kötücüllüğünden başlayarak sırayla muhalefet partisini, didonları, makarnacıları, Asyalıları ve kısaca, aynı kulübe üye olduğunuz kişiler hariç herkesi kınamaya itiliyor olmamız korku verici bir durum değil midir? Bu gibi kınamalar, iyice yaygınlaştığında, savaşa dönüşür. Bugüne kadar bir dans salonunda patlak vermiş bir savaş duymadım.

Çocukların anne babalarına saygı göstermesi için, anne babaların çocuklarına saygı göstermesini gerektiren sebeplerden daha önemli bir neden yoktur, ancak çocuklar küçükken, anne babalarının daha güçlü olması hariç. Aynı durum kadın erkek ilişkilerinde de söz konusuydu. Boyun eğmek kadınların kocalarına karşı göreviydi ama kocaların karılarına boyun eğmek gibi bir görevi yoktu. Bu görüşün bir tek açıklaması vardı, kadınların bu koşulu kabul etmesi sağlandığında, kocaların işi çok daha kolaylaşıyordu. Erkek kadından var edilmemiştir, ama kadın erkekten var edilmiştir; erkek kadın için değil ama kadın erkek için yaratılmıştır. (Korinthoslular I xi. 8, 9)Erkeklerin kadınlardan daha güçlü kasları olması haricinde bu görüşe geçerli bir açıklama bulunamayacağını iddia ediyor, herkesi iyi bir sebep bulmaya çağırıyorum.

İnsan ırkının büyük bir çoğunluğu zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak için bile çok çalışmak durumunda olduğundan başka amaçlar için çok az enerjileri kalıyor; ancak bu hayatlarını garantiye almış olanların etkinliklerini yitirdiği anlamına gelmiyor. Kserkses Atina'yı istilaya girişti̇ğinde yiyecek, giyecek ya da kadın sıkıntısı çekmiyordu. Trinity üyeliğine kabul edildiği andan itibaren Newton maddi sıkıntı nedir bilmedi ve *Principia*'yı da bundan sonra kaleme aldı. Aziz Francesco ve Ignacio de Loyola'nın yokluktan kurtulmak için tarikat kurmaları gerekmiyordu. Hepsi de seçkin insanlardı ama aynı özellikler, farklı oranlarda, aşırı tembel bir azınlık dışında, herkeste mevcuttur. Kocasının işindeki başarısından son derece emin olan ve darülacezeye düşme korkusu taşımayan Bayan A, Bayan

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

B'den daha iyi giyinmek ister, halbuki zatürreeden korunmanın çok daha ucuz yolları da vardır.

Bazı gökbilimciler, günün birinde güneşin patlayacağını ve göz açıp kapayıncaya kadar hepimizin buhar olacağımızı iddia ederek sıkıntılı anlarımızda bizi neşelendirmeye çalışırlar. Bunun gerçekleşir mi, gerçekleşirse ne zaman olur bilemiyorum ama şayet böyle bir şey gerçekleşirse insanların denetimi dışında olacağını ve en iyi gökbilimcilerin bile önüne geçemeyeceğini rahatlıkla söyleyebilirim. Bu aşırı ve üzerinde kafa yormaya değmeyecek bir örnek çünkü insan davranışının böyle bir duruma uyum sağlaması mümkün değil. Yine de bir amaca hizmet ediyor, bize tanrı olmadığımızı anımsatıyor. Öfkeyle şöyle diyebilirsiniz: 'Öyle olduğumuz aklımın ucundan bile geçmemişti ki!' Şüphesiz, sevgili okurum, siz çağımızın en büyük aptallılarından birinden mustarip değilsiniz çünkü eğer bu hastalığa yakalanmış olsaydınız benim okurum olmazdınız. Ancak Politbüroyu ya da Amerikan teknokratlarını anımsarsanız, kendilerini saygısızca Yüce Tanrının tahtında hayal edip ateizmden kaçmaya çalışanlar olduğunu da görürsünüz.

Kitlesel histeri, sırf insanlarla sınırlı bir olgu değildir; toplu halde yaşayan her hayvan türünde görülebilir. Bir seferinde, hayatlarında ilk defa bir uçak görmüş büyük, vahşi bir fil sürüsüne ait, Orta Afrika'da çekilmiş bir fotoğraf görmüştüm; ortak, vahşi bir dehşet içindeydiler. Fil, çoğu zaman, sakin ve zeki bir hayvandır fakat bu durumda ilk defa karşılaştıkları gökyüzündeki gürültücü, yabancı hayvan olgusu bütün sürüyü altüst etmişti. Her hayvan kendi korkusunu diğerlerine de geçiriyor, panik de böylece katlanarak büyüyordu. Fakat, aralarında gazeteci olmadığı için, uçak gözden kaybolunca korkuları da geçip gitti.

Ceza hukuku, engellenmiş erdemler açısından bakıldığında, saldırgan dürtülere bir çıkış yolu sağlar. Bu saldırgan dürtüler, anlık biçimleriyle, ahlak kılığına girmiş korkaklık tarafından engellenir. Savaş da ceza hukukuna benzer bir nitelik taşır. Ne kadar derinden nefret ederseniz edin komşunuzu öldürmemelisinizdir ancak az biraz propaganda ile bu nefret yabancı bir ulusa yönlendirilebilir ve sizin

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

bütün canice dürtüleriniz de vatanseverce bir kahramanlığa dönüşür.

Modern bir anti-semitizm taraftarına Musevilerden neden nefret ettiğini sorarsanız, iş hayatında vicdansız ve kurnaz, borçlularına karşı acımasız olduklarını, sürekli çıkar peşinde koştuklarını, sürekli dolap çevirdiklerini, Musevi olmayan rakiplerine karşı sürekli birbirlerini kolladıklarını söyleyecektir. Eğer Hıristiyanlar arasında da benzer özellikte insanlar olduğunu söylerseniz, anti-semitik şu yanıtı verecektir: 'Ah, elbette zalimlerin hepsi de Musevi değil. Hem benim Musevi arkadaşlarım da var. Ama ben ortalama birinden bahsediyorum.' Savunmada olmadığı bir anda onu sorgularsanız, ne zaman Musevinin biri kurnazca bir iş çevirdiğinde onun 'al sana tam bir Yahudi gibi' dediğini öğrenirsiniz ama aynı kurnazlığı Musevi olmayan biri yaptığında şöyle der: 'Hem, biliyor musun, asıl şaşırtıcı olan adam Musevi bile değil.' Bu, ortalama hesabı yapmak için hiç de bilimsel bir yöntem değildir.

Genç erkekler ve genç kadınlar, eskisine göre, artık çok daha kolay bir araya geliyorlar ve hizmetçiler de bir hafta içinde, Jane Austen'in roman kahramanlarından birine hayat boyu yetecek kadar çok heyecan yaşayabiliyorlar.

Herkes hayatının bir döneminde düşmekle ilgili kabuslar görmüştür; bu kabusların kökeninin ağaçlarda yaşayan atalarımıza dayandığı söylenebilir ama bu yorum belki de biraz fazla hayalcidir. İlahiler ve mitler, fırtınada sığınılan barınaklar ile kuruyup çatlamış topraklarda fışkıran suları anlatır. Musa'nın taşa vurması evrensel bir çekicilik taşır, hayatında hiç susuzluk çekmemiş olanlar için bile. İlahilerde, cennet hayatın fırtınalarından korunmak için bir barınaktır ve insanın otobüsün altında kalmamak için sığındığı bir yer değildir. Ne var ki bu ikinci tehlike modern şehir yaşamında çok daha sık karşılaşılan bir durumdur.

Şimdi, hafızamızın bizi yanıltabildiğinin kanıtlanmış olması ve bu konudaki tartışmalar bir yana, şüphecilerin kurcalayabileceği tuhaf bir mesele daha var. Şüpheci şöyle diyebilir, hatırlama eylemi, her

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ne kadar şu anda gerçekleşse de, hatırlananın başka bir zamanda olup bittiğinin kanıtı olamaz çünkü dünya beş dakika önce, tam o andaki haliyle ve tamamen yanıltıcı olan hatırlama eylemleriyle dolu bir biçimde var olmuş olabilir. Darwin'in muhalifleri, örneğin Edmund Gosse'un babası, evrim teorisine karşı benzer bir eleştiri getirmişlerdir. Onlara göre, dünya, bizim inancımızı sınamak için toprağa yerleştirilen fosillerle birlikte İÖ 4004 yılında yaratılmıştır. Dünya aniden ama sanki evrim geçirmiş izlenimi verecek biçimde var edilmiştir. Bu görüşün mantıksal olarak imkansız bir yanı yoktur. Ve benzer şekilde, dünyanın beş dakika önce, anılar ve kayıtlarla birlikte yaratıldığı görüşü de mantıksal açıdan imkansız değildir. Bu, ihtimal dahilinde olmayan bir varsayım gibi görülebilir ama mantıksal açıdan yanlışlığı kanıtlanamaz.

Uçakla New York'a gitmek istersem, aklım bana, New York'a giden bir uçağa binmenin İstanbul'a giden bir uçağa binmekten daha iyi olduğunu söyler. Sanırım benim aşırı derecede rasyonel olduğumu savunanlar, benim havaalanında gördüğüm ilk uçağa atlayacak kadar gergin olmam ve uçak İstanbul'a indiğinde etrafımdaki insanlara, Amerikalı değil de Türk oldukları için sövüp saymam gerektiğini düşünüyorlardır. Bütün bunları yapsam, doğru ve yerinde davranmış olur ve sanırım eleştirmenlerimin de övgüsünü toplardım.

Yaşlanmamak konusunda vereceğim ilk öğüt, atalarınızı dikkatli seçmek olurdu. Anne ve babam genç yaşta öldükleri halde ben atalarıma nazaran bu konuda oldukça başarılı sayılırım. Annemin babasının daha çiçeği burnunda bir gençken, altmış yedi yaşında uçup gittiği doğru ama öteki dedem ve büyükannelerimin hepsi de seksen yıldan uzun yaşadılar. Daha eski atalarım arasında uzun ömürlü olmayan tek bir tane bulabildim ve o da, günümüzde pek nadir görülen bir hastalıktan ölmüş, yani kafası uçurulmuş.

Akıl ve beyin arasındaki farklılık, niteliklerinden değil sıralamadan kaynaklanan bir farklılıktır. Bu, insanları coğrafi konumlarına ya da alfabetik sıraya göre ayırmaya benzer ve telefon rehberlerinde uygulanır. Her iki durumda da, aynı insanlar sıralanırlar fakat

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

birbirinden farklı bağlamlarda. Aynı şekilde, fizikte, görsel bir duyumun bağlamı da fizikseldir ve beynin dışındadır. Sondan başa doğru izlersek, sizi göze, dolayısıyla bir fotona ve oradan da uzak bir nesnedeki bir kuvantum sıçramasına götürür. Görsel duyumun psikolojik bağlamı ise çok farklıdır. Farz edin, görsel duyum size mahvolduğunuzu bildiren bir telgraf olsun. Zihninizde, psikolojik nedensellik yasalarına uygun birtakım olaylar gerçekleşecektir ve tam anlamıyla fiziksel bir etkinin görülmesi, örneğin, saçınızı başınızı yolmanız ya da 'Vah benim başıma gelenler!' diye bağırmanız için çok uzun bir sürenin geçmesi gerekebilir.

İş güç sahibi olmayan zenginler bambaşka bir kötülük kaynağıdırlar. Dünya işsiz güçsüz, hemen hemen hiç eğitim görmemiş, ama parası bol ve bu yüzden de kendine güveni fazla insanlarla doludur ve bunların çoğu da kadındır. Zenginlikleri nedeniyle rahatları için çok fazla emek sarf edilmesine neden olabilirler. Gerçek anlamda kültür sahibi olmamalarına rağmen en ateşli sanatseverler onlardır ve sanattan da ancak kötü olduğu takdirde hoşlanırlar.

Can sıkıntısı tümüyle kötü görülmemelidir. İki çeşit can sıkıntısı vardır, biri verimi artırır, diğeri ise uyuşturur. Verimi artıran cinsi, hap kullanılmadığı zaman ortaya çıkar, uyuşturan cinsi de verimli faaliyetlerin yokluğunda.

Her insan, mümkün olsa, Tanrı olmak ister; küçük bir azınlık ise bunun mümkün olmadığını kabul etmekte güçlük çeker.

Gazeteler bir defasında benim öldüğümü yazmıştı ama kanıtları yakından inceledikten sonra bu açıklamanın yanlış olduğu sonucuna vardım. Açıklama önce, kanıtlar sonra gelince 'doğrulama' denilen bir süreç yaşanır ki bu da açıklama ile kanıtların karşılaştırılması demektir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bölüm 2
Din

1903 yılında Lord Russell'ın şimdi çok meşhur olan 'Özgür İnsan'ın İbadeti' (A Free Man's Worship) adlı makalesinin yayımlanmasından sonra, onun dinle ilgili görüşleri bu konuyu ele alan yazarlar tarafından hararetle savunulmuştur. Hatta adı geçen makale klasikler arasına girmiş, yirminci yüzyıl edebiyatının en çok alıntılanan eserlerinden biri olmuştur. Lord Russell'ın din hakkındaki görüşleri, on beş yaşından beri değişmemiştir ama bunun yanında geleneksel dini dogmalara olan inancın kanıtları da, apolojistlerin ekumenik reform çabalarına rağmen, hemen hiç değişmeden kalmıştır. Lord Russell sabırlı bir insandı. Kültürlerinin gereği mitolojiye inanan insanlara asla karşı çıkmadı; fakat kendi mitlerini yaymak amacıyla muhaliflerine psikolojik ve fiziksel yollardan zulmedenlere ısrarla saldırdı.

Batıda örgütlü dinlerin tarihi boyunca, dinin insancıl ve bilimsel gelişime engel olduğu durumlar da mevcuttur. Örneğin, insanlar soru sormakta daha özgür, gelenekçi düşünce alışkanlıkları daha az yaygın olsaydı tıp alanındaki bazı gelişmeler daha erken gerçekle-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

şirdi. Yüz yıl öncesine dek bazı hastalıklara günahların sebep olduğuna ve kötülerin günahlarının cezasını çekmelerinin yerinde olduğuna inananlar vardı. Bu hastalıkların başka nedenleri olduğunu öne sürme cesaretini gösterenlere ise çeşitli biçimlerde sansür uygulanıyordu. Batı ülkelerinde insanlar artık eskiden olduğu gibi, geçerli dinsel dogmalara karşı çıktıkları için yakılmıyorlar fakat hâlâ daha başka, daha ince düşünülmüş ve ustaca zulümlere maruz bırakılıyorlar. Çoğunluk tarafından 'müsamaha gösterilme'nin, dini azınlıklar ve özellikle de bu grupların genç üyeleri üzerinde bıraktığı psikolojik etki buna iyi bir örnektir. Mesela agnostikler birtakım hoş olmayan sonuçlara katlanmaksızın kendi inançlarını özgürce ifade edemezler. En büyük günahı işlediği, yani Tanrıya inanmadığı toplum içinde duyulursa, bu, her zaman olmasa bile, aranan bütün özelliklere sahip olsa dahi işe alınırken ayrımcılığa maruz kalması ya da toplumdaki yerini yitirmesi ve boyun eğmesi anlamına gelebilir. Demokratik bir kültürün temel koşullarından birinin inanç özgürlüğü olduğu konusunda muzaffer bir edayla vaaz verenler, hoşgörünün, rakip inançların taraftarlarıyla yapılan bir antlaşmadan çok daha fazlası olduğunu unuturlar. İnanç özgürlüğünün değerini bilmemiz gerektiği söylenir bize ama bu ideal, hiçbir dogmayı benimsemeyenleri de kapsamalıdır.

Ekumenik konseylerin, Hıristiyanların sevgiyle kucaklaşmasını sağlama çabalarında başarısız kaldıkları söylenmelidir. Diğer Hıristiyanlara yaptığı zulümlerle dolu bir tarihle övünen Roma Katolik kilisesinde bile, günümüzde sağ ve sol görüşlü gruplar, bekaretin eskiden düşünüldüğü kadar erdemli olup olmadığı sorusuna yanıt bulabilmek için tartışıyorlar.

İnsanlık tarihinin başlangıcından beri din, çeşitli biçimlerde, insanın, 'bilinmeyen' dediği şeye doğru sürdürdüğü, aniden başlayan macerasına bir anlam verebilmek için gösterdiği bilinçli çabaya egemen olmuştur. Lord Russell ise, tarihin sayfalarında da tekrar tekrar görüldüğü gibi, dinin yarardan çok zararı olduğu yolundaki inancından asla vazgeçmemiştir. *Neden Hıristiyan Değilim* (*Why I Am Not A Christian?*) adlı kitabında şu temel düşüncesini vurgulamıştır, 'bütün dinler hem zararlı hem de hakikat dışıdır.' Dinin, zarar vermemesi için, şu tehlikeli öğelerden kurtulmuş olması gerekir – şüphe, korku ve nefret; bunların hepsi de örgütlü zulmün şiddetinin giderek artmasına neden olur.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Aşağıdaki seçme yazılar, insanoğlunun dinsel mitlerini masaya yatırma konusunda Lord Russell'ın hiç zaman kaybetmediğini göstermektedir. Günümüzde inanması güç gelen bazı akıldışılıklar bulmuştur. Kimisi hâlâ şaşırtıcı olan bu örnekleri onun nükteli üslubuyla inceleyelim.

* *
*

İnsan ırkının büyük bir bölümünün Tanrıya inanmadığını ve buna karşın gözle görülür bir ceza da çekmediğini gözlemliyorum. Şayet bir Tanrı olsaydı, onun varlığından şüphe ediyorlar diye alınganlık edecek kadar huzursuz bir kibre kapılacağını hiç sanmıyorum.

Okul kitaplarımızda bize Kopernik astronomisi öğretilmiş olmasına rağmen, henüz dinimize ya da ahlak kurallarımıza etki etmiş, astrolojiye olan inancımızı ortadan kaldırmayı başarmış bile değil. İnsanlar hâlâ İlahi Düzen'de kendilerine bilhassa yer verildiğini ve Tanrının İnayeti'nin yalnızca iyileri gözetmekle kalmayıp aynı zamanda kötüleri cezalandırdığını düşünüyorlar. Kendilerini dindar zanneden kişilerin kutsal şeylere ettikleri hakaretler karşısında bazen donup kalıyorum – örneğin, üzerlerine bornoz giymeden asla banyo yapmayan rahibeler. Onları zaten kimse göremediği için neden diye sorduğumuzda şu cevabı veriyorlar: 'Ah, ama Yüce Tanrıyı unutuyorsunuz.' Belli ki Tanrıyı bir röntgenci olarak görüyorlar, Tanrının Kâdir-i Mutlak olması, onun banyo duvarlarının ötesini görmesine imkan tanıyor ama bornozlar ona engel olabiliyor. Bu düşünceyi biraz tuhaf buluyorum.

Hıristiyanlar kendi inançlarının iyilik getirdiği ama diğer inançların zarar verdiği görüşündedirler. En azından Komünizm inancı hakkında böyle düşünürler. Benim fikrime göre ise *bütün* inançlar zararlıdır. 'İnanç', hakkında hiçbir kanıt olmayan bir şeye körü körüne inanmak olarak tanımlanabilir. Kanıt olduğunda artık kimse 'inanç'tan bahsedemez. İki artı iki dört eder ya da dünya yuvarlaktır dediğimizde inançtan söz etmeyiz. Ancak kanıt yerine duyguları koyduğumuzda işte o zaman inançtan bahsediyor oluruz.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Kilise banyo yapma alışkanlığına karşı çıkarken vücudu daha çekici yapan her şeyin günaha yönelttiği gerekçesini öne sürmüştür. Kirlilik yüceltilmiş ve kutsallık da giderek daha fazla kokmaya başlamıştır. 'Vücudun ve üzerindeki giysilerin temizliği,' demiştir Azize Paula, 'ruhun kirliliğini gösterir.' (Havelock Ellis, *Cinselliğin Psikolojisi Üzerine Araştırmalar/Studies in the Psychology of Sex*, Cilt IV, s. 31) Bitlere Tanrının incileri adı verilmiş, bitlenmek ise kutsal bir kişinin vazgeçilmez işaretlerinden biri kabul edilmiştir.

Evrim moda olduktan sonra insanın yüceltilmesi fikri yeni bir biçim aldı. Evrimin tek bir büyük Amaç tarafından yönlendirildiği söylendi bize: sadece balçık tarlalarının ya da trilobitlerin var olduğu milyonlarca yıl boyunca dinozorlar ve dev eğreltiler, arılar ve kır çiçekleri döneminde Tanrı Büyük Dönüm Noktası'nı hazırlıyordu. Nihayet, zamanı geldiğinde Tanrı İnsan'ı yarattı ve türünün örnekleri arasında Neron ve Caligula, Hitler ve Mussolini gibi bu uzun ve acı dolu sürecin boşa olmadığını ispatlayan evrensel şöhretler de vardı. Ahret düşüncesi, Kâdir-i Mutlak'ın yüce başarısı olarak hayranlık duymamız beklenen bu eksik ve başarısız neticeye göre çok daha olası, kesinlikle daha az gülünesi geliyor bana.

Olayların dilediğiniz gibi gelişmesini, dua ve alçakgönüllülük ile değil, doğa kanunları hakkında bilgi edinerek sağlayabilirsiniz. Bu sayede kazanacağınız güç, geçmişte dua yoluyla kazanıldığı farz edilenden çok daha fazla ve daha güvenilirdir çünkü dualarınızın Cennette iyi karşılanıp karşılanmayacağını bilmek asla mümkün olmamıştır. Üstelik duanın gücü, bilindiği gibi, sınırlıydı; fazlasını istemek de Tanrıya karşı hürmetsizlik olurdu. Halbuki bilimin gücü sınırsızdır. İman dağları devirir demişlerdir bize ama buna kimse inanmamıştır; şimdi ise atom bombasının dağları devireceği söyleniyor ve herkes buna inanıyor.

Aziz Tommaso'ya göre ruh, meni yoluyla geçmez, aksine her insanda yeniden yaratılır. Burada bir sorun çıkıyor karşımıza: insan bir evlilik bağından doğuyorsa, bu durumda Tanrı zinaya ortaklık etmiş oluyor. Ancak bu temelsiz bir görüştür. Aziz Augustinus'u düşündüren ise daha ciddi bir mesele vardı ve bu da ilk günahın

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

aktarımıydı. Günahı işleyen ruh ise ve eğer ruh her seferinde yeniden yaratılıyor ve aktarılmıyorsa, Adem'in günahını nasıl miras alabiliyordu? Aziz Tommaso bu konuya hiç değinmemiştir.

Sürekli şu soruyla karşılaşıyorum: Siz, o soğuk akılcılığınızla, selamet arayan bir kişiye, tahdit edilmiş dogmacı bir inancın sağladığı sıcak ev huzuruna yakın ne verebilirsiniz? Bu soruya cevabım kapsamlı olacaktır. İlk olarak, bir insanın akıldan feragat ederek elde edeceği oranda bir mutluluk sağlayabilirim demiyorum. İçki ya da uyuşturucu kullanarak veya dulları ve öksüzleri dolandırıp servet sahibi olarak elde edeceği oranda bir mutluluk sağlayabilirim demiyorum. Beni ilgilendiren inanç sahibi bireyin mutluluğu değil; insanlığın mutluluğu. Eğer asıl istediğiniz insanlığın mutluluğu ise utanç verici bazı kişisel mutluluklar sizin için bir seçenek oluşturmaz. Çocuğunuz hasta ise ve siz de vicdanlı bir ebeveyn iseniz, her ne kadar belirsiz ve cesaret kırıcı olursa olsun, tıbbi bir teşhisi kabullenirsiniz; bir şarlatanın güler yüzlü görüşünü benimser ve bunun sonucunda da çocuğunuz ölürse, şarlatana inandığınız sürece duyduğunuz mutluluk sizi mazur göstermez.

Şayet her şeyin bir nedeni varsa, Tanrının da bir nedeni olmalıdır. Nedensiz herhangi bir şey var olabiliyorsa, bu Tanrı gibi dünya da olabilir, dolayısıyla bu tartışma geçerlilik taşımaz. Bu, aynı Hintlinin şu inanışına benzer; dünya bir filin üzerinde, fil de bir kaplumbağanın üzerinde dururmuş ve Hintliye, 'Peki ya kaplumbağa?' diye sorduklarında, 'Bu konuyu artık kapatalım,' demiş. Bu tartışma da pek farklı değildir.

Agnostik, neyin iyi neyin kötü olduğundan, bazı Hıristiyanlar kadar emin değildir. Birçok Hıristiyanın eskiden düşündüğünün aksine, tanrıbilime ait çetrefil konularda yetkililere ters düşen kişilerin acı çekerek ölmeleri gerektiği görüşünü savunmaz. Baskıya karşıdır ve ahlakçı eleştiriler konusunda da oldukça temkinli davranır.

'Günah'a gelince, bunun faydalı bir kavram olmadığını düşünür. Birtakım davranış biçimlerinin makbul, bazılarının da makbul olmadığını kabul eder elbette ama makbul olmayan davranışlara verilen cezaların ancak caydırıcı ya da ıslah edici bir nitelik taşıdık-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

larında salık verilebileceklerini savunur; başka bir deyişle, cezalar, sırf kötülerin acı çekmesi iyi bir şey olduğu için uygulanmamalıdır. Ancak bu kinci cezalandırma biçimine inançları, insanları cehennemi de kabule itmiştir. 'Günah' kavramının verdiği zararlardan biri de budur.

İngiliz bilim adamlarının inancını zedeleyen ilk şeyler, jeoloji, Darwin ve evrim doktrini oldu. Şayet insanın, belli belirsiz değişimlerden geçerek daha basit yaşam türlerinden evrimlendiği kabul edilirse birtakım şeyleri anlamak güçleşiyordu. Evrimin hangi basamağında atalarımız özgür iradeye kavuştu? Amiplerle başlayan bu uzun yolculuğun hangi aşamasında ölümsüz ruhlar edinmeye başladılar? İyiliksever bir Yaradan'ın onları sonsuz çileye mahkum etmesini haklı gösterecek türden kötülüklere kadir hale ne zaman geldiler? İnsanların çoğu böyle bir cezanın maymunlara çok ağır geleceği kanısındaydı, her ne kadar maymunların Avrupalıların kafasına hindistan cevizi fırlatma gibi bir huyu da olsa. Ama ya *Pithecanthropus Erectus*? Elmayı yiyen o muydu gerçekten? Yoksa *Homo Pekinensis* miydi? Ya da Piltdown insanı olamaz mıydı?* Bir keresinde Piltdown'a gitmiştim ama kasabada ne ahlak bozukluğuna dair bir iz ne de tarih öncesi devirlerden bu yana değiştiğine dair bir işaret görebildim. O zaman ilk günahı işleyen Neanderthal adamı olamaz mı? bu akla daha yatkın geliyor, ne de olsa bu insanlar Almanya'da yaşamışlar. Ancak belli ki bu gibi sorulara cevap bulmak söz konusu değildir ve evrim fikrini tamamıyla reddetmeyen Tanrıbilimcilerin de görüşlerinde kapsamlı değişiklikler yapmaları gerekmiştir.

Huzur verici mitlerin yardımı olmadan hayatın zorluklarıyla yüzleşemeyen kişide zayıf ve biraz da acınası bir taraf vardır. Neredeyse kaçınılmaz olarak, içinden bunların mit olduğunu bilir ve sadece huzur verici oldukları için inanır. Fakat bu gerçekle yüzleşmeye cesaret edemez! Hatta fikirlerinin rasyonel olmadığının az biraz farkında olduğu için, bu fikirler sorgulandığında deliye döner.

* Piltdown İnsanı: (Eoanthropus Dawsoni) Bulunan kalıntıların sahte olduğu anlaşılana değin uzun yıllar varlığına inanılan soyu tükenmiş insan türü.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Galileo ve Newton'un astronomi alanında yaptıklarını Darwin biyolojide yapmıştır. Hayvan ve bitkilerin çevrelerine uyumu, on sekizinci yüzyılın başında dindar natüralistlerin en sevdiği konulardan biriydi. Uyum sağlamayı İlahi Amaç ile açıklıyorlardı. Bu açıklamanın bazen biraz tuhaf kaçtığı doğru. Tavşanlar tanrıbilimci olsaydı, gelinciklerin tavşan avlama konusundaki mükemmel uyumlarını şükredilecek bir durum olarak görmezlerdi herhalde. Bağırsak kurtları konusunda ise herkes işbirliği içindeymişçesine sessiz kalıyordu.

'Güzellik' ve 'Ahenk'in doğada nerede bulunabileceğini bilemiyorum. Hayvanlar aleminde, hayvanlar insafsızca birbirlerini avlarlar. Çoğu ya diğer hayvanlar tarafından acımasızca öldürülür ya da yavaş yavaş açlıktan ölürler. Şahsen ben bağırsak kurdunda büyük bir güzellik veya ahenk göremiyorum. Bu demek değildir ki bu yaratık günahlarımıza bir ceza olarak gönderilmiştir çünkü insanlardan çok hayvanlar arasında yaygındır.

Bu 'güzellik' ve 'ahenk' ile anlatılan yıldızlı gecelerin güzelliği gibi şeylerdir. Ancak şunu da unutmamak gerek, yıldızlar da ara sıra patlayıp etraflarındaki her şeyi bir toz bulutuna dönüştürürler.

Aziz Tommaso'nun dördüncü kitabında tartıştığı son sorulardan biri vücudun dirilmesidir. Aquino'lu Tommaso, başka yazılarında olduğu gibi burada da, gelenekçi düşünceye karşı öne sürülen görüşleri açıkça ortaya koymuştur. Bunlardan biri, ilk bakışta, büyük güçlük çıkarır. Aziz sorar, hayatı boyunca sadece insan eti yemiş ve anne babası da aynı şeyi yapmış bir adama ne olacaktır? Adamın açgözlülüğü nedeniyle kurbanlarının Kıyamet Günü'nde vücutlarından yoksun kalmaları onlara haksızlık gibi görünebilir; fakat, aksi takdirde adamın vücudunu oluşturacak ne kalacaktır geriye? İlk bakışta üstesinden gelinemez gibi görünen bu sorunun başarıyla çözümlendiğini söylemekten gurur duyuyorum. Aziz Tommaso'ya göre vücudun kimliği aynı madde parçacıklarının devamlılığına bağlı değildir; hayatı boyunca vücudu oluşturan maddeler, yeme ve sindirime yoluyla sürekli bir değişim geçirirler. Bu nedenle, yamyam Kıyamet Günü'nde aynı vücuda kavuşabilir fakat bu, öldüğü andaki vücuduyla aynı maddelerin bileşiminden oluşmayacaktır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yüreğimize su serpen bu açıklamayla *Summa contra Gentiles* ile ilgili tartışmamızı noktalayabiliriz.*

Aquino'lu Tommaso'da gerçek felsefeci ruhu yok denecek kadar azdır. Platon'cu Sokrates'in aksine, tartışma onu nereye götürürse izlemek üzere yola çıkmaz. Sorgulama yapmaz çünkü sonucunun ne olacağını önceden bilemez. Daha felsefe yapmaya başlamadan önce hakikati biliyordur: hakikat Katolik inancında açıklanmıştır. İnancı ile ilgili birtakım rasyonel fikirler geliştirebilirse ne ala; beceremezse vahiylere sığınması yeter. Önceden varılmış bir sonuca dair fikir üretmek felsefe değil, olsa olsa tek taraflı müdafaadır.**

Dünya üzerindeki meyveler insanların beslenmesi için yaratılmıştır. Bazı tanrıbilimcilere göre, tavşanların beyaz kuyrukları bile bir amaca hizmet eder, yani avcıların tavşanları vurmasını kolaylaştırırlar. Yalnız, açıklaması zor bazı durumların da olduğunu itiraf etmek gerekir: Aslan ve kaplanlar çok vahşidir, yaz mevsimi çok sıcaktır, kış ise çok soğuktur. Ama bütün bunlar Adem elmayı yedikten sonra başlamıştır; ondan önce bütün hayvanlar otobur ve mevsim de hep bahardı. Şayet Adem şeftali ve nektarinle, üzüm, armut ve ananasla yetinebilseydi, bütün bu nimetler hâlâ bizlerin olurdu.

Aziz Tommaso'ya göre, astroloji , bildik sebeplerden dolayı, reddedilmelidir. 'Kader diye bir şey var mıdır?'sorusuna Aquino'lu Tommaso Tanrının İnayeti ile sürdürülen düzene 'kader' adını verebileceğimizi ama bunun doğru bir davranış olmayacağını çünkü 'kader'in kafirlerin kullandığı bir söz olduğu cevabını verir. Bundan da Tanrının İnayeti değişmediği halde duanın faydalı olduğu kanıtlamasına varılır. (Ben bu kanıtlamayı anlamayı başaramadım.) Tanrı bazen mucizeler yaratabilir ama başka kimse böyle bir şey yapamaz. Fakat büyü, şeytanların yardımıyla mümkündür; bu mucizevi bir şey değildir ve yıldızların yardımını da gerektirmez.

* *Summa Contra Gentiles*: Aquino'lu Aziz Tommaso'nun *İnançsızlara Karşı Yapıt* adlı eseri.

** Tek taraflı müdafaa (special pleading) bir görüşü, kendi tezini çürütebilecek karşıt görüşlere bilhassa değinmeden savunmak.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Amerikalıların hayata ve dünyaya bakış açıları Avrupa'yı ne kadar etkilemiştir ve ne derece etkileyebilir?

Ve öncelikle: Avrupalı bakış açısı nedir?

Geleneksel açıdan Avrupalı bakış açısının astronomiden kaynaklandığı söylenebilir. İbrahim gece sürülerini beklerken, gökyüzünden geçen yıldızları seyrederdi: insan kontrolünden çok uzakta olağanüstü bir düzen içinde hareket ediyorlardı. Tanrı, fırtınanın içinden Eyyüb'e cevap verdiğinde şöyle dedi: 'Pleiades'in tatlı tesirine dur deyip Orion'un kuşaklarını çözebilir misin?' Cevap olumsuzdu. Şu soru daha da anlamlıydı: 'Göklerin yasalarını biliyor musun? Yeryüzünde onun hakimiyetini kurabilir misin?' Eyyüb bu soruyu şöyle cevapladı: 'Ben alçağın biriyim, sana nasıl cevap vereyim? Ağzımı ellerimle kapatıyorum.' Bundan çıkan sonuç, insanın, sadece itaat ve ibadetten hoşlanan zayıf bir yaratık olduğudur. Gurur küstahlık, insan gücüne inanç ise küfürdür.

Doğa'nın bizim ölümlü kalmamız konusunda ısrarlı olduğunu kabul etmek gerek ama tıp alanındaki gelişmeler sayesinde gelecekte giderek daha çok sayıda insan hayata doyuncaya kadar yaşayacaktır. Sonsuza dek yaşamayı, cennetin sunduğu, bitmek bilmeyen ve mucize eseri tekdüzeliği asla rahatsız etmeyen mutlulukları sabırsızlıkla arzulamamız gerekir. Halbuki gençlik yıllarını geride bırakmış, açık sözlü herhangi bir kişiye sorduğunuzda, büyük bir olasılıkla, bu dünyadaki hayatın tadına bakmış biri olarak, başka bir hayatta 'yeni yetme'nin biri olmak istemediğini söyleyecektir size.

Eski Ahit'te okuduğumuza göre, mağlup edilen soyların tamamen ortadan kaldırılması dini bir görevdi ve sığırlarıyla koyunlarını sağ bırakmak bile küfür sayılıyordu. Öbür dünyadaki karanlık korkular ve talihsizlikler, Mısırlılara ve Etrüsklere çile çektirmiş olmalarına rağmen Hıristiyanlığın zaferine dek gelişimlerini tamamlayamamışlardı. Tensel zevklerden vazgeçip, çölde yalnızlık içinde yaşayan, kendilerine eti, şarabı ve kadınların yakınlığını yasaklayan mahzun azizler, yine de *bütün* zevklerden mahrum kalmak zorunda değillerdi. Zihinsel zevklerin tensel zevklere üstün olduğu kabul ediliyordu ve bu zihinsel zevklerin başında da kafir ve heretiklerin çekeceği sonsuz çileleri teemmül etmek geliyordu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Modern liberal tanrıbilimcilerin bakış açısı, Mr. Tennant'ın *Günah Kavramı* (*The Concept of Sin*) adlı kitabında açıkça ortaya konur. Mr. Tennant'a göre günah, bilinen bir yasaya bilinçli olarak karşı gelen iradeli davranışlardır ve bu sözü edilen ahlak yasası da Tanrının Iradesi olarak adlandırılan vahiylerdir. Bu da demektir ki dini inançtan yoksun bir kişi günah işleyemez.

İnsanoğlunu çektiği çileleri azaltma çalışmalarını engellemek için yapılan tanrıbilimsel müdahalelerden biri de anestezinin keşfiyle ilgilidir. 1847 yılında Simpson anestezinin doğumda kullanılmasını önermiş ve din adamları tarafından hemen Tanrının Havva'ya şöyle dediği anımsatılmıştır: 'Çocuklarını acı içinde doğuracaksın' (Yaratılış, iii.16). Kloroformun etkisi altındayken kadın nasıl acı çekebilirdi? Simpson, *erkeklere* anestezi uygulamanın bir sakıncası olmadığını kanıtlamayı başarmıştır çünkü Tanrı, Adem'in kaburga kemiğini çıkarırken ona derin bir uyku vermiştir. Fakat erkek din adamları *kadınların*, özellikle doğum sırasında, çektikleri acılar konusunda ikna olmamışlardır.

Amaç kavramı, yaratıcı bir insan olduğu durumlarda geçerlidir. Ev sahibi olmak isteyen bir adam, sırf istediği için, evi gözlerinin önünde yükselivermez, bu sadece Bin Bir Gece Masalları'nda olur; dileğini gerçekleştirebilmesi için zaman ve emek harcaması gerekmektedir. Fakat Kâdir-i Mutlak için böyle bir sınırlama söz konusu değildir. Şayet Tanrı insanoğlu hakkında iyi düşüncelere sahip ise –ki, bu bence kabul edilmesi çok zor bir varsayımdır– neden, Yaratılış'ta anlatıldığı gibi, insanı hemen yaratmamıştır? İktiyosorların, dinozorların, diplodokusların, mastodonların anlamı nedir? Dr. Barnes bağırsak kurdunun bir muamma olduğunu bizzat söylemiştir. Kuduz ve hidrofobi ne gibi bir amaca hizmet etmektedir? Doğa kanunlarının iyiliğin yanı sıra, kaçınılmaz olarak, kötülük de ürettiğini söylemek doğru olmaz çünkü doğa kanunlarını Tanrı yapmıştır. Günahtan kaynaklanan kötülük, bizim özgür irademizin bir sonucu olarak açıklanabilir ama insan öncesi dünyadaki kötülük meselesi cevapsız kalmaktadır. William Gillespie şu açıklamayı öne sürer; yırtıcı hayvanların vücutlarına şeytan girmiştir ve bu şeytanların ilk günahları da hayvanların yaratılışından çok önce ger-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

çekleşmiştir. Dr. Barnes'ın Gillespie'nin bu açıklamasını kabul edeceğini pek sanmıyorum; ancak mantıksal açıdan tatmin edici başka bir cevap bulmak da çok güç görünüyor. Bu çok eskilere dayanan ve bir o kadar da önemli bir meseledir. İçinde, kaynağı günah olmayan kötülükler de barındıran bir dünya yaratan Kâdir-i Mutlak bir varlığın kendisi de, en azından kısmen, kötü olmalıdır.

Doğu Kilisesi, Kutsal Ruh'un hem Baba'dan hem de Oğul'dan kaynaklandığı inancını ve Papa'nın egemenliğini inkar etmekle suçlanır. Bizlere, İsa'nın Kutsal Ruh aracılığıyla yaratılmış olmasına rağmen, Kutsal Ruh'un bedensel açıdan oğlu olduğu gibi bir düşünceye kapılmamamız gerektiği uyarısı yapılır.

Tanrıya ve öbür dünyaya inanç, şüphecilerin ihtiyaç duyduğu türden stoik bir cesaret göstermeden yaşamaya olanak sağlamaktadır. Çok sayıda genç insan, ümitsizliğe kapılmanın kolay olduğu bir dönemde, bu dogmalara olan inançlarını yitirirler. Ve bu nedenle de hiçbir dini eğitim almadan yetişmiş olanlara oranla çok daha yoğun bir mutsuzlukla baş etmek zorunda kalırlar. Hıristiyanlık, ölümden ya da evrenden korkmamak için sebepler sunar ama böyle yaptığı için cesaretin erdemlerini öğretme konusunda başarısızdır. Dini inançlara duyulan açlığın asıl sebebi korku olduğu için, din taraftarları birtakım korkuların kınanmaması gerektiğini düşünmektedirler. Bu konuda, bana kalırsa, ciddi bir hataya düşmektedirler. Korkudan sakınmak amacıyla boş inançlara sığınmaya, hayatı en iyi bir biçimde yaşamak denemez. Din korkuya dayandığı sürece, insan değerinden yitirecektir.

Tanrı kavramı bütünüyle antik Doğu despotizminden türetilmiş bir kavramdır. Özgür insanlara hiç de layık olmayan bir düşüncedir. Kilisede kendilerini aşağılayan ve ne sefil günahkarlar olduklarını söyleyen insanları duyduğunuzda, bunu kendilerine saygı duyan insanlara layık olmayan, aşağılık bir şey olduğunu düşünürsünüz. Dimdik durup dünya ile dürüstçe yüzleşmeliyiz. Dünyayı elimizden geldiği kadar iyi bir yer yapmalıyız ve dilediğimiz kadar iyi olmasa da, çağlardır başkalarının yaptıklarından çok daha iyi olacaktır mutlaka. İyi bir dünyanın bilgiye, şefkate ve cesarete ihtiyacı var-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

dır; geçmişe pişmanlık dolu bir özlem duyulmasına ya da yıllar önce birtakım cahil insanların sarf ettiği laflarla özgür aklın zincirlenmesine ihtiyacı yoktur.

Din, bana kalırsa, öncelikle ve özellikle korku üzerine kuruludur. Bu, kısmen bilinmeyene karşı duyulan korkudur, kısmen de sıkıntılarınız ve sorunlarınızla uğraşırken yanı başınızda olacak bir tür ağabey sahibi olma isteğidir. Hepsinin temelinde korku vardır – gizemli olandan duyulan korku, kaybetme korkusu, ölüm korkusu. Bilim, insanoğlunun kuşaklardır içinde yaşadığı bu ödlekçe korkudan kurtulmamıza yardım edebilir. Bilim bize, tıpkı kendi yüreklerimizin de öğretebileceği gibi, hayali destekler aramaktan, gökyüzünde müttefikler yaratmaktan vazgeçmeyi ve bunun yerine burada, yeryüzündeki çabalarımıza bakıp bu dünyayı, yüzyıllardır kiliselerin yarattığından farklı, yaşanır bir yere dönüştürmeyi öğretebilir.

Papazlar (on birinci yüzyılda) mucizevi güçleri sayesinde, bir kişinin cehenneme mi yoksa cennete mi gideceğine karar verebiliyorlardı. Bu kişi aforoz edilmiş halde ölürse cehenneme gidiyordu; papazlar uygun törenleri yaptıktan sonra ölürse, gereğince tövbe edip günah çıkarttığı takdirde, eninde sonunda cennete gidiyordu. Ancak, cennete gitmeden önce bir süre, belki de çok uzun bir süre, Araf'ta çile çekmek zorundaydı. Papazlar, bu süreyi, kişinin ruhu için ilahiler söyleyerek kısaltabilirlerdi ama bunu da ancak uygun bir ödeme karşılığında yapmaya razı olurlardı.

Sir James Jeans, günümüzde, dünyadan başka bir yerde hayat bulunmasının çok şüpheli olduğu görüşündedir. Kopernik devriminden önce, Tanrının maksatlarının özellikle dünyaya ait olduğu varsayılıyordu fakat artık bu varsayım geçerliliğini yitirmiştir. Kozmosun amacı zihnin evrimlenmesi ise, bu kadar uzun bir zaman içinde bu kadar az akıl üretmesi onun ne kadar beceriksiz olduğunu gösterir. Kozmik amaç bizim küçük gezegenimizle ilgilidir yolundaki oldukça tuhaf görüşleri kabul etsek bile, tanrıbilimcilerin öne sürdüğü şeylerin aynısını amaçladığını söylemek güçtür. Dünyanın (üzerindeki hayata son vermek için yeterince zehirli gaz

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kullanmazsak) oldukça uzun bir süre yaşanır durumda kalacağı söylenebilir ama bu sonsuza dek böyle sürmeyecektir. Belki atmosfer uzaya uçup gidecektir; belki gelgit etkisiyle dünya güneşe tek bir yüzünü göstermeye başlayacak ve bir yarıküre aşırı sıcakken diğeri aşırı soğuk olacaktır; belki de (J.B.S. Haldane'in ahlakî öyküsündeki gibi) ay dünyaya düşecektir. Bunlardan hiçbiri önce gerçekleşmezse, eninde sonunda güneş patlayıp soğuk bir beyaz cüce olduğunda hepimiz yok olacağız ve Jeans'e göre de bu olay, kesin tarih belli olmasa da, bir milyon kere milyon yıl sonra gerçekleşecekmiş.

Bir milyon kere milyon yıl bize sonumuza hazırlanmak için biraz zaman veriyor ve bu süre içinde hem astronomi hem de topçuluk alanında yeterli ilerlemenin gerçekleşmiş olacağını ümit edebiliriz. Gökbilimciler, çevresinde yaşama elverişli gezegenler olan başka yıldızlar bulabilir ve topçular da bizi oraya ışık hızına yakın bir hızla fırlatabilirler ve böylece, yolcular da kocayıp ölmeden önce hedeflerine ulaşmış olabilirler. Bu belki de boş bir ümit ama biz yine de en iyi şekilde değerlendirelim.

Eskimiş bir dogmacı inancm iyilik getireceğine inanmıyorum. Ama hemen şunu da itiraf etmeliyim, yeni dogmacı sistemler, örneğin Nazilerin ve Komünistlerin sistemleri, eskilerinden çok daha kötüdür ancak birtakım gelenekçi dogmacı alışkanlıklar, insanların kafalarına genç yaşta sokulmuş olmasa bu sistemler de zihinleri asla ele geçiremezdi. Stalin'in dili, aldığı din eğitimine göndermelerle doludur. Dünyanın ihtiyacı olan dogma değil aksine bilimsel sorgulamaya dayalı bir tutum ile milyonlara işkence etmenin, ister Stalin ister inananın sureti olarak hayal edilen bir Tanrı tarafından yapılsın, istenen bir şey olmadığına dair inançtır.

1918 yılında pasifist propaganda yapmak suçundan dört buçuk ay hapiste yattım; ancak Arthur Balfour'un müdahalesiyle ayrı bir koğuşa alındım ve bu sayede, pasifist propaganda yapmamak kaydıyla, dilediğim kadar okuyup yazma imkanı buldum. Hapishane birçok bakımdan oldukça rahattı. Randevulara yetişmek, zor kararlar almak, ziyaretçilerle uğraşmak, işimin bölünmesinden rahatsız olmak gibi dertlerim yoktu. Bol bol okudum; *Matematiksel Felsefeye*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Giriş (*Introduction to Mathematical Philosophy*) adında bir kitap yazdım ve Zihnin Analizi (*Analysis of Mind*) adında bir diğeri üzerinde çalışmaya başladım. Koğuş arkadaşlarımla yakından ilgilendim; ahlaki açıdan nüfusun geri kalanından hiç de aşağı görünmüyorlardı bana, sadece yakalanmış olmalarından da anlaşılabileceği gibi ortalama zeka seviyesinin biraz altındaydılar. Birinci koğuşta olmayan ve özellikle okuma yazma alışkanlığı sahibi birisi için hapishane ağır ve feci bir cezadır; ancak benim için, Arthur Balfour'un sayesinde, durum böyle olmadı. Hapishane kapısından girişimde bana sorular soran gardiyan neşemi fazlasıyla yerine getirmişti. Bana dinimi sordu ve ben de, 'Agnostik' dedim. Nasıl yazıldığını sordu ve içini çekerek şunu ekledi: 'Bir sürü din var ama sanırım hepsi de aynı Tanrıya inanıyor.' Bu söz bir hafta kadar neşemi yerinde tuttu.

Günümüzde İngiltere'deki en etkili felsefe okulu, benim kesinlikle onaylayamadığım bir dilbilimsel doktrini savunmaktadır. Bu okulu yanlış tanıtmak istemem, ancak bir doktrinin savunucuları bir muhalifin, bu kim olursa olsun, söz konusu doktrini yanlış tanıttığını düşünürler. Bu doktrin, anladığım kadarıyla, gündelik dilin, sözcüklerin alışılmış anlamlarında kullanılmasının felsefe için yeterli olduğunu, felsefede teknik terim kullanılmasına ya da alışılmış anlamlarda değişiklik yapılmasına gerek olmadığını savunmaktadır. Bu görüşü hiçbir açıdan kabul edemiyorum.

Geleneksel Hıristiyanlık, ölümden sonra yaşam olduğunu ileri sürer. Bu iddia ne anlama gelmektedir? Ve bu iddia, herhangi bir açıdan doğru ise, hangi açıdan doğrudur? Benim sözünü ettiğim felsefeciler, birinci soru üzerinde fikir üretir ama ikinci sorunun onları ilgilendirmediğini söylerler. Bu durumda, asıl meseleyi ele almadan önce ne anlama geldiğinin tartışılması, bence, önemli ve son derece de gereklidir, fakat asıl mesele üzerinde söylenecek hiçbir şey yok ise ne anlama geldiğini tartışmak da zaman kaybı sayılır. Bu felsefeciler bana, bir tezgahtara Winchester yolunu sorduğum günü anımsatıyor. Tezgahtar arka tarafta oturan birine seslendi:

'Beyefendi Winchester'e en kısa yoldan nasıl gideceğini soruyor.'

Görünmeyen ses cevap verdi: 'Winchester'e mi?'

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

'Evet.'
'Nasıl mı gidecekmiş?'
'Evet.'
'En kısa yoldan mı?'
'Evet.'
'Bilmem.'
Sorunun anlamını kavramak istedi ama cevaplamaya uğraşmadı. İşte bu tıpkı modern felsefenin, samimiyetle hakikat peşinde koşanlara yaptığına benzer. Gençlerin başka konularla ilgilenmelerine şaşmamalı.

Hayatla baş edebilmek için bir inanca ya da dine bağlanmaları gerektiğini düşünen insanlar bence korkaklık ediyorlar; aynı tavrı başka bir konuda gösterseler bu aşağılanacak bir durum olurdu. Fakat konu din olunca bu hayranlıkla karşılanıyor ama ben hangi konuda olursa olsun korkaklığa hayranlık duyamıyorum.

Son yıllarda, dini gelenekçiliğe, eskiye oranla daha az muhalefet ettiğim yolunda bir söylenti çıktı. Bu söylenti tamamen asılsızdır. Bana kalırsa dünyanın bütün büyük dinleri –Budizm, Hinduizm, Hıristiyanlık, İslamiyet ve Komünizm– hem hakikat dışı hem de zararlıdır. Bu görüşe karşı çıktıkları için de, içlerinden ancak bir tanesinin doğru olacağı mantıksal açıdan ortadadır. Bir kişinin benimsediği din, birkaç istisna haricinde, toplumun kabul ettiği dinle aynıdır ve bu da, kişinin söz konusu dini benimsemesine çevresel etkilerin sebep olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

İsa'nın ahlaki kişiliğinde, bana kalırsa, çok ciddi tek bir kusur vardır ve bu da O'nun cehenneme inanmış olmasıdır. Gerçek anlamda insancıl bir kişinin ebedi cezaya inanabileceğini sanmıyorum. İsa ise, İncil'de aktarıldığına göre, kesinlikle ebedi cezaya inanıyordu. O'nun vaazlarını dinlemeyenlere karşı birçok defa kinci bir öfke duyduğu da görülüyor, ki bu da vaizler arasında rastlanmadık bir durum değil.

Modern Hıristiyanların çoğunun İncil'e inanmadığı görüşü bana geçerli görünmüyor. Örneğin, Anglikan Kilisesi İncil konusunda hâlâ tutucu bir tavrı şart koşuyor. Birçok Hıristiyan, Diyakozların

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Takdisi töreninde Piskopos'un şunları söylediğinden habersizdir: 'Eski ve Yeni Ahit'teki dini yasaların hepsine samimiyetle inanıyor musun?' Diyakoz adayı şöyle cevap vermek zorundadır: 'Hepsine inanıyorum.' Kuşkusuz, bunun bir şey ifade etmediğini söyleyebilirsiniz çünkü hiç kimse bir papazın ciddi bir törende, önemli bir mesele hakkında hakikatı söylemesini beklemez. Fakat benim görüşüme göre, erdemliliği temsil etmeleri gereken kişilerin görevlerine böyle ciddi bir yalanla başlamak zorunda olmaları üzüntü verici bir durumdur.

Hıristiyan olmadığımı, on beş yaşından beri Hıristiyanlığa inanmadığını açıklamak isterim. Hayatım boyunca Hıristiyan olmadığımın ve neden olmadığımın bilinmesi için elimden gelen her çabayı gösterdim. Umarım bütün tartışmalar böylece son bulur: bu meselenin sorgulanmasını gerektiren bir sebep de asla olmamıştır.

Felsefi kurallara uygun olarak, kişinin somut nesnelerin varlığından şüphe ettiği ve dünyanın sadece beş dakikadır var olmuş olabileceğini düşündüğü bir düzeyde, bir agnostik olduğumu söylemeliyim; ancak, pratik açıdan bir ateistim. Hıristiyan bir tanrının varlığı, bana kalırsa, Olympos ya da Valhalla'daki tanrıların varlığından daha olası değildir. Başka bir örnek vermek gerekirse: Dünya ile Mars arasında, eliptik bir yörüngeye oturmuş porselen bir çaydanlık olmadığını kimse kanıtlayamaz ama kimse bunun pratikte dikkate alınacağını da yeterince olası görmez. Hıristiyan bir Tanrı da aynı ölçüde olasılık dışıdır.

1921 yılında Pekin'de çift taraflı zatürreeye yakalandım ve ortada bir tek İngiliz hemşire vardı. Dinine çok bağlı bir hanımdı bu ve bana, nekahet halindeyken, vicdanıyla çok savaştığını çünkü benim ölmemi istediğini ama mesleki içgüdülerinin bu erdemli dürtü karşısında üstün geldiğini söylemişti. İki hafta boyunca komada kalmıştım ve komadan çıktığımda geçen iki hafta ile ilgili hiçbir şey hatırlamıyordum. Bu süre içinde yukarıda bahsettiğim hemşire gündüzleri, karım da geceleri benimle ilgilenmişti. Belli ki öksürük nöbetlerim sırasında Tanrıya küfredip durmuşum ama hemşire Tanrıya içtenlikle yakardığımı düşünmüş.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Sanırım Batıda kendilerini Hıristiyan olarak nitelendiren nüfuz sahibi kişilerin, hoşgörüyü tekellerine aldıklarını kabul edeceksinizdir. Boşanma, doğum kontrolü ve sansür konularında Katoliklerin resmi tavrının, insanlık için son derece tehlikeli olduğu görüşündeyim. Sir Winston Churchill'in 'Cesur bir Hıristiyan Centilmeni' diye övdüğü General Franco, zinadan bahseden bütün edebiyat eserlerini yasaklamıştır ama sanırım İlyada konusunda bir ayrıcalık tanımıştır.

İnsanlar Kilise'den sanki tarih boyunca hep şefkatle hareket etmiş gibi söz etme eğiliminde olmuş ve Kurucu'sunun görüşlerine, az da olsa, saygı göstermişlerdir, ancak Ortaçağ'da yaşanan zulümlerin –örneğin heretiklerin ve cadıların yakılmasının– hangi yollardan engellendiğine bakarsanız merhamet çağrısı yapanların başında tek bir gelenekçi görüşlü kişi olmadığını görürsünüz. Kilise, cesaret edebildiği sürece, kadavra üzerinde anatomi çalışmalarını onaylamayarak tıbbın gelişmesine engel olmuştur. Kilise jeolojiden öyle ürkmüştür ki, Buffon, dağlardan bazılarının dünya kadar yaşlı olmadığını ileri sürdüğü için Sorbonne tarafından suçlanmıştır. Son yıllarda Kilise sonsuza dek lanetlenme konusundaki doktrinlerini yumuşatmaya başlamıştır, ancak bunu da gelenekçi olmayanların saldırıları sonucu yapmaktadır. Günümüzde Kilise'nin doğum kontrolüne karşı çıkması, şayet bu çabasında başarılı olursa, yoksulluk ve açlığın sonsuza dek insanlığın kaderi olacağı anlamına gelmektedir, hidrojen bombası bu duruma çare olmazsa elbette.

Dinin, ahlak geleneğimizden, hiç olmazsa ahlak geleneğimizin bir bölümünden sorumlu olduğu herhalde doğrudur. Bu geleneğin temeli İncil'dir ama sonraları, en çok korktukları şeyleri bastırmak isteyen kişiler tarafından biçimlendirilmiştir.

Bazı insanların ölçütlerine göre, ateistler ve agnostikler inançlı bir Hıristiyanın gözünde ahlaksız olabilir. Ancak Hıristiyanlar da lekesiz değildir. Onların da suçlu oldukları şeyler vardır:

1) Kongo'daki işkence olayları.
2) Dreyfus'un mahkum edilmesi.
3) Nükleer silahlanmaya sürekli destek verilmesi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bu listeyi sonsuza dek uzatabilirim ama ahlaki açıdan bu kadarı dahi onların kokusunu çıkarmaya yeterlidir sanırım.

Korkarım, güncel olayların Kutsal Kitap'taki kehanetleri doğruladığı görüşüne katılmıyorum, ancak istisnasız her şey bu şekilde yorumlanabilir, şayet böyle davranma eğilimi söz konusu ise. Benim kişisel tercihim, tanrıbilimsel metinleri, çoğu zaman vahşi ve bazen de ilginç olabilen ilkel insanların az biraz tarihsel nitelikteki hayal dünyası olarak değerlendirmektir.

Hayatınızı İsa'ya hizmet etme hayaliyle körü körüne harcamak fikri, kişiyi yücelten bir çeşit mazoşizm ve güç karşısında kendini aşağılama biçimidir. Stalin'in kovuşturmalarında suçlu olduklarını söyleyenlerin durumuyla tıpatıp aynıdır. Hıristiyanlığın, zalim despotların ahlaki kusurlarını Tanrıya atfedip bunun üzerine benimsediği, özü itibarıyla oryantal bir tutumdur.

Uzak bir ülkede olağanüstü bir özveride bulunmak uğruna çocuklarınızı terk ederseniz tümüyle hatalı bir davranışta bulunmuş olursunuz. Şunu aklınızdan çıkarmamanız gerekir ki, Hıristiyan doktrinlerine inanmak için hiçbir sebep yoktur ve Hıristiyan ahlakının büyük bir bölümü de kendine saygı duyan kişilere layık değildir.

İsa denen adamın var olduğuna dair tarihsel kanıtlar yetersizdir. Ona atfedilen görüşler ise apayrı bir konudur. Bu gibi görüşler, bunları savunan kişinin, varsayıma dayalı ya da gerçekten var olmuş da olsa, değerlendirilebilmesini sağlar.

İsa'dan kaynaklandığı iddia edilen ahlaki görüşlerden bir kısmı kanıtlanabilir. Onun kutsallığına dair sanrılanan inanç ise zamanında birçok gezgin mistik ve deli tarafından paylaşılmıştır.

Şayet büyük savaşlar ve büyük baskılar yaşanmaya ve çok sayıda insan mutsuz hayatlar sürmeye devam ederse, sanırım, din de varlığını sürdürecektir çünkü, gözlemlediğim kadarıyla, Tanrının inayetine inanç bu konudaki kanıtlarla ters orantılıdır. Hiçbir kanıt olmadığında, insanlar buna inanıyor ama işler iyi gittiğinde, inanın ki kimse Tanrıya inanmıyor. Bu nedenle, insanlar toplumsal sorunla-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

rını çözdüğü takdirde dinin de ortadan kalkacağını düşünüyorum. Bilinen bütün dinlere muhalefet etmekteyim ve her türlü dinsel inancın yok olup gideceğini ümit ediyorum. Dini, insan aklının çocukluk dönemine ve bizler için artık bitmek üzere olan bir gelişme evresine ait bir hastalık olarak görüyorum. Afrika'daki misyoner evleri dışında hiçbir yerde hiç kimse Adem bir elma yedi diye vaftiz olmayan çocukların cehenneme gittiğine inanmıyordur artık herhalde.

Şayet birilerini, Adem bir elma yedi diye, bu ilginç olaydan habersiz olan herkesin iyiliksever bir tanrı tarafından sonsuz bir ateşte kızartılacağına inandırmak istiyorsanız onları genç yaşta yakalamanız, içki ve uyuşturucularla aptallaştırmanız ve kitaplardan ya da düşünmelerini sağlayacak arkadaşlardan dikkatlice izole etmeniz gerekmektedir.

Din adamlarının çoğunluğu patlak verdikten sonra her savaşı destekler ama barış zamanında genellikle pasifisttirler. Savaşı desteklerken Tanrının onların yanında olduğu yolundaki inançlarını etkili bir biçimde vurgulamış ve toptan kıyımların akılsızlık olduğunu savunan kişilerin katline de dinsel açıdan destek vermiş olurlar.

Bir tanrıbilimcinin, inancını açıklamaya başlamadan ya da bir politikacının konuşmasını bitirmeden önce görüşlerinde yanılmış olabileceğine dair bir şey söylediğini duyan var mıdır? Öznel kesinliğin nesnel kesinlikle ters orantılı olması tuhaf bir gerçektir. Bir kişinin haklı olduğunu düşünmek için ne kadar az sebebi olursa, kesinlikle haklı olduğu konusunda hiçbir kuşku duymadığını da o kadar şiddetle savunur. Değişken olduğu için bilimle alay etmek tanrıbilimcilerin âdetindendir. 'Bir de bize bakın,' derler. '*İznik Konsili*'nde hangi görüşleri ileri sürdüysek hâlâ onları savunuyoruz; ama bilim adamlarının daha iki üç yıl önce ileri sürdükleri bile çoktan unutulmuş ve eskimiştir.' Bu şekilde konuşanlar ardıl tahminler denen o müthiş fikri kavrayamamışlardır.

1921'de, Çin'in Pekin şehrinde bir dizi konferans verirken aniden çift taraflı zatürreeye yakalandım; ama bunun yanı sıra kalbim ve

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

böbreklerimden de rahatsızdım ve dizanteri ve flebit de olmuştum. Hastalığım sayesinde ölüm ilanlarımı okuma zevkini tatma fırsatını buldum; bu, gerçekleşmesini asla beklemediğim ama hep yapmak istediğim bir şeydi. Misyoner gazetesinin birinde, hatırlıyorum, bir cümlelik bir ölüm ilanı vardı: 'Misyonerler, Mr. Bertrand Russell'ın ölüm haberi üzerine derin bir oh çektikleri için mazur görülmelidirler.' Korkarım, benim ölmediğimi öğrendiklerinde başka türlü iç çekmiş olmalılar.

Bana söylendiğine göre Çinliler beni Batı Gölü kıyısına gömmek ve adıma bir tapınak inşa etmek istemişler. Böyle bir şey gerçekleşmediği için biraz üzgünüm çünkü bu sayede bir Tanrı olabilirdim ve bu da bir ateist için pek *şık* olurdu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bölüm 3
Cinsellik ve Evlilik

Lord Russell'ın cinsellik ve evlilik hakkındaki görüşleri, çoğunluk tarafından pek iyi karşılanmamış ama ne zaman birisi Lord Russell'ın cinsellik konusundaki fikirlerinin *doğru* olduğunu ileri sürmeye kalksa, sırf adının anılmış olması bile kin dolu bir öfke patlamasına sebep olmuştur. Her ne kadar yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren cinsellik konusu saygınlık kazanmış olsa da, çok az sayıda felsefeci bu konuya değinmeye cesaret edebilmiştir. Nasılsa, cinsellik ve günah hâlâ eş anlamlı olarak kullanılmaktadır ve birkaç yıl öncesine kadar cinsellik konusundaki bilimsel araştırmalar dahi kötü görülmüş, şüphe ve korkuyla karşılanmıştır. Lord Russell, yaşamının yüzde biri kadarını cinsellik konusunu incelemeye ayırdıysa da çoğunluk bu oranın yüzde doksan dokuz olduğunu düşünmüştür.

Lord Russell'ın 1929 yılında yayınlanan *Evlilik ve Ahlak* (*Marriage and Morals*) adlı kitabı, bütün bir Püritenlik sonrası ahlakçılar kuşağının inançlarını altüst etmiştir. On bir yıl sonra, bu kitap öyle büyük bir protestoya yol açmıştır ki New York City College tarafın-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

dan Lord Russell'a verilen profesörlük görevi resmi olarak geri alınmıştır. O günlerde John Dewey, *Ulus* (*The Nation*) adlı bir dergide durumu şöyle açıklamıştır: 'Bertrand Russell'ın yazılarında, şayet varsa, bayağılık ve müstehcenlik arayanlar hayal kırıklığına uğrayacaklardır.' Ancak Amerika'nın tanınmış felsefecilerinden birinin yaptığı bu açıklama, çoğu Amerikalının vicdanı üzerinde pek az etkili olmuştur. Lord Russell'ın yazıları 'musibet'* olarak nitelendirilmiştir. Hatta Lord Russell, gençlere cinsel özgürlüğü ve ebeveynlere karşı gelmeyi öğretmekle suçlanmıştır. Gelenekçi görüşlü, itibarlı bir din adamı müritlerine şöyle demiştir: 'Bu trajedilerin tekrar tekrar sahnelenmesine sebep olacak fikirler öğretmek ve kaleme almaktan suçlu bir profesör bu şehirde hoşgörüyle karşılanmayacaktır.' Yazılı medyada başka suçlamalar da yer almıştır; örneğin, 'çamura saplanmaktan beter', 'yılan gibi sokan', 'tanrısız bir ülkenin elinde oyuncak olan çocuklar' gibi. Bir yetkili daha da ileri gidip Lord Russell'ı 'köpek soyu' diye nitelendirip 'etkili bir göçmen kabul sistemimiz olsaydı bu serseri sınırlarımızın bin mil yakınına dahi gelemezdi,' demiştir. Çok az sayıda yetkili Einstein'ın Lord Russell'a verdiği desteği dikkate almıştır: 'Üstün ruhlar daima sıradan kişilerin aşırı muhalefetiyle karşılaşmıştır. Sıradan kişiler, bir kişinin kalıtımsal önyargılara düşünmeden boyun eğmemesini, dürüstçe ve cesurca aklını kullanmasını anlayamazlar.' Sokrates de İÖ beşinci yüzyılda benzer bir durumla karşılaşmıştır.

Aşağıdaki ders programı açıklamaları, Lord Russell'ın *New York City College*'da vermesi gereken derslerin hiç de öyle uygunsuz bir cinsellik ya da müstehcenlik taşımadığını göstermektedir.

Felsefe 13: Modern ahlak kavramları ve bilim, matematik ve felsefeyle ilişkileri.

Felsefe 24B: Matematiğin temelleri ile ilgili problemlerin incelenmesi.

* Eski Ahit'e gönderme. Musa Peygamber Firavun'un karşısına çıkıp İbranilerin serbest bırakılmasını ister ancak Firavun bu isteğe İbranilerin üzerindeki baskıyı artırarak cevap verir. Bunun üzerine, Mısır'da, suların kana dönüşmesi gibi birtakım felaketler görülür.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Felsefe 27: Temel bilimler ile uygulamalı bilimler arasındaki ilişkiler ve metafizik ile bilimsel teorilerin karşılıklı etkileri.

1950'de Lord Russell Nobel Ödülü'nü aldığında birçok Amerikalı dehşete kapılmıştı. Bir tanrıbilimcinin deyişiyle, 'bu insan müsveddesi nasıl ödül alabilir?' Tabu ahlakını benimsemiş olanlara göre, böyle bir kitabı kaleme alan bir kişinin öğretmenlik yapması uygun değildi. Başka şehirlerde de benzer tepkiler görülmüş ve Lord Russell Amerika Birleşik Devletleri genelinde bir süre boykot edilmiştir. Çok az kitap böyle yoğun bir tartışma konusu olmuştur. Bu tartışma kısmen, birtakım insanların kendilerini olduklarından daha akılcı kabul etmelerinden kaynaklanmaktadır. Örneğin, evli bir çift uyumsuz olduklarına karar verse bile, akılcılık karşıtları, bu çiftin evlilik saadeti içinde yaşadıklarını düşünmeye rahatlıkla devam edebileceklerini savunurlar. Lord Russell bu durumun, tabu ahlakının bir sonucu olduğunu söylemiştir.

Birçok kişi son yıllarda insanların ar damarlarının çatladığını ve cinsellik konusundaki yasakların utanç verici bir biçimde ortadan kalktığını öne sürmektedir. Bu temelsiz bir görüştür. Artık geçmişte olduğu kadar aşırı bir erdemlilik ve ikiyüzlülük içinde yaşamadığımız ve çıplaklığın da eskisi kadar kötü görülmediği doğrudur ama cinsellik hâlâ yasaklı bir konudur; saygıdeğer hanımefendilerin ve beyefendilerin, özellikle de çocukların önünde bu konuyu açıkça tartışmak isteyen herkes yanıp sönen 'Girmek Yasaktır' işaretleriyle karşılaşmaktadır. Şüphesiz, cinsellik ve günah adındaki meşhur ikizler daha uzun bir süre aramızda kalacaktır. Diğer bütün araştırma konularında ise 'Girmek Yasaktır' işaretleri hayret verici bir biçimde ortadan kalkmıştır. Örneğin, birçok ebeveyn, çocuklarının 'savaşın psikolojik sebepleri,' 'neden daha iyi bir *nükleer savunma sistemi* kurmalıyız,' 'temiz bomba ihtiyacı,' ya da 'temiz bir bomba zamanında geliştirilemezse gelir vergirnizi nasıl hesaplarsınız?' gibi konuları ayrıntılı biçimde ele alan televizyon programlarını seyretmelerinden fazla bir rahatsızlık duymazlar: Bundan da ancak, bu gibi konular önemsiz oldukları için 'Girmek Yasaktır' işaretlerine ihtiyaç duyulmadığı sonucu çıkarılabilir. Ne var ki, CİNSELLİK apayrı bir konudur. En etkili cinsel ilişki tekniklerini canlı tatbikatlarıyla birlikte açıkça ve dürüstçe araştırmaya yöne-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

lik bir televizyon programı hazırlansaydı birçok ebeveyn dehşete düşerdi. Yakın geçmişte, birçok filmde çıplaklık, bayağılık ve bildik ikizler cinsellik ve günah başrol oyuncuları oldukları için, bu filmler gösterime uygun olmamakla suçlanmıştır. Ancak cinselliğin ikizi olmasaydı böyle bir suçlama yapılamazdı. Adem elmayı yemeyi reddetmiş olsaydı bundan dolayı ortaya çıkmış dertlerin hiçbiriyle uğraşmak durumunda da kalmayacaktık.

Yukarıda, editörün giriş yazısında da belirtildiği gibi, Lord Russell'ın entelektüel dünyadaki saygın konumu, 1913 yılında *Matematiğin İlkeleri* (*Principia Mathematica*)'nın son cildinin yayınlanmasıyla iyice pekişmiştir. O sıralarda Lord Russell meslek çevreleri dışında neredeyse hiç tanınmıyordu. Halbuki birkaç yıl sonra, cinsellik ve evlilik hakkındaki gelenekçi olmayan düşünceleri bütün bir kuşağı dehşete düşürdükten sonra, felsefe dünyasının en iyi tanınan isimlerinden biri olup çıktı – ama yanlış sebeplerden dolayı.

Bu bölümde yer alan yazılardan çoğu Evlilik ve Ahlak adlı kitaptan alınmıştır ve Lord Russell'ı hicvinin doruğunda göstermektedir. Ancak ileri sayfalarda yer alan nükteler, sadece eğlendirici olmaları için seçilmemiştir. 'Saflık' ile 'bilgelik' farklı şeylerdir. Okurların bu ayrımı akılda tutacakları ümit edilmektedir. Bu bölüm, engin bilgisini yoğun bir alçakgönüllülük ve yıkıcı bir mantıkla ortaya koyan Lord Russell'ın, keskin yergilerinden ince esprilerine uzanan sayısız tatlı sürprizle doludur. Çağdaşlarının aksine Lord Russell, kendisini günah konusunda bir uzman olarak görmemiştir. Öte yandan, okurun da hemen fark edeceği gibi, Lord Russell yüzyıllardır eskimiş mitlerin içinde gizlenen cinsel tabulara saygı gösterıneyi de reddetmiştir. Günümüz İzlanda'sı, aşırı soğuk bir yer olmasına rağmen, eski tabulardan kurtulmuş bir ahlak anlayışına en iyi örneklerden biridir.

* *
*

Ne kilisenin ne de toplumun ön sevişmeyi, belli bir noktada durması koşuluyla, kınaması tuhaf bir durumdur. Günahın nerede başladığı, safsatacıların bir türlü görüş birliğine varamadıkları bir konudur. İtibarlı bir Katolik din adamı, bir tövbekarın, kötücül bir

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

amaç taşımadığı sürece, rahibenin göğüslerini elleyebileceğini buyurmuştur. Ancak ben günümüz otoritelerinin bu konuda hemfikir olacaklarından şüphe etmekteyim.

'Tanrının gözü önünde' sözü kafamı karıştırıyor. Tanrının her şeyi gördüğünü farz etmek gerek diye düşünüyor insan ama belli ki, bu yanlış bir düşünce. Tanrı Reno'yu görmüyor olmalı çünkü Tanrının gözü önünde boşanmak söz konusu olamaz. Evlendirme daireleri de şüpheli bir durum oluşturuyor. Saygıdeğer kişilerin, alenen günah içinde yaşayan hiç kimseyle görüşmediklerini ve sadece resmi nikahlı kişilerle ahbaplık etmeye de pek hazır olduklarını görüyorum; demek ki Tanrı evlendirme dairelerini görüyor.

Tolstoy ve Mahatma Gandhi, hayatlarının son yıllarında, *her türlü* cinsel ilişkinin, hatta evlilik içi ve çocuk yapma amacıyla da olsa kötü olduğunu buyurmuşlardır. Maniciler de aynı görüşü paylaşmış, insanın doğuştan var olan günahkarlığına dayanarak kendilerine sürekli taze müritler toplamışlardır. Fakat bu doktrin, yerleşmiş kanılara aykırı düşen, heretik bir düşüncedir ama evliliğin bekarlık kadar övgüye değer olduğunu söylemek de aynı oranda heretiklik-tir. Tolstoy, tütünün de en az cinsellik kadar kötü olduğunu düşünür; romanlarından birinde, cinayet planları kuran bir adam, yetenince canice bir öfke duyabilmek için önce bir sigara tüttürür. Halbuki tütün, dini kurallara göre yasak değildir ama, Samuel Butler'ın da dediği gibi, Aziz Paulus, bu konuda bilgisi olsaydı, tütün kullanımını mutlaka kınardı.

[Aziz Tommaso'ya göre] *İlahi Yasalar* bizi Tanrıyı sevmeye yönlendirmektedir; aynı şekilde, daha dolaylı olarak da, komşumuzu sevmeye. Evli olmayan kişiler arasındaki gayri meşru cinsel ilişkiyi yasaklamaktadır çünkü babanın, çocuklar yetiştirilirken annenin yanında bulunması gerekmektedir. Doğum kontrolünü ise doğaya aykırı olduğu için yasaklamaktadır; ancak aynı nedeni öne sürerek ömür boyu bekarlığı yasaklamaz. Evlilik bağı çözülmez olmalıdır çünkü çocukların eğitimi sırasında, hem anneden daha akılcı olan hem de ceza verilmesi gerektiğinde fiziksel açıdan daha güçlü olan babaya ihtiyaç vardır. Şehvete dayanan cinsel ilişkiler tümüyle günah değil-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

dir çünkü doğaldırlar; fakat evlilik halinin, nefsine hakim olmakla eşit derecede iyi olduğunu düşünmek, tıpkı Jovinianus* gibi, yerleşmiş inançlara aykırı düşmek olur. Tekeşlilik katı biçimde uygulanmalıdır; çokkarılılık kadınlara karşı haksızlıktır ve çokkocalılık da babalık konusunda şüphelere yol açacaktır. Ensest yasaklanmalıdır çünkü aile hayatını güçleştirecektir. Kardeşler arası ensest konusunda ise çok tuhaf bir fikir ileri sürülmüştür: karı ile koca arasındaki sevgiye bir de kardeşler arasındaki sevgi eklenirse, karşılıklı cazibe öyle artacaktır ki gereğinden sık cinsel ilişkiye neden olacaktır.

Aziz Paulus'un görüşleri, erken kilise döneminde vurgulanmış ve abartılmıştır; bekarlık kutsal kabul edilmiş ve insanlar çölde inzivaya çekilip, hayal dünyalarını sürekli şehvet uyandıran görüntülerle dolduran Şeytanla savaşmışlardır.

Eski ahlak anlayışı yeniden kurulacaksa bazı zorunluluklar yerine getirilmelidir; bunlardan bir kısmı çoktan yerine getirilmiştir ama tecrübeye dayanarak bunların tek başına yeterli olmayacağı söylenebilir. İlk yapılması gereken, kızların eğitimini, aptal, boş inançlı ve cahil olmalarını sağlayacak şekilde düzenlemektir; bu koşul, kiliselerin denetimindeki okullarda çoktan yerine getirilmektedir. Diğer bir koşul ise, cinsellikle ilgili konularda bilgi veren bütün kitapların yoğun biçimde sansüre tabi tutulmasıdır; bu koşul da, İngiltere ve Amerika'da yerine getirilmektedir çünkü sansür, bu ülkelerde, yasal bir değişiklik yapılmaksızın, sırf polislerin sürekli artan azmi sayesinde sıkılaştırılmaktadır. Ne var ki, bu koşullar, zaten mevcutturlar ve yetersiz kaldıkları da ortadadır. Etkili olacak tek şey, hiçbir genç kadına erkeklerle yalnız kalma imkanının verilmemesidir: kızların evlerinin dışında çalışarak para kazanmaları yasaklanmalıdır; yanlarında anneleri ya da teyzeleri olmadan dışarı çıkmalarına kesinlikle izin verilmemelidir; o esef verici, yanlarında bir refakatçi olmadan danslara gitme alışkanlığı mutlaka ortadan kaldırılmalıdır. Elli yaşın altında olan bekar kadınların motor-

* Jovinianus: (390-?) Hıristiyan çileciliğini eleştirmiş ve heretiklikle suçlanmış keşiş. Aziz Hieronymus'un *Adversus Jovinianus* (*Jovinianus'a Karşı*) adlı eseri dolayısıyla tanınır.

lu taşıt sahibi olmalarının yasaklanması ve hatta, bekar kadınların her ay polis doktorlar tarafından muayene edilmeye zorlanması ve bakire olmadıkları tespit edilenlerin de cezaevine gönderilmesi yerinde olacaktır. Doğum kontrol yöntemleri de, elbette, ortadan kaldırılmalıdır ve evli olmayan kadınlarla yapılan sohbetlerde, sonsuza değin lanetlenme dogmasına kuşku düşürecek biçimde konuşmak kanuna aykırı olmalıdır. Bu önlemler, yüz yıldan uzun bir süre ısrarla uygulandıkları takdirde, dalga dalga yayılan ahlaksızlığın önüne geçilmesinde etkili olabilirler. Ancak, bana kalırsa, birtakım taciz olaylarından korunmak amacıyla bütün polislerin ve sağlık görevlilerinin hadım edilmesi gerekebilir. Belki de, erkeğin doğasından kaynaklanan ahlak bozukluğunu göz önünde bulundurarak bu önlemi bir adım daha ileri götürmek akıllıca olacaktır. Ahlakçıların, sağduyulu davranarak, din adamları hariç bütün erkeklerin hadım edilmesini savunacakları görüşündeyim. Fakat *Elmer Gantry*'yi* okuduğumdan beri bu önlemin bile pek akıllıca olmadığını düşünmeye başladım.

Hıristiyanlık ve özellikle de Aziz Paulus, tamamıyla yepyeni bir evlilik görüşü ortaya atmıştır; buna göre, evliliğin asıl amacı çocuk sahibi olmak değil, evli olmayan kişiler arasındaki gayri meşru cinsel ilişkilerden kaynaklanan günaha engel olmaktır. (Korinthoslular I, vii. 1-9.)

Aziz Paulus hiçbir yerde çocuklardan bahsetmez; evliliğin biyolojik amacı onun için hiçbir önem taşımaz. Bu da doğaldır çünkü Aziz Paulus, İsa Peygamber'in ikinci kez dünyaya gelişinin çok yakın olduğunu ve dünyanın yakın bir gelecekte sona ereceğini düşünüyordu. İkinci Dünyaya Geliş ile birlikte insanlar, kuzular ve keçiler diye ayrılacaklardı ve asıl önemli olan da, o sırada insanın kendisini kuzular arasında bulmasıydı. Aziz Paulus cinsel ilişkinin, evlilik içinde bile olsa, selamete kavuşma konusunda bir engel oluşturduğunu öne sürüyordu (Korinthoslular I, vii. 32-4).Evli insanların selamete kavuşması mümkündü ama evli olmayan kişiler arasında cinsel ilişki ölümcül bir günahtı ve bu günahı işleyip de töv-

* *Elmer Gantry*: Sinclair Lewis'in 1927 yılında yayınlanan, Protestan Kilisesi'ne sızan cahil, kaba, yağmacı önderleri eleştiren romanı.

be etmeyenler kendilerini kesinlikle keçiler arasında bulacaklardı. Bir keresinde, bir doktorun bana sigarayı bırakmamı tavsiye ettiğini hatırlıyorum; sigara içme isteği duyduğum zaman gidip bir pastil emersem daha rahat bırakacağımı söylemişti. Aziz Paulus da benzer gerekçelerle evliliği tavsiye etmektedir. Evliliğin gayri meşru cinsel ilişkiler kadar hoş olduğunu iddia etmese de daha zayıf karakterli kardeşlerimizin baştan çıkarılmaya karşı koymalarına yardımcı olacağını düşünmektedir; evlilikten herhangi bir faydanın sağlanacağını ya da karı ve koca arasındaki sevginin güzel ve arzulanan bir şey olduğunu asla öne sürmez, aile kurumuna en ufak bir ilgi dahi göstermez;onun düşüncelerini asıl yönlendiren ve cinsel ahlakla ilgili öne sürdüğü kuralları biçimlendiren, evlilik dışı cinsel ilişkidir. Bu, ekmek pişirmenin tek sebebinin insanların kurabiye aşırmasını önlemek olduğunu söylemeye benzer.

Püritenler, cinsel zevklerden uzak durmak konusundaki kararlılıkları sayesinde, damak zevkleri bakımından, eskiye göre biraz daha bilinçlenmişlerdi. On yedinci yüzyılda yaşamış bir Püritenlik eleştirmeni şöyle demiştir:

Mutlu geceleri ve hoş yemekleri sever misiniz?
O zaman meleklerle sofraya oturup günahkarlarla yatmalısınız.

Bu nedenle, Püritenlerin insan doğasının bedensel yanını bastırmayı başaramadıkları söylenebilir çünkü cinsellikten aldıklarını oburluğa eklemişlerdir. Oburluk, Katolik kilisesi tarafından yedi ölümcül günahtan biri olarak kabul edilir ve bu günahı işleyenleri, Dante, cehennemin alt katlarından birine göndermiştir; yine de bu, ne anlama geldiği tam belli olmayan bir günahtır çünkü yiyeceklere duyulan haklı ilginin nerede bitip günahın nerede başladığını söylemek güçtür. Besleyici olmayan bir şeyler yemek kötü müdür? Eğer öyleyse, her tuzlu badem bizim için lanetlenme tehlikesi demektir.

İnsanlar ezelden beri, teoride olmasa bile, pratikte, gayri meşru cinsel ilişkilere girmişlerdir. Bir erkeğin evlilik yapabilmesi için bakire olması gerekmemiş, hatta evli bir erkeğin sadakatsizliği dahi,

karısının ve komşularının öğrenmesi durumunda bile ciddi bir mesele olarak görülmemiştir. Böyle bir sistemin var olabilmesi fahişelik sayesinde olmuştur. Ancak fahişelik, modern bir insanın kolayca savunamayacağı bir kurumdur ve çok az kimse, kadınların erkeklerle aynı haklara sahip olabilmesi uğruna, kocaları gibi olmadıkları halde, erdemli görünmek isteyen kadınların yararına bir erkek fahişeler sınıfının oluşturulmasını teklif edecektir. Bu konu üzerinde düşünme zahmetine katlanacak uzlaşımcı bir ahlakçı, uygulamada çifte standart adı verilen bir şeyi; başka bir deyişle, cinsel erdemin erkekten çok kadında bulunması gerektiği fikrini desteklediğini görecektir. Ahlak anlayışı gereği, bu ahlakçının, teorik açıdan erkeklerin de nefislerine hakim olmaları gerektiğini düşündüğü söylenebilir. Buna hemen şöyle bir cevap verilecektir; erkeklerden böyle bir şey talep edilemez çünkü onların gizlice günah işlemeleri daha kolaydır. Uzlaşımcı ahlakçı böylece, istemeden de olsa, kadın ve erkek arasında eşitsizliği ve bunun yanı sıra, genç bir erkeğin, kendi sınıfından kızlar yerine fahişelerle ilişkiye girmesinin daha doğru olduğu görüşünü desteklemiş olmaktadır. Halbuki, genç erkeğin fahişelerle değil ama genç kızlarla ilişkisi çıkara dayanmayacak, hatta pek şefkatli ve hoş da olabilecektir. Elbette ahlakçılar, uygulanamayacağını bildikleri bir ahlak anlayışını desteklemenin sonuçlarını dikkate almamaktadırlar; fahişeliği savunmadıkları sürece, fahişeliğin, aslında, onların öğretilerinin kaçınılmaz bir sonucu olduğu gerçeğinden de sorumlu olmayacaklarını düşünmektedirler. Halbuki bu, günümüzde uzman bir ahlakçının, ortalama zeka seviyesinin altında bir kişi olduğu gerçeğini bir kere daha gözler önüne sermektedir.

Katolik kilisesi, Aziz Paulus ve Teb'li münzeviler kadar biyolojiden uzak kalmamıştır. Aziz Paulus'tan, evliliğin, sadece şehvet için meşru bir çıkış yolu olarak görülmesi gerektiğini öğreniyoruz. Aziz Paulus'un sözlerine bakarak onun doğum kontrolüne karşı olduğunu söylemek ise mümkün değildir; aksine, hamilelik ve doğum sırasındaki cinsel perhiz dönemlerini tehlikeli bulduğu söylenebilir. Kilise ise farklı bir görüşü benimsemiştir. Gelenekçi Hıristiyan doktrininde evliliğin iki amacı vardır: bir, Aziz Paulus'un da kabul ettiği gibi, çocuk sahibi olmak. Bunun etkisi, Aziz Paulus'un öğretisinden çok

daha zorlayıcı olmuş, cinsel ahlaka çok daha katı bir nitelik kazandırmıştır. Cinsel ilişki, sadece evlilik içinde meşru hale gelmiş; karı ile koca arasında bile olsa, hamilelikle sonuçlanma ümidi taşımadığı durumlarda günah kabul edilmiştir. Meşru evlat sahibi olma arzusu, Katolik Kilisesi'ne göre, cinsel ilişkiyi haklı gösteren tek sebeptir. Fakat bu sebep, cinsel ilişkiyi, ne kadar zulüm içeriyor olsa da, hep haklı göstermektedir. Kadın cinsel ilişkiden nefret ediyorsa, bir hamilelik daha geçirmesi onun ölümüne yol açacaksa, doğan çocuğun hastalıklı ya da akıl hastası olması söz konusuysa, ortada sefaletin önüne geçecek kadar para yoksa bile bütün bunlar erkeğin kocalık haklarında ısrar etmekte haksız olduğunu göstermez, yeter ki erkek, çocuk sahibi olmayı istiyor olsun.

Gelenekçi bir ahlakçının (bu gruba polisler ve sulh yargıçları da dahil ama modern eğitimciler değil) cinsellik bilgisi hakkındaki görüşlerini, şu şekilde ifade etmek sanırım yanlış olmaz. Cinsel suçların, cinsellikle ilgili düşüncelerden kaynaklandığı şüphe götürmez ve erdeme götüren en iyi yol, gençleri zihinsel ve bedensel açıdan cinsellikle hiçbir ilgisi olmayan konularla meşgul etmektir. Bu nedenle, gençlere cinsellikle ilgili hiçbir şey söylenmemelidir; kendi aralarında bu konu hakkında konuşmalarına engel olunmalıdır ve yetişkinler sanki böyle bir konu yokmuş gibi davranmalıdır. Bu şekilde, bir genç kızın gerdek gecesine dek bilgisiz kalmasını sağlamak mümkündür; gerçeklerin genç kızı aşırı derecede şok etmesi ve bu sayede de cinselliğe karşı, tamı tamına, ahlakçıların kadınlar için uygun bulduğu bir tavrı benimsemesi beklenebilir.

Katolik öğretisi iki ayrı temel üzerine kuruludur; bir yandan Aziz Paulus'ta gördüğümüz münzeviliğe, diğer taraftan da, dünyaya ne kadar çok sayıda ruh getirilirse o kadar iyi olduğu çünkü her ruhun selamete kavuşma becerisine sahip olduğu görüşüne dayanır. Bir türlü açıklayamadığım bir sebepten dolayı, ruhların sonsuza dek lanetlenme becerisine de aynı şekilde sahip oldukları gerçeği dikkate alınmamaktadır. Halbuki, bu gerçek öyle alakasız da değildir. Örneğin, Katolikler, politik güçlerini kullanarak Protestanların doğum kontrol yöntemlerini uygulamalarına engel olmaya çalışmak-

tadırlar ama bu politik eylemlerinin sonucu dünyaya gelen Protestan çocukların büyük bir çoğunluğunun öbür dünyada sonsuz çileler çekeceklerini de unutmamaları gerekir. Bu durum, onların eylemlerini zalimce yapmaktadır ama bunlar zaten, dinsizlerin asla kavrayamayacağı, gizemli konulardır.

Tekeşli ailenin çeşitleri vardır. Evliliklere eşlerin kendileri veya anne ve babaları karar verebilir. Bazı ülkelerde gelin satın alınır; diğerlerinde, örneğin Fransa'da, satın alınan damattır. Boşanma konusunda çeşitli farklılıklar görülmektedir; bir yanda Katolikler boşanmayı yasaklarken eski Çin yasalarına göre bir koca karısını gevezelik ettiği için boşayabilmektedir. Cinsel ilişkilerde sadakat ya da sözde sadakat, hayvanlarda ve insanlarda, türün devamı açısından çocukların yetiştirilmesine erkeğin katılımının gerekli olduğu durumlarda ortaya çıkmaktadır. Mesela kuşlar yumurtalarını sıcak tutmak için sürekli üzerlerinde oturmak zorundadırlar ve günün büyük bir bölümünü de yiyecek arayarak geçirirler. Birçok hayvan türünde, dişinin tek başına bunları yapması mümkün değildir ve bu sebeple de erkeklerin katılımına ihtiyaç vardır. Bunun sonucunda birçok kuş erdemlilik timsalidir. İnsanlar arasında, babanın katılımı, özellikle, zor durumlarda ve karışıklık içindeki toplumlarda çocuklar için büyük bir biyolojik avantaj oluşturur; fakat modern uygarlığın gelişimi ile birlikte babanın rolünü giderek Devlet üstlenmektedir ve yakın bir gelecekte, en azından toplumun ücretli kesiminde, babanın biyolojik avantaj olma özelliğini yitirmesi söz konusu olabilir. Bu gerçekleştiği takdirde, geleneksel ahlak anlayışının tamamen yıkılmasını da bekleyebiliriz, zira bir annenin bu durumda çocuğunun babasının kimliğinden emin olmak istemesi için hiçbir sebep kalmayacaktır. Platon olsaydı, bir adım daha ileri gider ve Devlet'i sadece babanın değil, annenin yerine de koyardı. Ben, şahsen, böyle bir uygulamaya destek verecek derecede bir Devlet hayranı ya da yetimhanelerin nimetlerinin savunucusu değilim.

Malinowski, bütün çabalarına rağmen, adadaki dostlarını babalık diye bir şey olduğuna ikna edememiştir. Dostları bunu misyonerlerin uydurduğu aptalca bir hikaye olarak görmüşlerdir. Hıristiyanlık

ataerkil bir dindir ve babalığı tanımayan insanların duygusal ya da zihinsel açıdan anlayabileceği bir hale getirilmesi de mümkün değildir. 'Tanrı Baba' yerine 'Tanrı Dayı'dan söz etmek gerekir ki bu da anlamı tam olarak karşılamaz çünkü Hıristiyanlıkta babalık, hem güç hem de sevgi anlamına gelirken, Melanezya'da dayı güç, baba ise sevgi demektir. İnsanların Tanrının çocukları oldukları fikri Trobriand adası halkına açıklanamaz çünkü onlar hiç kimsenin bir erkeğin çocuğu olduğuna inanmazlar. Bu nedenle, misyonerlerin öncelikle fizyolojik gerçekleri anlatıp ondan sonra vaaz vermeye geçmeleri gerekmektedir. Malinowski'nin aktardıklarına göre, misyonerler bu ilk aşamada başarısız olmuşlar ve bunun sonucunda da Kutsal Kitap'ı öğretmeye bir türlü geçememişlerdir.

Şiddet, teorik olarak, boşanmak için son derece uygun bir sebeptir, ancak öyle yorumlanabilir ki artık saçma bir hal alır. Tanınmış film yıldızlarından biri şiddet gerekçesiyle karısı tarafından boşandığında, şiddete gösterilen kanıtlardan biri de adamın eve arkadaşlarını davet edip Kant hakkında sohbet ediyor olmasıydı. Kaliforniyalı hukukçuların, bir kadının kocasını, sırf adam ara sıra karısının önünde akıllı sohbetler yaptı diye boşamasına izin verdiklerini hiç sanmıyorum.

Fahişelere talep, birçok erkeğin, bekar olmaları, karılarından uzakta iş seyahatinde bulunmaları, cinsel perhiz yapmaktan hoşlanmamaları ve erdem konusunda tutucu bir toplumdaki saygıdeğer kadınları elde etmelerinin mümkün olmaması nedeniyle sürekli artmaktadır. Toplum böylece, varlıklarını kabul etmeye utandığı ama tamamen tatminsiz bırakmaya da çekindiği erkeklik ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla bir kadın sınıfı oluşturmaktadır. Fahişenin şöyle bir iyi tarafı vardır; istendiğinde hazırdır, mesleği haricinde bir hayatı olmadığı için güçlük çekmeden saklı kalabilir ve onunla birlikte olan adam da onuru zedelenmeden karısına, ailesine ve kilisesine geri dönebilir. Fakat zavallı kadın, yaptığı şüphe götürmez hizmete, karıların ve kız çocukların ve de kilise görevlilerinin erdemini koruyor olmasına rağmen evrensel olarak nefretle karşılanır, toplum dışına itilir ve iş gereği olmadığı takdirde sıradan insanlarla iletişim kurması engellenir. Bu müthiş haksızlık

Hıristiyan dininin zaferiyle ortaya çıkmış ve o günden beri de süregelmiştir.

Misyonerler, vahiyler sayesinde, Hıristiyanlık öğretisinin üstünlüğünün öğrenildiğini ileri sürebilirler. Ancak felsefeci, diğer dinlerin de aynı iddiada bulunduklarını gözlemlemelidir; Maniciler balık haricinde herhangi bir hayvan etinin yenmesini kötü kabul etmişler fakat başka birçok tarikat böyle bir kuralı tiksinti verici bulmuştur. Dukoborlar* zorunlu askerlik hizmetine karşı çıkmış ama kamp ateşi etrafında hep birlikte çırılçıplak dansetmeyi uygun bir davranış kabul etmiştir; zorunlu askerliğe karşı tavırları nedeniyle Rusya'da cezalandırılınca Kanada'ya göçmüş, burada da çıplaklığı savundukları için ceza görmüşlerdir. Mormonlar çokeşlilik lehinde bir vahiy almışlar fakat Amerika Birleşik Devletleri hükümetinin baskısı sonucu bu vahyin bağlayıcı olmadığını fark etmişlerdir.

Çocukların, evliliğin amaçlarından biri olduğu görüşü Katolik doktrininde pek detaylı olarak yer almaz. Çocuk sahibi olmak amacı taşımayan cinsel ilişkinin günah olduğu çıkarımından öteye gidilmez. Kısırlık gerekçesiyle evliliğin bitirilmesine izin verilmemiştir. Ancak bir erkek ne kadar gönülden çocuk isterse istesin, şayet karısı kısır ise, Hıristiyan ahlakına göre bu adamın durumuna bir çare yoktur. Işin aslı şudur; evliliğin olumlu amacı, yani çocuk sahibi olmak, ikincil bir rol oynar, asıl amacı ise, Aziz Paulus'un da belirttiği gibi, günahın engellenmesidir. Odak noktasında hep evli olmayan kişiler arasındaki cinsel ilişkiler vardır ve evlilik daha az pişmanlık yaratacak bir alternatif olarak görülmektedir.

Yazılı eserlerde, bazı hususlara dikkat etmek koşuluyla, *coitus*, yani cinsel ilişkiden söz etmeye izin verilir ama bu kelimenin eş anlamlısı o tek heceli sözcüğün kullanılması yasaktır. Bu, *Sleeveless Errand***

* Dukoborlar: Rusya'da, 18inci ve 19uncu yüzyıllarda yaygınlaşmış, devletin ve kilisenin otoritesini reddetmiş bir tarikat.

** Sleeveless Errand: Norah Cordner James'in romanı. 1929 yılında, İngiltere'deki müstehcen eserlere ilişkin yasalar gereği yayımlanmadan önce toplatılmıştır.

olayında karara bağlanmıştır. Bazen basit sözcüklerin kullanımının yasaklanması ciddi sonuçlar doğurmaktadır; örneğin, Mrs. Sanger'ın hazırladığı, çalışan kadınlara yönelik doğum kontrolü hakkındaki broşür, çalışan kadınlar tarafından anlaşılır bir dille yazıldığı gerekçesiyle müstehcen kabul edilmiştir. Öte yandan, Dr. Marie Stopes'un kitapları kanuna aykırı değildir çünkü bu kitaplarda kullanılan dil ancak belli bir eğitim almış kişilerce anlaşılabilmektedir. Dolayısıyla, zenginlere doğum kontrolü hakkında bilgi vermek suç değilken aynı konuyu ücretlilere ve onların karılarına öğretmek suç sayılmaktadır. Bu gerçeği Öjenik Felsefe Cemiyetinin dikkatine sunuyorum; bu kurum, sürekli, ücretlilerin orta sınıftan daha hızlı üredığinden yakınmakta ama, aynı zamanda, buna sebep olan yasaların değiştirilmesine yönelik her türlü çabadan da özenle uzak durmaktadır.

Doğum kontrolüne karşı en sık öne sürülen iddia, 'doğa'ya aykırı olmasıdır. (Birtakım nedenlerden dolayı bakireliğin doğaya aykırı olduğunu söylemek mümkün değildir; benim aklıma gelen tek neden bunun yeni bir şey olmamasıdır.) Malthus nüfusu aşağıda tutmanın üç yolu olduğunu görmüştür: ahlaksal engeller, kötülük ve yoksulluk. Malthus, ahlaksal engellerin yaygın olarak uygulanmasının mümkün olmadığını kabul etmiştir. Kötülüğü, yani doğum kontrolünü ise bir din adamı olarak tiksintiyle karşılamıştır. Geriye bir tek yoksulluk kalmaktadır. Kilisenin misafirhanesinde, rahatı yerinde, soğukkanlılıkla insanoğlunun çoğunluğunun nasıl yoksulluk çekeceğini tasarlamış ve buna engel olmayı ümit eden reformcuların yalanlarını ortaya çıkarmıştır.

Geleneksel bir şekilde yetiştirilmiş çok az sayıda erkek ve kadın, cinsellik ve evlilik konusunda iyi hisler duymayı öğrenebilmiştir. Hilekarlık ve yalancılığın, ebeveynleri ile öğretmenleri tarafından erdemli davranışlar olarak kabul edildiğini; cinsel ilişkilerin, evlilik içinde dahi olsa da, az ya da çok tiksindirici olduğunu ve türün devamı uğruna, erkeklerin yapılarındaki hayvansallığa, kadınların da acı veren bir zorunluluğa boyun eğdiklerini öğrenmişlerdir. Bu tavır, evliliği, hem kadınlar hem de erkekler için zevk vermez hale getirmiştir ve kendiliğinden gelen içgüdüsel bir hazzın yokluğu, ahlak kılığına girmiş bir şiddet gösterisine dönüşmüştür.

Bir erkek çocuğa, cinsel konular hakkında konuşmanın hiçbir koşulda, evlilik içinde bile kabul edilebilir bir şey olmadığı öğretilmelidir. Bu sayede, evlendiği zaman karısının cinsellikten nefret etmesini sağlayıp onu böylece zina tehlikesinden koruma şansı artacaktır. Evlilik dışı cinsel ilişki günahtır; evlilik içi cinsellik ise günah değildir çünkü insan soyunu devamı için gereklidir, ama aynı zamanda insanoğluna, Cennetten kovulması nedeniyle ceza olarak yüklenmiş ve tıpkı bir ameliyat oluyormuş gibi aynı ruh haliyle katlanılması gereken, hiç de hoş olmayan bir görevdir. Ne yazık ki, aşırı bir çaba harcanmazsa, cinsel ilişki hazla ilgiliymiş gibi görünürse de ahlaksal açıdan yeterli ilgi gösterildiği takdirde, en azından kadın açısından, bu izlenim ortadan kaldırılabilir. İngiltere'de, yazılı eserlerde, kadının cinsel ilişkiden zevk alabileceği ve alması da gerektiğini ifade etmek yasaya aykırıdır. (Bir broşürün, diğer sebeplerin yanında bu sebepten dolayı mahkeme tarafından yasaya aykırı bulunduğunu ben şahsen duydum.) Yasaların, Kilise'nin ve gençleri yetiştiren geri kafalı eğitimcilerin tavrı, cinsellik konusunda yukarıda sözü edilen yaklaşıma dayanmaktadır.

Amerika'da, insanların, kişiliklerinin bütünüyle katıldıkları, onurlu, rasyonel ve samimi bir eylem olarak cinsel ilişkiye, evlilik dışında pek rastlanmamaktadır. Ahlakçılar buraya kadar başarılı olmuşlardır. Evli olmayan kişiler arasındaki cinsel ilişkileri ise engelleyememişlerdir; aksine, muhalefetleri sayesinde, bu ilişkiler en azından daha cazip hale gelmiş ve yaygınlaşmıştır. Ancak söyledikleri kadar istenmeyen bir durum haline dönüşmesini sağlamışlardır, tıpkı tüketilen alkolün çoğunun da en az söyledikleri kadar zehirli olmasını başardıkları gibi. Gençleri, cinselliği, günlük arkadaşlıklardan, ortak çabadan ve bütün psikolojik yakınlık biçimlerinden soyutlanmış olarak, katı bir şekilde benimsemeye zorlamışlardır. Gençlerin nispeten daha ürkek olanları, tam bir cinsel ilişkiye girmektense uzun süreli bir cinsel heyecan halinde kalmakla yetinmektedirler ve hiçbir zevk vermeyen, sinir bozucu biçimde güçsüz düşüren bu gibi hesaplı ilişkiler, gelecekte cinsellikten tam anlamıyla zevk alınmasını çok güç ya da imkansız hale getirmektedir.

Çoğu kadın ve erkek, uygun koşullar mevcut olduğunda, hayat-

larının bir döneminde tutkulu bir aşk yaşayacaktır. Ancak deneyimsizler için, tutkulu aşk ile cinsel açlığı ayırt etmek çok zordur; bu, özellikle kendilerine, sevmedikleri bir adamı öpmekten asla zevk alamayacakları öğretilmiş, iyi yetişmiş kızlar için geçerli bir durumdur. Bir kızın evlendiğinde bakire olması bekleniyorsa, bu kız büyük bir olasılıkla, deneyimli bir kadının kolayca aşktan ayırt etmeyi başaracağı, geçici ve önemsiz bir cinsel çekiciliğin tuzağına düşecektir. Bu durum, mutsuz evliliklerin esas nedenlerinden biri olagelmiştir. Karşılıklı sevginin mevcut olduğu durumlarda dahi, bir ya da iki tarafın birden günah olduğuna inanması sonucu bu sevgi zehirlenebilir. Böyle bir görüş yerinde de olabilir elbette. Örneğin, Parnell,* zina işleyerek ve bu nedenle İrlanda'nın hayallerini gerçekleştirmek için uzun yıllar beklemesine sebep olarak şüphesiz günah işlemiştir.

İşçi çocukları, hem insanlar hem de hayvanlar arasında gözlemleyebildikleri, hayatın gerçekleri denen şeylere erken yaşta alışırlar. Bu sayede, hem cehaletten hem de müşkülpesentlikten kurtulmuş olurlar. Hali vakti yerinde ailelerin özenle eğitilen çocukları ise, aksine, cinsel konulardaki bütün pratik bilgilerden uzak tutulurlar ve çocuklarını kitaplar yardımıyla eğiten en modern anne babalar, çocuklarına, işçi çocuklarının sahip olduğu pratik bilgiyi vermezler. Hıristiyan öğretisi, hiçbir tecrübesi olmayan bir kadınla bir erkek evlendikleri zaman zafer kazanır.

Günümüzde insan ırkı yokuş aşağı giderken, din adamlarının, suni döllenmeyi engellemeyi, hepimizi birden yok edebilecek türden bir dünya savaşını engellemekten çok daha önemli bulduklarını görüyorum.

İsa bize küçük çocuklar gibi olmamızı söyler ama küçük çocuklar ne diferansiyel hesabını, ne para birimlerini ne de hastalıklarla baş etme yöntemlerini anlayabilirler. Kiliseye göre, bu bilgileri edinmek gibi bir görevimiz yoktur. Kilise artık, eski görkemli günlerin-

* Parnell, Charles Stewart (1846-1891): İrlandalı milliyetçi. Yaşadığı uzun süreli evlilik dışı ilişkinin ortaya çıkmasıyla siyasal yaşamı sona ermiştir.

de olduğu gibi, bilginin kendi başına günah olduğunu iddia etmemektedir; ancak bilgi edinmek, günah olmasa bile, tehlikelidir çünkü entelektüel bir kibre ve Hıristiyan dogmasının sorgulanmasına yol açabilir. Örneğin, iki adam düşünün; birisi tropik bölgelerin büyük bir kısmında sarıhummanın kökünün kurutulmasını sağlamış ama bu çalışmaları sırasında birtakım kadınlarla evlilik dışı ilişkiye girmiştir. Diğer adam ise, karısı tükenip ölünceye dek her yıl bir çocuk yapan ve çocuklarına da, yarısının, kolayca tedavi edilebilecek sebeplerden dolayı ölmelerine neden olacak kadar kötü bakan, tembel ve uyuşuk ama asla gayri meşru cinsel ilişkiye girmemiş biridir. Erdem sahibi her Hıristiyan bu ikinci adamın birincisinden daha erdemli olduğunu iddia etmek zorundadır.

Bölüm 4
Eğitim

Her ne kadar Lord Russell'ın eğitime katkısı, matematik ya da felsefeye yaptığı katkılar yanında o kadar muazzam görünmese de, eğitim konusundaki görüşleri bir hayli etkili olmuştur. Eğitimin, yerleşik bir bilgi birikimini değil, bilimsel sorgulama yöntemlerini vurgulaması gerektiğini hararetle savunanların başını çekmiştir. Eğitim üzerinde zulüm, sansür ve diğer denetim biçimlerini uygulayanlarla uzlaşmayı reddetmiştir.

Lord Russell'ın eğitim sorunları konusunda geniş bir tecrübesi vardı. 1927 – 1932 yılları arasında, karısı Dora Winifred Black ile birlikte küçük çocuklar için deneysel bir okulun faaliyetlerini yürüttü. 1900 yılından itibaren İngiltere, Amerika ve Uzak Doğu'nun birçok yerinde; İngiltere'de Cambridge Üniversitesi, Amerika Birleşik Devletleri'nde Chicago Üniversitesi, Kaliforniya Üniversitesi ve Harvard Üniversitesi ve Çin'de de Pekin Ulusal Üniversitesi'nde dersler verdi. Ayrıca, birtakım 'tehlikeli' fikirleri savunduğu için bazı mesleki görevleri kabul etmesi engellendi. Eğitimcilerin bilimsel sorgulama fikrini değil de değişmez inançları aşılaması ge-

rektiğini düşünenler tarafından akıl ve ahlak düşmanı olarak nitelendirildi.

Yirminci yüzyılda eğitimin tercih edilmesi gereken değerleri vurgulanmıştır, yani bilimsel yaklaşımların geliştirilmesi ve doğru kararlara götüren zihinsel alışkanlıkların oluşturulması. Ancak, öğrenciler bu değerlere karşı, aydın eğitimcileri hüsrana uğratan bir şekilde kayıtsız kalmaktadırlar. Öğrencilerin gördükleri eğitimde asıl değer verdikleri, sorulara verilen nihai cevaplardır. Nesnel sorgulama yöntemlerinin değişmez cevaplardan daha geçerli olduğu düşüncesi, sabit fikirlilerin aklına neredeyse hiç gelmez. Eğitim için gereken dogma sistemleri değil, bilimsel sorgulamaya dayalı bir yaklaşımdır. Öğrencilere, görüşlerini, insanoğlu için mümkün olabildiği ölçüde nesnel, dogmatik önyargılardan uzak gözlem ve çıkarımlara dayanarak oluşturmaları öğretilmelidir.

Aşağıdaki seçilmiş yazılarında Lord Russell, değişmez doktrinleri savunanlarla eğitimde özgürlüğü destekleyenler arasındaki çekişmeyi hicvetmektedir. Değişmez doktrinleri savunanlar, genç zihinlere, zaman içinde büyük çaplı zulüm saldırılarına dönüşen korku, nefret, ve hoşgörüsüzlük tohumlarını ekmekten sorumludurlar. Tarih, bu tarz bir eğitimin korkunç sonuçlarını gösteren birçok olayla doludur. Hitler'in Almanya'sı buna çok iyi bir örnektir. Bu eğitim yönteminin başka olumsuz sonuçları da vardır. Örneğin, bilim, birkaç cesur adam, eski iktidar sahiplerinin görüşlerini sorgulayıncaya dek olduğu yerde saymıştır. 1500 yılından önce Kilisenin ya da Devletin resmi görüşlerine karşı çıkma cesaretini gösteren herkes susturulmuştur.

Ancak soru sorma özgürlüğünün olduğu bir ortamda arzulanan nitelikte bir öğrenme gerçekleşebilir. Böyle bir ortamda öğrenciler, doktrinlere değil nesnel kanıtlara inanırlar. İnancın temeli olarak dogmaların yerini kanıtların alması, bilimin insanoğluna sunduğu en büyük başarılardan biridir. Lord Russell, eğitim alanında bilimsellikten uzak bir yaklaşım üzerinde ısrar edenlerin baskılarına boyun eğmeyi reddetmiştir. 1940 yılında New York'ta bu açık sözlü yaklaşımının bedelini ödemiştir.

Lord Russell, çocukların eğitim biçimi değiştirilmedikçe barışın sürekli olarak sağlanmasının asla mümkün olamayacağını söylemiştir. Nelson, Wellington, Napoléon, Pershing ve Eisenhower gibi savaş

kahramanları yüceltilmemelidir. Lord Russell tarih öğretenlere şu tavsiyede bulunmuştur. 'Tarih öğretiminde kişilerin kendi ülkeleri gereksiz biçimde vurgulanmamalıdır. Savaş tarihi öğretilenlerin çok küçük bir bölümünü oluşturmalıdır. Eninde sonunda, macera, hatta tehlikeli maceralar yaşamak için fazlasıyla fırsat doğacaktır. Erkek çocuklar tatillerini Antarktika'da geçirebilir, delikanlılar da Ay'a gidebilir.' Şimdi okullarda nelerin öğretilmemesi gerektiğine bir bakalım.

* *
*

İnsanoğlunun, ağaçlarda yaşayan maymunların soyundan geldiği söylenebilir. Tropik ormanlarda, acıktıklarında hindistan cevizi yiyip karınları doyduklarında onları birbirlerine fırlatarak mutlu bir hayat sürmüşler. Sürekli jimnastik yapmışlar ve bu sayede bizim hayretle karşıladığımız bir çeviklik kazanmışlar. Fakat milyonlarca yıl süren but tropik cennet hayatından sonra sayıları, hindistan cevizlerinin artık yetmeyeceği kadar çok artınış. Nüfus sorunu baş göstermiş ve iki farklı şekilde çözümlenmiş: ormanın derinliklerinde yaşayanlar hindistan cevizlerini, düşmanlarını etkisiz hale getirecek kadar iyi nişanlamayı öğrenmişler ve düşmanların ölümü nüfus sorununu ortadan kaldırmış. Ormanm kıyısında yaşayanlar ise başka bir yöntem bulmuşlar: ovalara bakıp en az hindistan cevizi kadar hoş, çeşit çeşit lezzetli meyvelerin yetiştiğini görmüşler ve zaman içinde ağaçlardan inip yerde daha çok zaman geçirmeye başlamışlar. Kısa bir süre sonra yerden taş almanın daha kolay olduğunu ve taşların da hindistan cevizlerinden daha etkili birer silah olduğunu keşfetmişler.

Fikirlerimi değiştirdiğim için asla utanç duymuyorum. 1900 yılından beri faal olarak çalışan hangi fizikçi son elli yıldır görüşlerinin değişmediğini iddia edebilir ki? Bilim alanında, insanlar, yeni bilgiler elde edildiği zaman görüşlerini değiştirirler, fakat çoğu insanın aklında felsefe, bilimle değil de tanrıbilimiyle özdeşleştirilir. Bir tanrıbilimci, değişmez ebedi gerçekleri, İznik Konsili'nden bu yana değişmemiş inançları savunur. Hiç kimsenin bir şey bilmediği bir durumda fikrinizi değiştirmenin de bir anlamı yoktur.

Dinin erdemlilikle eşdeğer görülmesi, koyu dindar insanların pek akıllı olmadıkları gerçeği ile bir araya gelince, dini eğitim, aptallara eğitimli insanların otoritesine karşı gelme cesaretini verir. Böyle bir durum, örneğin, evrim teorisinin öğretilmesi yasaklandığında ortaya çıkmıştır. Hatırlayabildiğim kadarıyla kutsal kitaplarda aklı öven tek bir cümle bile yoktur; ve din adamları, başka konularla karşılaştırıldığında, bu hususta dini otoriteyi daha yakından izlemektedirler.

Şayet inancınızın akla dayandığını düşünüyorsanız, bunu zulmederek değil tartışarak desteklersiniz ve tartışma inanınızın aleyhine sonuçlanırsa bu görüşü terk edersiniz. Fakat görüşünüz inanca dayalıysa, tartışmanın gereksiz olduğunu anlar ve böylece de ya zulüm yaparak ya da gençlerin düşünme yeteneklerini çarpıtıp kurutarak bir güç gösterisinde bulunursunuz. Bu son yöntem çok zalimcedir çünkü olgunlaşmamış genç zihinlerin savunmasızlığından faydalanır. Ne yazık ki, her uygar ülkenin okullarında az ya da çok uygulanmaktadır.

Dakiklik, gerekliliği toplumsal işbirliğine bağlı bir özelliktir. Ruhun Tanrıyla ilişkisiyle ya da mistik içgörülerle veya yüce, ruhani ahlakçıların ilgilendiği konuların hiçbiriyle ilgisi yoktur. Bir azizi sarhoş görmek insanı şaşırtırken aynı azizin randevusuna geç kalması şaşkınlık yaratmaz. Ne var ki, günlük yaşantıda dakiklik mutlaka şarttır.

Eğitimli, modern insanlar, gerçeklerin, eski otoritelere danışarak değil gözlem yoluyla sorgulandığını bilirler. Ancak bu, on yedinci yüzyıldan önce var olmayan, çok modern bir anlayıştır. Aristoteles, kadınların erkeklerden daha az sayıda dişi olduğunu öne sürmüştür; iki defa evlenmiş olmasına rağmen, karılarının ağızlarının içine bakarak bu görüşünü doğrulamak ise aklına bile gelmemiştir. Rüzgar kuzeyden estiği sırada çocuk yapılırsa, bu çocukların daha sağlıklı olduğunu da söylemiştir. Buna bakılırsa, Bayan Aristoteles'lerin ikisi de akşam yatmadan önce çıkıp rüzgar horozunu kontrol etmek zorunda kalmış olmalılar. Aristoteles, kuduz bir köpek tarafından ısırılan bütün hayvanların kuduracağı ama insanın ku-

durmayacağı *(Hist. Am. 704a)*; fare ısırığının, özellikle de farenin hamile olduğu durumlarda, atlar için tehlikeli olduğu; uykusuzluk şikayeti olan fillerin, omuzlarını, tuz, zeytinyağı ve ılık su ile ovmak suretiyle tedavi edilebileceği *(aynı eser, 605a)* ve buna benzer birçok konuda fikirler ileri sürmüştür. Ne var ki, eski kafalı eğitimciler, kedi ya da köpek haricinde hiçbir hayvanı incelemedikleri için, Aristoteles'in gözlem yeteneğine övgüler yağdırmaya devam etmektedirler.

İkna ile güç kullanmanın farklı şeyler oldukları pek de doğru değildir. Birçok ikna biçimi, çoğunluğun onayladığı ikna biçimleri bile, bir çeşit güç ifadesidir. Örneğin çocuklarımıza karşı nasıl davrandığımızı düşünün. Onlara şöyle demeyiz: 'Bazıları dünyanın yuvarlak, bazıları da düz olduğunu düşünür; büyüdüğün zaman, istersen, kanıtları inceleyip kendin de bir fikre varabilirsin.' Bunun yerine şöyle deriz: 'Dünya yuvarlak*tır*.' Çocuklarımız kanıtları inceleyecek yaşa geldiklerinde, bizim propagandamız onların zihinlerini çoktan işgal etmiş olur ve Düz Dünya Cemiyeti'nin en ikna edici tezleri bile etkili olmaz. Aynı durum, büyük önem verdiğimiz, 'burnunu karıştırma' ya da 'bezelyeleri bıçakla yeme' gibi ahlak kuralları için de geçerlidir. Bildiğim kadarıyla, bıçakla bezelye yemek için pek yerinde sebepler olabilir ama erken yaşta ikna edilmenin hipnotik etkisi beni bu sebepleri değerlendiremez hale getirmiştir.

Üniversitelerde matematik, ileride matematik öğretmek isteyenlere matematik öğreteceklere öğretilir... Bazen bu çarktan kurtulmanın mümkün olduğu doğrudur. Arkhimedes, Romalıları öldürmek; Galileo, Toskana Dükü'nün cephaneliğini iyileştirmek; modern fizikçiler de (eskilere göre çok daha hırslı olmaları nedeniyle) insan ırkını ortadan kaldırmak için matematiğe baş vurmuşlardır. İşte genellikle bu sonuncu nedenden dolayıdır ki matematik eğitimi övülür ve devlet desteğini hak ettiği ileri sürülür.

Galileo'nun zamanına dek, gökbilimciler, Arkhimedes'in izinden giderek, Ay ve Ay'dan sonra gelen gökyüzündeki her şeyin değişmez ve bozulmaz olduğuna inanmışlardır. Laplace'dan sonra ise saygıde-

ğer hiçbir gökbilimci böyle bir görüşü savunmamıştır. Artık inanıyoruz ki nebulalar, yıldızlar ve gezegenlerin hepsi de yavaş yavaş oluşmuşlardır. Bazı yıldızlar, örneğin Sirius'un ikiz yıldızı, 'ölü' yıldızlardır; zamanın bir yerinde gerçekleşen bir felaket nedeniyle yaydıkları ışık ve ısı büyük oranda azalmıştır. Felsefecilerin dar görüşlü ama aşırı bir ilgi gösterdikleri kendi gezegenimiz ise, bir zamanlar hayatın var olamayacağı kadar sıcak iken gelecekte de aynı oranda soğuk olacaktır. Dünyamızın zararsız trilobitler ve kelebekler ürettiği çağların ardından evrim, Neron'lar, Cengiz Han'lar ve Hitler'ler ürettiği bir aşamaya gelmiştir. Ancak bu da geçici bir karabasandan ibarettir; zaman içinde dünya bir kez daha hayat barındıramaz hale gelecek ve barış geri dönecektir.

Bir genelleme yapacak olursak, Doktor Dewey'nin de, herkes gibi, inançları, iyi ve kötü olmak üzere, iki sınıfta topladığını söyleyebiliriz. Fakat, Dewey'ye göre, iyi olan bir inanç başka bir durumda kötü olabilmektedir. Geçmişteki bir olaya ait bir inancın 'iyi' ya da 'kötü' olarak sınıflandırılması, bu olayın geçmişte gerçekten yaşanmış olmasına değil, bu olayın gelecekteki etkilerine bakılarak yapılmalıdır. Bu görüş uygulandığında ortaya çıkan sonuçlar ilginçtir. Farz edin birisi gelip bana şöyle desin: 'Sabah kahvaltısında kahve mi içtin?' Şayet ben sıradan bir insansam ne içtiğimi hatırlamaya çalışırım. Fakat Doktor Dewey'nin çömeziysem, şöyle derim: 'Biraz bekleyin, size cevap vermeden önce iki deney yapmam lazım.' Sonra, önce kendimi kahve içtiğime inandırıp bunun, varsa, sonuçlarını gözlemlerim. Ardından da kendimi kahve içmediğime inandırıp yine, varsa, sonuçlarını gözlemlerim. İki durumunun sonuçlarını karşılaştırıp hangisini daha tatmin edici bulduğuma karar veririm. Eğer bir taraf ağır basarsa onu seçerim. İki taraftan biri ağır gelmezse, o zaman da soruya cevap veremediğimi itiraf etmem gerekir.

Ancak bu sorunlarımın burada bittiği anlamına gelmez. Kahve içtiğime inandığımda ortaya çıkan sonuçları nasıl bilebilirim? 'Sonuçlar şunlardır' dediğim takdirde, bunun da kendi yarattığı sonuçlarının sınanması gerekmektedir ki ben söylediğim şeyin 'iyi' ya da 'kötü' bir sonuç olduğunu bilebileyim. Bu güçlük atlatılsa bile, hangi sonuçların daha tatmin edici olduğuna nasıl karar verebilirim? Kahvemi içip içmediğim konusunda vardığım kararlardan biri beni mut-

lu ederken diğeri savaşa devam etmemi sağlayacak kararlılığı kazandırabilir. Bunların ikisi de iyi olarak nitelendirilebilir ama ben hangisinin iyi olduğuna karar verinceye dek kahvaltıda kahvemi içip içmediğimi bir türlü söyleyemem.

Dünyanın yaratılış tarihi, (gelenekçi görüşe göre) Kutsal Kitap'ın Yaratılış bölümündeki soy ağaçlarından çıkarılabilir; bu bölümde her aile reisinin, en büyük oğlu doğduğunda kaç yaşında olduğu söylenmektedir. Kutsal metinler arasındaki farklılıklar ve belirsizlikler nedeniyle ufak bir tartışma payı kalmıyor değildir elbette; ancak Protestan Kilisesi, Başpiskopos Usher'ın aldığı bir kararla, bu tarihi İÖ 4004 olarak kabul etmektedir. Cambridge Üniversitesi'nin Başkan Yardımcısı Dr. Lightfoot, Yaratılış için bu tarihi kabul edip, metinlerin daha yakından incelenmesi halinde daha kesin bir tarih saptanmasının mümkün olduğunu ileri sürmüştür; insanın yaratılışı, Dr. Lightfoot'a göre, 23 Ekim günü sabah saat 9:00'da gerçekleşmiştir. Ancak bu asla bir inanç meselesi haline gelmemiştir; günah işleme kaygısı taşımaksızın, Adem ile Havva'nın 16 Ekim'de ya da 30 Ekim'de yaratıldığını düşünebilirsiniz, yeter ki gerekçesini İncil'den çıkarmış olun. Haftanın hangi günü olduğu ise, elbette, Cuma olarak belirtilmiştir çünkü Tanrı Cumartesi günü dinlenmiştir.

Hume'un farkına varan ilk Alman, kırk beş yaşına gelinceye kadar Leibniz'den kaynaklanan dogmatik gelenekle yetinmiş olan Immanuel Kant'tır. Sonra, kendi deyimiyle, Hume 'onu dogmatik uykusundan uyandırmıştır.' On iki yıl boyunca meditasyon yaptıktan sonra en büyük eseri *Saf Aklın Eleştirisi*'ni *(Critique of Pure Reason)* yazmış; yedi yıl sonra, altmış dört yaşındayken *Pratik Aklın Eleştirisi*'ni *(Critique of Practical Reason)* kaleme almış ve bu eserinde neredeyse yirmi yıl süren huzursuz bir uyanıklığın ardından yeniden dogmatik uykusuna geri dönmüştür.

Çocuklar, Shakespeare'den alıntılar ezberlemeye zorlanmaktadır, bunun sonucunda ise Shakespeare'i ilelebet sıkıcı bir bilgiçlikle özdeşleştirmektedirler. Şayet onunla şahsen tanışıp nasıl neşe ve bira dolu bir adam olduğunu görebilselerdi, şaşırıp kalır ve daha

önce yazdıklarını okumamış olsalar, neşesinin etkisiyle eserlerini okumaya yönelebilirlerdi. Fakat okulda Shakespeare'e karşı aşılandıkları takdirde onun eserlerinden zevk almaları mümkün olmayacaktır. Aynı durum müzik dersleri için de geçerlidir. İnsanoğlunun, anında zevk alma konusunda belli bir kapasitesi vardır ama ahlakçılar ve bilgiçler bu zevk alma araçlarını ellerinden alıp, zevk zehri dedikleri şeyden de arındırarak insanları, onlara değer kazandıran her şeyden yoksun, sıkıcı ve ümitsiz bir hale getirmektedirler. Shakespeare okul çocuklarının içini sıkmak için yazmamıştır eserlerini; seyircilerini mutlu etmek için yazmıştır. Eğer size zevk vermiyorsa Shakespeare'i unutsanız daha hayırlı olur.

Fichte, eğitimin özgür iradeyi ortadan kaldırmayı amaçlaması gerektiğini ileri sürmüştür, bu sayede öğrenciler, okullarını bitirdikten sonra hayatlarının geri kalan kısmında, okul müdürlerinin söylediğinin aksine, düşünme ve davranma yeteneklerini kaybedeceklerdir. Fakat Fichte'nin zamanında bu ulaşılması imkansız bir idealdi. Onun, mevcut en iyi sistem diye nitelendirdiği eğitim biçimi Karl Marx'ı yarattı. Gelecekte, diktatörlüklerin olduğu yerlerde böyle hatalar görülmeyecektir. Beslenme rejimi, aşılar ve resmi yasaklar hep birlikte, erken yaştan itibaren, otoritelerin arzuladığı kişilik ve inançların oluşmasını sağlayacak ve egemen güçleri eleştirmek psikolojik açıdan imkansız hale gelecektir. Herkes sefil dahi olsa, hükümet onlara mutlu olduklarını söylediği için, onlar da mutlu olduklarına inanacaklardır.

Erkek çocuklar ve delikanlılar, toplumsal çevrelerinin ahlaksal duygularını, bu duygular ne olursa olsun, kolayca benimserler. Evinde kendisine küfretmenin kötü bir şey olduğu öğretilen erkek çocuk, hayranlık duyduğu okul arkadaşlarının küfürsüz yapamadıklarını görünce küfrün kötülüğüne olan inancını hemen yitirir.

Felaket korkusu, insanların felaketin etkisini artıracak biçimde davranmasına neden olur. Psikolojik açıdan bu, bir 'Yangın var!' çığlığının tiyatro salonunda yarattığı panikte insanların ezilip ölmesine benzer bir durumdur. Büyük ekonomik bunalım sırasında işlerin yoluna koyulması ancak durmuş fabrikaların yeniden çalış-

tırılmasıyla mümkün olabilmiştir. Fakat herkes bunun kesin bir zararı göze almak olduğunu düşünmüştür. Ancak klasik ekonomi açısından başka bir çözüm yolu mevcut değildi. Roosevelt cesur ve geleneğe aykırı eylemlerle durumu kurtarmıştır. Milyarlarca dolarlık kamu harcaması yapmış, çok büyük bir kamu borcu yaratmış ama bu sayede ekonomiyi canlandırıp ülkesini bunalımdan kurtarmıştır. Böyle acı bir derse rağmen eski ekonomik yöntemlere inanmayı sürdüren iş adamları bu önlemler karşısında şok olmuş ve onları felaketten kurtaran Roosevelt'e sövmeye ve 'Beyaz Saray'daki deli' demeye devam etmişlerdir. Fabre'ın böceklerin davranış biçimleri ile ilgili araştırmaları haricinde, başka hiçbir yerde deneyimlerden ders alma becerisinden yoksunluğa bundan daha çarpıcı bir örnek görmedim.

Şayet eski kafalı bir okul müdürü iseniz, içinizin evrensel bir iyilikseverlikle dolu olduğunu farz edebilir ama aynı zamanda kızılcık sopasıyla öğrencilere dayak atmaktan da müthiş bir zevk alabilirsiniz. Bu iki arzuyu bağdaştırabilmek için öğrencileri dövmenin ıslah edici bir yanı olduğuna kendinizi inandırmanız gerekmektedir. Psikiyatrın biri çıkıp da size, dayağın, sizi rahatsız eden genç günahkarlar sınıfı üzerinde hiçbir etkisi olmadığını söylerse, büyük bir öfkeye kapılıp psikiyatra ne kadar katı bir entelektüel olduğunu söylersiniz. Dr. Arnold Rugby'nin dayağı eleştirenlere karşı öfke ve hakaret dolu savunması bu tavra mükemmel bir örnektir.

Çok yakın bir geçmişe dek, dünya genelinde, erkeklerin doğuştan kadınlardan daha zeki olduklarına inanılırdı; Spinoza gibi aydın bir adam bile bu konuda kadınlar aleyhine karar vermiştir. Beyaz erkekler, kendi aralarında, diğer ırklardan gelen erkeklerden, özellikle de siyahlardan daha üstün olduklarına inanırlar, Japonya'da ise sarının en üstün renk olduğu kabul edilir. Haiti'de, İsa ile Şeytanın heykellerini yaptıklarında İsa'yı siyah, şeytanı ise beyaz tasvir ederler. Aristoteles ve Platon, Yunanlıların barbarlara oranla doğuştan öyle üstün olduklarını düşünürlerdi ki kölelik dahi, efendi Yunanlı, köle ise barbar olduğu sürece doğru kabul edilirdi.

Eskiden erkeklerin üstünlüğü kolayca gözlemlenebilirdi çünkü bir

kadın kocasının üstünlüğünü sorguladığı takdirde dayak yerdi. Üstünlüğü diğer niteliklerin takip ettiği kabul edilirdi. Erkekler kadınlardan daha akılcıydı, daha yaratıcıydı, duygularına daha hakimdi vesaire. Anatomistler, kadınlar oy verme hakkını kazanıncaya dek, birtakım dahice savlar ileri sürerek insan beyni üzerindeki incelemelere göre erkeklerin zihinsel kapasitelerinin kadınlarınkinden daha yüksek olduğunu söylediler. Bütün bu savların sonraları uydurma olduğu ispatlandı ama yerlerine daima aynı sonuca götüren yeni savlar üretildi. Eskiden erkek ceninlerin altı hafta, dişi ceninlerin ise ancak üç ay sonra bir ruha kavuştuklarına inanılırdı. Kadınlar oy hakkını elde ettikten sonra bu görüş de terk edilmiştir. Aquino'lu Tommaso, adeta gün gibi ortada bir hakikatten söz edermiş gibi, erkeklerin kadınlardan daha akıllı olduklarına şöyle bir değinip geçer. Ben, şahsen, buna dair herhangi bir kanıt göremiyorum.

Birtakım 'üstün düşünürler', herkesin kabul ettiği fikirlerden farklı düşünenlerin mutlaka haklı oldukları görüşündedirler. Bu bir sanrıdan ibarettir; öyle olmasaydı hakikate ulaşması bu kadar zor olmazdı. Sayısız hata olasılığı vardır ve giderek daha çok sayıda insan popüler olmayan hakikatler yerine popüler olmayan hataları benimsemektedir. Bir keresine bir elektrik mühendisiyle karşılaşmıştım, bana ilk sözleri şu olmuştu: 'Nasılsınız? Gücünü inançtan alan iki çeşit şifa verme yöntemi vardır, biri İsa'nın diğeri de Hıristiyan bilim adamlarının uyguladığı. Ben İsa'nın uyguladığı yöntemi benimsedim.' Kısa bir süre sonra, bu mühendis bilançolarda sahtekarlık yapmak suçundan hapse atıldı. Yasalar, bu gibi konularda dinin işe karışmasına izin vermiyor.

Kendini felsefeye veren meşhur bir deli doktoru tanıyorum; delilerden öğrendiğini itiraf ettiği yeni bir mantık anlayışı öğretiyordu. Öldüğünde, ardında bu yeni bilimsel yöntemlerin öğretileceği bir profesörlük kurulması için bir vasiyet bırakmıştı ama ne yazık ki hiçbir bir parasal kaynak bırakmamıştı. Aritmetik delilerin mantığına ters düşmüştür. Bir keresinde adamın biri bana gelip felsefeyle ilgilendiğini söylemiş ve ona kitaplarından birkaçını tavsiye etmemi istemişti. Ben de öyle yaptım ama adam ertesi gün geri

gelip kitaplardan birini okuduğunu ve içinde sadece tek bir cümleyi anladığını ve bu cümleyi de yanlış bulduğunu söyledi. Bunun hangi cümle olduğunu sorduğumda Iulius Caesar'ın öldüğünü belirten cümle olduğunu söyledi. Neden bu cümleye katılmadığını sorduğumda ise diklenip şöyle dedi: 'Çünkü Iulius Caesar benim.'

Kesinlik isteği insana özgü bir şey olmasına rağmen entelektüel açıdan kötü bir huydur. Hava durumunun belirsiz olduğu bir günde, çocuklarınızı pikniğe götürürseniz, çocuklar sizden havanın iyi mi yoksa kötü mü olacağı sorusuna dogmatik bir cevap bekler ve kesin konuşmadığınız takdirde de hayal kırıklığına uğrarlar. İleri yıllarda aynı teminat, kalabalıkları Vaat Edilen Topraklara götürmeye kalkanlardan da istenir. 'Kapitalistleri ortadan kaldır ki hayatta kalanlar sonsuz bir mutluluk içinde yaşasınlar.' 'Yahudileri yok et ki herkes erdemli olsun.' 'Hırvatları öldür ki Sırplar hüküm sürebilsin.' 'Sırpları öldür ki Hırvatlar hüküm sürsün.' Bunlar zamanımızda geniş kitleler tarafından benimsenmiş sloganlara birkaç örnektir. Bir nebze felsefe bile böyle kana susamış saçmalıkların kabul görmesini imkansız hale getirebilirdi. Ancak insanlara, elde kanıt olmadığı durumlarda herhangi bir yargıya varmamak öğretilmediği sürece birtakım burnu havada peygamberler tarafından yoldan çıkarılacaklardır ve bu liderler, büyük bir olasılıkla, ya cahil fanatikler ya da namussuz şarlatanlar olacaklardır. Belirsizliğe katlanması zordur ama diğer erdemlerin çoğu için de aynı şey geçerlidir. Her erdemin öğrenilmesine yardımcı olacak uygun bir disiplin mevcuttur ve ani hüküm vermemeyi öğrenmenin yolu da felsefedir.

Hemen kâr etmek ve emeğinin karşılığını tam almak konusunda hırslı davrananlar, şu anda sahip olduğumuz bilgi seviyesinde, kesin cevaplar veremeyen, çözümü olmayan problemler üzerinde sonuçsuz düşünceler üreten ve boşa zaman kaybından ibaret bir çalışma yöntemini teşvik eden bir araştırma karşısında sabırsızlık göstereceklerdir. Bu görüşe hiçbir şekilde katılmam mümkün değildir. Felsefenin bir kısmı, düşünmeyi hiç beceremeyenler hariç, herkes için bir gereksinimdir ve bilgi eksikliği söz konusuyken bu felsefenin de aptalca olması kaçınılmazdır. Bunun sonucunda insan

ırkı, rakip fanatik gruplara bölünür ve her grup kendi savunduğu saçmalıkların kutsal hakikat, karşı grubun saçmalıklarının ise günah ve küfür olduğuna inanır. Aryanlar ve Katolikler, Haçlılar ve Müslümanlar, Protestanlar ve Papalık taraftarları, Komünistler ve Faşistler, son 1600 yılın büyük bir bölümünü sonuçsuz kavgalarla doldurmuşlardır; halbuki birazcık felsefe bu kavgalarda, her iki tarafa da kendilerinin haklı olduğuna inanmaları için hiçbir sebep olmadığını gösterebilirdi.

Hedefe yolculuk uzun sürmediği ve hedef de şiddetle arzulandığı takdirde izlenilen yolun da tadına varılabilir. Bir çocuk, kızağıyla tepeye tırmanmak için uğraşıyorsa bunu aşağı kayarken yaşayacağı birkaç dakikalık mutluluk için yapar; kimse onu çaba göstermeye zorlamaz ve her ne kadar oflayıp püflese de mutludur. Ancak ona ödülünü hemen vermek yerine yetmiş yaşında alacağı emekli maaşını vaat ederseniz enerjisi çabucak tükenecektir.

Sürü baskısı iki açıdan değerlendirilir: önce yoğunluğu ve sonra da yönü. Eğer baskı aşırı şiddetliyse, birkaç istisnai durum hariç, ürkek ve geleneklere bağlı yetişkinler ortaya çıkar. Bu, sürüyü harekete geçiren ahlak standartları ne kadar mükemmel olursa olsun, üzüntü verici bir durumdur. *Tom Brown'un Okul Günleri* adlı kitapta, dua ettiği için tekmelenen bir çocuktan bahsedilir. Bu kitap büyük bir etki yaratmıştır. Çağdaşlarım arasında, okul yıllarındayken dua etmediği için tekme yiyen birisini tanıdım. Maalesef bu kişi hayatı boyunca meşhur ateistlerden biri olarak kalmıştır.

Tom Brown'un Okul Günleri adlı kitabın kahramanı ve devlet okullarının takdir edilen reformcusu Dr. Arnold, çocukları dövmenin yanlış olduğunu düşünen birtakım ukalalarla karşılaşır. Onun bu tavır karşısında sergilediği öfke gösterisini okuyan herkes bu adamın dayak atmaktan zevk aldığı ve bu zevkten mahrum bırakılmak istemediği sonucuna varacaktır.

Bilim adamları, giderek daha yoğun bir biçimde, bilime uygun hedeflerden çok hükümetlerin hedeflerini benimsemek zorunda bırakılmaktadırlar. Bu nedenle, insanlara zarar vermenin yolunu keşfeden

bilim adamı da en az kendimize faydalı olmanın yolunu gösteren bir bilim adamı kadar saygı görmektedir. Bilgi arayışı, kendi başına, bir zamanlar bilimin amacı olmuş olmasına rağmen, artık gözden kaybolmuştur; böyle bir şeyin olmadığını iddia eden felsefeciler dahi vardır. Uranyumu incelemek isteyen bir fizikçi dilediği kadar devlet parası harcayabilir ama tutup da, mesela karbonu araştırmak için aynı çabayı gösterse hükümeti robot üretmek için bir yöntem geliştirmek üzere olduğuna ikna etmesi gerekir.

Çatışan fanatik düşüncelerin kargaşası içinde nadir bulunan birleştirici güçlerden biri de bilimsel doğruluktur; bununla kastettiğim, inançlarımızı, insanoğlu için mümkün olduğu derecede nesnel, yerel ve öznel hükümlerden uzak gözlem ve çıkarımlara dayandırma alışkanlığıdır. Bu erdemin felsefeye mal edilmesi konusunda ısrar etmiş ve verimli kullanılabilmesi için güçlü bir yöntem geliştirmiş olmak benim de üyesi olduğum felsefe okulunun temel nitelikleridir. Bu felsefe yönteminin benimsenmesi ile elde edilen özenli bir doğruculuk, insanlara özgü bütün eylemlere uygulandığında mevcut olduğu yerlerde fanatikliğin azaltılmasına ve hoşgörü ile karşılıklı anlayışın geliştirilmesine katkıda bulunabilir.

Ben yalnız, içine kapanık ve çok bilmiş bir çocuktum. Çocukluğun sosyal zevklerini hiç tatmamıştım ve özlemini de çekmiyordum. Fakat matematiği seviyordum, ama matematik, ahlakla ilgili olmadığı için kuşkuyla karşılanıyordu. Ailemin din konusundaki görüşlerine karşı çıkmaya ve yaşım ilerledikçe felsefeyle daha yakından ilgilenmeye başladım, ailem ise felsefeye olan ilgimi kesinlikle onaylamıyordu. Her ne zaman bu konu açılsa hep aynı şekilde karşılık veriyorlardı: 'Akıl nedir? Boş laf. Madde nedir? Boş ver.' Bu lafı elli ya da altmış kere dinledikten sonra artık beni güldürmez olmuştu.

Sanırım beni felsefeye (her ne kadar o sıralar 'felsefe' sözcüğünü bilmiyor olsam da) yönlendiren ilk şey on bir yaşımdayken gerçekleşti. Çocukluğum yalnız geçmişti çünkü tek kardeşim benden yedi yaş daha büyüktü. Şüphesiz onca yalnızlığın sonucunda, düşünmeye bol bol zaman ayıran ama düşüncelerinin üzerinde çalışacağı fazla

bilgi sahibi olmayan ciddi biri olup çıktım. O sırada farkında olmasam bile, matematiksel bir zihnin tipik özelliklerinden olan kanıtlamalardan zevk alıyordum. Büyüdükçe bu konuda benim gibi düşünen başkalarını keşfettim. Teorik matematik profesörü olan arkadaşım G.H. Hardy bundan müthiş bir zevk alıyordu. Bir keresinde bana, beş dakika içinde öleceğime dair bir kanıt bulabilirse beni kaybedeceğine elbette üzüleceğini ama bu üzüntüsünün, kanıt bulmanın vereceği zevk yanında sönük kalacağını söylemişti. Ben de onunla aynı fikirdeydim ve söylediklerinden hiç alınmamıştım. Geometri okumaya başlamadan önce birisi bana geometrinin bir şeyler kanıtladığını söylemişti ve bu nedenle ağabeyim, bana geometri öğreteceğini söylediğinde çok sevinmiştim. O günlerde geometri hâlâ 'Öklit' demekti. Ağabeyim, en başından, tanımlarla başladı. Bunları kolayca kavradım. Fakat ardından aksiyomlara geçti. 'Bunlar,' dedi, 'kanıtlanamaz, ama geri kalanın kanıtlanabilmesi için bunların var kabul edilmesi gerekir.' Bu sözleri duyunca bütün umutlarım yıkıldı. İnsanın kanıtlayabileceği bir şey bulmasının harika bir şey olacağını düşünmüştüm ama bunun ancak kanıtlamayan birtakım varsayımlarla yapılabileceğini öğrenmiştim. Öfke içinde ağabeyime bakıp şöyle dedim: 'Ama kanıtlanamıyorlarsa neden kabul edeyim ki bunları?' Ağabeyim cevap verdi: 'Şey, eğer kabul etmezsen öğrenmeye devam edemeyiz.'

Fikir yazısı yazanlara önerilebileceğim birtakım kurallar var. Bir: daha kısa bir kelime işi görüyorsa asla uzun bir kelime kullanmayın. İki: Çok sayıda niteleme içeren bir cümle kurmak istiyorsanız bu nitelemelerden bazılarını ayrı cümlelere koyun. Üç: cümlenizin başında okurda bir beklenti oluşturup cümlenin sonunda bu beklentiye ters düşmeyin. Örneğin, sosyoloji ders kitaplarında bulabileceğiniz şu cümleye bir bakın: 'Çok az sayıda durumda gerçekleşmesi söz konusu birtakım önkoşullar, doğuştan ya da çevreden kaynaklanan olumlu durumların rastlantısal olarak birbirini izlemesi sonucu şans eseri bir araya gelip, ancak sosyal açıdan avantaj oluşturacak şekilde normlara ters düşen birçok özelliğe sahip bir birey oluşturduğunda insanlar istenmeyen davranış biçimlerinden tamamen uzak kalırlar.' Şimdi bu cümleyi anlaşılır bir şekilde tercüme edip edemeyeceğimize bir bakalım. Ben şunu öneriyorum: 'Bütün

insanlar olmasa da, en azından çoğu alçaktır. Alçak olmayanların ise, mutlaka, doğumlarında ve yetiştirilmelerinde şansları yaver gitmiştir.' Bu, hem daha kısa ve daha kolay anlaşılırdır, hem de aynı şeyleri söylemektedir. Fakat korkarım, birincisi yerine ikinci cümleyi kullanan herhangi bir profesör işinden sepetlenecektir.

Bu, profesör olan okurlarıma vermem gereken bir öğüdü hatırlatıyor bana. Benim basit bir dil kullanmama izin veriliyor çünkü herkes istersem matematiksel mantığa başvurabileceğimi biliyor. Örneğin şu cümleye bir bakalım: 'Bazı insanlar vefat eden karılarının kız kardeşleriyle evlenirler.' Aynı cümleyi, yıllar süren bir öğrenimden sonra anlaşılır hale gelen bir dille de ifade edebilirim ve bu bana özgürlük kazandırır. Genç profesörlere öğüdüm, ilk eserlerini ancak alim bir azınlık tarafından anlaşılır bir dille yazmalarıdır. Bir kere bunu yaptılar mı, ondan sonra söylemek istedikleri ne varsa 'insanların anladıkları' bir dille söyleyebilirler. Günümüzde, hayatımız profesörlerin insafına kalmışken, benim bu öğüdümü bir dinleseler onlara minnet borçlu olacağımız görüşündeyim.

Oppenheimer, hidrojen bombasının pratikte uygulanabilirliğinden kuşku duyduğu, üstelik de böyle bir kuşkunun son derece mantıklı olduğu bir dönemde böyle davrandığı için gözden düşmüş ve çalışmalarına devam etmesine engel olunmuştur. Ancak polis memurlarından beklenen bir eğitim düzeyinde olan FBI ise, mevcut meseleleri anlama yeteneğine sahip herkesin saçmalığını fark ettiği sebepler yüzünden, Avrupa'nın en bilgili adamlarına vize verme-me yetkisine sahip olduğunu düşünmektedir. Bu kötü uygulama öyle bir boyuta ulaşmıştır ki aydın insanların Amerika Birleşik Devletleri'nde konferans vermesi imkansız hale gelmiştir.

Felsefede gündelik dili savunanlar, bazen tam da 'sıradan insan'ın *karizmasını* yansıtan bir biçimde konuşurlar. Organik kimyada uzun kelimelere gerek olduğunu ve kuvantum fiziğinin de gündelik dile çevirmesi çok güç formüller içerdiğini kabul ederler ama (onlara göre) felsefe farklıdır. İddia ettiklerine göre, felsefenin görevi eğitimsiz insanların bilmediği şeyleri öğretmek değildir; aksine, felsefenin amacı üstün insanlara, sandıkları kadar üstün olmadıklarını öğretmektir ve *gerçekten* üstün olanlar da sıradan insanların sahip

olduğu sağduyudan sağduyulu çıkarımlar yaparak becerilerini gösterebilirler.

Hiç kimse sağduyunun dilini değiştirmek istemez; bu tıpkı güneşin doğuşu ve batışı hakkında konuşmaktan vazgeçmeye benzer. Ancak gökbilimciler farklı bir dili daha uygun bulmaktadırlar ve ben de, farklı bir dilin felsefe için de daha uygun olduğunu düşünmekteyim.

Algılama ile ilgili bir örneği ele alalım. Aşağıda felsefi ve bilimsel birtakım sorular vardır; bu kadar çok sorunun sorulması kaçınılmazdır; ya da, kaçınılmaz olmasa bile, böyle bir soru karmaşasından kurtulmak için ancak ele alınan konuyu nispeten önemsiz noktalarıyla sınırlı tutmak gerekmektedir. İşte bir dizi soru ve cevapları.

S: Bir masa gördüğümde, eğer gözlerimi kapatırsam gördüğüm şey hâlâ orada olacak mıdır?

C: Bu sizin 'görmek' kelimesini hangi anlamda kullandığınıza bağlıdır.

S: Gözlerimi kapattığımda hâlâ orada olan nedir?

C: Bu deneysel bir sorudur. Beni uğraştırmayın, lütfen gidip fizikçilere sorun.

S: Gözlerim açık olduğunda var olup gözlerimi kapattığımda olmayan nedir?

C: Bu da deneysel; ancak eski felsefecilere olan saygım nedeniyle cevaplayacağım: renkli yüzeyler.

S: Bundan görmenin iki anlamı olduğunu çıkartabilir miyim? Birincisinde, bir masa 'gördüğümde,' fiziğin hakkında belirsiz ve büyük bir olasılıkla da yanlış fikirlere sahip olduğu, tahmini bir şey görüyorum. İkincisinde, gözlerimi kapattığımda yok olan renkli yüzeyler 'görüyorum.'

C: Kesin bir sonuca varmak isterseniz bu söylediğiniz doğru, fakat felsefemiz kesin fikirleri gereksiz kılmaktadır. Iki anlam arasında gidip gelerek paradoks ve şoktan kaçınınız; bu da çoğu felsefecinin yapmadığı bir şeydir.

Uygunsuz eserleri yasaklayan hiçbir yasa olmaması gerektiğini düşünüyorum. Böyle düşünmemin bir sebebi, şayet yasalar olursa, aptal hukukçuların, gerçekten değerli olan eserleri, sırf onları şok

ettikleri gerekçesiyle yargılayacak olmalarıdır. Başka bir sebep de, yasakların, her konuda olduğu gibi, insanların pornografiye olan ilgisini de kat kat artırıyor olmasıdır. İçki yasağı yıllarında sık sık Amerika'ya giderdim; o dönemde Amerika'da eskisinden daha çok sarhoş olduğunu gördüm ve işte pornografinin yasaklanması da aynı etkiyi yapacaktır. Şu örneğin yeterince açıklayıcı olacağını düşünüyorum. Felsefeci Empedokles defne yaprağı çiğnemenin çok kötü bir şey olduğunu düşünüyordu ve defne yaprağı çiğnediği için de on binlerce yıl karanlıklarda kalacağından dert yanıyordu. Kimse bana defne yaprağı çiğnememi söylemedi ve asla da böyle bir şeyi denemedim ama Empedokles, kendisine çiğnememesi söylenmiş olmasına rağmen gidip defne yaprağı çiğnedi. İşte aynı şey pornografi için de geçerli. Farz edin, müstehcen kartpostallara izin verildi. Sanırım ilk bir iki yıl bu kartpostallara büyük bir talep olur ve ardından da insanlar bıkar ve kimse dönüp de bakmazdı bile.

Modern ebeveynler çocuklarının yanı başlarındayken de en az ayrı olduklarındaki kadar serbest davranmalarını, anne ve babalarını gördüklerinde mutluluk duymalarını isterler: çocuklarını izlerlerken kutsal dinlenme günündeymiş gibi sözde bir sessizlik olup da arkalarını döndükleri anda kıyamet kopsun istemezler.

Eğitimin amacı, bilgi değil de inanç üretmek, genç insanların şüpheli durumlar hakkında olumlu fikirler edinmelerini sağlamak ama şüpheli durumların farkına varıp bağımsız düşünmelerine karşı çıkmak olduğu sürece soru sorma özgürlüğünün engellenmesi kaçınılmazdır. Eğitim herhangi bir inancın hakikat olduğu görüşünü değil hakikat arayışını desteklemelidir.

Çocukların büyük bir çoğunluğunun özünde, iyi birer vatandaş olmak kadar aynı zamanda birer suçlu olmak da mevcuttur. Bilimsel psikoloji, hafta içinde dayak atmanın ve Pazar günleri de kiliseye gitmenin, erdemliliğin öğretilmesi için hiç de ideal bir yöntem olmadığını göstermiştir.

Fiziksel ceza bence asla doğru değildir. Hafif şiddette uygulandığından fazla bir zarar vermez ama faydası da olmaz; aşırı şiddet

uygulandığında ise, bana kalırsa, zalimlik ve vahşet doğurur. Fiziksel cezayı uygulayan kişiye karşı gücenme duyulmasına sebep olmaz; düzenli olarak uygulandığı durumlarda çocuklar buna uyum sağlar ve hayatın doğal bir parçasıymış gibi tekrarlanmasını beklerler. Çocukların, otorite sağlamak amacıyla fiziksel acı vermenin doğru ve uygun olduğu fikrini kanıksamalarına neden olur – ki bu da, ileride güç sahibi olacaklara öğretilmesi son derece tehlikeli bir derstir.

Bilimsel yöntem, geliştirilmiş biçimiyle her ne kadar karmaşık görünse de, esas olarak son derece basittir. Gözlemcinin, olayları gözlemleyerek, söz konusu olaylara ait genel kuralları keşfetmesi demektir. Bilimsel bir görüş, doğruluğuna inanılmasını sağlayacak nedenler bulunan bir görüştür; bilimsel olmayan bir görüş ise olası doğruluğundan başka sebeplerden dolayı kabul gören bir görüştür. Adamın biri size herhangi bir konuda mutlak doğruları bildiğini söylerse o adamın doğruyu söylemediğini düşünmekle hata etmiş olmazsınız.

Felsefe alanındaki gelişmeler, bence, sis içinden yavaş yavaş ortaya çıkan bir dağ manzarasına benzer; ilk başta zorlukla seçilebilir ve sonuna kadar da kısmen saklı kalır. Benim asla kabul edemediğim, değerli hakikatlerin bu sis perdesinin ardında saklı olduğu fikridir. Berraklığın, güç elde edildiği ve az rastlandığı için, güvenilir olmadığını düşünenler vardır. Bu fikrin çürütülmesi, benim felsefe çalışmalarımın en büyük itici güçlerinden biri olmuştur.

Dürüst davrandığımın düşünülmesini istemediğim yegane zaman ciddi olduğumdadır. Söylenmesi gereken birçok önemli şeyin olduğu görüşündeyim ama işi büyütüp tantana etmemek doğru olur. Aslına bakarsanız, tantana etmek, her zaman olmasa bile çoğu durumda, bir konunun yakından incelenmesine engel olma yoludur. 'Kutsal' hakikatlere inanamıyorum. Hakikat olarak neye inanılırsa inanılsın, bunun Pazar ayinlerine dönüştürülmeden aktarılması gerekmektedir.

Felsefe hakkında yazmaya başladığım günden beri birçok konuda

görüşlerim çeşitli kereler değişmiştir. Bilimde olmasa bile felsefede, bu gibi değişimleri kınayanlar mevcuttur. Bu da, bana kalırsa, felsefeyi bilimle değil de, tanrıbilimle bağdaştıran gelenekten kaynaklanmaktadır. Bence, hiç değişmeyen bir dizi felsefe doktrini entelektüel durgunluğun kanıtıdır.

Bölüm 5
Politika

Lord Russell'ın politika ve politikanın etkileri konusunda engin deneyimleri vardır. Deneyimleri arasında, Lordlar Kamarası üyeliği yapmanın yanı sıra savaş politikaları hususunda otoritelerle anlaşamadığı için iki dönem hapiste yatmak da vardır.

Birinci Dünya Savaşı sırasında, vicdanının sesini dinleyen bir savaş aleyhtarının hapse atılmasını protesto amacıyla bir kitapçık yazmış; bu nedenle yüz pound cezaya çarptırılmıştır. Bu olaydan birkaç ay sonra, göstericilere karşı askeri güçlerin kullanılmasıyla ilgili bir meclis soruşturmasına değindiği için altı ay hapis cezasına çarptırılmıştır. Lord Russell'ın barışçı görüşleri, ne Müttefiklerin ne de Merkezi Güçlerin sorunları savaş yoluyla çözebileceklerini söylemesi ile kesinleşmiştir. Ne var ki, otuzlu yılların sonunda, Hitler ve Mussolini totaliter amaçlarını ortaya koyduktan sonra bu konudaki görüşlerini değiştirmiştir. İkinci Dünya Savaşı sırasında özgür ülkelerin ateşli bir savunucusu olmuştur. 1920'deki Rusya ziyaretinden sonra komünizmin, teoride ve pratikte, istikrarlı bir muhalifi olmuştur.

Atom çağının başlamasıyla birlikte yeni bir sorun ortaya çıkmıştır: Nükleer bir savaşta tarafların zafer kazanması mümkün müdür? 1955 yazında, dünyanın dört bir köşesinden gazetecileri davet ederek, nükleer silahlarla yapılacak bir savaşın olası etkileri konusunda bir grup bilim adamının yaptığı bir son dakika çağrısını dinlemelerini istemiştir. 9 Temmuz 1955 tarihinde, Cenevre'deki Dört Büyükler zirve toplantısının arifesinde, basına, çağımızın en büyük bilim adamlarının bu ciddi sorunla ilgili görüşlerini bildirmiştir. Lord Russell şöyle demiştir: 'İnsan ırkını sona mı erdireceğiz?' Söz konusu bilim adamları şu önergeyi imzalamışlardır: 'Gelecekteki bir savaşta nükleer silahlar kesinlikle kullanılacağı ve bu gibi silahlar insanoğlunun varlığını tehdit ettiği için, dünya hükümetlerini, amaçlarına bir dünya savaşı ile ulaşamayacaklarını kavramaya ve bunu resmen açıklamaya ve ardından da aralarındaki her türlü anlaşmazlığa barışçı çözüm yolları aramaya çağırıyoruz.' Bu önerge, Lord Russell ile Albert Einstein arasında daha önce yapılan başka bir toplantının sonucudur; bu toplantıda, insanoğlunun modern bir savaşta hayatta kalma sorununa dikkat çekecek, halka yönelik bir açıklamanın yapılması gerektiğine karar verilmiştir. Önerge, Lord Russell tarafından kaleme alınmış ve Einstein ile Nobel ödülü sahibi dokuz bilim adamı tarafından imzalanmıştır. Bu, Einstein'ın insanlığa son sözü olmuştur; bu önergeyi kabul ettiğine dair gönderdiği onay mektubunun Lord Russell'ın eline geçtiği gün vefat etmiştir.

11 Eylül 1961 tarihinde Lord Russell tekrar Brixton Hapishanesine gönderilmiştir. Bu sefer, otoritelerle başka bir konuda anlaşmazlığa düşmekle suçlanmıştır. Lord Russell şunları söylemiştir: 'Bütün bir insanlığın katliamını planlayan bir hükümete itaat ediyormuş gibi davranamam.' Ertesi gün, 12 Eylül 1961'de ise şöyle demiştir, 'Büyük bir isteksizlikle de olsa adım adım barışçı bir toplumsal başkaldırıya yönelmek durumunda bırakıldık.' Bu sefer Lord ve Lady Russell birlikte hapis cezası almışlar ve Brixton Hapishanesinde birkaç gün kaldıktan sonra 'iyi halden' serbest bırakılmışlardır. 1961 yılında Lord Russell'ın önderliğini yaptığı, Trafalgar Meydanı'ndaki Yüzler komitesinin bu protestosu, insanlığın geleceği konusunda, dünya çapında tanınmış bir kişinin yaptığı ilk büyük sokak gösterisi olmuştur ancak hükümetlere yapılan bu uyarının daha

ne kadar etkili olacağı çözülmesi gereken en büyük ikilemlerden biridir.

Lord Russell, nükleer savaş korkusunun ve insan ırkının her an yok olma riskinin insanların aptallığından kaynaklandığına, insanlığın kaçınılmaz kaderi olmadığına karar vermiştir. Birçoğunun düşündüğü gibi insanın savaşçı doğasının da bir sonucu değildiler. 1962 yılında Küba füze krizi ve Çin-Hindistan çatışması sırasında Lord Russell, nükleer bir savaşın, ardında, insan uygarlığının isteyebileceği hiçbir şey bırakmayacağı yolundaki görüşünü bir kez daha yinelemiştir. *Silahsız Zafer* (*Unarmed Victory*) adlı kitabında şöyle der: 'Kısa bir süre sonra, Shakespeare'in şiirlerinin, Bach'ın ya da Mozart'ın müziğinin veya Platon ya da Newton'un dehasının tadını çıkaracak tek bir kişi bile kalmayacak.' öze lkitapgrubu

Lord Russell'ın görmeyi ümit ettiği politik yapı, güç dengesinin geçmişe oranla daha akıllıca bir biçimde oluşturulduğu bir yapıydı. Lord Russell'a göre, politik teorinin temel sorunu şuydu: 'İlerleme için gerekli olan bireysel inisiyatifin, hayatta kalmayı sağlayan toplumsal birliktelikle hangi oranlarda birleştirileceğidir.' Batı uygarlığının tarihi, bu açıdan pek ümit verici olmamıştır, ancak insanoğlunun elinde artık top yekun evrensel kıyımlara olanak sağlayan silahlar vardır ve bu durum, oturup amaçlarını dikkatlice gözden geçirmelerine neden olabilir.

Bilimsel bir toplumun uluslar arası güç politikalarında yaşadığı sorunlar, kuşkusuz, insanoğlunun bugüne kadar karşılaştığı sorunlar içinde en ciddi olanlarıdır. Artık insanların aralarındaki politik farklılıkları savaştan başka bir yolla çözmeleri şarttır. Lord Russell, günümüzdekilere benzer, düşünce ve tekniklerin bilimsel bir nitelik kazandığı bir toplumun, belli koşullarda istikrara kavuşacağını belirtmiştir. Barış için gerekli asgari koşullar şunlardır: polis gücüne egemen tek bir dünya hükümeti, hiçbir ülkeyi hasete düşürmeyecek genel bir refah dağılımı, dünya genelinde düşük bir doğum oranı, bilim, sanat ve eğlence alanlarında bireysel inisiyatifin gelişebileceği bir ortam. Lord Russell, dünyanın bu yüce hedeflere ulaşmak için daha uzun bir yolu olduğunu biliyordu fakat bu hedefleri samimiyetle benimsemeyi seçenlerin başarılı olacaklarını savunuyordu.

Lord Russell'a dünyanın yirmi birinci yüzyıldaki durumunu nasıl hayal ettiği sorulduğunda şöyle demiştir: 'Bu cevaplaması imkan-

sız bir soru. Sorulmamış kabul ediyorum. Hiçbir fikrim yok. Bence nükleer gücün sağladığı imkanlar herkes tarafından öğrenildikten sonra bir nükleer savaş tehlikesi sürekli olacaktır. Bu nükleer tehdit, hükümetler ellerinde nükleer silahlar bulundurdukları sürece geçerli olacak bir tehlikedir ve eğer bu gibi yıkıcı silahlar bireylerin eline geçerse bu süre daha da uzayabilir.' Otobiyografisinin son bölümünde şunları söylemiştir: 'Tıpkı Kassandra gibi ben de kötülüklerin kehanetini yapıp kimseyi inandıramamakla lanetlenmişim. Kassandra'nın sözleri gerçek olmuştu. Umut ediyorum benimkiler asla gerçek olmaz.'

Lord Russell'ın bu bölümdeki yazılarında sergilediği bilgelik biraz paradoksaldır. Kendisi ciddi bir politika ve politik teori eleştirmeni olmanın yanı sıra aynı zamanda yüzyılın en büyük hiciv ustalarındandı. Birçok eleştirmen, üslupları biraz 'kuru' olduğu için okurların ilgisini çekemezler. Seçkiyi buraya kadar izlemiş bir okur ise Lord Russell'ın üslubunun asla sıkıcı olmadığını keşfetmiş olmalıdır.

* *
*

Hükümet icraatları sonucunda herkesin inanıp çıktığı saçmalıkların sonunun gelmeyeceğine ikna oldum. Bana uygun bir ordu ile onlara sıradan insanın payına düşenden daha fazla para ve daha bol yemek sağlayacak gücü de verin, ben de, otuz yıl içinde, nüfusun büyük bir çoğunluğunu, iki artı ikinin beş olduğuna, suyun ısıtıldığında donduğuna ve soğuduğunda da kaynadığına ya da devletin çıkarlarına hizmet edecek başka her türlü saçmalığa inandırayım. Elbette bu gibi inançlar oluşturulduktan sonra bile insanlar su ısıtmak için çaydanlığı buzdolabına koymayacaklardır. Suyun soğukta kaynadığı, Pazar ayinlerine özgü, kutsal ve mistik, huşu içinde sözü edilecek ama günlük hayatta asla uygulanmayacak bir hakikat olacaktır. Sonunda, bu mistik doktrinin sözlü olarak inkarı yasalara aykırı kabul edilip inatçı heretikler de halk önünde "dondurularak" cezalandırılacaktır. Bu resmi doktrini büyük bir heves-le benimsemeyen kimsenin öğretmenlik yapmasına ya da yetki sahibi olmasına izin verilmeyecektir. Sadece en üst düzeydeki yetkililer

kendi aralarında bütün bunların ne kadar saçma olduğunu fısıldaşıp ardından da içip eğlenmeye devam edeceklerdir.

Birtakım azınlıklar vardır ki, her ne kadar güçlü olurlarsa olsunlar, hiçbir zaman *politik* bir önem taşımazlar. Birçok erkek hayatlarının bir döneminde evlenmek ister, ancak çoğunlukla bu isteği politik bir eyleme girişmeden gerçekleştirebilirler. Bunun istisnaları da vardır elbette; Sabin kabilesinin kadınlarına tecavüz edilmesi buna iyi bir örnektir.

İngiliz Hükümeti, akılsızca bir kararla, Spithead'deki bir donanma merasimine Alman Kaiser'ini davet ettiğinde, Kaiser'in kafasında oluşan düşünce, bizim oluşmasını istediğimiz düşünceden çok farklıydı. Kaiser şöyle düşünmüştür: 'Benim de büyükanneminki kadar iyi bir donanmam olmalı.' Ve bu düşüncenin ardından, sebep olduğu diğer sorunlar gelmiştir. Tamahkarlık, rekabetten daha güçlü olsaydı, dünya daha mutlu bir yer olurdu. Ancak işin aslı şudur ki, birçok insan sırf rakiplerinin mahvını garanti etmek uğruna severek yokluğa katlanır. Gelir vergisinin hali de ortadadır.

Şayet politika bilimsel bir nitelik kazanacaksa ve bu durum sürekli bir şaşkınlık yaratmayacaksa, politik düşüncelerimizin insan davranışlarının özüne daha çok yaklaşması gerekmektedir. Açlığın sloganlar üzerindeki etkisi nedir? Bu sloganların etkisi ile beslenme rejimimizdeki kalori miktarının ilişkisi nedir? Adamın biri size demokrasi, bir diğeri de bir çuval buğday teklif ederse, buğdayı oy verme hakkına tercih etmeniz için açlığınızın hangi seviyeye erişmiş olması gerekir?

Kibir ile ilgili sorunlardan biri, kibrin kendini besleyen şeyle birlikte büyümesidir. Hakkınızda ne kadar çok konuşulursa, hakkınızda o kadar çok konuşulmasını istersiniz. Bana söylendiğine göre –bu konuda kişisel bir tecrübem yok– suçlu bulunan katil, basında duruşma ile ilgili çıkan yazıları okumasına izin verildiğinde, gazetenin birinin olayı yanlış aktardığını görünce öfkelenir. Ve diğer gazetelerde kendisi ile ilgili ne kadar çok haber bulursa, ondan şöyle bir bahseden gazeteye o kadar çok öfke duyar. Politikacılarla edebiyatçılar da aynıdır. Ne kadar ün kazanırlarsa, basın için on-

ları memnun etmek de o kadar güçleşir. Üç yaşındaki çocuktan, kaşlarını çattı mı dünyayı titreten diktatöre kadar herkes için, kibrin hayat boyu süren etkisini azımsamak mümkün değildir. İnsanoğlu, Tanrılara bile benzer arzular atfetme saygısızlığını işlemiş, onları hırs içinde, sürekli övgü bekler biçimde hayal etmiştir.

Politika liderlerinin çoğu, bulundukları konumlara, kendilerini teşvik edenin özgeci arzular olduğuna çok sayıda insanı inandırarak ulaşırlar. Böyle bir inancın, heyecanın etkisi altında daha kolay benimsendiği açıktır. Şarkılar, kalabalıklara atılan nutuklar, linç etmeler ve savaş, heyecanın tırmanmasındaki aşamalardır. Akılsızlık taraftarları, sanırım, kalabalıkları kandırmanın, onları coşku halinde tuttukları takdirde daha kolay olduğunu düşünmektedirler. İnsanların benim aşırı akılcı olduğumu söylemelerine sebep de, belki, bu kandırma sürecinden nefret ediyor olmamdır.

Kurumlaşmanın yaygınlaşması, yeni güç odaklarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Herkesin, güçlerinin odaklandığı resmi yöneticilere sahip olması gerekmektedir. Resmi görevlilerin, çoğu zaman, denetime tabi oldukları doğrudur ama bu denetim yavaş ve dolaylıdır. Postanede pul satan genç hanımdan başbakana kadar her görevli, bir süre için, devletin gücünü kısmen de olsa, üzerinde taşır. Genç hanım saygısızlık ederse onun hakkında şikayette bulunabilirsiniz ya da başbakanın icraatlarından hoşlanmazsanız bir sonraki seçimde ona oy vermeyebilirsiniz. Ancak sizin (belki de asla yerine ulaşmayacak) şikayetiniz etkili olmadan, hem bu genç hanım hem de başbakan çoktan köşeyi dönmüş olacaklardır. Resmi görevlilerin bu şekilde güç kazanmaları başkaları için sürekli bir sıkıntı kaynağıdır. Üstelik birçok ülkede İngiltere'dekilerden çok daha kabadırlar; polis memurları, örneğin Amerika'da, eğer suçlu değilseniz sizin az bulunur bir istisna olduğunuzu düşünürler. Resmi görevlilerin uyguladıkları zulüm, kurumlaşmanın en kötü sonuçlarından biridir ve bilimsel bir toplumun, salla başını al maaşını takımı haricinde kimseye huzursuzluk vermemesi için bu soruna karşı mutlaka birtakım tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Politika, çoğu zaman, hakikatle uzaktan yakından ilgisi olmayan

süslü püslü palavralardan ibarettir. En sık duyulan laflardan biri şudur: 'İnsan doğası değiştirilemez.' Önce 'insan doğası'nın ne olduğunu tanımlamadan kimse bu sözün doğru ya da yanlış olduğunu söyleyemez. Ancak bu şekliyle kesinlikle yanlıştır. Bay A, gösterişli ve bilgiç bir edayla, bu kuralı dile getirdiğinde aslında söylemek istediği, insanların her yerde kendi kasabalarındaki gibi davranmaya devam edeceğidir. Birazcık insan bilimi bilgisi, bu fikri çürütmeye yetecektir. Tibet'te bir kadının birçok kocası vardır çünkü erkekler bir kadını tek başlarına geçindiremeyecek kadar fakirdirler; buna rağmen aile hayatı, gezginlerin aktardığına göre, başka yerlerde olduğundan daha mutsuz değildir. Vahşi kabileler arasında bir erkeğin karısını bir misafire ödünç vermesi son derece yaygındır. Avustralyalı Aborijinler, ergenlik çağında, hayatlarının geri kalanında cinsel güçlerini oldukça azaltan, acı verici bir operasyon geçirirler. Çocuk öldürmek, her ne kadar insan doğasına aykırı görünse de, Hıristiyanlık öncesinde neredeyse her toplumda uygulanmaktaydı ve Platon tarafından da aşırı nüfus artışına karşı bir tedbir olarak tavsiye edilmişti. Bazı vahşi kabileler arasında özel mülk diye bir kavram yoktur. Oldukça uygarlaşmış insanlar arasında dahi, ekonomik kaygılar, 'insan doğası' denen şeyin önüne geçmektedir.

Vicdan sahibi Radikal kişi, büyük güçlüklerle karşı karşıyadır. İnançlarına ihanet ederek ve inandığı reformlarla hiçbir ilgisi olmayan nefretlere başvurarak popülerliğini artırabileceğini bilir. Örneğin, Japonvari bir rekabetten mustarip bir topluluk, kolaylıkla, Japonya'daki kötü iş koşulları ve bu iş koşullarının mümkün kıldığı fiyat indirimleri hakkında öfke duymaya itilebilir. Ancak konuşmacı, daha da ileri gidip, asıl karşı çıkılması gerekenin Japon *işçileri* değil de Japon *işverenleri* olduğunu söylerse, dinleyicilerinin sempatisini büyük ölçüde yitirecektir. Radikal kişinin, yanlış yönlendirilmiş nefretlerle yapılan demagojik çağrılardan korunabilmek için elindeki tek silahı eğitimdir: yeterli sayıda insanı, bir propaganda ordusunun çekirdeğini oluşturmaları konusunda entelektüel açıdan ikna etmesi gerekmektedir. Böyle bir şeyi başarmak, devlet ve plütokrasi kendini bütün gücüyle akılsızlığı teşvik etmeye adamışken, hiç de kolay değildir ama, günümüzde birçok-

larının düşündüğünün aksine, başarması imkansız bir iş de değildir, hatta tersine, kaçınılmaz bir gelişmedir çünkü akılsızca duygular en iyi şarlatanlar tarafından teşvik edilir.

Kısa süren maceralı bir hayatın ardından yokluk içinde yaşamakla mutlu olamam. Ne kadar akıllı olurlarsa olsunlar, bilim adamlarının da başaramayacakları birtakım şeyler vardır. Doğanın kayıtsızca gezegenimizin dört bir köşesine dağıttığı, kolayca kullanılabilir enerji kaynaklarını tükettiklerinde, bilim adamlarının daha zahmetli yöntemlere başvurmaları gerekecektir ve bu da yaşam standartlarının yavaş yavaş düşmesine yol açacaktır. Günümüz sanayicileri, verimli topraklara ilk defa ayak basan adamlara benzerler ve çok az bir çabayla büyük bir refah içinde yaşamayı, kısa bir süre için de olsa, başarırlar. Günümüzde altın çağını yaşayan endüstrileşmenin daha da gelişmeyeceğini ümit etmek akılsızlık olur; ancak, er ya da geç, hammaddeler tükeneceğine göre, endüstrinin insan ihtiyaçlarını karşılama kapasitesi de, aniden olmasa bile yavaş yavaş, düşecektir. Bu durumun engellenmesi, şüphesiz, insanların süregelen tüketim çılgınlığına bazı kısıtlamalar getirmeleri ya da bu konuda temkinli davranmalarıyla mümkün olabilir. İş işten geçmeden bu şekilde davranmayı öğrenirler belki.

Dünya üzerindeki kullanılabilir petrolün tükenmesine daha ne kadar kalmıştır? Tıpkı Birleşik Devletler'in büyük bir bölümünde olduğu gibi, ekilebilir araziler kum tepeciklerine mi dönüşecektir? Nüfus sürekli artarak, insanların, tıpkı uzak ataları gibi yiyecekten başka bir şey düşünemez hale gelecekleri bir seviyeye mi ulaşacaktır? Bu gibi sorular, birtakım genel felsefi yorumlarla cevaplanamaz. Komünistler, kapitalistlerin ortadan kalkması koşuluyla petrolün herkese yeteceğini düşünmektedirler. Birtakım dindar kişiler, Tanrıya inanırsak bol bol yiyecek bulacağımızı düşünmektedirler. Bu gibi görüşler, komünistler tarafından bilimsel olarak nitelendirilseler dahi, son derece yüzeyseldirler.

Hepimiz yiyecek fiyatlarının arttığını biliyoruz ama çoğumuz bunu hükümetin kötülüğüne yoruyor. İlerici bir hükümet idaresinde yaşadığımızda bu görüş bizi gerici yapıyor; gerici bir hükümet ida-

resinde yaşadığımızda ise sosyalist oluyoruz. Bu iki tepki de hem yüzeysel hem de sorumsuzcadır. Bütün hükümetler, politik bileşimleri ne olursa olsun, günümüzde, ister istemez, doğal güçlerin merhametindedir ve bu doğal güçlerle de, ancak, insanoğlunun bugüne kadar sahip olduğunu bir türlü kanıtlayamadığı seviyede bir zekayla baş edilebilir.

Hindistan, Çin ve Japonya'da, doğum kontrolü yöntemleri bilinse, doğum oranının hızla düşeceğinden aklı başında hiçbir insanın şüphe etmeyeceğini düşünüyorum. Afrika'da ise, aynı süreç daha uzun bir zaman alabilir, ancak, Batı'da eğitim görmüş siyahi doktorlara, her türlü tıbbi bilginin verileceği klinikler açmaları için gerekli parasal destek sağlandığı takdirde bunun Afrika'da da kolayca başarılması mümkündür. Amerika'nın bu hayırlı çabaya katkıda bulunacağını sanmıyorum çünkü iki partiden biri böyle bir yardımı desteklediği takdirde New York'lu Katoliklerin oylarını ve dolayısıyla da Başkanlık seçimini kaybedecektir. Bu da, şüphesiz, insanoğlunun bir atom savaşı sonucu yok olmasından çok daha büyük bir felakettir.

Birtakım komünizm karşıtları, Atlantik devletleri için bir ideoloji oluşturmaya çalışıyorlar ve bu amaçla da 'Batılı Değerler' adını verdikleri bir şeyler uyduruyorlar. Bu değerler, güya, hoşgörü, kişisel özgürlüklere saygı ve kardeşçe bir sevgi bağından oluşuyor. Korkarım böyle bir düşünce tarihe bütünüyle ters düşmektedir. Avrupa'yı diğer kıtalarla karşılaştırırsak zulüm konusunda başı çektiğini görürüz. Zulüm ancak uzun ve acı tecrübeler sonucunda faydasızlığı anlaşılınca ortadan kalkmıştır; Protestanlar ile Katolikler, karşı tarafı yok etme konusunda en ufak bir ümit taşıdıkları sürece varlığını sürdürmüştür. Avrupa'nın bu konudaki sicili, Muhammed'e inananlarınkinden ya da Hintlilerin veya Çinlilerinkinden çok daha kötüdür. Hayır, eğer Batı dünyası herhangi bir konuda üstünlük taslayacaksa bu ahlaki değerler değil ancak bilim ve bilimsel yöntemler olabilir.

Avrupalı yöneticilerin Afrika halklarına daha iyi koşullar sağlamak için yaptıkları, günümüzde, nüfus artışı nedeniyle, tamamen

boşa kürek çekmektir. Afrikalılar, doğal olarak, ama yanlış bir biçimde, çektikleri yoklukları beyaz adamın sömürüsünün bir sonucu olarak görmektedirler. Aralarında, yönetim ve sorumluluk taşıma konularında eğitimli kişiler olmadan, aniden özgürlüklerine kavuştukları takdirde, beyaz adamların Afrika'ya getirdiği uygarlık çabucak kaybolup gidecektir. Doktrinci liberallerin bu durumu inkar etmesinin bir faydası yoktur; Haiti buna iyi bir örnektir.

Şayet iki rakip futbol takımı, kardeşlik duygularının etkisiyle futbol topunu önce bir kaleye sonra da öteki kaleye göndermeye karar verselerdi, bu kimseyi mutlu etmezdi. Rekabetten alınan zevkin sadece atletizmle sınırlı kalması için bir sebep yoktur. Takımlar, gruplar ya da örgütler arasında rekabet faydalı bir teşvik unsuru olabilir. Ancak rekabetin acımasız ve zararlı bir hale dönüşmemesi için yenilginin cezası, savaşta olduğu gibi tam bir yıkım ya da denetimsiz ekonomik rekabette olduğu gibi açlık değil, sadece şan ve şeref kaybı olmalıdır. Kaybeden takımlar ölüme mahkum edilse ya da açlığa terk edilseydi, futbol zevkli bir spor dalı olmaktan çıkardı.

Bir gemi kazasında, mürettebat, emirleri düşünmeden uygular çünkü acil bir amacı paylaşmaktadırlar ve bu amaca nasıl ulaşılacağını anlamaları da güç değildir. Şayet Kaptan, tıpkı hükümetlerin yaptığı gibi, emirlerini haklı göstermek için politikalarını açıklamak durumunda kalsaydı, daha konuşmasını bitirmeden gemi sulara gömülürdü.

İlkel insan, bir kabileye üye olmasına rağmen, kendi kararlarını alırken kabilenin engellemesiyle pek fazla karşılaşmazdı. Onun yapmak istedikleri, yani çoğunlukla avlanmak ve savaşmak, komşularının yapmak istediklerinden farklı değildi ve şayet kabile büyücüsü olmak isterse, bu konuda uzman bir başka kişiye kendini kabul ettirmesi yeterli olurdu ve bu şekilde büyücünün güçlerine kavuşurdu. İstisnai yetenekleri olan bir adam ise, belki yeni bir silah ya da yeni bir avlanma yöntemi geliştirirdi. Bu yaptıkları, onun kabilesi ile ters düşmesine sebep olmaz, aksine kabile üyeleri tarafından memnunlukla karşılanırdı. Modern insan ise çok farklı bir

hayat yaşamaktadır. Sokaklarda şarkı söylerse sarhoş olduğu düşünülür, kalkıp bir de dans ederse polis memuru onu trafiğe engel olmakla suçlar.

İki büyük din, Budizm ve Hıristiyanlık, kabile üyeleriyle kendiliğinden paylaşılan beraberlik duygusunu bütün insanlığa yaymaya çalışmışlardır. İnsanların kardeşliğini övmüşler, bu 'kardeşlik' kelimesini kullanarak temelinde biyolojik bir nitelik taşıyan duygusal bir davranış biçimini doğal sınırlarının ötesine taşımaya çalışmışlardır. Şayet hepimiz Tanrının çocukları isek hepimiz kardeşiz demektir. Ancak, teoride bu inancı benimseyenler, pratikte, bu görüşü benimsemeyenlerin Tanrının değil de Şeytanın çocuğu olduklarını düşünmüşlerdir ve kabile üyesi olmayanlara duyulan eski nefret geri gelmiş, bahsedilen inancı daha da güçlendirmiş ama aynı zamanda ortaya çıkış amacından sapmasına neden olmuştur. Din, ahlak anlayışı, ekonomik çıkarlar, fiziksel hayatı sürdürme çabası hep birlikte dünya genelinde bir işbirliğini destekleyen, cevaplanması mümkün olmayan fikirler aşılamaktadır zihinlerimize, ancak ilkel atalarımızdan bize miras kalan eski içgüdüler isyan edip nefret edilecek kimse kalmadığında hayatın tadının çıkmayacağını; filanca gibi bir rezili sevenin de aynı şekilde rezil olduğunu; savaşmanın hayatın kuralı olduğunu; herkesin birbirini sevdiği bir dünyada, yaşamak için hiçbir sebep kalmayacağını hissettirmektedir.

Birinci Dünya Savaşı'ndan önce kadınlara oy verme hakkı tanınmasına karşıt görüşlerin başında, kadınların barışçı olma eğilimi taşıdıkları gelmekteydi. Savaş sırasında kadınlar bu görüşü çürütmek için yoğun bir çaba gösterdiler ve kazanılan kanlı zafere katkılarından dolayı da oy verme hakkını elde ettiler.

İnsan hayatı birçok farklı açıdan değerlendirilebilir. Bazıları, insanı kültürel açıdan değerlendirip onun yüce sanatsal eserler yaratma, asil düşünceler üretme ve doğanın sırlarını keşfetme yeteneğine sahip olduğunu söylemektedirler. Başkaları, örgütlenme yeteneğine sahip hayvan türlerinden biri olduğunu düşünmektedirler ama bu konuda karıncalar ve arılar ondan kat kat üstündür. Bazıları ise onun bir savaş ustası olduğu görüşündedirler; bu fikri

taşıyanlar arasında ülkelerindeki meydanların süslenmesine karar verenler bulunmaktadır. Bu ülkelerde, yoldan geçenlerin görebileceği en nefis şeyin, insan katli konusunda gösterdiği beceri nedeniyle anımsanan at üzerinde bir adam olduğu görüşünü savunmak bütün hükümet yetkilileri arasında değişmez bir kuraldır.

Örgütler iki gruba ayrılır; birincisi, bir şeylerin yapılması için çalışanlar, ikincisi ise bir şeylerin yapılmaması için çalışanlardan oluşur. Posta İdaresi birinci gruba, İtfaiye de ikinci gruba bir örnektir. Bu iki kuruın da bir tartışma konusu oluşturmaz çünkü kimse mektupların iletilmesine karşı çıkmaz, kundakçılar binaların yanıp kül olmasını istediklerini açıkça beyan edemezler. Ancak engel olunması gereken şey, doğanın değil de insanların sebep olduğu bir şey ise durum değişir. Her ülkenin bir orduya sahip olmasının nedeni, bu ülkeler tarafından, diğer ülkelerin saldırılarına ENGEL OLMAK olarak açıklanır. Ancak diğer ülkelerin orduları, birçok insanın inandığı üzere, saldırganlığı TEŞVİK ETMEK amacıyla mevcuttur. Kendi ülkenizin ordusu aleyhinde konuşursanız, anavatanınızın zalim bir istilacının ayakları altında ezilmesini isteyen bir vatan haini olursunuz. Öte yandan, güvenliği için silahlı kuvvetlere ihtiyacı olduğunu savunan ama ileride düşmanınız olma ihtimali pek yüksek bir devletin bu görüşünü desteklerseniz kendi ülkenize kötülük etmiş olursunuz ve ülkenizin kendini barışa adamışlığını bu şekilde sorgulamanıza da ancak sapkın bir kötü niyet sebep olabilir. Bütün bunları, 1936 yılında, erdemlilik timsali bir Alman kadını, Hitler'i öven bir konuşmasında Almanya hakkında söylemişti.

Nüfus artışını durdurmanın tek yolunun doğum kontrolü olduğu iddiasında değilim. Doğum kontrolü muhaliflerinin tercih edecekleri başka yollar da olmalıdır. Savaş şimdiye dek bu konuda hayal kırıklığı yaratmıştır ama biyolojik savaş daha etkili olabilir. Şayet her kuşak için dünya genelinde bir veba salgını çıkarılabilirse, hayatta kalanlar, dünyayı aşırı kalabalıklaştırmadan, özgürce üreyebilirler. Burada inananların vicdanlarını rahatsız edecek ya da milliyetçilerin hırslarını engelleyecek hiçbir şey yoktur. Olayların gidişi biraz nahoş olabilir ama ne yapalım? Gerçekten yüce gönüllü in-

sanlar mutluluğa, özellikle de başka insanların mutluluğuna karşı kayıtsızdırlar.

Boş şeylere inandığım nadir anlarda, Babil Kulesi efsanesine ve günümüzde bu efsaneye benzer ama daha büyük bir günahın daha trajik ve korkunç bir şekilde cezalandırılmak üzere olduğuna inanasım geliyor. Belki de –bazen böyle düşüncelere kapılıyorum– Tanrı maddesel evreni yönetme biçimini anlamamızı istemiyordur. Belki de nükleer fizikçiler bu yüce sırları keşfetmeye o kadar yaklaşmışlar ki Tanrı artık onların çalışmalarına engel olma zamanının geldiğini düşünüyordur. Ve Tanrı, bunu yapmak için, fizikçilerin insan soyunu yok edinceye dek dehalarını kullanmaya devam etmelerine izin vermekten daha kolay bir yöntem bulabilir miydi? Geyiklerin, sincapların, bülbüllerin, tarlakuşlarının hayatta kalacaklarına inanabilsem, o zaman bu felaketi soğukkanlılıkla karşılayabilirdim çünkü insanoğlu, yaratılan canlıların efendisi olmayı hak etmediğini göstermiştir. Ancak atom bombasının, korkunç bileşimiyle, bütün canlı türlerini ayırt etmeksizin ortadan kaldıracağından ve dünyanın, ölümlü bir yıldız etrafında, bir kaya parçası gibi cansız, sonsuza dek dönüp duracağından korkmamız gerekmektedir. Bu ilginç felaketi hangi olayın harekete geçireceğini bilemiyorum. Belki Ortadoğu petrolleri ile ilgili bir çatışma, belki Çin'le ticaret hakları konusunda bir anlaşmazlık, belki Museviler ve Müslümanlar arasında Filistin'in idaresi ile ilgili bir kavga olabilir. Her vatansever, bu meselelerin, insan soyunun yok edilmesinin, korkakça bir uzlaşmaya tercih edilmesini gerektirecek kadar büyük önem taşıdığını görecektir.

İnsanlar, oldukça sıradan insanlar, annelerine tecavüz edilirken çocuklarını seyretmeye zorlayacaklardır. Politik hedeflerinin uğruna, düşmanlarını yıllarca tarifsiz acılara mahkum edeceklerdir. Nazilerin Auschwitz'de Musevilere neler yaptıklarını hepimiz biliyoruz. Toplumsal zulüm açısından bakıldığında, Rusların Almanları ülkelerinden sürerken yaptıklarının, Nazilerin uyguladığı şiddetten aşağı kalır bir yanı yoktur. Ya şu pek saygıdeğer bizler? Biz kesinlikle böyle şeyler yapmayız. Asla! Ama Alman çocukları açlıktan ölürken kanlı bifteklerimizi ve sıcak ekmeklerimizi afiyetle yeriz çünkü hükümetlerimiz, bizden bazı zevklerimizden vazgeçmemizi istediği

takdirde kapılacağımız öfkeyle baş etmeye cesaret edememektedir. Hıristiyanların inandığı gibi bir Hüküm Günü olsaydı, o son mahkeme önünde mazeretlerimiz nasıl bir etki bırakırdı sizce?

Stalin, Churchill'in nasıl olup da genel seçim sonuçlarına bakarak sükunet içinde görevinden ayrıldığını ne anlayabilmiş ne de onun bu davranışına saygı duymuştur. Ben demokratik bir temsili hükümetin, işleyebilmesi için gerekli olan hoşgörü ve öz-denetim sahibi insanlara en uygun yönetim biçimi olduğuna derinden inanmaktayım. Ancak ortalama vatandaşın bu yönetim biçiminin gerektirdiği alışveriş konusunda hiçbir eğitim almamış olduğu ülkelerde, böyle bir yönetim biçiminin uygulamaya konabileceğini düşünen demokrasi savunucuları hataya düşmektedirler. Bir Balkan ülkesinde, kısa bir süre önce, genel seçimlerde çok az bir farkla yenilgiye uğrayan bir parti, kaybettiği şansı tekrar elde etmek için rakip taraftan yeterli sayıda milletvekilini öldürüp çoğunluk sağlamıştır. Batıda insanlar, Cromwell ve Robespierre'in de aynı şekilde davrandığını unutarak, bunun Balkanlar'a özgü bir davranış olduğunu düşünmüşlerdir.

Göçmenlik yasalarını hazırlayan Amerikalı kanun adamları, Kuzeylilerin Slavlardan, Latinlerden ve bütün diğer beyaz insanlardan daha üstün oldukları görüşündedirler. Ancak Naziler, savaş baskısı altında, Almanya dışında hiçbir yerde gerçek Kuzeyli bulunmadığı sonucuna varmışlardır; Quisling ve destekçileri hariç diğer bütün Norveçlilerin, Finliler, Laplar ve başkaları ile karıştıkları için soyları bozulmuştur. Bu bakımdan politika insanın soyu hakkında ipucu vermektedir. Biyolojik açıdan saf olan Kuzeyliler Hitler'i severken, Hitler'i sevmemek bozuk kanın bir kanıtı olmuştur.

Çocukluğumda bana kaya gibi sağlam, yıkılmaz görünen kurumlardan ve yaşam biçimlerinden geride çok az şey kalmıştır. Ben geleneklerle kuşatılmış bir ortamda büyüdüm. Anne ve babam ben çok küçükken öldükleri için büyükanne ve büyükbabam tarafından yetiştirildim. Bana bir çeşit teorik cumhuriyetçilik öğretilmişti; buna göre, bir krala, ancak halkın bir hizmetkarı olduğunu ve şayet yeterli olmazsa yerinden edilebileceğini kabul ettiği sürece hoşgörü

gösterilecekti. Büyükbabam, insanlara saygı duymayan biri olarak, bu fikrini Kraliçe Viktorya'ya açıklardı ve Kraliçe de pek anlayış göstermezdi. Yine de Kraliçe, O'na, benim bütün bir çocukluğumu geçirdiğim Richmond Park'taki evi vermişti. Birtakım politik prensipler ve beklentiler edindim ve her ne kadar beklentilerimden vazgeçmek zorunda bırakıldıysam da prensiplerimi hep korudum. Dünya genelinde düzenli bir ilerleme sağlanacak, devrimler yapılmayacak, savaşlardan zaman içinde vazgeçilecek ve henüz parlamenter bir hükümete sahip olmayan şanssız bölgelere bu yönetim biçimi götürülecekti. Büyükannem Rusya Büyükelçisi ile yaptığı bir konuşmayı hatırlayarak gülerdi. Büyükelçiye şöyle demiş: 'Belki bir gün Rusya'da da bir parlamento kurulur.' Büyükelçi de şu cevabı vermiş: 'Tanrı korusun, sevgili Lady John.' Bugünkü Rusya Büyükelçisi de, ilk kelimeyi değiştirmek kaydıyla aynı cevabı verecektir sanırım.

Ne sefalet ne de aptallık insanların kaderidir bence. Akıl, sabır, güzel söz söyleme becerisi, eninde sonunda, insanoğlunu kendi kendine uyguladığı işkencelerden kurtaracaktır, yeter ki, bu süre içinde kendini yok etmesin.

Bu inancıma bağlı olarak her zaman belli bir oranda iyimserlik taşımışımdır ama yıllar geçtikçe bu iyimserlik giderek suratını asmış ve mutluluk da uzaklaşmıştır. Yine de, kaderci bir bakış açısıyla insanın çile çekmek için doğduğuna inananlara katılmam hiçbir şekilde mümkün değildir. Geçmişteki ve günümüzdeki mutsuzlukların nedenlerini saptamak hiç de güç değildir. Yoksulluk, hastalık ve açlık insanın doğa üzerindeki yetersiz bilgi ve hakimiyetinden kaynaklanmıştır. Savaşlar, baskılar ve işkenceler insanın diğer insan kardeşlerine düşmanlığından kaynaklanmıştır. Asık suratlı inançların beslediği hastalık ve sefalet, insanları iç dünyalarında çatışmaya itmiş ve dış dünyadaki zenginliklerin de hiçbir faydası olmamıştır. Bütün bunlar gereksizdir. Hepsinin üstesinden gelinmesi için çareler mevcuttur. Modern dünyada, insan grupları mutsuz ise, bunu sebebi onların mutsuz olmayı seçmeleridir. Ya da, daha kesin konuşmak gerekirse, sebep, bu insanların bilgisizlikleri, alışkanlıkları, inançları ve tutkuları olması ve bunların, mutluluktan, hatta hayattan daha büyük önem taşımasıdır. Günümüzün tehlikeli

dünyasında, çok sayıda insan sefalet ve mutsuzluğa sevdalanmış gibi görünüyor ve bu insanlar, onlara ümitlerden bahsedildiğinde öfkeye kapılıyorlar.

Başlangıçta Nükleer Tehdit'in tehlikeleri konusunda insanları bilinçlendirmenin pek güç olmayacağını düşünüyordum. Kendini koruma güdüsünün çok kuvvetli olduğu ve harekete geçtiğinde diğer bütün güdülere ağır bastığı yolundaki genel görüşü benimsemiştim. İnsanların, aileleri, komşuları ve varlıklarından haberdar oldukları hayattaki bütün diğer insanlarla birlikte yanıp kül olma düşüncesinden hoşlanmayacaklarını sanıyordum. Bu tehdidin insanlara anlatılması gerektiğini ve bu yapıldıktan sonra da, bütün insan gruplarının birleşip eski güvenceli hayatlarına kavuşacaklarını düşünüyordum. Bunun bir hata olduğunu anladım. Kendini korumaktan daha güçlü bir güdü mevcut: karşınızdaki adama üstün gelme arzusu.

Rusya'ya gitmeden önce, orada yeni bir temsili hükümet biçimi konusunda ilginç bir deney göreceğiini sanıyordum. İlginç bir deney gördüm gerçekten de ama, temsili hükümet konusunda değil.

Gördüm ki, askerler, Hıristiyanlık inancının, Doğulu güçlerle olan savaşlarında büyük önem taşıdığı ve eğer Hıristiyan değilseniz savaşmaya pek hevesli olmayacağınız görüşündeler. İsa'nın vaazını tekrar okudum ve hidrojen bombasını destekleyen hiçbir şey bulamadım – bir tek kelime bile.

Endişe, hoş olmayan olasılıklarla yüzleşmemekten kaynaklanır. Çok sayıda insan *Savaş*'tan hoşlanır, yeter ki kendi mahallelerinde ve çok şiddetli olmasın. Eğer kafanız uçurulursa, bu, düşünme gücünüzü büyük ölçüde azaltacaktır.

Geleceğe yönelik olasılıklar görüyorum; hem karanlık olasılıklar ve hem de ümit veren olasılıklar, ancak açıklama amacıyla karanlık fırsatlara değinmek yerinde olacaktır. Şayet insan soyu nihai bir nükleer çekişme ile kendi sonunu getirmezse benim gördüğüm diğer en büyük tehlike örgütlenmedir. Bilimsel keşiflerin ve idari

yöntemler ve örgütlerin etkisi sonucu, dünyamız öyle örgütlü bir hale gelebilir ki hiçbir yerde eğlenmek mümkün olmaz.

Komünizm ve kapitalizmin, dünya üzerinde birlikte yaşamayı öğrenmelerinin mümkün olduğunu düşünüyorum. Bu sadece birbirlerine alışmalarına bağlı. Şimdi bir de Hıristiyanlarla Muhammed'e inananlara bakın; altı yüzyıl kadar birbirleriyle savaştılar, bu süre içinde iki taraf da herhangi bir üstünlük sağlayamadı ve sonunda akıl fikir sahibi bir adam çıkıp şöyle dedi: '*Bakın*, neden birbirimizle savaşmayı bırakıp dost olmuyoruz?' Elbette altı yüzyıl bekleyemeyiz çünkü Müslümanlar ile Hıristiyanların arasındakine benzer bir çatışma altı yüzyıl sürdüğü takdirde ortalıkta tek bir insan bile kalmayacaktır.

Yeni nükleer bombanın radyasyona sebep olmadığını iddia eden bütün demeçleri dinledim. Bütün bu demeçler bilerek söylenmiş yalanlardır. Bu konuda bir yayında da konuştum ve Amerika'nın nükleer silahlanma konusundaki hükümet yetkililerinden biri, 'temiz bomba' yapmanın yolunu bulduğunu ve bu konuda yaptığı araştırmaların insancıl amaçlar taşıdığını söyleyerek böbürlendi. Ben de şöyle dedim: 'O zaman Ruslara haber vermişsinizdir sanırım?' Dehşet içinde cevap verdi: 'Hayır, bu yasalara aykırı olurdu!' Bundan, yetkilinin Amerikalıların değil de, sadece Rusların hayatlarını kurtarmak istediğini mi anlamalıydım acaba?

Şu ilahileri hep Hıristiyan barışçılığının tipik örnekleri olarak gördüm:

> Hıristiyan kardeşim, onlar kutsal topraklarda, görüyor musun?
> Ordularıyla nasıl sinsi sinsi dolaşıyorlar, görüyor musun?
> Hıristiyan kardeşim, kalk ve vur onları, zaferini kutla, kaybını değil; Kutsal Haç'ın gücüyle vur onları.

> Tanrının oğlu savaşa gidiyor,
> Krallık tacını almak için;
> Kan kızıl bayrakları dalgalanıyor,
> Onun izinden gidenler kim?

Hem Doğuda hem de Batıda, yüksek konumlardaki insanların, başka açılardan akıl sahibi olmalarına rağmen, nasıl olup da karşı taraftan daha güçlü olmanın barışı korumanın tek yolu olduğuna inandıklarını görmek insanı ümitsizliğe itiyor. Gelecekteki bir savaş sona erdiğinde güçlü taraf hâlâ hidrojen bombalarına sahip olacak ama hiçbir tarafta hayatta tek bir insan bile kalmayacaktır.

1997 yılında, şayet hâlâ var olursak, Rus ve Amerikan askerlerinden oluşan rakip ekiplerin, büyük paralar sarf edilerek Mars'a gönderilmelerini ve orada birkaç gün hayatta kalıp birbirlerinin peşine düşmelerini beklemeliyiz. Birbirlerini bulduklarında ise birbirlerini öldüreceklerdir. Her iki ülke de, karşı tarafın yok edildiği haberini alacak ve bu şanlı zaferi kutlamak için o günü milli bayram ilan edecektir.

Bölüm 6
Ahlak

Lord Russell'ın önerdiği ahlak anlayışı batıl inançlardan ve planlı deliliklerden arınmıştır; şu bildik kardeşler, korku ve nefret de yoktur ve insanlar birbirlerini, tıpkı şimdi düşmanlarının felaketini istedikleri kadar büyük bir tutkuyla severler. Her ne kadar böyle bir görüş karşısında her akılcı insanın sevinmesi beklenirse de insanoğlu farklı düşünmüş ve barbarlıklarla dolu geçmişini taklit etmeyi sürdürmekte karar kılmıştır. Bu bölümdeki alıntıların da açıkça ortaya koyacağı üzere, Lord Russell çok sayıda popüler mitteki saçmalıkları sıyırıp atmış ve hepsini de, saklanacak bir yer bırakmadan bütün çıplaklılarıyla ortaya çıkarmıştır. Örneğin istediğe bağlı ötenaziyi ele alalım. 'Bilge, her şeye kadir ve lütufkar bir Varlık, masum bir insanın hayatı boyunca çektiği çileleri izlemekten öyle büyük bir zevk alır ki insanların çektiği çileleri azaltanlara hiddet duyar' gibi bir açıklamaya uygar insanların inanmaları cidden beklenebilir mi? İşte, geleneksel ahlak anlayışına bu gibi alaycı bir saldırı, bu kitapta yer alan alıntılara o benzersiz Russell niteliğini kazandırmaktadır.

Nihayetinde Lord Russell'ın yazılarını okumayı bir zevk haline getiren, onun mantık ve matematiğe yaptığı tarihi katkılar değildir. Mantık ve matematik alanındaki çalışmaları ancak bu konularda kapsamlı bir teknik önbilgiye sahip okurlarca anlaşılabilir; Lord Russell daha çok bu konularda eser vermiş olsaydı çok az sayıda okuru olurdu mutlaka. Bu kitabın editörü, *The Basic Writings of Bertrand Russell* (Bertrand Russell'ın Denemeleri) adlı seçkisinde, Lord Russell'ın *Matematiğin İlkeleri* (*Principia Mathematica)* adlı kitabından bazı bölümlere yer vermek istediğinde, Lord Russell, birkaç sayfalık bir özetten fazlasına yer vermenin 'kitabın satışını olumsuz etkileyeceğini' söylemiştir. Editör, Lord Russell'ın öğüdünü dinlediği için çok memnundur. Lord Russell 38 yaşındayken, nihayet genel okur kitlesinin okuyabileceği konularda yazmaya karar vermiş ve 1910'dan sonra kaleme aldığı yazılarının çoğunda önemli toplumsal sorunlara değinmiş, kendi deyişiyle 'halkın anlayabileceği bir dil' kullanmıştır. Okur, bu kitabı son cümlesine kadar okuduğu zaman, tıpkı bir aynanın insanlara nasıl göründüklerini hatırlatması gibi, Lord Russell'ın toplumsal eleştirilerinin de insanlara yaptıkları aptallıkları hatırlatmaya yardımcı olduğunu görebilmelidir. Eserleri parlak bir zeka ürünüdür ve sözleri yüzyıllar boyunca yankılanmaya devam edecektir. Tıpkı Sokrates gibi, Lord Russell da, insanoğluna, soru sormayı, ileriye bakmayı ve hakikat arayışını sürdürmeyi hatırlatmıştır. İki bin yıl çok uzun bir süre gibi gelebilir ama Lord Russell'ın da dediği gibi, 'Hakikat, uzun ve zahmetli bir iştir ve dogmatik olmayı gerektirir.' Lord Russell, Araf'ı ziyaret etmek için çeşitli teklifler almış olmasına rağmen, nasıl Sokrates benzer teklifleri reddettiyse, o da bu gibi teklifleri kabul etmemiştir.

Tarih boyunca insanın, kendine saygı duyan ve aşağılanmaya fırsat vermeyen bir bireye evrimlenme süreci, ahlaksal ve dinsel inançlar nedeniyle yavaşlamıştır. Örneğin Galileo'nun dehası, Papalık makamı tarafından sorgulanmış, Galileo'nun teleskopunda gördüğünü sandığı şeylerin kötü olduğu ve kilise üyeleri üzerinde ahlaklarını bozucu bir etki bırakıp inançlarını sarsabileceği iddia edilmiştir. Dinin gerici etkisinin azaldığını düşünenler vardır ve onlara göre, din artık kültürel ve bilimsel gelişme karşısında bir engel oluşturmamaktadır ama böyle bir görüşün ne kadar hatalı olduğu ortadadır.

İslam dininin yakın geçmişteki ani yayılması, bu altı yüz milyonluk dini Roma Katolik Kilisesi'ne sayısal güç açısından rakip yapmaktadır. Her iki dinde de eski mitler ve tabular, ebedi hakikatler olarak saygı görmektedir. Her iki grubun da inançları, ilk uydurulduklarını günkü gibi değişmeden durmaktadır. Bazı inançları düpedüz saçmadır. Orneğin, Islam inancı, günahkarın yeterli derecede kendini aşağılaması halinde bütün günahların affedileceğini söyler. Ancak bunun çok tuhaf bir istisnası vardır ve bu affedilemeyen *günah* da, Allah'ın her şeye kadir, her şeyi bilen ve lütufkar olduğu konusunda şüphe duyulmasıdır. Açıklanmayan bir sebepten ötürü bu özel günah hoşgörüyle karşılanmaz ve asla affedilemez. Lord Russell *Neden Hıristiyan Değilim (Why I Am Not a Christian)* adlı kitabının önsözünde şöyle der: 'Dünyanın bütün büyük dinlerinin –Budizm, Hinduizm, Hıristiyanlık, İslam ve Komünizmin– hem gerçekdışı hem de zararlı olduklarını düşünüyorum.' Basit bir mantık yürütünce zaten tek birinden bile hayır gelmeyeceği anlaşılmaktadır. Ancak verdikleri zararın en huzursuz edici etkisi özgür düşünce üzerinde olmaktadır. Mesela Darwin hâlâ Araf'ta çile çekmektedir çünkü 1859 yılında, kitabı *Türlerin Kökeni*'ni (*Origin Of Species*) yayınlamıştır. 'Din', Lord Russell'ın söylediği gibi, 'sayısız zararlar' vermekle kalmamış, bilimsel araştırma ruhuyla da sürekli çatışma halinde olmuştur.

Lord Russell, hidrojen bombası ya da daha ciddi başka silahların oluşturduğu tehdidin, insanlara aptalca kavgalarını unutturacağını düşünenleri, tarihin haksız çıkardığına inanıyordu. Lord Russell şöyle diyordu: 'Nobel Barış Ödülü'nü yaratan ve ateşli bir barış taraftarı olan Nobel aynı zamanda dinamitin de mucididir.' Bu dehşet verici buluş hakkında uzun uzun düşünen Nobel, dinamitin savaşa engel olacağı görüşündeydi. Maalesef onun bu ümitleri asla gerçekleşmedi.

Lord Russell, insan öldürmek amacıyla büyük miktarlarda para bulmakta hiçbir zorluk çekmeyen ama hastalıklardan kurtulmak için birkaç kuruş ayırmayı çok zor ve yıpratıcı bir iş olarak gören hükümetlerin ahlak anlayışları karşısında şaşkınlığa kapılıyordu. Bazı adamların insan katletmek konusundaki becerileri nedeniyle hatırlanıp madalyalarla donatılması ve heykellerinin dikilmesi ise Onu dehşet içinde bırakıyordu. Lord Russell başka ilginç konula-

ra da değinmiştir. Farz edin, insanoğlunun şeytani dehası, gezegenimizde nihayet biri erkek, biri kız iki kardeşin kalmasına sebep olmuş olsun. Onlar türümüzün yok olmasına izin mi vermelidir yoksa bu gibi bir durumda ensest affedilebilir mi? Lord Russell'ın da belirttiği gibi, 'günah', faydalı bir kavram değildir çünkü 'günah'ın nerede başladığı, cevaplaması güç bir sorudur. Empedokles, defne yaprağı çiğnemenin günah olduğunu düşünüyordu. Tuhaf bir sebepten dolayı, çıplaklık da mevsimine göre iyi ya da kötü olabilmektedir. Günahın hangi noktada başladığı yetkililerce asla tespit edilmemiştir. Empedokles doymak bilmez iştahını tatmin edebilseydi, biz de daha ciddi meselelerle ilgilenmeye fırsat bulabilirdik.

Batı felsefesinin uzun tarihi boyunca, birtakım felsefeciler, ahlaki sorunları bir sis perdesi ardına saklama konusunda üstün bir yetenek sergilemişlerdir. Lord Russell bunun gereksiz olduğu görüşündeydi. Felsefi meseleleri saran sis perdesinin, akıl damlacıklarıymış gibi hayranlıkla karşılanmaması gerektiğini düşünüyordu çünkü sis perdesinin kendisi hiçbir hakikati aktarmıyordu. BBC televizyonundaki bir canlı yayın programında, bilim ve felsefeyi karşılaştırması istendiğinde, Lord Russell, cesur, açık ve samimi bir cevap vermiştir: 'Bilim, bildiklerimiz, felsefe ise bilmediklerimizdir.' Ancak kurnaz bir edayla şunu da eklemiştir: 'Bu, basit ama iki felsefecinin asla anlaşmaya varamayacağı bir tanımdır.' Lord Russell, sis perdelerini kendilerine iş edinen felsefecilere karşı hiç sabır göstermemiştir. 'Açıklığın, zor ve ender olması nedeniyle, şüphe uyandırdığını düşünenler vardır.' Kendi felsefesini ise şu şekilde özetlemiştir: 'Felsefeyle ilgili çalışmalarımın tümünde bu görüşe muhalefet etmek, benim en büyük itici güçlerimden biri olmuştur.'

Lord Russell, 93'üncü yaş gününe yaklaştığında, gazetecinin biri O'na kendini nasıl hissettiğini sorduğunda şu cevabı vermiştir: 'Harika, katı gıdalar konusunda temkinli olmam gerektiği için neredeyse tamamen sıvı gıdalarla besleniyorum. Politikacıların demeçlerini hazmetmeye çalışmaktan sürekli bir şeyler takılıyor boğazıma. Birinci Dünya Savaşı sırasında Kral Beşinci George görevi kabul etti çünkü para tasarruf edebileceğini düşünüyordu ama parayı Almanları öldürmeye harcadı. Ben de hemen bir şeyler içtim.' Lord Russell'a, muhaliflerinin, onun fikrini değiştirmek gibi bir huyu olduğunu düşünmekte haklı olup olmadıkları sorulduğunda, 'Dün-

yadaki değişimlerle paralel olarak benim de fikirlerim değişmiştir,' cevabını vermiştir. Belki de en iyi öğüdü şu olmuştur: 'Birbirimizden nefret etmekten vazgeçmeliyiz. İşbirliği yapmayı öğrenmeliyiz. Gerçekten işleyebilen uluslar arası örgütler kurmayı ve bir dünya hükümeti için gereken adımları atmayı öğrenmeliyiz. Ben bunları görmek istiyorum. Ben bunların gerçekleşmesini bekliyorum.' Dünya Hükümeti, müthiş bir hayal gibi görünüyor ama bu hayal gerçekleşmedikçe diğer bütün hayaller faydasız bir sis perdesine dönüşecektir.

Yirminci yüzyılın son çeyreğine girerken, insanoğlu kendi türünü ve bu gezegen üzerindeki bütün hayatı, hep birlikte yok olmaya doğru götürmektedir. İnsanoğlu komşusuna hoşgörü göstermeyi öğrenmeli ya da birkaç dakikalık evrensel bir aptallık sonucu yok olup gitmelidir. 'İnsan soyuna son vermeli miyiz' sorusu Lord Russell'ın sorduğu en son soruydu. Lord Russell neredeyse yüz yıl boyunca dünyayı anlamaya çabalamış ve bunu şöyle açıklamıştır: 'Bir felsefecinin görevi, dünyayı değiştirmek değil onu anlamaktır.' Bu eski Yunanlılara yakışır düşünce, Lord Russell tarafından basit ama evrensel bir formüle dönüştürülmüştür: '*İyi bir hayat*, ilhamını sevgiden alır ve yönünü bilgiyle bulur.'

Büyük bir düşünürün belki de en belirleyici özelliği, kaçınılmaz olanı gerçekleşmeden önce görmesini, daha az gelişmiş başka zihinlerin hayal edemediklerini görmesini sağlayan öngörüdür. İkinci Dünya Savaşı'ndan kısa bir süre sonra, Lord Russell ve başka önemli bilim adamları, nükleer silahlanma yarışının önüne geçilmediği takdirde, çok yakın bir gelecekte gezegenimizi bekleyen topyekun bir ölüm tehlikesi konusunda dünyayı uyarmanın en büyük ahlaksal görevleri olduğunu fark ettiler. Politikacılar ve devlet adamları da en az halk kitleleri kadar bu uyarıları göz ardı ediyordu. Ancak günümüzde sokaktaki adam bile ilk defa olarak bu sorunun önemini kavramaktadır. Bu gelişme, bu korkunç tehdide karşı ilk protestoları düzenleyen Lord Russell'ın sayesinde olmuştur. Lord Russell da, Einstein gibi, son düşüncelerini bilimsel gücün yükselişiyle birlikte ortaya çıkan ahlaksal sorulara cevap aramaya yöneltmiştir.

* *
*

Kısırlaştırma, bana kalırsa, bir tedbir olarak, sadece *zihinsel* açıdan özürlü olan kişilerle sınırlı tutulmalıdır. Idaho eyaletinde uygulananlar gibi, 'zihinsel özürlülerin, sara hastalarının, sürekli suç işleyenlerin, ahlaki çöküntü içinde olanların ve cinsel sapıkların' kısırlaştırılmasına izin veren yasalara karşıyım. Buradaki son iki kategori özellikle belirsizdir ve farklı topluluklarda farklı biçimlerde değerlendirilecektir. İdaho yasaları uygulansaydı Sokrates'in, Iulius Caesar'ın, Platon'un ve Aziz Paulus'un kısırlaştırılmaları yerinde olurdu.

İnanca muhalif genel birtakım görüşler bir yana, İsa peygamberin dağdaki vaazında bahsettiği ilkelerin, nükleer bombaların daha etkili bir hale getirilmesi için uyarlanabileceği şeklindeki iddia özellikle çirkindir. Ben bir Hıristiyan olsaydım bunu küfrün en büyüğü kabul ederdim.

Eğer hayatınız boyunca adam öldürme, hırsızlık, zina, yalan, küfür ve ebeveynlerinize, kilisenize, kralınıza saygısızlıktan sakınırsanız, tek bir yardımseverce ya da faydalı iş yapmamış olsanız dahi, geleneksel açıdan ahlaklı birisi olarak takdir edilirsiniz. Bu son derece çarpık erdem kavramı, tabu ahlakının bir sonucudur ve sayısız zararı olmuştur.

Rus Hükümeti, Sovyetlerin aldığı kararların genetikle ilgili yasaları değiştirebileceğini sanıyor belli ki; Vatikan ise din adamlarının aldığı kararların, dünya üzerinde ayakta duracak yer dahi zor bulunuyor olsa, herkes için yeterli gıda maddesi temin edilmesini sağlayacağını düşünüyor. Bu gibi görüşler, bana kalırsa, bilimsel düşünceye bütünüyle yabancı, sapıkça bir megalomaniye işaret etmektedir.

İsa şöyle demiştir: 'Komşunu da kendin gibi sev.' 'Komşun kimdir?' diye sorulduğunda da Iyi Samiriyeli adlı mesellerine geçmiştir. Bu meselleri, İsa'nın dinleyicilerinin anladığı biçimde anlamak istiyorsanız, 'Samiriyeli' yerine 'Alman' ya da 'Japon' kelimelerini koymanız gerekmektedir. Günümüz Hıristiyanlarının böyle bir değişiklikten hoşlanmayacaklarından korkarım çünkü dinlerinin Kurucusu'nun öğretisinden ne kadar uzaklaştıklarını fark etmelerine sebep olacaktır.

Farz edin ki, atom bombaları sonucunda dünya nüfusu azalıp, biri erkek biri kız, iki kardeş kalmış olsun; onlar türümüzün yok olmasına izin mi verrnelidir? Bu sorunun cevabını bilmiyorum ancak sırf ensest günahtır gerekçesiyle cevabın olumlu olacağını da sanmıyorum.

'Günah' kavramını bütünüyle kafa karıştırıcı buluyorum, şüphesiz kendi günahkar tabiatım nedeniyle. Eğer 'günah' gereksiz acılara sebep olmak ise bunu anlayabilirim ama bunun aksine, günah, çoğunlukla gereksiz acılardan kaçmak anlamına gelmektedir. Birkaç yıl önce İngiltere'nin Lordlar Kamarası, acı veren ve çaresiz hastalıklarda ötenazinin yasallaştırılması yolunda bir yasa tasarısını görüşmeye başladı. Hastanın onayının alınması ve birtakım tıbbi belgelerin sunulması zorunlu tutuluyordu. Ben, bütün saflığımla, hastanın onayının alınmasında bir gariplik görmüyorum ama Canterbury Piskoposu, yani İngiltere'nin günah uzmanı, böyle bir davranışın ne kadar hatalı olacağını açıkladı. Hastanın onayı, ötenaziyi intihara dönüştürüyordu ve intihar da günahtı. Lordlar da, otoritenin sesine kulak verip yasa tasarısını reddettiler. Bunun sonucunda, Piskopos hazretlerini –ve, eğer doğru söylüyorsa, onun Tanrısını– memnun etmek uğruna kanser kurbanları hâlâ aylar süren acılara boş yere katlanmak zorundalar, şayet bu hastaların doktorları ya da hemşireleri, bir cinayet suçlamasını göze alacak kadar insancıl değillerse tabii. Bu gibi işkenceler üzerinde düşünmekten zevk alan bir Tanrı kavramını kabul etmekte güçlük çekiyorum; böyle acımasızca bir zulme kadir bir Tanrı var ise onun tapılmaya değer olmadığı kanısındayım. Ancak bu, sadece, benim ahlaksal açıdan ne kadar düştüğümü göstermektedir.

Uygarlık birbirimize karşı daha dostça davranmayı öğretmiş midir? Buna cevap vermek son derece kolaydır. Kızıl gerdan kuşları (İngiltere'dekiler, Amerika'dakiler değil) yaşlı kuşları ölünceye dek gagalar, halbuki insanlar (İngiltere'dekiler, Amerika'dakiler değil) yaşlılara emekli aylığı bağlarlar. Sürü içinde bizler, başka hayvan türlerine kıyasla, birbirimize karşı daha dostça davranırız ancak sürü dışındakilere karşı hareketlerimizde, ahlakçıların ve din öğretmenlerinin bütün çabalarına rağmen, duygularımız herhangi başka bir

hayvanınki kadar vahşidir ve aklımız sayesinde, bu duygulara, başka hiçbir hayvana nasip olmayan bir biçimde, geniş bir uygulama alanı kazandırırız. Zaman içinde daha insancıl bir tavrın benimseneceği ümit edilebilir belki ama şu ana dek işaretler pek de umut verici olmamıştır.

Aristoteles'te, yüce gönüllülük ya da insan sevgisi diye bir şeyden eser yoktur. İnsanoğlunun çektiği çileler, farkına varabildiği kadarıyla, Aristoteles üzerinde duygusal bir etki yaratmaz; zihinsel açıdan değerlendirip kötü olduklarını söyler ama bu çilelerin, arkadaşlarını etkilemedikleri sürece, ona üzüntü verdiğine dair en ufak bir kanıt bile yoktur.

Tutucu ahlakçıların çoğu, hazzı sadece duyularla ilgili olarak değerlendirme eğilimindedirler. Ahlaksal nedenlerden dolayı duyusal hazlardan sakındıkları zaman da, kendilerine benzeyen insanlara çok daha cazip gelen güç sahibi olmanın zevklerini, münzevice inkar ettikleri diğer zevklerin arasına dahil etmediklerini görmezler. Güç sahibi insanlardaki bu ruh halinin yaygın olarak görülmesi sonucu günah kavramı popülerlik kazanmıştır çünkü bu günah kavramı, göklere karşı alçakgönüllülük ile dünya üzerinde egemenliği mükemmel bir biçimde kaynaştırmaktadır. Günah kavramı insanların hayal dünyaları üzerinde artık Ortaçağ'da olduğu kadar büyük bir etkiye sahip olmasa da, birçok din adamının, yargıcın ve okul müdürünün düşüncelerine hâlâ hakimdir. Büyük Doktor Arnold, Como Gölü kıyısında yürüyüş yaparken, zihnini meşgul eden manzaranın güzelliği değildi. Bizlere aktardığına göre, ahlaksal kötülük üzerinde düşünüyordu. Korkarım onu böyle melankolik düşüncelere iten, okul müdürlerinin değil, okul çocuklarının ahlaksal kötülüğüydü. Nasıl olduysa, Doktor Arnold'un, okul çocuklarının dövülmesinin onlar için iyi olduğuna dair sarsılmaz bir inancı vardı. Erdemli olanlara, bu günah kavramının sunduğu en büyük ödüllerden biri, vicdan azabı duymadan acı çektirme fırsatıdır.

Bilimsel açıdan hiçbir işe yaramayan 'muazzam' kavramlardan biri de ruhtur. Bununla, insanların ruhu olmadığına dair olumlu

kanıtların bulunduğunu söylemek istemiyorum; demek istediğim, şayet varsa, ruh, keşfedilmeye hazır hiçbir nedensel yasada rol oynamamaktadır. İnsanların ve hayvanların çeşitli koşullarda nasıl davrandıklarını saptamak için birçok deneysel yöntem mevcuttur. Fareleri labirentlere, insanları da tel örgülü kafeslere koyup kaçış yöntemlerini inceleyebilirsiniz. Ilaç verip etkilerini gözlemleyebilirsiniz. Erkek bir fareyi dişi yapabilirsiniz ama henüz insanlar üzerinde buna benzer bir çalışma, Buchenwald'da bile, yapılmamıştır. Toplumsal açıdan istenmeyen davranışların, tıbbi yöntemlerin uygulanması ya da daha iyi koşulların sağlanması ile düzeltilebileceği görülmüş ve bunun sonucunda günah da, Nazilere uygulandığı durumlar haricinde, son derece bilimdışı bir kavrama dönüşmüştür. İnsan davranışının anlaşılması ile, gelecekte hükümetlerin insanları, günümüzde olduğundan çok daha etkili bir biçimde, aklını kaçırmış vahşilerden oluşan bir ayaktakımına çevirebileceklerini ümit edebiliriz.

Pamuklu ürünler, endüstrinin bilimsel bir nitelik kazanmasından sonra, Hindistan ve Afrika pazarlarına girebildi: bu da, İngiliz emperyalizmine itici bir güç sağladı. Afrikalılara çıplaklığın kötü olduğunun öğretilmesi gerekti ve bu da, misyonerler tarafından, çok ucuza mal edilerek yapıldı. Pamuklu ürünlerin yanı sıra verem ve frengi de ihraç ettik ama bunlar için hiçbir ücret talep etmedik.

Akıldan vazgeçtiğimiz ve otoriteyle yetinmeye razı olduğumuz anda dertlerimizin sonu gelmeyecektir. Kimin otoritesi? Eski Ahit'inki mi? Yeni Ahit'inki mi? Kuran'ınki mi? Pratikte, insanlar, içinde doğdukları toplumun kutsal kabul ettiği kitabı seçerler ve bu kitabın içinden de hoşlandıkları bölümleri benimser ve diğer bölümleri dikkate almazlar. Bir ara İncil'deki en etkili bölüm şuydu: 'Bir cadının yaşamasına izin vermeyeceksin.' Günümüzde insanlar bu bölümü üzüntü duymuyorlarsa bile en azından sessizlik içinde, okumadan geçiyorlar. Demek ki, kutsal bir kitabımız olsa bile kendi önyargılarımıza ne uyuyorsa onu seçiyoruz. Örneğin, hiçbir Katolik, bir piskoposun tek bir kadının kocası olabileceği şeklinde bir metni ciddiye almaz.

Şu beyitte ne kadar büyük bir gaddarlığın haklı gösterildiğine bakın:

Köpek, kadın ve ceviz ağacı,
Ne kadar döversen o kadar iyi.

Dayağın ceviz ağaçları üzerindeki ahlaksal etkisi konusunda hiçbir tecrübem yok ancak hiçbir uygar insan bu beytin kadınlar konusunda söylediklerini haklı gösteremez. Cezanın ıslah edici etkisi, ortadan kaldırılması çok güç bir inançtır ve bunun esas sebebi de, cezanın sadist dürtülerimizi tatmin ediyor olmasıdır.

Bir zamanlar beni neredeyse ölüme götüren şiddetli bir ateşli hastalığa yakalanmıştım. Ateşliyken rüyamda Cehenneme gittiğimi, ve Cehennemin de, ihtimal dahilinde olmayan ama mümkün olan olaylarla dolu bir yer olduğunu gördüm. Çok tuhaf şeyler oldu. Lanetlilerden bir kısmı, Cehenneme ilk girdiklerinde, sonsuzluğun tekdüzeliğini kağıt oyunlarıyla alt edebileceklerini düşünürler. Ancak bunun mümkün olmadığını fark ederler çünkü kağıtlar karıştırılıp dağıtıldıklarında hep sıralı çıkar, maça asıyla başlayıp kupa papazıyla biter. Cehennemde, olasılık öğrenmek isteyenler için ayrı bir okul vardır. Bu okulda birçok daktilo ve birçok da maymun bulunur. Ne zaman maymunun biri bir daktilonun üzerinde yürüse, şans eseri Shakespeare'in sonelerinden birini yazar...

Son derece acı veren başka bir odada ise sadece, Hume'un fikirlerine karşı çıkmış felsefeciler oturur. Bu felsefeciler, Cehennemde olmalarına rağmen, hâlâ bilgeliğe ulaşamamışlardır. Tümevarıma olan hayvansal eğilimlerinin etkisi altındadırlar hâlâ. Ancak ne zaman bir tümevarıma ulaşsalar, bir sonraki örnek onu yanlışlar. Ama bu, lanetlenmelerinin sadece ilk yüz yılında görülür. Sonra, tümevarımın yanlışlanacağını tahmin etmeyi öğrenirler ve bu yüzden tümevarım da, bir yüz yıl daha süren mantıksal bir çile, felsefecilerin beklentilerini değiştirinceye dek yanlışlanmaz. Sonsuzluk içinde bu sürprizler sürer gider ama her seferinde bir üst mantıksal seviyede gerçekleşir.

Eski devirlerin, artık saçma kabul edilen görüşlerini gözden geçir-

diğimizde, onda dokuzunun acı çektirmeyi haklı gösterdikleri ortaya çıkmaktadır. Örneğin tıptaki gelişmeleri ele alalım. Anestezi ilaçları ilk bulunduklarında, Tanrının iradesini engelleme amacı taşıdıkları için kötü olduklarına karar verilmişti. Akıl hastalıklarının, insanın vücuduna şeytan girmesi sonucu ortaya çıktıkları-na ve delinin içindeki şeytanlardan kurtulmanın da, hastaya acı çektirip şeytanları rahatsız etmekle mümkün olduğuna inanılırdı. Bu inanış nedeniyle, akıl hastaları, yıllar boyunca sistemli ve vicdanlı bir gaddarlıkla tedavi edildi. Hastaya acı değil de huzur vermiş tek bir hatalı tedavi yönteminin olduğunu sanmıyorum.

İnsan ve maymun arasında kesin bir ayrımın bulunmaması tanrıbilim açısından son derece sıkıntılı bir durumdur. İnsanlar nasıl ruh sahibi olmuşlardır? İnsan ve maymun arasındaki kayıp ara türler günah işleyebiliyorlar mıydı? Cehenneme gidebiliyorlar mıydı? Pithecanthropus Erectus'un ahlaksal sorumlulukları var mıydı? Homo Pekinensis lanetlenmiş miydi?

'Uygunsuz' bir dil kullanan bir adamın, akılcı bir bakış açısından, böyle bir dil kullanmayan bir adamdan hiçbir farkı yoktur. Ancak bir azizi tahayyül etmeye çalışan herkes küfürden uzak durmanın şart olduğunu düşünecektir. Aklın ışığında bakıldığında bu son derece saçmadır. Aynı durum alkol ve tütün için de geçerlidir. Alkol konusunda, güney ülkelerinde aynı olumsuz görüşe rastlanmaz; hatta böyle bir görüşün saygısızlık olduğu düşünülür çünkü Efendimizin ve havarilerinin şarap içtiği herkes tarafından bilinmektedir. Tütün konusunda ise olumsuz bir tavır takınmak çok daha kolaydır çünkü bütün büyük azizler tütün kullanımı bulunmadan önce yaşamışlardır. Ancak bu bağlamda da akılcı bir sav üretmek mümkün değildir. Hiçbir azizin sigara içmeyeceği görüşü, nihai incelemede, hiçbir azizin sırf kendine zevk veriyor diye bir şey yapmayacağı görüşünden kaynaklanmaktadır.

Benjamin Franklin paratoneri icat ettiğinde, hem İngiltere'deki hem de Amerika'daki din adamları, Üçüncü George'u hararetle destekleyerek, bu icadı, Tanrının iradesine karşı gelmek amacı taşıyan saygısızca bir deneme olmakla suçladılar. Çünkü, aklı başında herkesin de farkında olduğu gibi, yıldırımlar Tanrı tarafından,

dine saygısızlığı ve diğer büyük günahları cezalandırmak için gönderilmektedir – erdemli insanlara ise asla yıldırım çarpmamaktadır. Bu nedenle, eğer Tanrı birini çarpmak isterse, Benjamin Franklin, Tanrının iradesine engel olmamalıdır; böyle bir şey yapmak suçluların kaçmasına yardım etmektir. Ancak Boston'un önde gelen din adamlarından, saygıdeğer Doktor Price'a inanacak olursak, Tanrı bu durumun çaresini bulmuştur. Yıldırım, 'bilgili Doktor Franklin tarafından keşfedilen demir çubuklar yoluyla' etkisiz hale getirilince Massachusetts depremlerle sarsılmıştır ve Doktor Price'a göre bu sarsıntılar, Tanrının 'demir çubuklar'a duyduğu öfkenin bir ifadesidir. Bu konuda verdiği bir vaazda Doktor Price şöyle demiştir: 'Boston'da, New England'ın başka yerlerinde olduğundan daha çok sayıda dikiliyorlar ve Boston daha şiddetle sarsılıyor. Aman, Tanrının kudretinden kaçmak imkansız!' Ancak Tanrı, Boston'u bu kötülükten kurtarma konusunda bütün ümidini yitirmiş olmalı ki paratonerlerin giderek yaygınlaşmasına rağmen, Massachusetts'teki depremler seyrekleşmiştir. Yine de Doktor Price'ın görüşü ya da ona benzer bir görüş, yakın bir geçmişte dünyanın en önemli şahsiyetlerinden biri tarafından dile getirilmiştir. Bir ara Hindistan şiddetli depremlerle sarsıldığında Mahatma Gandhi vatandaşlarını uyarıp, bu felaketlerin onların günahlarının bir cezası olarak gönderildiğini söylemiştir.

Günah kavramı ile ilgili mantıksal sorunlar mevcuttur. Bize Günah'ın, Tanrının buyruklarına karşı gelmek olduğu söylenir ama bununla birlikte Tanrının her şeye kadir olduğu da söylenir. Eğer Tanrı her şeye kadir ise, onun iradesine ters düşen hiçbir şey gerçekleşemez; bu nedenle de günahkar, Tanrı'nın buyruklarına karşı gelmişse bunu bizzat Tanrı istemiş olmalıdır. Aziz Augustinus büyük bir cesaretle bu görüşü kabul eder ve insanların, Tanrı onların gözlerini bağladığı için günah işlediklerini iddia eder. Ancak modern çağlarda, birçok tanrıbilimci, insanların günah işlemesine sebep Tanrı ise, engel olamadıkları bir şey sebebiyle Cehenneme gönderilmelerinin haksızlık olduğunu savunmuşlardır. Bize günahların Tanrının iradesine karşı gelmek olduğu söylenmiştir. Ancak bu, güçlükleri ortadan kaldırmaz. Spinoza gibi, Tanrının mutlak gücünü ciddiye alanlar günah diye bir şeyin olamayacağı sonucuna varmış-

lardır. Bunun ise ürkütücü sonuçları olmuştur. Nedenmiş, diye karşı çıkmıştır Spinoza'nın çağdaşları, Neron'un annesini öldürmesi günah değil miydi? Adem'in elmayı yemesi günah değil miydi? Birinin ötekinden ne farkı var? Spinoza uğraşır ama uygun bir cevap bulamaz. Eğer *her şey* Tanrının iradesine uygun olarak gerçekleşiyorsa Neron'un annesini öldürmesini de Tanrı istemiş olmalıdır; bu nedenle Tanrı iyi olduğuna göre, cinayet de iyi bir şey olmalıdır. Bu tartışmanın sonu yoktur.

Roma Katolik Kilisesi şu yasaları koyar; bir kadın frengili bir adamdan hamile kalırsa, yapay yollardan hamileliğine son vermemeli, aksine frengili bir çocuğun doğumuna izin vermelidir ki dünya üzerinde geçireceği acı dolu birkaç yıldan sonra bu çocuğun ruhu (anne ve babasını Katolik olmadığını farz edersek) sonsuza dek kalmak üzere limboya* gitsin. İngiliz Devleti, Westminster'daki yaşlı beyefendiler öyle buyurursa, İngiliz olmayanları öldürmenin her İngiliz'in görevi olduğu görüşünü benimser. Bu gibi örnekler, Kilise ve Devlet'in, akıl ve erdemin amansız düşmanları olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Farz edin, Nietzsche'nin ahlak ve politikasına karşıt birtakım savlar üretmek –benim yapmayı en çok dilediğim şeyi– istiyoruz. Hangi savları üretebiliriz? Soru şudur: eğer Buddha ve Nietzsche karşı karşıya getirilselerdi, her iki taraf da tarafsız bir dinleyiciye ilginç gelecek bir fikir öne sürebilirler miydi? Politik konulardan bahsetmiyorum. Onların, Eyyüb'ün Kitabı'nda olduğu gibi, Tanrının huzuruna çıktıklarını ve Tanrıya nasıl bir dünya yaratması gerektiği hakkında öğütler verdiklerini farz edelim. Ne diyeceklerdir?

Buddha cüzzamlılardan, dışlananlardan ve acizlerden söz ederek tartışmayı başlatacaktır; ağrı sızı içinde çalışan ve karnını güçlükle doyuran fakirlerden, savaşlarda yaralanıp acı içinde yavaş yavaş ölenlerden, zalim velilerince hırpalanan öksüzlerden ve hatta yenilgi ve ölüm korkusunun pençesindeki başarılı insanlardan bahsedecektir. Bütün bu acı yükünden, diyecektir Buddha, bir kur-

* Limbo: Vaftiz edilmeden ölenlerle İsa'dan önce yaşayanların ruhlarının olduğu yer.

tuluş yolu bulmak şarttır ve kurtuluş da ancak sevgi ile gerçekleşebilir.

Lafa karışmaktan ancak Kadr-i Mutlak tarafından alıkonulabilen Nietzsche ise, sırası gelince patlar: 'Yapma be adam, biraz daha katı olmayı öğrenmem lazım. Küçük insanlar çile çekiyor diye sızlanmanın anlamı ne? Ya da, aynı şekilde, büyük adamlar çile çekiyor diye? Küçük insanlar küçük çileler çeker, büyük insanlar ise büyük çileler çünkü onlar soyludurlar. Senin idealin tamamen olumsuz, var olmamak yoluyla güvence altına alınan, çilenin yokluğu durumu. Ben ise, aksine, olumlu idealler taşıyorum: Alkibiades'e* hayranım, İmparator Frederick'e de, Napoléon'a da. Onlar gibi insanların uğruna her türlü çileye değer. Sanatçıların yaratıcısı olarak sana sesleniyorum Tanrım, bu zavallı psikopatın ahlaksız, korkakça zırvalamalarının senin sanatsal dürtülerine engel olmasına izin verme.'

Buddha, ölümünden sonraki tarihsel gelişmelerin hepsini Cennette öğrenmiş; bu bilgileri edindiği için sevinç, insanların bu bilgileri kullanma biçimleri karşısında da üzüntü duyarak, bilime iyice hakim olmuştur ve sakin bir nezaketle cevap verir: 'Benim idealimin olumsuz olduğunu düşünerek yanılıyorsunuz Profesör Nietzsche. Doğru, içinde olumsuz bir unsur da taşıyor, çilenin yokluğunu; ancak en az sizin doktrininizde olduğu kadar olumlu özellikleri de var. Alkibiades ya da Napoléon'a karşı özel bir hayranlık duymasam da, benim de kendi kahramanlarım var: İnsanlara düşmanlarını sevmelerini söylediği için halefim İsa; doğanın güçlerini kontrol altına almanın ve daha az emekle daha çok gıda temin etme yollarını keşfeden insanlar; hastalıkların önünü kesen doktorlar; ilahi güzellikleri yakalayan şairler, ressamlar ve müzisyenler. Sevgi, bilgi ve güzellikten alınan zevk olumsuzluk değildir; yaşamış bütün büyük insanların hayatlarını doldurmaya yeterlidirler.'

'Yine de,' diye cevaplar Nietzsche, 'senin dünyan çok sıradan olurdu. Herakleitos'u okuman lazım, bütün eserlerini Cennetin kitaplığında bulabilirsin. Senin sevgin, başkalarına duyulan ve acının doğurduğu şefkattir; senin hakikatin, eğer dürüst isen, sadece çile

* Alkibiades: Perikles ve Sokrates'in çağdaşı Atina'lı general ve devlet adamı.

yoluyla öğrenilebilir; ve güzelliğe gelince, mükemmelliğini vahşiliğinden alan kaplandan daha güzel ne olabilir? Hayır, şayet Tanrı senin dünyanı seçerse korkarım hepimiz sıkıntıdan ölürüz.'

'Siz ölebilirsiniz,' diye karşılık verir Buddha, 'çünkü siz acıyı seviyorsunuz ve hayata duyduğunuz sevgi de sahte. Ancak hayatı gerçekten sevenler, var olan dünyada kimsenin mutlu olamadığı kadar mutlu olacaklardır.'

Aziz Tommaso'ya göre, kötülük kasıtsızdır ve tesadüfi bir nedeni vardır ki bu da iyi bir şeydir. Her şey Tanrıya benzeme eğiliminde-dir ve Tanrı her şeyin sonudur. Nihai mutluluk şehvani zevklerde, şerefte, şöhrette, zenginlikte, dünyevi güçte ya da bedensel niteliklerde bulunmaz ve duyulara bağlı değildir. İnsanoğlunun esas mutluluğu ahlaksal açıdan erdemli davranışlarda da değildir çünkü bunlar mutluluğa ulaşma yollarından ibarettir; mutluluk Tanrı konusunda tefekküre dalmaktadır. Ancak ne çoğunluğun sahip olduğu Tanrı bilgisi yeterlidir; ne de inanç yoluyla edinilen Tanrı bilgisi. Bu hayatta, ne Tanrının öz varlığını görebiliriz ne de mutlak mutluluğa kavuşabiliriz; ancak öte dünyada onunla yüz yüze geliriz. (Kelime anlamında değil diye uyarılırız burada çünkü Tanrının yüzü yoktur.) Bu, bizim doğal gücümüzle değil ilahi ışık yoluyla gerçekleşecektir; ve o zaman dahi O'nu tam olarak görmemiz mümkün olmayacaktır.

Dinsel hoşgörü fikrini ilk savunanlar ile ilk kölelik muhalifleri kötü kişiler olarak nitelendirilmişlerdir. İncil'de İsa'nın katı Sebt Günü tabularına nasıl karşı çıktığından söz edilir. Bu gibi örnekler karşısında, övgüye değer olduğunu düşündüğümüz bazı eylemlerimizin, içinde yaşadığımız topluluğun ahlak değerlerini eleştirmek ya da ihlal etmek olduğu inkar edilemez. Elbette, bu, sadece geçmiş devirler ya da yabancılar için geçerlidir; kendi aramızda böyle bir şey olamaz çünkü bizim ahlak değerlerimiz mükemmeldir.
Protestanlar bize şöyle derler ya da derlerdi, Pazar günleri çalışmak Tanrının iradesine karşı gelmektir. Ancak Museviler Tanrının Cumartesileri çalışılmasına karşı olduğunu söylerler. Bu konudaki anlaşmazlık on dokuz yüzyıldır süregelmektedir ve ben de bu anlaşmazlığa son vermek için Hitler'in ölüm odalarından başka bir yol

düşünemiyorum ama bu da bilimsel anlaşmazlıkları çözmek için geçerli bir yöntem olarak kabul edilmeyecektir. Museviler ve Müslümanlar, Tanrının domuz etini yasakladığı konusunda bizi temin ederler ama Hindular Tanrının asıl sığır etini yasakladığını söylerler. Bu konudaki görüş ayrılığı son yıllarda yüz binlerce insanın katledilmesine sebep olmuştur. Bu nedenle, Tanrının iradesinin nesnel bir ahlak anlayışı için temel oluşturduğu söylenemez.

Hiç de yaşlı sayılmayan birtakım adamlara, çocuk yaşlarındayken vücutlarının belli yerlerine dokundukları için büyük bir ciddiyetle şu lafların söylendiğini biliyorum: 'Bunu yapacağına öl daha iyi.' Erişkinliklerinde erdem sahibi olacak insanlar yaratma çabası, geleneksel ahlakçıların dilediği gibi sonuçlanmamaktadır maalesef. Çoğu zaman tehditlere başvurulur. Bir çocuğu hadım etmekle tehdit etmek, belki, eskiden olduğu kadar yaygın değildir ancak delilikle korkutmak hâlâ doğru kabul edilmektedir. Hatta New York eyaletinde, böyle bir tehlikeden habersiz bir adama, böyle bir şeyin ihtimal dışı olduğunu söylemek yasalara aykırıdır. Bu gibi şeylerin öğretilmesi, sonuçta, birçok çocuğun, daha küçük yaşta, cinsel konular hakkında büyük bir suçluluk ve korku duymalarına neden olmaktadır. Cinselliğin, suçluluk ve korku duygularıyla özdeşleştirilmesi o kadar derinlere iner ki neredeyse bilinçdışı bir nitelik kazanır. Keşke bu gibi masalların etkisinden kurtulduğunu düşünen erkekler arasında istatistiksel bir araştırma yapmak mümkün olsaydı da, gökyüzünde şimşekler çakarken başka herhangi bir zamanda olduğu gibi zina işlemeye hazır olup olmayacaklarını öğrenebilseydik. Bana kalırsa, yüzde doksanı, kalplerinin derinliklerinde, böyle bir şey yaptıkları takdirde çarpılacaklarını düşünürlerdi.

Platon'un Sokrates'i, kendinden sonra gelen felsefecilere yüzyıllar boyunca örnek oluşturmuştur. Onun hakkında ahlaksak açıdan neler düşünmeliyiz? (Ben sadece Platon'un anlattığı adamla ilgileniyorum.) İyi nitelikleri ortadadır. Dünyevi başarılara karşı kayıtsızdır; öyle korkusuzdur ki en son dakikaya dek sakin, kibar ve esprili kalır; kendisinin hakikat olarak kabul ettiği şey dışında hiçbir şeye değer vermez. Ancak bazı ciddi kusurları da vardır.

Tartışma ortamlarında dürüst değildir ve sofistçe davranır ve kişisel düşüncelerinde aklını, tarafsız bir bilgi arayışı içinde değil, kendisine uygun gelen sonuçları kanıtlamak amacıyla kullanır. Kendini beğenmiş ve sahte bir hali vardır ki bana soysuz bir din adamını hatırlatır. Ölüm karşısındaki cesareti, tanrıların arasında sonsuz bir mutluluğun tadını çıkaracağını düşünüyor olmasaydı, çok daha olağanüstü kabul edilebilirdi. Seleflerinden bazılarının aksine, düşüncelerinde bilimsel değildi ama evrenin, kendi ahlaksal ölçütlerine uygun olduğunu kanıtlamaya kararlıydı. Bu, hakikate ihanettir ve felsefe alanındaki günahların da en büyüğüdür. Onun bir insan olarak azizlerin arasına kabul edildiğine inanabiliriz; ancak bir felsefeci olarak, bilimsel cehennemde uzun süre ikamet etmesi gerekmektedir.

Akıl, araçların amaçlara göre doğru biçimde uyarlanması demek olduğuna göre, akla karşı çıkanlar da ancak, insanların, onları açıkladıkları amaçlara ulaştırmayan araçları seçmelerinin iyi bir şey olduğunu düşünenler olacaktır. Buna göre, ya açıkladıkları amaçlara nasıl ulaşacakları konusunda aldatılmış olmalıdırlar ya da asıl amaçları açıkladıklarından farklı olmalıdır. Birincisi, hitabet sanatında başarılı bir führer'in yoldan çıkardığı bir halkın içinde bulunduğu durumdur. İkincisi ise okul çocuklarına işkence etmekten zevk alan ama kendini yüce gönüllü bir hayırsever olarak düşünmek isteyen bir okul müdürünün durumudur. Akla karşı çıkmak için öne sürülen bu iki sebebin de ahlaksal açıdan saygıya değer olduklarını düşünmüyorum.

Eleştirmenin biri, daha iyi bir dünyanın gerçekleştirilmesi önündeki tek engelin kötücül tutkular olduğunu söylediğim için beni azarlıyor ve muzaffer bir edayla şu soruyu soruyor: 'Bütün insanca duygular kötü müdür?' Eleştirmenimi böyle bir itiraza iten kitabımda, dünyanın ihtiyaç duyduğu şeyin Hıristiyanlığın öğrettiği sevgi ya da şefkat olduğunu söylüyorum. Bu, kesinlikle, bir duygudur ve ben de, dünyanın buna ihtiyacı olduğunu söylediğimde itici gücün akıl olması gerektiğini iddia etmiyorum. Ancak bu duygunun, zalimce ya da yıkıcı olmadığı için, akılsızlığın havarilerine cazip gelmediğini söyleyebilirim.

Felsefe hakkındaki hatalı ahlaksal değerlendirmeler, Zihinsel açıdan ilerlemeyi büyük ölçüde engellemiştir. Ben, şahsen, felsefenin, dinsel dogmaların doğruluğunu ya da yanlışlığını kanıtlayabileceğine inanmıyorum ama Platon'dan bu yana birçok felsefeci, ölümsüzlük ve Tanrının varlığı konularında 'kanıtlar' bulmayı kendilerine iş edinmişlerdir. Seleflerinin kanıtlarını hatalı bulmuşlardır –Aziz Tommaso, Aziz Anselm'in kanıtlarını, Kant ise Descartes'ınkileri reddetmiştir– ancak kendileri yeni kanıtlar ileri sürmüşlerdir. Kanıtlarını haklı göstermek için, mantığı yanlışlamaları, matematiği mistik bir hale dönüştürmeleri ve derinlerdeki bazı önyargıların da gökten inme sezgiler olduğunu farz etmeleri gerekmiştir.

Akıl hastası olmayanlar birtakım konularda hemfikirdirler. Yaşamanın ölmeye, iyi beslenmenin aç kalmaya ve özgürlüğün de köleliğe yeğ olduğunda hemfikirdirler. Birçok insan bunları sadece kendileri ve dostları için ister; düşmanlarının acı çekmesinden rahatsızlık duymazlar. Bu gibi insanlar bilim tarafından haksız çıkarılabilirler: İnsanoğlu artık tek bir aile olmuştur ve bu nedenle başka herkesin refahını sağlamadan kendi refahımızı temin etmek söz konusu değildir. Mutlu olmak istiyorsanız, başkalarını da mutlu görmeyi kabullenmeniz gerekmektedir.

Stoik-Hıristiyan görüş, Aristoteles'inkinden çok daha farklı bir erdem kavramı gerektirir; erdem, efendi için olduğu kadar köle için de olasıdır. Hıristiyan etiği, Aristoteles'in bir erdem olarak gördüğü gururu onaylamaz, Aristoteles'in bir kusur kabul ettiği alçakgönüllülüğü ise yüceltir. Platon ve Aristoteles'in her şeyden üstün tuttuğu zihinsel erdemler, listeden çıkarılmalıdır ki fakirler ve alçakgönüllüler de başkaları kadar erdemli olabilsinler. Papa Gregory, piskoposun birini, dilbilgisi öğrettiği için ciddi ciddi azarlamıştır.

Bir tabu tarafından yasaklanmış ve bir elektrik teline çıplak elle dokunup ölmeye eşdeğer görülebilecek bir eyleme verilen cezada, bizim anladığımız biçimiyle adaletten söz edilemez. Davud, Ahit Sandığını bir at arabasına yüklemiş taşırken, tekerlek bir şeye takı-

lınca araba sarsılır ve o sırada yetki kendisinde olan Uzza da, sandık düşecek diye elini uzatıp tutmaya kalkar. Bu saygısızlığı nedeniyle, hareketi her ne kadar övgüye değer de olsa, öldürülür. (II Samuel, vi. 6-7) Kazayla adam öldürmenin de, tıpkı cinayet gibi, ıslah edilmeyi gerektiriyor olmasında da aynı adaletsizlik söz konusudur.

Nietzsche'nin eleştirilerinin haklı olarak uygulanabileceği bir çeşit Hıristiyan etiği olduğu kabul edilmelidir. Pascal'ın da, Dostoyevski'nin de –Nietzsche'nin verdiği bu örneklerin– erdemliliği alçakça bir nitelik taşır. Pascal o müthiş matematiksel zekasını Tanrısına feda etmiş ve bu şekilde Tanrısına, kendisinin bizzat çektiği hastalıklı zihinsel işkencelerin kozmik boyutta bir yansıması olan bir barbarlık yüklemiştir. Dostoyevski 'haklı gurur'u yok sayardı; tövbe edebilmek için günah işler ve günah çıkarma denen lüksün tadını çıkarırdı.

Tabudan kaynaklanan ahlak kavramları, uygar toplumlara kadar varlığını, çoğu insanın farkında olduğundan çok daha büyük bir oranda, sürdürmüştür. Pythagoras fasulyeleri yasaklamış, Empedokles defne yaprağı çiğnemenin kötü bir şey olduğunu düşünmüştür. Sığır eti yemenin düşüncesi bile Hinduları huzursuz etmeye yeterlidir; Muhammed'e inananlar ile Ortodoks Museviler domuz etini kirli kabul ederler. Aziz Agustinus, Britanya'da misyonerlik yaparken, Papa Gregory'ye yazıp, bir gece öncesinde cinsel ilişkide bulunan evli çiftlerin kiliseye gelmesinin doğru olup olmadığını sormuştur ve Papa da, törensel bir banyo aldıkları takdirde, bu kişilere izin verilebileceğini buyurmuştur. Connecticut eyaletinde bir adamın Pazar günleri karısını öpmesini yasaklayan –resmi olarak yürürlükten kaldırılmadığını sandığım– bir yasa vardı.

Durup da kozmos hakkında düşünecek olursak huzursuzluk duyacağımız doğrudur. Güneş soğuyabilir ya da patlayabilir; dünya atmosferini kaybedip yaşanamaz bir hale gelebilir. Hayat, bir köşede kalmış, kısa, küçük ve geçici bir olgudur, kişisel kaygılar olmasa kesinlikle kimsenin üzerinde tantana edeceği bir şey değildir. Ancak –bilim adamlarının diyeceği gibi– böyle pratiklikten uzak, so-

ğuk düşünceler üretmek boşa kürek çekmektir. Bizler çölleri verimlileştirmeye, Arktik buzulları eritmeye ve giderek mükemmelleşen teknikler kullanarak birbirimizi öldürmeye bakalım. Faaliyetlerimizin bazıları faydalı, bazıları zararlı olacaktır ama hepsi de ne kadar güçlü olduğumuzu gösterecektir. Ve, böylece, bu tanrısız evrende, bizler tanrı olacağız.

Kanunlar, başlangıçta, egemen grupların gücünün kurallaştırılmasından ibaretti ve modern insanın adalet olarak adlandırabileceği bir şeyi de aınaçlamıyordu. Örneğin; Germen kabilelerinde bir cinayet işlerseniz para cezasına çarptırılırdınız ve cezanın miktarı da, öldürdüğünüz kişinin toplumsal statüsüne göre saptanırdı. Aristokrasinin var olduğu yerlerde, mensuplarına, pleblerin sahip olmadığı ayrıcalıklar verilirdi. Japonya'da, Meiji dönemi öncesinde, toplumsal açıdan kendinden üstün birine gülümsemeyen kişi yasal olarak, o anda ve oracıkta söz konusu üstün kişi tarafından ölümle cezalandırılabilirdi. Bu, Avrupalı gezginlerin neden Japonları güler yüzlü bulduklarını açıklamaktadır.
Hıristiyan etiği, cinsel erdemlilik konusundaki ısrarcı yaklaşımı nedeniyle, kaçınılmaz olarak, kadınların konumunun kötüleşmesine sebep olmuştur. Ahlakçılar erkek olduğu için kadınlar baştan çıkarıcı olarak görülmüştür; ahlakçılar kadın olsaydı bu rolü erkekler üstlenirdi. Kadın baştan çıkarıcı olduğuna göre, erkekleri günaha götüren sebepleri azaltmak gerekliydi; bunun sonucunda ise, saygıdeğer kadınlar giderek daha fazla kısıtlanmalarla kuşatıldılar, saygıdeğer olmayan kadınlar ise, günahkar kabul edildikleri için, ağır hakaretlere uğruyorlardı. Ancak modern çağlarda kadınlar, Roma İmparatorluğu devrinde sahip oldukları özgürlüklere yeniden kavuştular. Ataerkil sistem, kadınları esir etmeyi başarmıştı ama bu esaretten Hıristiyanlık öncesinde büyük ölçüde kurtulmuşlardı. Konstantin'den sonra, kadınların özgürlüğü, onları günahlardan koruma bahanesiyle tekrar kısıtlandı. Ancak modern çağlarda günah kavramının gücünü yitirmesinden sonra kadınlar yeniden özgürlüklerine kavuşmaya başladılar.

İnsanlar uygarlaştıkça tabularla yetinemez olurlar ve bunların yerine kutsal emirleri ve yasaklamaları koyarlar. On Emir şöyle başlar:

'Tanrı konuştu ve bu sözleri söyledi.' Emirlerin yer aldığı kitapta konuşan hep Tanrıdır. Tanrının yasakladıklarını yapmak günahtır ve cezalandırılacaktır. Böylece ahlakın özü itaat etmek olup çıkar. Esas itaat edilmesi gereken Tanrının iradesidir ama toplumsal eşitsizliklerin Tanrı tarafından yaratılmış olduğu görüşünün kabul edilmesi sonucu ortaya çıkmış, farklı itaat biçimleri de vardır. Uyrukları krala, köleler efendilerine, karılar kocalarına ve çocuklar anne ve babalarına itaat etmelidirler. Kral bir tek Tanrıya itaat etmek durumundadır ama bu görevinde kusur ederse, ya kendisi ya da uyrukları cezalandırılır. Davud nüfus sayımı yaptığı zaman, istatistiklerinden hiç mi hiç hoşlanmayan Tanrı, İsraillilerin üzerine bir hastalık gönderip binlercesinin ölmesine neden olmuştur (I Kron. xxi). Bu, kralın erdemli olmasının, herkes için ne kadar önemli olduğuna iyi bir örnektir. Papazların gücü, kralları bir yere kadar günahtan, en azından yanlış tanrılara tapmak gibi büyük günahlardan uzak tutabilmelerinden kaynaklanmaktaydı.

Kant'ın eleştirip aşağılamaktan asla vazgeçmediği bir görüş vardır ki, o da şudur; iyilik, zevk almak ya da erdem dışında her şey demektir. Erdem ise ahlak kurallarının gerektirdiği gibi davranmaktadır *çünkü* ahlak kurallarının gerektirdiği erdemdir. Başka bir amaç güdülerek yapılan doğru bir hareket erdemli kabul edilemez. Eğer sırf sevdiğiniz için kardeşinize iyi davranıyorsanız bu size fazilet kazandırmaz; ancak kardeşinize zor katlandığınız halde, sırf ahlak kuralları öyle gerektirdiği için ona karşı kibar davranıyorsanız, işte o zaman Kant'ın istediği gibi biri olursunuz. Ancak zevkin değersizliğine rağmen Kant, iyilerin çile çekmesinin haksızlık olduğunu düşünmektedir ve sırf bu sebepten dolayı, iyilerin sonsuz mutluluğu tadacakları başka bir hayat olduğunu ileri sürer. Kant, inandığını sandığı şeye gerçekten inansaydı, cenneti, iyilerin mutlu olduğu bir yer olarak düşünmez, sevmedikleri insanlara karşı sonsuz sayıda iyilik yapma fırsatı buldukları bir yer olarak tahayyül ederdi.

Kant, Tanrının varlığı hakkında yeni bir ahlaksal sav geliştirmiştir ve bu savı, on dokuzuncu yüzyılda, değişik biçimleriyle, son derece popüler olmuştur... Beni asıl ilgilendiren mesele şudur; eğer doğru ile yanlış arasında bir fark olduğundan kesinlikle eminseniz,

o takdirde şöyle bir durumdasınız demektir: İyi ile kötü arasındaki fark, Tanrı buyruğu mudur yoksa değil midir? Şayet Tanrının buyruğu ise, o zaman Tanrı için doğru ile yanlış arasında hiçbir fark yoktur ve Tanrının iyi olduğunu söylemek de artık hiçbir şey ifade etmez. Tanrıbilimcilerin hep söylediği gibi, Tanrının iyi olduğunu söyleyecekseniz, iyi ile kötünün, Tanrının buyruğundan bağımsız anlamları olduğunu da söylemeniz gerekir çünkü Tanrının buyrukları, onları dile getirenin Tanrı olması gerçeğinden bağımsız olarak, iyidir ve asla kötü değildir. Şayet bunları söylerseniz, iyi ile kötünün sadece Tanrı aracılığı ile var olmadıklarını, aksine özlerinde, mantıksal açıdan, Tanrıdan önce geldiklerini de belirtmeniz gerekmektedir. Elbette, eğer isterseniz, bu dünyayı yaratan Tanrıya emirler veren daha üstün bir ilahi varlığın bulunduğunu söyleyebilir veya bazı gnostiklerin izlediği –benim de son derece akla yatkın bulduğum– bir yoldan gidip bildiğimiz bu dünyanın, aslında, Tanrı başka bir yere bakarken şeytan tarafından yaratıldığını öne sürebilirsiniz. Bu konuda söylenecek çok şey vardır ve yanlışlığını ispatlamak gibi bir kaygım da yoktur.

Modern bir akıl için, erdemli bir hayata heves duymak, bu hayat sonucunda bir yere varılmayacaksa, pek de kolay değildir. Bir salgın sırasında hayatını tehlikeye atan doktora hayranlık duyarız çünkü hastalığın kötücül bir şey olduğunu düşünür ve onun sıklığını azaltmak isteriz. Ancak hastalık kötücül değil ise doktor da pekala evinde oturabilir. Bir stoik için, erdem bir amaçtır, iyiliğe yarayan bir şey değil. Peki daha uzun vadeli inceleyecek olursak, nihai sonuç ne olacaktır? Var olan dünyanın ateşler içinde yok olması ve bütün bir sürecin yeniden yaşanması. Bundan daha yıkıcı bir şekilde nafile bir şey olabilir mi? Şurada ya da burada ilerleme sağlanabilir ama uzun vadede her şey tekrarlanır. Dayanılmaz biçimde acı veren bir şey gördüğümüzde, zaman içinde bu gibi şeylerin ortadan kalkacağını ümit ederiz; ancak stoik kişi, şu anda olan bitenin tekrar tekrar yaşanacağını iddia eder. İnsan da, bu durumda, bütünü gören Tanrının, eninde sonunda çaresizliğe kapılıp pes edeceğini düşünmeden edemez.

Ben çocukken evde, Püritence bir dindarlık ve disiplin havası ha-

kimdi. Her sabah saat sekizde ailece dua edilirdi. Evde sekiz tane hizmetçi olmasına rağmen yemekler daima son derece mütevazıydı ve sofraya gelenler de, nadiren doğru dürüst bir yemek olmasına rağmen, çocuklar için fazla iyi kabul edilirdi. Örneğin, elmalı pay ve sütlaç varsa, bana sadece sütlaç verilirdi. Yıl boyunca soğuk banyoda ısrar edilirdi ve her sabah yedi buçuktan sekize kadar, şömineler daha yakılmamış olmasına rağmen, piyano çalışmam gerekirdi. Büyükannem akşam oluncaya kadar koltuğa oturmayı reddederdi. Alkol ve tütün onaylanmazdı ama âdet yerini bulsun diye misafirlere biraz şarap ikram edilirdi. Sadece erdemliliğe değer verilirdi; akıl, sağlık, mutluluk ve her türlü sıradan iyi şeyin pahasına erdemliliğe.

İki bin yıldan uzun bir süredir, ciddi ahlakçılar, mutluluğu, aşağılık ve değersiz bir şey olarak eleştirmişlerdir. Stoikler, yüzyıllar boyunca, mutluluğu öven Epikür'e saldırmışlardır; onun felsefesini ancak bir domuzun yapacağını söylemiş ve kendi üstün erdemlerini göstermek için de Epikür hakkında rezil yalanlar uydurmuşlardır. Bu Stoiklerden biri olan Cleanthes, Kopernik'in astronomik görüşlerini savunduğu gerekçesiyle Aristarchus'un cezalandırılmasını talep etmiştir; bir diğeri, Marcus Aurelius, Hıristiyanlara zulüm etmiştir; ve en meşhurlarından olan Seneca, Neron'un menfur hareketlerine yaltaklık edip büyük bir servet sahibi olmuş, Boedicea'ya öylesine aşırı yüksek bir faizle borç vermiştir ki kadıncağız isyan etmek durumunda kalmıştır. Antik çağ bu kadarla yetsin. Sonraki iki bin yılı atlayarak Almanya'nın çöküşünü hazırlayan ve dünyanın geri kalanını da içinde bulunduğu tehlikeli duruma sürükleyen uğursuz teorilerin mimarı Alman profesörlere gelelim; bütün bu okumuş adamlar mutluluktan nefret ederlerdi, tıpkı İngiltere'deki taklitçileri, kutluluk uğruna mutluluktan vazgeçmemiz gerektiğini söylemekten bıkmayan Carlyle gibi. Carlyle, kutluluğu çok tuhaf yerlerde bulmuştur: Cromwell'in İrlanda'da yaptığı katliamlarda, Büyük Frederick'in kana susamış hıyanetinde ve Vali Eyre'in Jamaika'daki zulmünde.

Her şeye kadir, her şeyi bilen ve yüce gönüllü bir Tanrının, milyonlarca yıl süren yaşamsız nebulaların ardından toprağı hazırladıktan

sonra, Hitler'in, Stalin'in ve hidrojen bombasının ortaya çıkışıyla uygun biçimde ödüllendirildiğini düşüneceğine inananların, mantıksal inandırıcılıkları bir yana, etik değerlendirmelerinde tuhaf bulduğum bir şeyler var.

Ceza hukukunun kabul ettiği kişisel kimliğin sürekliliği ve bunun tam aksi bir süreç olan şeref payelerinin verilmesi, benim gibi yaşını başını almış bir adam için zor inanılabilecek türden bir paradokstur. Bilimsel ruhla dolu ihtiyatlı bir adam, her ne kadar daha önceki fikirlerinin tümüyle yanlış olmadığı düşüncesiyle avunuyor olsa da, mevcut fikirlerinin tümüyle doğru olduğunu iddia etmeyecektir.

Bana kalırsa, cehennemi icat edenler zalim insanlardır. Kabilelerinin ahlak kuralları tarafından yasaklanan şeyleri yapan insanların, kendilerini affettirme şansları olmadan, sonsuza dek çile çekecekleri düşüncesinden insancıl duygulara sahip hiçbir insan hoşlanmazdı. Bence doğru düzgün insanlar asla böyle bir görüşü benimsemezlerdi.

Kendi ahlak anlayışımız tabularla doludur. En yüce konularda bile çeşit çeşit tabular vardır. Ancak günah olduğu kesinlikle kabul edilen bir tek günah vardır ki ben bu günahı asla işlemedim. 'Komşunun öküzüne göz dikmeyeceksin' denir. Ben bunu asla yapmadım.

Bazen hepsi de çalışkan, hepsi de akıllı, hiçbiri baskı yapmayan ve hiçbiri de baskı görmeyen, mutlu insanlarla dolu bir dünya hayal ederim. Ortak çıkarlarının, birbirleriyle rekabet ettikleri çıkarlardan kat kat fazla olduğunun bilincinde, insan aklı ve hayal gücünün mümkün kıldığı muhteşem fırsatlar için çabalayan insanlarla dolu bir dünya. İnsanlık tek bir ailedir ve hep birlikte ya mutlu oluruz ya da sefil. Küçük bir mutlu azınlığın, çoğunlukların çilesi üzerinden geçindiği devirler geçmiştir artık. Sonsuza kadar geçmiştir. İnsanlar böyle bir duruma razı gelmeyeceklerdir ve sizin de artık komşunuzun mutluluğuna katlanmayı öğrenmeniz gerekmektedir.

Bana kalırsa, Jeanne d'Arc büyük bir ihtimalle bir cadı olduğuna inanmıştı. Cadılıkla suçlanan insanların büyük bir çoğunluğu ger-

çekten de cadı olduklarına inanıyorlardı ve zulüm almış yürümüştü. Sir Thomas Browne, eserlerini okuduğunuzda, size son derece insancıl ve bilgili biri gibi gelecektir; ancak aslında o, cadılarla ilgili davalarda zulmün tarafında yer alınış ve cadılığı reddetmenin bir tür ateizm olduğunu ileri sürmüştür çünkü İncil'de şu sözler yer almaktadır: 'Bir cadının yaşamasına izin vermeyeceksin.' Bu nedenle, basit bir mantıkla, cadı oldukları düşünülen kişileri yakmanın doğru olmadığı fikrindeyseniz, İncil'e inanmıyorsunuz ve dolayısıyla da bir ateistsiniz demektir.

Bir fanatikler grubu, birbirleriyle arkadaş olduklarına dair huzurlu bir duyguyu paylaşırlar. Aynı konularda heyecan duyarlar. Bunu, kapalı gruplara ait her partide görebilirsiniz. Her kapalı grubun içinde mutlaka ayrı bir fanatikler grubu vardır ve birbirleriyle çok yakındırlar; bu, başka bir gruptan nefret etme eğilimiyle birleşince fanatiklik ortaya çıkar. Sizin fanatikliğinizi paylaşmayan insanlardan nefret edersiniz.

Ahlaksal tabuların kötü olmasının sebebi, insanların, hakkında yeterli kanıt bulunmayan bir şeye inanmaları gerektiğinin düşünülmesiydi ve bu da, herkesin düşüncelerini yanlışladı, eğitim sistemlerini yanlışladı ve, bence, ahlaksal bir günah yarattı; yani, hakikat ya da hakikat dışı olup olmadıklarına bakmaksızın, bazı şeylere inanmak doğru, başka bazı şeylere inanmak ise yanlış olup çıktı. Ahlaksal tabular, genelde, tutuculuğu ve eski geleneklere bağlılığı, ama en önemlisi de hoşgörüsüzlüğü ve nefreti kutsallaştırarak büyük zarar vermişlerdir.

Polisler, hem doğuda, hem de batıda, muhalif sistemi inceleyen birinin o sistemi mutlaka haklı bulacağı gibi tuhaf bir inanca sahiptirler ve bu nedenle de, bu sistem hakkında hiçbir şey bilmemize izin verilmemelidir. Bu görüş gerçekten de saçmadır. İnsanlar haksız yere suçlanıp, gereksiz yere hayatları mahvediliyor olabilir ama gizli tutulan bir nedenden dolayı, bu çeşit bir ahlak anlayışını iki taraf da sorgulamamayı tercih etmektedir.

Hapishanede çok iyi vakit geçirdim. Aslında zihinsel çalışmaya

alışık biri için hapis hayatı çok güçtür. Fiziksel çalışmaya alışıksanız daha kolaydır çünkü zihinsel hayatınızdan pek fazla bir şey kaybetmemiş olursunuz. Kaşık çalmaktan hüküm giymiş olsaydım, o zaman haklı yere aşağılandığımı düşünebilirdim.

Cinsel ahlaka, zararlı mı değil mi diye bakmak gerekir. Cinsel ahlakı da tıpkı diğer her şey gibi ele almalıyım. Şunu söylemeliyim ki, yaptığınız şey kimseye zarar vermiyorsa, o yapılanı suçlamak için bir sebep yoktur. Ancak bazı koyu ahlakçılar bunun hatalı bir görüş olduğu uyarısını yapmaktadırlar.

İlaç satıcıları, eğer onların ilaçlarını alırsam saçlarımın yeniden siyahlaşacağını söylüyorlar. Bundan pek hoşlanacağımı sanmıyorum çünkü saçım ne kadar beyazlarsa insanlar söylediklerime inanmaya bir o kadar daha hazır oluyorlar ancak yine de, kimse her şeyden *emin* olmamalıdır. Bir felsefecinin işi dünyayı anlamaktır ve insanlar toplumsal sorunlarını çözdükleri zaman *Din* de ortadan kalkacaktır.

İnsan doğasına istediğiniz şekli verebilirsiniz ama insanlar bunun farkında değildirler. Evcil bir köpekle vahşi bir kurdu karşılaştırırsanız eğitimin neler yapabileceğini görürsünüz. Evcil köpek tatlı, iyi huylu bir hayvandır, ara sıra havlar ve postacıyı ısırabilir ama genelde iyidir; kurt ise bambaşka bir yaratıktır. İşte bu aynı şeyi insanlarla da yapabilirsiniz. İnsanlar, onlara nasıl davranıldığına bağlı olarak, çok farklı özellikler geliştirebilirler ve insan doğasının değiştirilemeyeceği görüşü de, bence, saçmalıktan ibarettir.

Uygar devletler gelirlerinin yarısından fazlasını başka devletlerin vatandaşlarını öldürmek için harcarlar. Tarih boyunca ahlak ateşinin kamçıladığı eylemleri bir düşünün: insan kurban etmelerden, dinsizlerin idamından, cadı avlarından, pogromlardan zehirli gazlarla toplu kıyımlara kadar uzanan bir tarih. Bu menfur hareketler, bu hareketleri teşvik eden ahlaksal doktrinler akıllı bir Yaradan'ın varlığını mı kanıtlamaktadır? Ve, bütün içtenliğimizle, bu eylemleri gerçekleştirenlerin sonsuza kadar yaşamalarını dileyebilir miyiz? Üzerinde yaşadığımız dünya, bir karışıklığın ve atomların tesadüfi

birleşimlerinin bir sonucu olarak algılanabilir; ancak bilinçli bir amacın sonucuysa, bu amacı güden bir iblis olmalıdır. Bana sorarsanız, her şeyin tesadüfi olduğu, çok daha az acı veren ve daha inandırıcı bir varsayımdır.

Benim hayatımı basit ama müthiş derecede güçlü üç tutku yönlendirmiştir: sevgi özlemi, bilgi arayışı ve insanoğlunun çektiği çileler karşısında dayanılmaz bir acıma duygusu. Bu tutkular, büyük rüzgarlar gibi, beni oradan oraya, aksi bir istikamette, derin bir keder okyanusunun üzerinden çaresizliğin sınırlarına sürüklemiştir.

Sevgiyi aramamın birinci nedeni, coşku vermesidir – bu öylesine büyük bir coşkudur ki çoğu kez hayatımın geri kalanını, o coşkuyu birkaç saat için tatmak uğruna feda etmek istemişimdir. Diğer bir neden yalnızlığı ortadan kaldırmasıdır – tir tir titreyen bir bilincin, dünyanın kıyısından soğuk, dipsiz, cansız boşluğa bakarken duyduğu o korkunç yalnızlık. Sonuncu neden ise, sevgiden kaynaklanan birliğin, bana, azizlerin ve şairlerin hayalini kurduğu cennetin habercisi, küçük, mistik bir dünyanın kapılarını açmış olmasıdır. Benim aradığım budur, insan hayatı için fazla iyi görülebilir belki ama benim –nihayet– bulduğum da budur.

Özgür ve mutlu insanların yaşadığı bir dünyaya giden yolun, gerçekte olduğundan daha kısa süreceğini düşünmüş olabilirim ancak böyle bir dünyanın var olabileceğini ve bu dünyayı gerçekleştirmek amacıyla hayata yön vermenin buna değer olduğunu düşünmekle hata etmediğimi biliyorum. Hem kişisel hem de toplumsal bir hayalin izinden giderek yaşadım. Kişisel: iyi olan, güzel olan, sevecen olana değer vermek; anlık içgörülerin daha sıradan anlarda yol göstermesine izin vermek. Toplumsal: kurulması istenen, insanların özgürce gelişebildikleri, nefret, haset ve kıskançlığın, onları besleyecek hiçbir şey kalmadığı için yok oldukları toplumu hayalinde canlandırabilmek. İşte bunlara inanıyorum ve dünya da, bütün korkunçluğuna rağmen, beni yıldırmayı başaramamıştır.

Sonsöz

Bir kitaba başlamak ve özellikle de o kitabı bitirmek çok güçtür. Ancak seçkin bir kişinin eserlerinin belirli bir bölümü söz konusu olduğunda, editör, az rastlanır bir güçlükle karşı karşıya kalır; gereğinden fazlasının söylenmesi beklenir, azını söylemek ise affedilmezdir. Voltaire, birkaç korkusuz hayranının, onun müthiş yergi sanatını övme cesaretini gösterdikleri yirminci yüzyıla dek yanlış yorumlanmıştır. Voltaire'in döneminde, dünyanın temiz ve düzenli bir yer olması beklenirdi. Voltaire ise farklı düşünüyordu ve içinde yaşadığın dönemin iki yüzlü kibarlığıyla eğleniyor, çağdaşlarının beceriksizliklerine gülüyordu. Lord Russell ise insanda gülme isteği bırakmayan bilimsel keşifler içinde boğulmuş bir dünyanın acı gerçekleriyle eğleniyordu. Ancak Lord Russell'ın amacı, yüzeysel bir eğlenceden çok daha fazlası olmuştur. Üstelik her bilimsel gelişme, gelecekte eğlenecek bir şeyler bulabilme ihtimalini giderek daha da azaltmaktadır.

Bölüm 1
Psikoloji

İlk çağlardan bu yana insan doğası çok az değişmiştir. Halbuki davranışları yönlendiren güçlere ait bilgilerimiz ise ruhbilim alanında bilimsel sorgulama yöntemlerinin geliştirilmesiyle birlikte büyük ölçüde artmıştır. Sadece yüz yıl önce ruhbilim tamamen bilimdışıydı; şimdi ise, ruhbilim felsefeden ayrılan en son bilim dalı olarak bağımsız bir nitelik kazanmıştır. Fakat Lord Russell, en eski sorunlarımızdan birini, insanların birlikte barış içinde nasıl yaşayacakları sorusunu yanıtlamada ruhbilim konusundaki bilgimizi yeterince kullanamadığımızı ileri sürmüştür. '*İyi*' bir hayatı tek bir cümleyle, şöyle özetler: '*İyi bir hayat*, ilhamını sevgiden alır, yönünü bilgiyle bulur.'

Lord Russell'a göre insanların çoğuna çekici gelen temel güdüler, aç gözlülük, kibir, rekabet ve güç tutkusudur. Örneğin politikada insanların eylemleri bu dört temel dürtüden kaynaklanır. Lord Russell'ın şu görüşü insan davranışına ait eski bir kuralı dile getirir; her ne kadar uzay macerasına atılmış olsa da insanoğlu barbar geçmişinin izlerini hâlâ taşımaktadır. 1950'den bu yana 'in-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

san' denen canlı türü o zamana dek öğrendiklerinden çok daha fazla bilgi edinmiştir ama ataları ona hâlâ ilkel geçmişini anımsatır. Onun doymak bilmeyen istekleri sonunu hazırlayan aptallığının da abidesi mi olmalıdır?

Lord Russell, uzun ve çok yönlü kariyeri boyunca nadiren popüler ya da bilimsel tartışmaların dışında kalmayı seçmiştir. Örneğin, geleneksel, örgütlü dinlere karşı yaptığı sert eleştiriler iyi belgelenmiştir ve aydın çevrelerce çok iyi bilinmektedir. Fakat, Lord Russell'ın yirminci yüzyılın ilk yıllarında Whitehead ile birlikte Mantık ve Matematik'in evrimine yaptığı çığır açan katkıların, 2000 yılı aşkın bir süredir kocamış geleneklerin içinde gizlenen Aristoteles'in otoriter görüşlerini sarsıp ters düşmüş olduğundan çoğunluk habersizdir. Russell ve Whitehead, mantık ve matematiğin temel kural ve önermelerinin aynı olduğunu kanıtladı. Lord Russell ölümüne dek hangi konu olursa olsun sessiz kalmayı reddetti.

Çok az çağdaş düşünür, istenmeyen fikirlerin ifadesinde Lord Russell kadar açık sözlü olabilmiştir. Onun tavrı ödünsüzdü: özgür düşünceleri onu sürekli bağnazların ve belirsizlik yandaşlarının saldırılarına maruz bırakmış ama o yine de 'kutsal' konuları sorgulamaktan çekinmemişti. Soylu maskelerinin düşmesinden korkanlar elbette ki güdülerinin ve inançlarının eleştirel bir gözle incelenmesini öneren her kim olursa karşı koyacaklardır. Bu bölümdeki yazılardan birkaçı Lord Russell'ın 1950 yılında Stockholm'de yaptığı Nobel Ödülü'nü Kabul Konuşması'ndan alınmıştır. Bu konuşmasındaki derin gözlemleri ve ince nükteleri, tutku ve onun insanlık üzerindeki etkilerini irdelemektedir. Kibir, güç, heyecan tutkusu gibi konular bildik kılıflarından sıyrılmış çırılçıplak gözler önüne serilmişlerdir.

Uzun ve zaman zaman fırtınalı yaşamı boyunca Lord Russell'ın eleştirdiği birçok şey –din, politika, ve cinsellik konularında eleştirdiği hususlar– düzeltilmemiştir ama onun keskin dilli yergileri de etkisini yitirmemiştir. Onun biçeminin belki de en iyi, şüphesiz en özlü betimlemesi her tümcesinin birer pırlanta olduğudur.

* *
*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Kibir büyük kudrete sahip bir güdüdür. Çocuklarla sık haşır neşir olan biri onların nasıl durmaksızın numaralar yapıp 'Bana bakın,' dediklerini bilirler. 'Bana bak' insan kalbinin temel arzularından biridir. Maskaralıktan ölümünden sonra kazanacağı şöhretin peşinde koşmaya kadar sayısız biçime girebilir. Rönesans devrinde bir İtalyan prensi, ölüm döşeğinde yatarken papaz ona pişmanlık duyduğu bir şey olup olmadığını sorar. 'Evet,' der prens, 'bir şey var. Bir seferinde İmparator ve Papa beni aynı günde ziyarete gelmişti. Onları manzarayı görmeleri için kulenin tepesine çıkardım ama elime ölümsüz bir şöhret kazanma fırsatı geçtiği halde onları kuleden aşağı atmayı beceremedim.' Papazın prensin günahlarını affedip etmediğini ise tarih yazmıyor.

Bir zamanlar Estonyalı iki kızla arkadaş olmuştum, bir açlık krizi sırasında ölümden kıl payı kurtulmuşlardı. Ailemle birlikte yaşamaya başladılar ve bol bol da yiyip içtiler. Fakat bütün boş zamanlarını komşu çiftliklerde dolaşıp patates çalarak ve çaldıklarını da istifleyerek geçirirlerdi. Rockefeller da, çocukluğunda çok yoksulluk çektiği için, yetişkinliğinde aynı şeyi yapmıştır.

İnsanlar, hayvanlara üstünlüklerini sahip oldukları can sıkıntısı duyma yetisiyle gösterirler ama hayvanat bahçesindeki maymunları incelediğimde onların da bu sıkıntı verici duygunun izlerini taşıdıklarını düşündüğüm de olmuştur. Durum böyle olsa da deneyimler gösteriyor ki can sıkıntısından kaçmak neredeyse bütün insanların en güçlü isteklerinden biridir. Beyaz insan, henüz bozulmamış vahşi bir ırkla ilk karşılaştığında onlara sayısız yarar sağlar, Kutsal Kitabın ışığından kabak tatlısına kadar. Fakat bunları, biz ne kadar üzüntü duysak da, vahşiler ilgisizlikle karşılarlar. Onlara sunduğumuz hediyelerin arasında asıl değer verdikleri sarhoş eden içeceklerdir çünkü bunlar sayesinde hayatlarında ilk defa, birkaç kısa dakika için de olsa yaşamanın ölmekten daha iyi olduğu yanılsamasına kapılırlar.

Kibir tatmin olmak için şan ve şöhrete ihtiyaç duyar ve güç sahibi olmadan da şan ve şöhret kazanmak kolaydır. Amerika Birleşik Devletleri'nde en büyük şöhrete sahip olanlar film yıldızlarıdır ama

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Amerikanlık Dışı Faaliyetler Komitesi* tarafından hadleri bildirilebilir ve bu komite de kesinlikle iyi bir şöhrete sahip değildir.

Heyecan arzusu insanların özellikle de erkeklerin ruhuna kök salmıştır. Sanırım avcılık döneminde daha sonraları olduğundan çok daha kolay tatmin ediliyordu. Avı kovalamak heyecan vericiydi, savaş heyecan vericiydi, kur yapma heyecan vericiydi. Vahşi adam, kocası yanı başında uyuya dursun kadının biriyle zina işlemeyi başarır. Bu, sanırın, sıkıcı bir durum değildir. Fakat tarımın bulunmasıyla birlikte hayat sıkıcı olmaya başladı ama bundan yalnız, bugün bile hâlâ avcılık döneminde yaşayan aristokratlar etkilenmedi.

Hiç seyahat etmemiş bir insan bütün yabancıları, vahşinin başka bir sürüden birine baktığı gözle görecektir. Fakat seyahat eden ya da uluslar arası politikayı araştırmış bir insan, sürünün refaha kavuşması için bir yere kadar diğer sürülerle bütünleşmesi gerektiğini kavramış olacaktır. İngiliz iseniz ve birisi gelip size, 'Fransızlar sizin kardeşinizdir,' derse aklınızdan ilk geçen şu olur: 'Saçmalık, onlar omuz silker ve Fransızca konuşurlar. Üstelik duyduğuma göre kurbağa da yiyorlarmış.' Aynı kişi size Ruslarla savaşa girilebileceğini, bu durumda Ren nehri hattını savunmak gerekeceğini ve bu hat savunulacaksa Fransızların yardımının şart olduğunu söylerse onun Fransızlar kardeşinizdir demekle ne söylemek istediğini anlamaya başlarsınız. Ama başka bir yolcu Ruslarla kardeş olduğunuzu söylerse sizi ikna edebilmek için Marslıların tehdidi altında olduğunuza inandırması gerekir. Düşmanlarımızdan nefret edenleri çok severiz ve eğer hiç düşmanımız olmasaydı sevmeye değer insan bulmakta güçlük çekerdik.

Uygar yaşam aşırı uysallaşmıştır ve eğer sürekliliğini koruyacaksa atalarımızın avlanarak tatmin ettiği güdüler için zararsız boşalım

* The House on Un-American Activities Committee (HUAC/HCUA): 1938'de kurulup, 1945'ten sonra ve özellikle de Senatör McCarthy döneminde daimi bir istihbarat kurumu niteliği kazanan, devlet dairelerinden ve özellikle de Hollywood'dan birçok kişinin komünist propaganda ve casusluk suçuyla sorgulanmasında rol oynayan komite.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yolları bulmak zorundadır. İnsanların az tavşanların çok olduğu Avustralya'da, bütün bir nüfusun ilkel dürtülerini ilkel bir biçimde binlerce tavşanı ustalıkla katlederek tatmin ettiklerine şahit oldum. Fakat Londra ya da New York'ta, insanlar çok ve tavşanlar da az olduğu için, ilkel dürtülerin tatmini için başka yollar bulunmalıdır. Bana kalırsa her büyük şehirde, insanların derme çatma kanolarla aşağı kayabilecekleri yapay şelaleler ve içi mekanik köpek balıklarıyla dolu yüzme havuzları bulunmalıdır. Tedbir savaşı taraftarı olduğu saptanan herkes bu dahiyane canavarlarla günde iki saat geçirmeye mahkum edilmelidir.

Her izole tutku, kendi başına, delicedir; akıllılık ise deliliklerin bir birleşimi olarak tanımlanabilir. Her egemen tutku egemen bir korku doğurur, tutkunun doyurulamaması korkusunu. Her egemen korku bir karabasana yol açar ve bu bazen insanların elini kolunu bağlayan bir ürkeklik bazen de yalnızca rüyalarda ifade bulan bilinçdışı ya da bilinçaltı bir dehşet duygusu biçiminde görülür. Tehlikelerle dolu bir dünyada akıl sağlığını korumak isteyen kişi kendi zihninde bir korkular meclisi kurmalıdır ki bu mecliste her korku diğerlerinden saçma oyu alsın.

Bir adamın ne sıklıkla şehvet duyduğu kendi fiziksel durumuna bağlıdır ama onda bu gibi duygular uyandıran koşulları adamın alışık olduğu toplumsal gelenekler belirler. Viktorya döneminde yaşayan bir adamı uyarmaya bir kadının ayak bilekleri yeterdi, fakat modern bir erkeği kasıklara kadar hiçbir şey etkilemez. Bu tamamen giyim modasıyla ilgili bir durumdur. Şayet çıplaklık moda olsaydı tahrik edici etkisini yitirirdi ve kadınlar, tıpkı bazı ilkel kabilelerde olduğu gibi, kendilerini cinsel açıdan çekici kılmak için giyinmek zorunda kalırlardı. Aynı durum edebiyat ve sinema için de geçerli: Viktorya döneminde heyecan verici olan bir şey daha özgür bir çağın adamını hiç etkilemezdi. Erdemli geçinenler cinsel çekiciliğin sınırlarını belirlemede ne kadar katı davranırlarsa böyle bir çekiciliği sağlamak da o kadar kolaylaşır. Pornografinin çekiciliğinin onda dokuzu, ahlakçıların genç nesle aşıladıkları cinsellikle ilgili uygunsuz fikirlerden kaynaklanır; geri kalan onda bir ise fizyolojiktir, yasalar ne derse desin, şu ya da bu şekilde ortaya

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

çıkar. Bu sebeplerden dolayı, korkarım çok az sayıda kişi bana katılacaktır ama, benim görüşüme göre müstehcen yayınlar konusunda hiçbir yasa bulunmamalıdır.

Güç tutkuları nedeniyle çarpık bir dünya görüşüne sahip insanlara her tımarhanede rastlanabilir: adamın biri İngiltere Merkez Bankası'nın başkanı olduğunu, bir başkası Kral, öteki de Tanrı olduğunu düşünür. Bunlara çok benzer başka sanrılar eğitimli insanlar tarafından üstü kapalı bir dille ifade edilirlerse felsefe profesörlüğü payesine götürürler; şayet duygusal insanlar tarafından özlü sözlerle dile getirilirlerse de diktatörlüklere vardırırlar.

İnsan bilimciler Papualı kafa avcılarının beyaz otorite tarafından geleneksel sporlarından yoksun bırakılınca nasıl yaşama arzularını yitirip hiçbir şeye ilgi gösteremez hale geldiklerini anlatırlar. Kafa avcılığına devam etmelerine izin verilmeliydi demek istemiyorum ama ruh bilimciler bunun yerine daha masum bir faaliyet bulup koyabilselerdi daha hayırlı olurdu. Uygar insan da, nerede olursa olsun, bir dereceye kadar bu Papualı erdem kurbanlarıyla aynı durumdadır. Hepimiz türlü saldırgan dürtüye ve yaratıcı dürtülere de sahibiz ama toplum bunların tadını çıkarmamıza engel oluyor ve yerine futbol maçları ile güreş karşılaşmaları biçiminde sağladığı alternatifler de hiç yeterli olmuyor. Zaman içinde savaşların ortadan kaldırılacağını ümit edenler, vahşi atalarımızdan kuşaklardır miras aldığımız içgüdülerin zararsız bir biçimde nasıl tatmin edileceği sorununu da etraflıca düşünmelidirler. Bendeniz detektif öyküleri okuyup kendimi bir katille ve bir katil avcısı dedektifle özdeşleştirerek rahatlıyorum ama bu dolaylı çıkış yolunun bazıları için çok hafif kalacağını ve onlar için daha güçlü bir şeyler bulunması gerektiğini de biliyorum.

Heretiklerin halkın gözü önünde yakıldıkları Lizbon'da bazen içlerinden birisine, çok yüce gönüllü bir fikir değişikliği sonucu, ateşlere atılmadan önce boğulma lütfu bahşedilirdi. Seyreden halk buna o kadar kızardı ki gidip günahkarı linç etmelerine ve kendi başlarına ateşe vermelerine yetkililer güçlükle engel olurdu. Kurbanın acılar içinde kıvranmasını izlemek, aslında, halkın, tekdüze yaşam-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

larına biraz çeşni katmak için dört gözle bekledikleri temel zevklerinden biriydi. Hiç kuşkusuz, duydukları zevkin, günahkarların yakılmasının adil bir hareket olduğu yolundaki genel kanının oluşumuna da büyük katkısı olmuştur. Aynı durum savaş için de geçerlidir. Hareketli ve merhametsiz insanlar, savaşı, zaferle sonuçlandığı ve tecavüze, talana pek bulaşılmadığı sürece, eğlenceli bulurlar. Ve bu da insanları, savaşın adil bir şey olduğuna inandırmada çok işe yarar.

Mutlu olabilmek için, öz-saygımıza çeşitli açılardan destek olmamız gerekir. Bizler insanızdır; bu nedenle de yaradılışın amacı bizleriz. Amerikalıyızdır; bu nedenle de Amerika Tanrının ülkesidir. Beyazızdır; ve bu nedenle de Tanrı, kara derili oldukları için Ham ve onun torunlarını lanetlemiştir. Duruma göre ya Katolik ya da Protestanızdır; bu nedenle de Protestanlar ya da Katolikler, duruma göre, aşağılıktırlar. Erkeğizdir; bu nedenle kadınlar mantıksızdır; ya da kadınızdır; ve bu nedenle de erkekler hayvandır. Doğuluyuzdur; bu nedenle Batı vahşi ve düzensizdir; ya da Batılıyızdır ve bu nedenle de Doğu güçsüz ve efeminedir. Beyin gücümüzü kullanırız; bu nedenle de önemli olan eğitimli sınıflardır; ya da ellerimizi kullanırız; ve bu nedenle de sadece el emeği onurludur. Nihayet, bütün bunların ötesinde, hepimizin sahip olduğu eşsiz bir özelliğimiz vardır: Biz bizizdir. İçimize su serpen bu düşüncelerle dolu, dünyayla savaşmaya gideriz; bu düşünceler olmasa cesaretimiz kırılır. Onlarsız, aşağılık duygusuna kapılırız çünkü eşitlik duygusundan henüz haberimiz yoktur. Komşularımızla eşit olduğumuza, onlardan daha üstün daha aşağı olmadığımıza gerçekten inanabilseydik, hayatımız savaşa dönüşmez, cesaret bulabilmek için bizi uyuşturan mitlere bu denli ihtiyaç duymazdık.

On sekizinci yüzyılın sonuna dek, akıl hastalılarına insanların vücuduna giren şeytanların yol açtığını savunan bir kuram vardı. Hastanın çektiği her acıyı içindeki şeytanların da çektiğine, bu nedenle de en iyi tedavinin hastaya şeytanların onu terk etmelerini sağlayacak kadar çok acı çektirmek olduğuna inanılıyordu. Bu kurama göre, akıl hastaları acımasızca dövülüyordu. Bu tedavi sonraları Kral III. George üzerinde de denendi ama başarılı olamadı. Tıbbi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

saçmalıkların uzun tarihi boyunca inanılan hiçbir işe yaramaz tedavi biçimlerinin neredeyse tamamının hastaya şiddetli acılar çektirmiş olması ilginç ama üzücü bir gerçektir. Anestezi bulunduğunda dindar insanlar bunun Tanrı buyruğuna karşı gelmek olduğuna kanaat getirdiler. Halbuki Tanrının Adem'in kaburga kemiğini çıkarırken ona derin bir uyku verdiği söylenir. Bu da anestezinin insanlar için uygun olduğunu ispatlar fakat kadınlar, Havva'nın laneti sebebiyle, acı çekmek zorundadırlar. Batıda kadınlara oy hakkı tanınmasıyla bu doktrinin yanlışlığı kanıtlanmıştır fakat Japonya'da, günümüzde bile, doğum yapan kadınların anestezi yoluyla acılarının azaltılmasına izin verilmez. Japonlar İncil'de anlatıldığı haliyle Yaratılış'a inanmadıklarına göre, bu sadist uygulamanın başka bir açıklaması olmalıdır.

İnsan çıkarları nedeniyle topluluk içinde yaşar olmuştur, fakat içgüdüsel olarak büyük oranda yalnızdır; öz-çıkarlarını korumak için din ve ahlaka duyulan ihtiyaç da bundan kaynaklanır. Yine de o anın sunduğu tatminden ileride kazanılacak avantajlar uğruna vazgeçmek can sıkıcıdır ve tutkular alevlendiğinde toplumsal davranışların yapısındaki sağduyulu kısıtlamalar çekilmez olur. Bu gibi durumlarda kısıtlamaları bir kenara atanlar, iç çatışmalarının sona ermesiyle birlikte taptaze bir enerji ve güç duygusuyla dolar ve, her ne kadar bazen sonları felaket de olsa, mistiklere yabancı olmayan ama sıradan insanın erdemleriyle asla ulaşamayacağı tanrısal bir coşkuya kapılırlar. Doğalarındaki yalnızlık kendini ortaya koyar ama akıl varlığını sürdürürse yeniden mitlerin ardına gizlenmesi gerekir. Mistik Tanrıyla bir olur ve sonsuzlukla özdeşleştiğinde komşusuna karşı görevlerinden azat edildiği hissine kapılır. Anarşist isyankar daha da başarılıdır: o kendinin Tanrıyla bir değil, Tanrı olduğunu düşünür. Bizim maddeye ve komşularımıza olan bağımlılığımızın göstergeleri hakikat ve görev hissi, Tanrı olan adam için artık söz konusu değildir; diğerleri için ise hakikat kendi önermeleri, görev de kendi buyrukları demektir. Kendi başımıza ve çalışmadan yaşayabilseydik, hepimiz bu bağımsızlığın getirdiği bu coşkunun tadını çıkarabilirdik; fakat bizler böyle bir şeyi yapamadığımıza göre, bunun tadını ancak deliler ve diktatörler çıkarıyor.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Mutluluk benzer zevklere ve benzer fikirlere sahip insanlar arasındaki ilişkilerle sağlanır. Toplumsal ilişkilerin giderek bu yönde gelişmesi beklenebilir ve bu sayede uzlaşımcı olmayan birçok insanın tutulduğu yalnızlık hastalığının da yavaş yavaş kaybolup gitmesi ümit edilebilir. Böylece bu insanlar daha mutlu olacaklardır fakat uzlaşımcıların, uzlaşımcı olmayanların ellerine düşmüş olmasından aldıkları sadist zevk de azalacaktır kuşkusuz. Ne var ki, böyle bir zevkin korunması konusunda kaygı duymamız gerektiği kanısında değilim.

Zihinsel yapımız, fiziksel açıdan aşırı etkin bir hayata uygundur. Ben, gençlik yıllarımda, tatillerimi yürüyüş yaparak geçirirdim. Günde yirmi beş mil kadar yol yürür, akşam olunca can sıkıntısından kurtulma yolları arama ihtiyacı da duymazdım çünkü oturuyor olmanın keyfi fazlasıyla yeterdi. Ancak modern yaşam, bu gibi fiziksel etkinlik ilkeleri doğrultusunda sürdürülemez. İşlerin büyük bir bölümü oturarak yapılmaktadır ve el emeği gerektiren işler de ancak belirli kasları çalıştırır. Hükümetin vatandaşını öldürmek yolunda aldığı bir kararı alkışlamak üzere Trafalgar Meydanı'nı dolduran insan kalabalığı, o gün yirmi beş mil yürümüş olsa böyle davranmaz. Fakat didişmelerin sona ermesi için pratik bir çözüm değildir bu ve şayet insan ırkı hayatta kalacaksa –her ne kadar bu, istenmeyen bir durum da olsa– heyecan aşkını doğuran sarf edilmemiş fiziksel enerjiyi masum bir şekilde harcamak için başka yollar aranmalıdır. Bu, hem ahlakçılar hem de toplumsal reformcular tarafından göz ardı edilmiş bir konudur. Toplumsal reformcular, düşünmeleri gereken daha ciddi meseleler olduğu kanısındadırlar. Ahlakçılar ise, aksine, heyecan arzusunun tatminine olanak sağlayan, onayladıkları çıkış yollarının ciddiyetiyle mest olmuşlardır, fakat bu ciddiyet aslında, onların zihninde, Günah'a aittir. Dans salonları, sinemalar, caz müziği, hepsi, kulaklarımızla duyduklarımıza inanırsak, Cehenneme açılan kapılardır ve hepimizin evlerimizde oturup kara kara günahlarımızı düşünüyor olmamız gerekmektedir. Bu uyarıları yapan ciddi adamlara tam anlamıyla katıldığımı söyleyemeyeceğim. Şeytan birçok kılığa girebilir, bazısı gençleri, bazısı da yaşlı ve ciddi olanları kandırmak içindir. Şayet eğlenmeleri için gençleri ayartan şeytan ise, yaşlıları onların eğlencesini

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kınamaya ikna eden de aynı şahıs olamaz mı acaba? Ya da kınamak yaşlı insanlara uygun bir eğlence biçimi olamaz mı? Veya arzulanan etkiyi yapabilmesi için sürekli artan dozlarda alınması gereken, tıpkı afyon gibi, bir uyuşturucu madde olamaz mı? Sinemanın kötücüllüğünden başlayarak sırayla muhalefet partisini, didonları, makarnacıları, Asyalıları ve kısaca, aynı kulübe üye olduğunuz kişiler hariç herkesi kınamaya itiliyor olmamız korku verici bir durum değil midir? Bu gibi kınamalar, iyice yaygınlaştığında, savaşa dönüşür. Bugüne kadar bir dans salonunda patlak vermiş bir savaş duymadım.

Çocukların anne babalarına saygı göstermesi için, anne babaların çocuklarına saygı göstermesini gerektiren sebeplerden daha önemli bir neden yoktur, ancak çocuklar küçükken, anne babalarının daha güçlü olması hariç. Aynı durum kadın erkek ilişkilerinde de söz konusuydu. Boyun eğmek kadınların kocalarına karşı göreviydi ama kocaların karılarına boyun eğmek gibi bir görevi yoktu. Bu görüşün bir tek açıklaması vardı, kadınların bu koşulu kabul etmesi sağlandığında, kocaların işi çok daha kolaylaşıyordu. Erkek kadından var edilmemiştir, ama kadın erkekten var edilmiştir; erkek kadın için değil ama kadın erkek için yaratılmıştır. (Korinthoslular I xi. 8, 9)Erkeklerin kadınlardan daha güçlü kasları olması haricinde bu görüşe geçerli bir açıklama bulunamayacağını iddia ediyor, herkesi iyi bir sebep bulmaya çağırıyorum.

İnsan ırkının büyük bir çoğunluğu zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak için bile çok çalışmak durumunda olduğundan başka amaçlar için çok az enerjileri kalıyor; ancak bu hayatlarını garantiye almış olanların etkinliklerini yitirdiği anlamına gelmiyor. Kserkses Atina'yı istilaya girişti̇ğinde yiyecek, giyecek ya da kadın sıkıntısı çekmiyordu. Trinity üyeliğine kabul edildiği andan itibaren Newton maddi sıkıntı nedir bilmedi ve *Principia*'yı da bundan sonra kaleme aldı. Aziz Francesco ve Ignacio de Loyola'nın yokluktan kurtulmak için tarikat kurmaları gerekmiyordu. Hepsi de seçkin insanlardı ama aynı özellikler, farklı oranlarda, aşırı tembel bir azınlık dışında, herkeste mevcuttur. Kocasının işindeki başarısından son derece emin olan ve darülacezeye düşme korkusu taşımayan Bayan A, Bayan

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

B'den daha iyi giyinmek ister, halbuki zatürreeden korunmanın çok daha ucuz yolları da vardır.

Bazı gökbilimciler, günün birinde güneşin patlayacağını ve göz açıp kapayıncaya kadar hepimizin buhar olacağımızı iddia ederek sıkıntılı anlarımızda bizi neşelendirmeye çalışırlar. Bunun gerçekleşir mi, gerçekleşirse ne zaman olur bilemiyorum ama şayet böyle bir şey gerçekleşirse insanların denetimi dışında olacağını ve en iyi gökbilimcilerin bile önüne geçemeyeceğini rahatlıkla söyleyebilirim. Bu aşırı ve üzerinde kafa yormaya değmeyecek bir örnek çünkü insan davranışının böyle bir duruma uyum sağlaması mümkün değil. Yine de bir amaca hizmet ediyor, bize tanrı olmadığımızı anımsatıyor. Öfkeyle şöyle diyebilirsiniz: 'Öyle olduğumuz aklımın ucundan bile geçmemişti ki!' Şüphesiz, sevgili okurum, siz çağımızın en büyük aptallılarından birinden mustarip değilsiniz çünkü eğer bu hastalığa yakalanmış olsaydınız benim okurum olmazdınız. Ancak Politbüroyu ya da Amerikan teknokratlarını anımsarsanız, kendilerini saygısızca Yüce Tanrının tahtında hayal edip ateizmden kaçmaya çalışanlar olduğunu da görürsünüz.

Kitlesel histeri, sırf insanlarla sınırlı bir olgu değildir; toplu halde yaşayan her hayvan türünde görülebilir. Bir seferinde, hayatlarında ilk defa bir uçak görmüş büyük, vahşi bir fil sürüsüne ait, Orta Afrika'da çekilmiş bir fotoğraf görmüştüm; ortak, vahşi bir dehşet içindeydiler. Fil, çoğu zaman, sakin ve zeki bir hayvandır fakat bu durumda ilk defa karşılaştıkları gökyüzündeki gürültücü, yabancı hayvan olgusu bütün sürüyü altüst etmişti. Her hayvan kendi korkusunu diğerlerine de geçiriyor, panik de böylece katlanarak büyüyordu. Fakat, aralarında gazeteci olmadığı için, uçak gözden kaybolunca korkuları da geçip gitti.

Ceza hukuku, engellenmiş erdemler açısından bakıldığında, saldırgan dürtülere bir çıkış yolu sağlar. Bu saldırgan dürtüler, anlık biçimleriyle, ahlak kılığına girmiş korkaklık tarafından engellenir. Savaş da ceza hukukuna benzer bir nitelik taşır. Ne kadar derinden nefret ederseniz edin komşunuzu öldürmemelisinizdir ancak az biraz propaganda ile bu nefret yabancı bir ulusa yönlendirilebilir ve sizin

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

bütün canice dürtüleriniz de vatanseverce bir kahramanlığa dönüşür.

Modern bir anti-semitizm taraftarına Musevilerden neden nefret ettiğini sorarsanız, iş hayatında vicdansız ve kurnaz, borçlularına karşı acımasız olduklarını, sürekli çıkar peşinde koştuklarını, sürekli dolap çevirdiklerini, Musevi olmayan rakiplerine karşı sürekli birbirlerini kolladıklarını söyleyecektir. Eğer Hıristiyanlar arasında da benzer özellikte insanlar olduğunu söylerseniz, anti-semitik şu yanıtı verecektir: 'Ah, elbette zalimlerin hepsi de Musevi değil. Hem benim Musevi arkadaşlarım da var. Ama ben ortalama birinden bahsediyorum.' Savunmada olmadığı bir anda onu sorgularsanız, ne zaman Musevinin biri kurnazca bir iş çevirdiğinde onun 'al sana tam bir Yahudi gibi' dediğini öğrenirsiniz ama aynı kurnazlığı Musevi olmayan biri yaptığında şöyle der: 'Hem, biliyor musun, asıl şaşırtıcı olan adam Musevi bile değil.' Bu, ortalama hesabı yapmak için hiç de bilimsel bir yöntem değildir.

Genç erkekler ve genç kadınlar, eskisine göre, artık çok daha kolay bir araya geliyorlar ve hizmetçiler de bir hafta içinde, Jane Austen'in roman kahramanlarından birine hayat boyu yetecek kadar çok heyecan yaşayabiliyorlar.

Herkes hayatının bir döneminde düşmekle ilgili kabuslar görmüştür; bu kabusların kökeninin ağaçlarda yaşayan atalarımıza dayandığı söylenebilir ama bu yorum belki de biraz fazla hayalcidir. İlahiler ve mitler, fırtınada sığınılan barınaklar ile kuruyup çatlamış topraklarda fışkıran suları anlatır. Musa'nın taşa vurması evrensel bir çekicilik taşır, hayatında hiç susuzluk çekmemiş olanlar için bile. İlahilerde, cennet hayatın fırtınalarından korunmak için bir barınaktır ve insanın otobüsün altında kalmamak için sığındığı bir yer değildir. Ne var ki bu ikinci tehlike modern şehir yaşamında çok daha sık karşılaşılan bir durumdur.

Şimdi, hafızamızın bizi yanıltabildiğinin kanıtlanmış olması ve bu konudaki tartışmalar bir yana, şüphecilerin kurcalayabileceği tuhaf bir mesele daha var. Şüpheci şöyle diyebilir, hatırlama eylemi, her

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ne kadar şu anda gerçekleşse de, hatırlananın başka bir zamanda olup bittiğinin kanıtı olamaz çünkü dünya beş dakika önce, tam o andaki haliyle ve tamamen yanıltıcı olan hatırlama eylemleriyle dolu bir biçimde var olmuş olabilir. Darwin'in muhalifleri, örneğin Edmund Gosse'un babası, evrim teorisine karşı benzer bir eleştiri getirmişlerdir. Onlara göre, dünya, bizim inancımızı sınamak için toprağa yerleştirilen fosillerle birlikte İÖ 4004 yılında yaratılmıştır. Dünya aniden ama sanki evrim geçirmiş izlenimi verecek biçimde var edilmiştir. Bu görüşün mantıksal olarak imkansız bir yanı yoktur. Ve benzer şekilde, dünyanın beş dakika önce, anılar ve kayıtlarla birlikte yaratıldığı görüşü de mantıksal açıdan imkansız değildir. Bu, ihtimal dahilinde olmayan bir varsayım gibi görülebilir ama mantıksal açıdan yanlışlığı kanıtlanamaz.

Uçakla New York'a gitmek istersem, aklım bana, New York'a giden bir uçağa binmenin İstanbul'a giden bir uçağa binmekten daha iyi olduğunu söyler. Sanırım benim aşırı derecede rasyonel olduğumu savunanlar, benim havaalanında gördüğüm ilk uçağa atlayacak kadar gergin olmam ve uçak İstanbul'a indiğinde etrafımdaki insanlara, Amerikalı değil de Türk oldukları için sövüp saymam gerektiğini düşünüyorlardır. Bütün bunları yapsam, doğru ve yerinde davranmış olur ve sanırım eleştirmenlerimin de övgüsünü toplardım.

Yaşlanmamak konusunda vereceğim ilk öğüt, atalarınızı dikkatli seçmek olurdu. Anne ve babam genç yaşta öldükleri halde ben atalarıma nazaran bu konuda oldukça başarılı sayılırım. Annemin babasının daha çiçeği burnunda bir gençken, altmış yedi yaşında uçup gittiği doğru ama öteki dedem ve büyükannelerimin hepsi de seksen yıldan uzun yaşadılar. Daha eski atalarım arasında uzun ömürlü olmayan tek bir tane bulabildim ve o da, günümüzde pek nadir görülen bir hastalıktan ölmüş, yani kafası uçurulmuş.

Akıl ve beyin arasındaki farklılık, niteliklerinden değil sıralamadan kaynaklanan bir farklılıktır. Bu, insanları coğrafi konumlarına ya da alfabetik sıraya göre ayırmaya benzer ve telefon rehberlerinde uygulanır. Her iki durumda da, aynı insanlar sıralanırlar fakat

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

birbirinden farklı bağlamlarda. Aynı şekilde, fizikte, görsel bir duyumun bağlamı da fizikseldir ve beynin dışındadır. Sondan başa doğru izlersek, sizi göze, dolayısıyla bir fotona ve oradan da uzak bir nesnedeki bir kuvantum sıçramasına götürür. Görsel duyumun psikolojik bağlamı ise çok farklıdır. Farz edin, görsel duyum size mahvolduğunuzu bildiren bir telgraf olsun. Zihninizde, psikolojik nedensellik yasalarına uygun birtakım olaylar gerçekleşecektir ve tam anlamıyla fiziksel bir etkinin görülmesi, örneğin, saçınızı başınızı yolmanız ya da 'Vah benim başıma gelenler!' diye bağırmanız için çok uzun bir sürenin geçmesi gerekebilir.

İş güç sahibi olmayan zenginler bambaşka bir kötülük kaynağıdırlar. Dünya işsiz güçsüz, hemen hemen hiç eğitim görmemiş, ama parası bol ve bu yüzden de kendine güveni fazla insanlarla doludur ve bunların çoğu da kadındır. Zenginlikleri nedeniyle rahatları için çok fazla emek sarf edilmesine neden olabilirler. Gerçek anlamda kültür sahibi olmamalarına rağmen en ateşli sanatseverler onlardır ve sanattan da ancak kötü olduğu takdirde hoşlanırlar.

Can sıkıntısı tümüyle kötü görülmemelidir. İki çeşit can sıkıntısı vardır, biri verimi artırır, diğeri ise uyuşturur. Verimi artıran cinsi, hap kullanılmadığı zaman ortaya çıkar, uyuşturan cinsi de verimli faaliyetlerin yokluğunda.

Her insan, mümkün olsa, Tanrı olmak ister; küçük bir azınlık ise bunun mümkün olmadığını kabul etmekte güçlük çeker.

Gazeteler bir defasında benim öldüğümü yazmıştı ama kanıtları yakından inceledikten sonra bu açıklamanın yanlış olduğu sonucuna vardım. Açıklama önce, kanıtlar sonra gelince 'doğrulama' denilen bir süreç yaşanır ki bu da açıklama ile kanıtların karşılaştırılması demektir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bölüm 2
Din

1903 yılında Lord Russell'ın şimdi çok meşhur olan 'Özgür İnsan'ın İbadeti' (A Free Man's Worship) adlı makalesinin yayımlanmasından sonra, onun dinle ilgili görüşleri bu konuyu ele alan yazarlar tarafından hararetle savunulmuştur. Hatta adı geçen makale klasikler arasına girmiş, yirminci yüzyıl edebiyatının en çok alıntılanan eserlerinden biri olmuştur. Lord Russell'ın din hakkındaki görüşleri, on beş yaşından beri değişmemiştir ama bunun yanında geleneksel dini dogmalara olan inancın kanıtları da, apolojistlerin ekumenik reform çabalarına rağmen, hemen hiç değişmeden kalmıştır. Lord Russell sabırlı bir insandı. Kültürlerinin gereği mitolojiye inanan insanlara asla karşı çıkmadı; fakat kendi mitlerini yaymak amacıyla muhaliflerine psikolojik ve fiziksel yollardan zulmedenlere ısrarla saldırdı.

Batıda örgütlü dinlerin tarihi boyunca, dinin insancıl ve bilimsel gelişime engel olduğu durumlar da mevcuttur. Örneğin, insanlar soru sormakta daha özgür, gelenekçi düşünce alışkanlıkları daha az yaygın olsaydı tıp alanındaki bazı gelişmeler daha erken gerçekle-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

şirdi. Yüz yıl öncesine dek bazı hastalıklara günahların sebep olduğuna ve kötülerin günahlarının cezasını çekmelerinin yerinde olduğuna inananlar vardı. Bu hastalıkların başka nedenleri olduğunu öne sürme cesaretini gösterenlere ise çeşitli biçimlerde sansür uygulanıyordu. Batı ülkelerinde insanlar artık eskiden olduğu gibi, geçerli dinsel dogmalara karşı çıktıkları için yakılmıyorlar fakat hâlâ daha başka, daha ince düşünülmüş ve ustaca zulümlere maruz bırakılıyorlar. Çoğunluk tarafından 'müsamaha gösterilme'nin, dini azınlıklar ve özellikle de bu grupların genç üyeleri üzerinde bıraktığı psikolojik etki buna iyi bir örnektir. Mesela agnostikler birtakım hoş olmayan sonuçlara katlanmaksızın kendi inançlarını özgürce ifade edemezler. En büyük günahı işlediği, yani Tanrıya inanmadığı toplum içinde duyulursa, bu, her zaman olmasa bile, aranan bütün özelliklere sahip olsa dahi işe alınırken ayrımcılığa maruz kalması ya da toplumdaki yerini yitirmesi ve boyun eğmesi anlamına gelebilir. Demokratik bir kültürün temel koşullarından birinin inanç özgürlüğü olduğu konusunda muzaffer bir edayla vaaz verenler, hoşgörünün, rakip inançların taraftarlarıyla yapılan bir antlaşmadan çok daha fazlası olduğunu unuturlar. İnanç özgürlüğünün değerini bilmemiz gerektiği söylenir bize ama bu ideal, hiçbir dogmayı benimsemeyenleri de kapsamalıdır.

Ekumenik konseylerin, Hıristiyanların sevgiyle kucaklaşmasını sağlama çabalarında başarısız kaldıkları söylenmelidir. Diğer Hıristiyanlara yaptığı zulümlerle dolu bir tarihle övünen Roma Katolik kilisesinde bile, günümüzde sağ ve sol görüşlü gruplar, bekaretin eskiden düşünüldüğü kadar erdemli olup olmadığı sorusuna yanıt bulabilmek için tartışıyorlar.

İnsanlık tarihinin başlangıcından beri din, çeşitli biçimlerde, insanın, 'bilinmeyen' dediği şeye doğru sürdürdüğü, aniden başlayan macerasına bir anlam verebilmek için gösterdiği bilinçli çabaya egemen olmuştur. Lord Russell ise, tarihin sayfalarında da tekrar tekrar görüldüğü gibi, dinin yarardan çok zararı olduğu yolundaki inancından asla vazgeçmemiştir. *Neden Hıristiyan Değilim* (*Why I Am Not A Christian?*) adlı kitabında şu temel düşüncesini vurgulamıştır, 'bütün dinler hem zararlı hem de hakikat dışıdır.' Dinin, zarar vermemesi için, şu tehlikeli öğelerden kurtulmuş olması gerekir – şüphe, korku ve nefret; bunların hepsi de örgütlü zulmün şiddetinin giderek artmasına neden olur.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Aşağıdaki seçme yazılar, insanoğlunun dinsel mitlerini masaya yatırma konusunda Lord Russell'ın hiç zaman kaybetmediğini göstermektedir. Günümüzde inanması güç gelen bazı akıldışılıklar bulmuştur. Kimisi hâlâ şaşırtıcı olan bu örnekleri onun nükteli üslubuyla inceleyelim.

* *
*

İnsan ırkının büyük bir bölümünün Tanrıya inanmadığını ve buna karşın gözle görülür bir ceza da çekmediğini gözlemliyorum. Şayet bir Tanrı olsaydı, onun varlığından şüphe ediyorlar diye alınganlık edecek kadar huzursuz bir kibre kapılacağını hiç sanmıyorum.

Okul kitaplarımızda bize Kopernik astronomisi öğretilmiş olmasına rağmen, henüz dinimize ya da ahlak kurallarımıza etki etmiş, astrolojiye olan inancımızı ortadan kaldırmayı başarmış bile değil. İnsanlar hâlâ İlahi Düzen'de kendilerine bilhassa yer verildiğini ve Tanrının İnayeti'nin yalnızca iyileri gözetmekle kalmayıp aynı zamanda kötüleri cezalandırdığını düşünüyorlar. Kendilerini dindar zanneden kişilerin kutsal şeylere ettikleri hakaretler karşısında bazen donup kalıyorum – örneğin, üzerlerine bornoz giymeden asla banyo yapmayan rahibeler. Onları zaten kimse göremediği için neden diye sorduğumuzda şu cevabı veriyorlar: 'Ah, ama Yüce Tanrıyı unutuyorsunuz.' Belli ki Tanrıyı bir röntgenci olarak görüyorlar, Tanrının Kâdir-i Mutlak olması, onun banyo duvarlarının ötesini görmesine imkan tanıyor ama bornozlar ona engel olabiliyor. Bu düşünceyi biraz tuhaf buluyorum.

Hıristiyanlar kendi inançlarının iyilik getirdiği ama diğer inançların zarar verdiği görüşündedirler. En azından Komünizm inancı hakkında böyle düşünürler. Benim fikrime göre ise *bütün* inançlar zararlıdır. 'İnanç', hakkında hiçbir kanıt olmayan bir şeye körü körüne inanmak olarak tanımlanabilir. Kanıt olduğunda artık kimse 'inanç'tan bahsedemez. İki artı iki dört eder ya da dünya yuvarlaktır dediğimizde inançtan söz etmeyiz. Ancak kanıt yerine duyguları koyduğumuzda işte o zaman inançtan bahsediyor oluruz.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Kilise banyo yapma alışkanlığına karşı çıkarken vücudu daha çekici yapan her şeyin günaha yönelttiği gerekçesini öne sürmüştür. Kirlilik yüceltilmiş ve kutsallık da giderek daha fazla kokmaya başlamıştır. 'Vücudun ve üzerindeki giysilerin temizliği,' demiştir Azize Paula, 'ruhun kirliliğini gösterir.' (Havelock Ellis, *Cinselliğin Psikolojisi Üzerine Araştırmalar/Studies in the Psychology of Sex*, Cilt IV, s. 31) Bitlere Tanrının incileri adı verilmiş, bitlenmek ise kutsal bir kişinin vazgeçilmez işaretlerinden biri kabul edilmiştir.

Evrim moda olduktan sonra insanın yüceltilmesi fikri yeni bir biçim aldı. Evrimin tek bir büyük Amaç tarafından yönlendirildiği söylendi bize: sadece balçık tarlalarının ya da trilobitlerin var olduğu milyonlarca yıl boyunca dinozorlar ve dev eğreltiler, arılar ve kır çiçekleri döneminde Tanrı Büyük Dönüm Noktası'nı hazırlıyordu. Nihayet, zamanı geldiğinde Tanrı İnsan'ı yarattı ve türünün örnekleri arasında Neron ve Caligula, Hitler ve Mussolini gibi bu uzun ve acı dolu sürecin boşa olmadığını ispatlayan evrensel şöhretler de vardı. Ahret düşüncesi, Kâdir-i Mutlak'ın yüce başarısı olarak hayranlık duymamız beklenen bu eksik ve başarısız neticeye göre çok daha olası, kesinlikle daha az gülünesi geliyor bana.

Olayların dilediğiniz gibi gelişmesini, dua ve alçakgönüllülük ile değil, doğa kanunları hakkında bilgi edinerek sağlayabilirsiniz. Bu sayede kazanacağınız güç, geçmişte dua yoluyla kazanıldığı farz edilenden çok daha fazla ve daha güvenilirdir çünkü dualarınızın Cennette iyi karşılanıp karşılanmayacağını bilmek asla mümkün olmamıştır. Üstelik duanın gücü, bilindiği gibi, sınırlıydı; fazlasını istemek de Tanrıya karşı hürmetsizlik olurdu. Halbuki bilimin gücü sınırsızdır. İman dağları devirir demişlerdir bize ama buna kimse inanmamıştır; şimdi ise atom bombasının dağları devireceği söyleniyor ve herkes buna inanıyor.

Aziz Tommaso'ya göre ruh, meni yoluyla geçmez, aksine her insanda yeniden yaratılır. Burada bir sorun çıkıyor karşımıza: insan bir evlilik bağından doğuyorsa, bu durumda Tanrı zinaya ortaklık etmiş oluyor. Ancak bu temelsiz bir görüştür. Aziz Augustinus'u düşündüren ise daha ciddi bir mesele vardı ve bu da ilk günahın

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

aktarımıydı. Günahı işleyen ruh ise ve eğer ruh her seferinde yeniden yaratılıyor ve aktarılmıyorsa, Adem'in günahını nasıl miras alabiliyordu? Aziz Tommaso bu konuya hiç değinmemiştir.

Sürekli şu soruyla karşılaşıyorum: Siz, o soğuk akılcılığınızla, selamet arayan bir kişiye, tahdit edilmiş dogmacı bir inancın sağladığı sıcak ev huzuruna yakın ne verebilirsiniz? Bu soruya cevabım kapsamlı olacaktır. İlk olarak, bir insanın akıldan feragat ederek elde edeceği oranda bir mutluluk sağlayabilirim demiyorum. İçki ya da uyuşturucu kullanarak veya dulları ve öksüzleri dolandırıp servet sahibi olarak elde edeceği oranda bir mutluluk sağlayabilirim demiyorum. Beni ilgilendiren inanç sahibi bireyin mutluluğu değil; insanlığın mutluluğu. Eğer asıl istediğiniz insanlığın mutluluğu ise utanç verici bazı kişisel mutluluklar sizin için bir seçenek oluşturmaz. Çocuğunuz hasta ise ve siz de vicdanlı bir ebeveyn iseniz, her ne kadar belirsiz ve cesaret kırıcı olursa olsun, tıbbi bir teşhisi kabullenirsiniz; bir şarlatanın güler yüzlü görüşünü benimser ve bunun sonucunda da çocuğunuz ölürse, şarlatana inandığınız sürece duyduğunuz mutluluk sizi mazur göstermez.

Şayet her şeyin bir nedeni varsa, Tanrının da bir nedeni olmalıdır. Nedensiz herhangi bir şey var olabiliyorsa, bu Tanrı gibi dünya da olabilir, dolayısıyla bu tartışma geçerlilik taşımaz. Bu, aynı Hintlinin şu inanışına benzer; dünya bir filin üzerinde, fil de bir kaplumbağanın üzerinde dururmuş ve Hintliye, 'Peki ya kaplumbağa?' diye sorduklarında, 'Bu konuyu artık kapatalım,' demiş. Bu tartışma da pek farklı değildir.

Agnostik, neyin iyi neyin kötü olduğundan, bazı Hıristiyanlar kadar emin değildir. Birçok Hıristiyanın eskiden düşündüğünün aksine, tanrıbilime ait çetrefil konularda yetkililere ters düşen kişilerin acı çekerek ölmeleri gerektiği görüşünü savunmaz. Baskıya karşıdır ve ahlakçı eleştiriler konusunda da oldukça temkinli davranır.

'Günah'a gelince, bunun faydalı bir kavram olmadığını düşünür. Birtakım davranış biçimlerinin makbul, bazılarının da makbul olmadığını kabul eder elbette ama makbul olmayan davranışlara verilen cezaların ancak caydırıcı ya da ıslah edici bir nitelik taşıdık-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

larında salık verilebileceklerini savunur; başka bir deyişle, cezalar, sırf kötülerin acı çekmesi iyi bir şey olduğu için uygulanmamalıdır. Ancak bu kinci cezalandırma biçimine inançları, insanları cehennemi de kabule itmiştir. 'Günah' kavramının verdiği zararlardan biri de budur.

İngiliz bilim adamlarının inancını zedeleyen ilk şeyler, jeoloji, Darwin ve evrim doktrini oldu. Şayet insanın, belli belirsiz değişimlerden geçerek daha basit yaşam türlerinden evrimlendiği kabul edilirse birtakım şeyleri anlamak güçleşiyordu. Evrimin hangi basamağında atalarımız özgür iradeye kavuştu? Amiplerle başlayan bu uzun yolculuğun hangi aşamasında ölümsüz ruhlar edinmeye başladılar? İyiliksever bir Yaradan'ın onları sonsuz çileye mahkum etmesini haklı gösterecek türden kötülüklere kadir hale ne zaman geldiler? İnsanların çoğu böyle bir cezanın maymunlara çok ağır geleceği kanısındaydı, her ne kadar maymunların Avrupalıların kafasına hindistan cevizi fırlatma gibi bir huyu da olsa. Ama ya *Pithecanthropus Erectus*? Elmayı yiyen o muydu gerçekten? Yoksa *Homo Pekinensis* miydi? Ya da Piltdown insanı olamaz mıydı?* Bir keresinde Piltdown'a gitmiştim ama kasabada ne ahlak bozukluğuna dair bir iz ne de tarih öncesi devirlerden bu yana değiştiğine dair bir işaret görebildim. O zaman ilk günahı işleyen Neanderthal adamı olamaz mı? bu akla daha yatkın geliyor, ne de olsa bu insanlar Almanya'da yaşamışlar. Ancak belli ki bu gibi sorulara cevap bulmak söz konusu değildir ve evrim fikrini tamamıyla reddetmeyen Tanrıbilimcilerin de görüşlerinde kapsamlı değişiklikler yapmaları gerekmiştir.

Huzur verici mitlerin yardımı olmadan hayatın zorluklarıyla yüzleşemeyen kişide zayıf ve biraz da acınası bir taraf vardır. Neredeyse kaçınılmaz olarak, içinden bunların mit olduğunu bilir ve sadece huzur verici oldukları için inanır. Fakat bu gerçekle yüzleşmeye cesaret edemez! Hatta fikirlerinin rasyonel olmadığının az biraz farkında olduğu için, bu fikirler sorgulandığında deliye döner.

* Piltdown İnsanı: (Eoanthropus Dawsoni) Bulunan kalıntıların sahte olduğu anlaşılana değin uzun yıllar varlığına inanılan soyu tükenmiş insan türü.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Galileo ve Newton'un astronomi alanında yaptıklarını Darwin biyolojide yapmıştır. Hayvan ve bitkilerin çevrelerine uyumu, on sekizinci yüzyılın başında dindar natüralistlerin en sevdiği konulardan biriydi. Uyum sağlamayı İlahi Amaç ile açıklıyorlardı. Bu açıklamanın bazen biraz tuhaf kaçtığı doğru. Tavşanlar tanrıbilimci olsaydı, gelinciklerin tavşan avlama konusundaki mükemmel uyumlarını şükredilecek bir durum olarak görmezlerdi herhalde. Bağırsak kurtları konusunda ise herkes işbirliği içindeymişçesine sessiz kalıyordu.

'Güzellik' ve 'Ahenk'in doğada nerede bulunabileceğini bilemiyorum. Hayvanlar aleminde, hayvanlar insafsızca birbirlerini avlarlar. Çoğu ya diğer hayvanlar tarafından acımasızca öldürülür ya da yavaş yavaş açlıktan ölürler. Şahsen ben bağırsak kurdunda büyük bir güzellik veya ahenk göremiyorum. Bu demek değildir ki bu yaratık günahlarımıza bir ceza olarak gönderilmiştir çünkü insanlardan çok hayvanlar arasında yaygındır.

Bu 'güzellik' ve 'ahenk' ile anlatılan yıldızlı gecelerin güzelliği gibi şeylerdir. Ancak şunu da unutmamak gerek, yıldızlar da ara sıra patlayıp etraflarındaki her şeyi bir toz bulutuna dönüştürürler.

Aziz Tommaso'nun dördüncü kitabında tartıştığı son sorulardan biri vücudun dirilmesidir. Aquino'lu Tommaso, başka yazılarında olduğu gibi burada da, gelenekçi düşünceye karşı öne sürülen görüşleri açıkça ortaya koymuştur. Bunlardan biri, ilk bakışta, büyük güçlük çıkarır. Aziz sorar, hayatı boyunca sadece insan eti yemiş ve anne babası da aynı şeyi yapmış bir adama ne olacaktır? Adamın açgözlülüğü nedeniyle kurbanlarının Kıyamet Günü'nde vücutlarından yoksun kalmaları onlara haksızlık gibi görünebilir; fakat, aksi takdirde adamın vücudunu oluşturacak ne kalacaktır geriye? İlk bakışta üstesinden gelinemez gibi görünen bu sorunun başarıyla çözümlendiğini söylemekten gurur duyuyorum. Aziz Tommaso'ya göre vücudun kimliği aynı madde parçacıklarının devamlılığına bağlı değildir; hayatı boyunca vücudu oluşturan maddeler, yeme ve sindirime yoluyla sürekli bir değişim geçirirler. Bu nedenle, yamyam Kıyamet Günü'nde aynı vücuda kavuşabilir fakat bu, öldüğü andaki vücuduyla aynı maddelerin bileşiminden oluşmayacaktır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yüreğimize su serpen bu açıklamayla *Summa contra Gentiles* ile ilgili tartışmamızı noktalayabiliriz.*

Aquino'lu Tommaso'da gerçek felsefeci ruhu yok denecek kadar azdır. Platon'cu Sokrates'in aksine, tartışma onu nereye götürürse izlemek üzere yola çıkmaz. Sorgulama yapmaz çünkü sonucunun ne olacağını önceden bilemez. Daha felsefe yapmaya başlamadan önce hakikati biliyordur: hakikat Katolik inancında açıklanmıştır. İnancı ile ilgili birtakım rasyonel fikirler geliştirebilirse ne ala; beceremezse vahiylere sığınması yeter. Önceden varılmış bir sonuca dair fikir üretmek felsefe değil, olsa olsa tek taraflı müdafaadır.**

Dünya üzerindeki meyveler insanların beslenmesi için yaratılmıştır. Bazı tanrıbilimcilere göre, tavşanların beyaz kuyrukları bile bir amaca hizmet eder, yani avcıların tavşanları vurmasını kolaylaştırırlar. Yalnız, açıklaması zor bazı durumların da olduğunu itiraf etmek gerekir: Aslan ve kaplanlar çok vahşidir, yaz mevsimi çok sıcaktır, kış ise çok soğuktur. Ama bütün bunlar Adem elmayı yedikten sonra başlamıştır; ondan önce bütün hayvanlar otobur ve mevsim de hep bahardı. Şayet Adem şeftali ve nektarinle, üzüm, armut ve ananasla yetinebilseydi, bütün bu nimetler hâlâ bizlerin olurdu.

Aziz Tommaso'ya göre, astroloji , bildik sebeplerden dolayı, reddedilmelidir. 'Kader diye bir şey var mıdır?'sorusuna Aquino'lu Tommaso Tanrının İnayeti ile sürdürülen düzene 'kader' adını verebileceğimizi ama bunun doğru bir davranış olmayacağını çünkü 'kader'in kafirlerin kullandığı bir söz olduğu cevabını verir. Bundan da Tanrının İnayeti değişmediği halde duanın faydalı olduğu kanıtlamasına varılır. (Ben bu kanıtlamayı anlamayı başaramadım.) Tanrı bazen mucizeler yaratabilir ama başka kimse böyle bir şey yapamaz. Fakat büyü, şeytanların yardımıyla mümkündür; bu mucizevi bir şey değildir ve yıldızların yardımını da gerektirmez.

* *Summa Contra Gentiles*: Aquino'lu Aziz Tommaso'nun *İnançsızlara Karşı Yapıt* adlı eseri.

** Tek taraflı müdafaa (special pleading) bir görüşü, kendi tezini çürütebilecek karşıt görüşlere bilhassa değinmeden savunmak.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Amerikalıların hayata ve dünyaya bakış açıları Avrupa'yı ne kadar etkilemiştir ve ne derece etkileyebilir?

Ve öncelikle: Avrupalı bakış açısı nedir?

Geleneksel açıdan Avrupalı bakış açısının astronomiden kaynaklandığı söylenebilir. İbrahim gece sürülerini beklerken, gökyüzünden geçen yıldızları seyrederdi: insan kontrolünden çok uzakta olağanüstü bir düzen içinde hareket ediyorlardı. Tanrı, fırtınanın içinden Eyyüb'e cevap verdiğinde şöyle dedi: 'Pleiades'in tatlı tesirine dur deyip Orion'un kuşaklarını çözebilir misin?' Cevap olumsuzdu. Şu soru daha da anlamlıydı: 'Göklerin yasalarını biliyor musun? Yeryüzünde onun hakimiyetini kurabilir misin?' Eyyüb bu soruyu şöyle cevapladı: 'Ben alçağın biriyim, sana nasıl cevap vereyim? Ağzımı ellerimle kapatıyorum.' Bundan çıkan sonuç, insanın, sadece itaat ve ibadetten hoşlanan zayıf bir yaratık olduğudur. Gurur küstahlık, insan gücüne inanç ise küfürdür.

Doğa'nın bizim ölümlü kalmamız konusunda ısrarlı olduğunu kabul etmek gerek ama tıp alanındaki gelişmeler sayesinde gelecekte giderek daha çok sayıda insan hayata doyuncaya kadar yaşayacaktır. Sonsuza dek yaşamayı, cennetin sunduğu, bitmek bilmeyen ve mucize eseri tekdüzeliği asla rahatsız etmeyen mutlulukları sabırsızlıkla arzulamamız gerekir. Halbuki gençlik yıllarını geride bırakmış, açık sözlü herhangi bir kişiye sorduğunuzda, büyük bir olasılıkla, bu dünyadaki hayatın tadına bakmış biri olarak, başka bir hayatta 'yeni yetme'nin biri olmak istemediğini söyleyecektir size.

Eski Ahit'te okuduğumuza göre, mağlup edilen soyların tamamen ortadan kaldırılması dini bir görevdi ve sığırlarıyla koyunlarını sağ bırakmak bile küfür sayılıyordu. Öbür dünyadaki karanlık korkular ve talihsizlikler, Mısırlılara ve Etrüsklere çile çektirmiş olmalarına rağmen Hıristiyanlığın zaferine dek gelişimlerini tamamlayamamışlardı. Tensel zevklerden vazgeçip, çölde yalnızlık içinde yaşayan, kendilerine eti, şarabı ve kadınların yakınlığını yasaklayan mahzun azizler, yine de *bütün* zevklerden mahrum kalmak zorunda değillerdi. Zihinsel zevklerin tensel zevklere üstün olduğu kabul ediliyordu ve bu zihinsel zevklerin başında da kafir ve heretiklerin çekeceği sonsuz çileleri teemmül etmek geliyordu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Modern liberal tanrıbilimcilerin bakış açısı, Mr. Tennant'ın *Günah Kavramı* (*The Concept of Sin*) adlı kitabında açıkça ortaya konur. Mr. Tennant'a göre günah, bilinen bir yasaya bilinçli olarak karşı gelen iradeli davranışlardır ve bu sözü edilen ahlak yasası da Tanrının Iradesi olarak adlandırılan vahiylerdir. Bu da demektir ki dini inançtan yoksun bir kişi günah işleyemez.

İnsanoğlunu çektiği çileleri azaltma çalışmalarını engellemek için yapılan tanrıbilimsel müdahalelerden biri de anestezinin keşfiyle ilgilidir. 1847 yılında Simpson anestezinin doğumda kullanılmasını önermiş ve din adamları tarafından hemen Tanrının Havva'ya şöyle dediği anımsatılmıştır: 'Çocuklarını acı içinde doğuracaksın' (Yaratılış, iii.16). Kloroformun etkisi altındayken kadın nasıl acı çekebilirdi? Simpson, *erkeklere* anestezi uygulamanın bir sakıncası olmadığını kanıtlamayı başarmıştır çünkü Tanrı, Adem'in kaburga kemiğini çıkarırken ona derin bir uyku vermiştir. Fakat erkek din adamları *kadınların*, özellikle doğum sırasında, çektikleri acılar konusunda ikna olmamışlardır.

Amaç kavramı, yaratıcı bir insan olduğu durumlarda geçerlidir. Ev sahibi olmak isteyen bir adam, sırf istediği için, evi gözlerinin önünde yükselivermez, bu sadece Bin Bir Gece Masalları'nda olur; dileğini gerçekleştirebilmesi için zaman ve emek harcaması gerekmektedir. Fakat Kâdir-i Mutlak için böyle bir sınırlama söz konusu değildir. Şayet Tanrı insanoğlu hakkında iyi düşüncelere sahip ise –ki, bu bence kabul edilmesi çok zor bir varsayımdır– neden, Yaratılış'ta anlatıldığı gibi, insanı hemen yaratmamıştır? İktiyosorların, dinozorların, diplodokusların, mastodonların anlamı nedir? Dr. Barnes bağırsak kurdunun bir muamma olduğunu bizzat söylemiştir. Kuduz ve hidrofobi ne gibi bir amaca hizmet etmektedir? Doğa kanunlarının iyiliğin yanı sıra, kaçınılmaz olarak, kötülük de ürettiğini söylemek doğru olmaz çünkü doğa kanunlarını Tanrı yapmıştır. Günahtan kaynaklanan kötülük, bizim özgür irademizin bir sonucu olarak açıklanabilir ama insan öncesi dünyadaki kötülük meselesi cevapsız kalmaktadır. William Gillespie şu açıklamayı öne sürer; yırtıcı hayvanların vücutlarına şeytan girmiştir ve bu şeytanların ilk günahları da hayvanların yaratılışından çok önce ger-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

çekleşmiştir. Dr. Barnes'ın Gillespie'nin bu açıklamasını kabul edeceğini pek sanmıyorum; ancak mantıksal açıdan tatmin edici başka bir cevap bulmak da çok güç görünüyor. Bu çok eskilere dayanan ve bir o kadar da önemli bir meseledir. İçinde, kaynağı günah olmayan kötülükler de barındıran bir dünya yaratan Kâdir-i Mutlak bir varlığın kendisi de, en azından kısmen, kötü olmalıdır.

Doğu Kilisesi, Kutsal Ruh'un hem Baba'dan hem de Oğul'dan kaynaklandığı inancını ve Papa'nın egemenliğini inkar etmekle suçlanır. Bizlere, İsa'nın Kutsal Ruh aracılığıyla yaratılmış olmasına rağmen, Kutsal Ruh'un bedensel açıdan oğlu olduğu gibi bir düşünceye kapılmamamız gerektiği uyarısı yapılır.

Tanrıya ve öbür dünyaya inanç, şüphecilerin ihtiyaç duyduğu türden stoik bir cesaret göstermeden yaşamaya olanak sağlamaktadır. Çok sayıda genç insan, ümitsizliğe kapılmanın kolay olduğu bir dönemde, bu dogmalara olan inançlarını yitirirler. Ve bu nedenle de hiçbir dini eğitim almadan yetişmiş olanlara oranla çok daha yoğun bir mutsuzlukla baş etmek zorunda kalırlar. Hıristiyanlık, ölümden ya da evrenden korkmamak için sebepler sunar ama böyle yaptığı için cesaretin erdemlerini öğretme konusunda başarısızdır. Dini inançlara duyulan açlığın asıl sebebi korku olduğu için, din taraftarları birtakım korkuların kınanmaması gerektiğini düşünmektedirler. Bu konuda, bana kalırsa, ciddi bir hataya düşmektedirler. Korkudan sakınmak amacıyla boş inançlara sığınmaya, hayatı en iyi bir biçimde yaşamak denemez. Din korkuya dayandığı sürece, insan değerinden yitirecektir.

Tanrı kavramı bütünüyle antik Doğu despotizminden türetilmiş bir kavramdır. Özgür insanlara hiç de layık olmayan bir düşüncedir. Kilisede kendilerini aşağılayan ve ne sefil günahkarlar olduklarını söyleyen insanları duyduğunuzda, bunu kendilerine saygı duyan insanlara layık olmayan, aşağılık bir şey olduğunu düşünürsünüz. Dimdik durup dünya ile dürüstçe yüzleşmeliyiz. Dünyayı elimizden geldiği kadar iyi bir yer yapmalıyız ve dilediğimiz kadar iyi olmasa da, çağlardır başkalarının yaptıklarından çok daha iyi olacaktır mutlaka. İyi bir dünyanın bilgiye, şefkate ve cesarete ihtiyacı var-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

dır; geçmişe pişmanlık dolu bir özlem duyulmasına ya da yıllar önce birtakım cahil insanların sarf ettiği laflarla özgür aklın zincirlenmesine ihtiyacı yoktur.

Din, bana kalırsa, öncelikle ve özellikle korku üzerine kuruludur. Bu, kısmen bilinmeyene karşı duyulan korkudur, kısmen de sıkıntılarınız ve sorunlarınızla uğraşırken yanı başınızda olacak bir tür ağabey sahibi olma isteğidir. Hepsinin temelinde korku vardır – gizemli olandan duyulan korku, kaybetme korkusu, ölüm korkusu. Bilim, insanoğlunun kuşaklardır içinde yaşadığı bu ödlekçe korkudan kurtulmamıza yardım edebilir. Bilim bize, tıpkı kendi yüreklerimizin de öğretebileceği gibi, hayali destekler aramaktan, gökyüzünde müttefikler yaratmaktan vazgeçmeyi ve bunun yerine burada, yeryüzündeki çabalarımıza bakıp bu dünyayı, yüzyıllardır kiliselerin yarattığından farklı, yaşanır bir yere dönüştürmeyi öğretebilir.

Papazlar (on birinci yüzyılda) mucizevi güçleri sayesinde, bir kişinin cehenneme mi yoksa cennete mi gideceğine karar verebiliyorlardı. Bu kişi aforoz edilmiş halde ölürse cehenneme gidiyordu; papazlar uygun törenleri yaptıktan sonra ölürse, gereğince tövbe edip günah çıkarttığı takdirde, eninde sonunda cennete gidiyordu. Ancak, cennete gitmeden önce bir süre, belki de çok uzun bir süre, Araf'ta çile çekmek zorundaydı. Papazlar, bu süreyi, kişinin ruhu için ilahiler söyleyerek kısaltabilirlerdi ama bunu da ancak uygun bir ödeme karşılığında yapmaya razı olurlardı.

Sir James Jeans, günümüzde, dünyadan başka bir yerde hayat bulunmasının çok şüpheli olduğu görüşündedir. Kopernik devriminden önce, Tanrının maksatlarının özellikle dünyaya ait olduğu varsayılıyordu fakat artık bu varsayım geçerliliğini yitirmiştir. Kozmosun amacı zihnin evrimlenmesi ise, bu kadar uzun bir zaman içinde bu kadar az akıl üretmesi onun ne kadar beceriksiz olduğunu gösterir. Kozmik amaç bizim küçük gezegenimizle ilgilidir yolundaki oldukça tuhaf görüşleri kabul etsek bile, tanrıbilimcilerin öne sürdüğü şeylerin aynısını amaçladığını söylemek güçtür. Dünyanın (üzerindeki hayata son vermek için yeterince zehirli gaz

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kullanmazsak) oldukça uzun bir süre yaşanır durumda kalacağı söylenebilir ama bu sonsuza dek böyle sürmeyecektir. Belki atmosfer uzaya uçup gidecektir; belki gelgit etkisiyle dünya güneşe tek bir yüzünü göstermeye başlayacak ve bir yarıküre aşırı sıcakken diğeri aşırı soğuk olacaktır; belki de (J.B.S. Haldane'in ahlakî öyküsündeki gibi) ay dünyaya düşecektir. Bunlardan hiçbiri önce gerçekleşmezse, eninde sonunda güneş patlayıp soğuk bir beyaz cüce olduğunda hepimiz yok olacağız ve Jeans'e göre de bu olay, kesin tarih belli olmasa da, bir milyon kere milyon yıl sonra gerçekleşecekmiş.

Bir milyon kere milyon yıl bize sonumuza hazırlanmak için biraz zaman veriyor ve bu süre içinde hem astronomi hem de topçuluk alanında yeterli ilerlemenin gerçekleşmiş olacağını ümit edebiliriz. Gökbilimciler, çevresinde yaşama elverişli gezegenler olan başka yıldızlar bulabilir ve topçular da bizi oraya ışık hızına yakın bir hızla fırlatabilirler ve böylece, yolcular da kocayıp ölmeden önce hedeflerine ulaşmış olabilirler. Bu belki de boş bir ümit ama biz yine de en iyi şekilde değerlendirelim.

Eskimiş bir dogmacı inancm iyilik getireceğine inanmıyorum. Ama hemen şunu da itiraf etmeliyim, yeni dogmacı sistemler, örneğin Nazilerin ve Komünistlerin sistemleri, eskilerinden çok daha kötüdür ancak birtakım gelenekçi dogmacı alışkanlıklar, insanların kafalarına genç yaşta sokulmuş olmasa bu sistemler de zihinleri asla ele geçiremezdi. Stalin'in dili, aldığı din eğitimine göndermelerle doludur. Dünyanın ihtiyacı olan dogma değil aksine bilimsel sorgulamaya dayalı bir tutum ile milyonlara işkence etmenin, ister Stalin ister inananın sureti olarak hayal edilen bir Tanrı tarafından yapılsın, istenen bir şey olmadığına dair inançtır.

1918 yılında pasifist propaganda yapmak suçundan dört buçuk ay hapiste yattım; ancak Arthur Balfour'un müdahalesiyle ayrı bir koğuşa alındım ve bu sayede, pasifist propaganda yapmamak kaydıyla, dilediğim kadar okuyup yazma imkanı buldum. Hapishane birçok bakımdan oldukça rahattı. Randevulara yetişmek, zor kararlar almak, ziyaretçilerle uğraşmak, işimin bölünmesinden rahatsız olmak gibi dertlerim yoktu. Bol bol okudum; *Matematiksel Felsefeye*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Giriş (*Introduction to Mathematical Philosophy*) adında bir kitap yazdım ve Zihnin Analizi (*Analysis of Mind*) adında bir diğeri üzerinde çalışmaya başladım. Koğuş arkadaşlarımla yakından ilgilendim; ahlaki açıdan nüfusun geri kalanından hiç de aşağı görünmüyorlardı bana, sadece yakalanmış olmalarından da anlaşılabileceği gibi ortalama zeka seviyesinin biraz altındaydılar. Birinci koğuşta olmayan ve özellikle okuma yazma alışkanlığı sahibi birisi için hapishane ağır ve feci bir cezadır; ancak benim için, Arthur Balfour'un sayesinde, durum böyle olmadı. Hapishane kapısından girişimde bana sorular soran gardiyan neşemi fazlasıyla yerine getirmişti. Bana dinimi sordu ve ben de, 'Agnostik' dedim. Nasıl yazıldığını sordu ve içini çekerek şunu ekledi: 'Bir sürü din var ama sanırım hepsi de aynı Tanrıya inanıyor.' Bu söz bir hafta kadar neşemi yerinde tuttu.

Günümüzde İngiltere'deki en etkili felsefe okulu, benim kesinlikle onaylayamadığım bir dilbilimsel doktrini savunmaktadır. Bu okulu yanlış tanıtmak istemem, ancak bir doktrinin savunucuları bir muhalifin, bu kim olursa olsun, söz konusu doktrini yanlış tanıttığını düşünürler. Bu doktrin, anladığım kadarıyla, gündelik dilin, sözcüklerin alışılmış anlamlarında kullanılmasının felsefe için yeterli olduğunu, felsefede teknik terim kullanılmasına ya da alışılmış anlamlarda değişiklik yapılmasına gerek olmadığını savunmaktadır. Bu görüşü hiçbir açıdan kabul edemiyorum.

Geleneksel Hıristiyanlık, ölümden sonra yaşam olduğunu ileri sürer. Bu iddia ne anlama gelmektedir? Ve bu iddia, herhangi bir açıdan doğru ise, hangi açıdan doğrudur? Benim sözünü ettiğim felsefeciler, birinci soru üzerinde fikir üretir ama ikinci sorunun onları ilgilendirmediğini söylerler. Bu durumda, asıl meseleyi ele almadan önce ne anlama geldiğinin tartışılması, bence, önemli ve son derece de gereklidir, fakat asıl mesele üzerinde söylenecek hiçbir şey yok ise ne anlama geldiğini tartışmak da zaman kaybı sayılır. Bu felsefeciler bana, bir tezgahtara Winchester yolunu sorduğum günü anımsatıyor. Tezgahtar arka tarafta oturan birine seslendi:

'Beyefendi Winchester'e en kısa yoldan nasıl gideceğini soruyor.'

Görünmeyen ses cevap verdi: 'Winchester'e mi?'

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

'Evet.'
'Nasıl mı gidecekmiş?'
'Evet.'
'En kısa yoldan mı?'
'Evet.'
'Bilmem.'
Sorunun anlamını kavramak istedi ama cevaplamaya uğraşmadı. İşte bu tıpkı modern felsefenin, samimiyetle hakikat peşinde koşanlara yaptığına benzer. Gençlerin başka konularla ilgilenmelerine şaşmamalı.

Hayatla baş edebilmek için bir inanca ya da dine bağlanmaları gerektiğini düşünen insanlar bence korkaklık ediyorlar; aynı tavrı başka bir konuda gösterseler bu aşağılanacak bir durum olurdu. Fakat konu din olunca bu hayranlıkla karşılanıyor ama ben hangi konuda olursa olsun korkaklığa hayranlık duyamıyorum.

Son yıllarda, dini gelenekçiliğe, eskiye oranla daha az muhalefet ettiğim yolunda bir söylenti çıktı. Bu söylenti tamamen asılsızdır. Bana kalırsa dünyanın bütün büyük dinleri –Budizm, Hinduizm, Hıristiyanlık, İslamiyet ve Komünizm– hem hakikat dışı hem de zararlıdır. Bu görüşe karşı çıktıkları için de, içlerinden ancak bir tanesinin doğru olacağı mantıksal açıdan ortadadır. Bir kişinin benimsediği din, birkaç istisna haricinde, toplumun kabul ettiği dinle aynıdır ve bu da, kişinin söz konusu dini benimsemesine çevresel etkilerin sebep olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

İsa'nın ahlaki kişiliğinde, bana kalırsa, çok ciddi tek bir kusur vardır ve bu da O'nun cehenneme inanmış olmasıdır. Gerçek anlamda insancıl bir kişinin ebedi cezaya inanabileceğini sanmıyorum. İsa ise, İncil'de aktarıldığına göre, kesinlikle ebedi cezaya inanıyordu. O'nun vaazlarını dinlemeyenlere karşı birçok defa kinci bir öfke duyduğu da görülüyor, ki bu da vaizler arasında rastlanmadık bir durum değil.

Modern Hıristiyanların çoğunun İncil'e inanmadığı görüşü bana geçerli görünmüyor. Örneğin, Anglikan Kilisesi İncil konusunda hâlâ tutucu bir tavrı şart koşuyor. Birçok Hıristiyan, Diyakozların

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Takdisi töreninde Piskopos'un şunları söylediğinden habersizdir: 'Eski ve Yeni Ahit'teki dini yasaların hepsine samimiyetle inanıyor musun?' Diyakoz adayı şöyle cevap vermek zorundadır: 'Hepsine inanıyorum.' Kuşkusuz, bunun bir şey ifade etmediğini söyleyebilirsiniz çünkü hiç kimse bir papazın ciddi bir törende, önemli bir mesele hakkında hakikatı söylemesini beklemez. Fakat benim görüşüme göre, erdemliliği temsil etmeleri gereken kişilerin görevlerine böyle ciddi bir yalanla başlamak zorunda olmaları üzüntü verici bir durumdur.

Hıristiyan olmadığımı, on beş yaşından beri Hıristiyanlığa inanmadığını açıklamak isterim. Hayatım boyunca Hıristiyan olmadığımın ve neden olmadığımın bilinmesi için elimden gelen her çabayı gösterdim. Umarım bütün tartışmalar böylece son bulur: bu meselenin sorgulanmasını gerektiren bir sebep de asla olmamıştır.

Felsefi kurallara uygun olarak, kişinin somut nesnelerin varlığından şüphe ettiği ve dünyanın sadece beş dakikadır var olmuş olabileceğini düşündüğü bir düzeyde, bir agnostik olduğumu söylemeliyim; ancak, pratik açıdan bir ateistim. Hıristiyan bir tanrının varlığı, bana kalırsa, Olympos ya da Valhalla'daki tanrıların varlığından daha olası değildir. Başka bir örnek vermek gerekirse: Dünya ile Mars arasında, eliptik bir yörüngeye oturmuş porselen bir çaydanlık olmadığını kimse kanıtlayamaz ama kimse bunun pratikte dikkate alınacağını da yeterince olası görmez. Hıristiyan bir Tanrı da aynı ölçüde olasılık dışıdır.

1921 yılında Pekin'de çift taraflı zatürreeye yakalandım ve ortada bir tek İngiliz hemşire vardı. Dinine çok bağlı bir hanımdı bu ve bana, nekahet halindeyken, vicdanıyla çok savaştığını çünkü benim ölmemi istediğini ama mesleki içgüdülerinin bu erdemli dürtü karşısında üstün geldiğini söylemişti. İki hafta boyunca komada kalmıştım ve komadan çıktığımda geçen iki hafta ile ilgili hiçbir şey hatırlamıyordum. Bu süre içinde yukarıda bahsettiğim hemşire gündüzleri, karım da geceleri benimle ilgilenmişti. Belli ki öksürük nöbetlerim sırasında Tanrıya küfredip durmuşum ama hemşire Tanrıya içtenlikle yakardığımı düşünmüş.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Sanırım Batıda kendilerini Hıristiyan olarak nitelendiren nüfuz sahibi kişilerin, hoşgörüyü tekellerine aldıklarını kabul edeceksinizdir. Boşanma, doğum kontrolü ve sansür konularında Katoliklerin resmi tavrının, insanlık için son derece tehlikeli olduğu görüşündeyim. Sir Winston Churchill'in 'Cesur bir Hıristiyan Centilmeni' diye övdüğü General Franco, zinadan bahseden bütün edebiyat eserlerini yasaklamıştır ama sanırım İlyada konusunda bir ayrıcalık tanımıştır.

İnsanlar Kilise'den sanki tarih boyunca hep şefkatle hareket etmiş gibi söz etme eğiliminde olmuş ve Kurucu'sunun görüşlerine, az da olsa, saygı göstermişlerdir, ancak Ortaçağ'da yaşanan zulümlerin –örneğin heretiklerin ve cadıların yakılmasının– hangi yollardan engellendiğine bakarsanız merhamet çağrısı yapanların başında tek bir gelenekçi görüşlü kişi olmadığını görürsünüz. Kilise, cesaret edebildiği sürece, kadavra üzerinde anatomi çalışmalarını onaylamayarak tıbbın gelişmesine engel olmuştur. Kilise jeolojiden öyle ürkmüştür ki, Buffon, dağlardan bazılarının dünya kadar yaşlı olmadığını ileri sürdüğü için Sorbonne tarafından suçlanmıştır. Son yıllarda Kilise sonsuza dek lanetlenme konusundaki doktrinlerini yumuşatmaya başlamıştır, ancak bunu da gelenekçi olmayanların saldırıları sonucu yapmaktadır. Günümüzde Kilise'nin doğum kontrolüne karşı çıkması, şayet bu çabasında başarılı olursa, yoksulluk ve açlığın sonsuza dek insanlığın kaderi olacağı anlamına gelmektedir, hidrojen bombası bu duruma çare olmazsa elbette.

Dinin, ahlak geleneğimizden, hiç olmazsa ahlak geleneğimizin bir bölümünden sorumlu olduğu herhalde doğrudur. Bu geleneğin temeli İncil'dir ama sonraları, en çok korktukları şeyleri bastırmak isteyen kişiler tarafından biçimlendirilmiştir.

Bazı insanların ölçütlerine göre, ateistler ve agnostikler inançlı bir Hıristiyanın gözünde ahlaksız olabilir. Ancak Hıristiyanlar da lekesiz değildir. Onların da suçlu oldukları şeyler vardır:

1) Kongo'daki işkence olayları.
2) Dreyfus'un mahkum edilmesi.
3) Nükleer silahlanmaya sürekli destek verilmesi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bu listeyi sonsuza dek uzatabilirim ama ahlaki açıdan bu kadarı dahi onların kokusunu çıkarmaya yeterlidir sanırım.

Korkarım, güncel olayların Kutsal Kitap'taki kehanetleri doğruladığı görüşüne katılmıyorum, ancak istisnasız her şey bu şekilde yorumlanabilir, şayet böyle davranma eğilimi söz konusu ise. Benim kişisel tercihim, tanrıbilimsel metinleri, çoğu zaman vahşi ve bazen de ilginç olabilen ilkel insanların az biraz tarihsel nitelikteki hayal dünyası olarak değerlendirmektir.

Hayatınızı İsa'ya hizmet etme hayaliyle körü körüne harcamak fikri, kişiyi yücelten bir çeşit mazoşizm ve güç karşısında kendini aşağılama biçimidir. Stalin'in kovuşturmalarında suçlu olduklarını söyleyenlerin durumuyla tıpatıp aynıdır. Hıristiyanlığın, zalim despotların ahlaki kusurlarını Tanrıya atfedip bunun üzerine benimsediği, özü itibarıyla oryantal bir tutumdur.

Uzak bir ülkede olağanüstü bir özveride bulunmak uğruna çocuklarınızı terk ederseniz tümüyle hatalı bir davranışta bulunmuş olursunuz. Şunu aklınızdan çıkarmamanız gerekir ki, Hıristiyan doktrinlerine inanmak için hiçbir sebep yoktur ve Hıristiyan ahlakının büyük bir bölümü de kendine saygı duyan kişilere layık değildir.

İsa denen adamın var olduğuna dair tarihsel kanıtlar yetersizdir. Ona atfedilen görüşler ise apayrı bir konudur. Bu gibi görüşler, bunları savunan kişinin, varsayıma dayalı ya da gerçekten var olmuş da olsa, değerlendirilebilmesini sağlar.

İsa'dan kaynaklandığı iddia edilen ahlaki görüşlerden bir kısmı kanıtlanabilir. Onun kutsallığına dair sanrılanan inanç ise zamanında birçok gezgin mistik ve deli tarafından paylaşılmıştır.

Şayet büyük savaşlar ve büyük baskılar yaşanmaya ve çok sayıda insan mutsuz hayatlar sürmeye devam ederse, sanırım, din de varlığını sürdürecektir çünkü, gözlemlediğim kadarıyla, Tanrının inayetine inanç bu konudaki kanıtlarla ters orantılıdır. Hiçbir kanıt olmadığında, insanlar buna inanıyor ama işler iyi gittiğinde, inanın ki kimse Tanrıya inanmıyor. Bu nedenle, insanlar toplumsal sorunla-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

rını çözdüğü takdirde dinin de ortadan kalkacağını düşünüyorum. Bilinen bütün dinlere muhalefet etmekteyim ve her türlü dinsel inancın yok olup gideceğini ümit ediyorum. Dini, insan aklının çocukluk dönemine ve bizler için artık bitmek üzere olan bir gelişme evresine ait bir hastalık olarak görüyorum. Afrika'daki misyoner evleri dışında hiçbir yerde hiç kimse Adem bir elma yedi diye vaftiz olmayan çocukların cehenneme gittiğine inanmıyordur artık herhalde.

Şayet birilerini, Adem bir elma yedi diye, bu ilginç olaydan habersiz olan herkesin iyiliksever bir tanrı tarafından sonsuz bir ateşte kızartılacağına inandırmak istiyorsanız onları genç yaşta yakalamanız, içki ve uyuşturucularla aptallaştırmanız ve kitaplardan ya da düşünmelerini sağlayacak arkadaşlardan dikkatlice izole etmeniz gerekmektedir.

Din adamlarının çoğunluğu patlak verdikten sonra her savaşı destekler ama barış zamanında genellikle pasifisttirler. Savaşı desteklerken Tanrının onların yanında olduğu yolundaki inançlarını etkili bir biçimde vurgulamış ve toptan kıyımların akılsızlık olduğunu savunan kişilerin katline de dinsel açıdan destek vermiş olurlar.

Bir tanrıbilimcinin, inancını açıklamaya başlamadan ya da bir politikacının konuşmasını bitirmeden önce görüşlerinde yanılmış olabileceğine dair bir şey söylediğini duyan var mıdır? Öznel kesinliğin nesnel kesinlikle ters orantılı olması tuhaf bir gerçektir. Bir kişinin haklı olduğunu düşünmek için ne kadar az sebebi olursa, kesinlikle haklı olduğu konusunda hiçbir kuşku duymadığını da o kadar şiddetle savunur. Değişken olduğu için bilimle alay etmek tanrıbilimcilerin âdetindendir. 'Bir de bize bakın,' derler. '*İznik Konsili*'nde hangi görüşleri ileri sürdüysek hâlâ onları savunuyoruz; ama bilim adamlarının daha iki üç yıl önce ileri sürdükleri bile çoktan unutulmuş ve eskimiştir.' Bu şekilde konuşanlar ardıl tahminler denen o müthiş fikri kavrayamamışlardır.

1921'de, Çin'in Pekin şehrinde bir dizi konferans verirken aniden çift taraflı zatürreeye yakalandım; ama bunun yanı sıra kalbim ve

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

böbreklerimden de rahatsızdım ve dizanteri ve flebit de olmuştum. Hastalığım sayesinde ölüm ilanlarımı okuma zevkini tatma fırsatını buldum; bu, gerçekleşmesini asla beklemediğim ama hep yapmak istediğim bir şeydi. Misyoner gazetesinin birinde, hatırlıyorum, bir cümlelik bir ölüm ilanı vardı: 'Misyonerler, Mr. Bertrand Russell'ın ölüm haberi üzerine derin bir oh çektikleri için mazur görülmelidirler.' Korkarım, benim ölmediğimi öğrendiklerinde başka türlü iç çekmiş olmalılar.

Bana söylendiğine göre Çinliler beni Batı Gölü kıyısına gömmek ve adıma bir tapınak inşa etmek istemişler. Böyle bir şey gerçekleşmediği için biraz üzgünüm çünkü bu sayede bir Tanrı olabilirdim ve bu da bir ateist için pek *şık* olurdu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bölüm 3
Cinsellik ve Evlilik

Lord Russell'ın cinsellik ve evlilik hakkındaki görüşleri, çoğunluk tarafından pek iyi karşılanmamış ama ne zaman birisi Lord Russell'ın cinsellik konusundaki fikirlerinin *doğru* olduğunu ileri sürmeye kalksa, sırf adının anılmış olması bile kin dolu bir öfke patlamasına sebep olmuştur. Her ne kadar yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren cinsellik konusu saygınlık kazanmış olsa da, çok az sayıda felsefeci bu konuya değinmeye cesaret edebilmiştir. Nasılsa, cinsellik ve günah hâlâ eş anlamlı olarak kullanılmaktadır ve birkaç yıl öncesine kadar cinsellik konusundaki bilimsel araştırmalar dahi kötü görülmüş, şüphe ve korkuyla karşılanmıştır. Lord Russell, yaşamının yüzde biri kadarını cinsellik konusunu incelemeye ayırdıysa da çoğunluk bu oranın yüzde doksan dokuz olduğunu düşünmüştür.

Lord Russell'ın 1929 yılında yayınlanan *Evlilik ve Ahlak* (*Marriage and Morals*) adlı kitabı, bütün bir Püritenlik sonrası ahlakçılar kuşağının inançlarını altüst etmiştir. On bir yıl sonra, bu kitap öyle büyük bir protestoya yol açmıştır ki New York City College tarafın-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

dan Lord Russell'a verilen profesörlük görevi resmi olarak geri alınmıştır. O günlerde John Dewey, *Ulus* (*The Nation*) adlı bir dergide durumu şöyle açıklamıştır: 'Bertrand Russell'ın yazılarında, şayet varsa, bayağılık ve müstehcenlik arayanlar hayal kırıklığına uğrayacaklardır.' Ancak Amerika'nın tanınmış felsefecilerinden birinin yaptığı bu açıklama, çoğu Amerikalının vicdanı üzerinde pek az etkili olmuştur. Lord Russell'ın yazıları 'musibet'* olarak nitelendirilmiştir. Hatta Lord Russell, gençlere cinsel özgürlüğü ve ebeveynlere karşı gelmeyi öğretmekle suçlanmıştır. Gelenekçi görüşlü, itibarlı bir din adamı müritlerine şöyle demiştir: 'Bu trajedilerin tekrar tekrar sahnelenmesine sebep olacak fikirler öğretmek ve kaleme almaktan suçlu bir profesör bu şehirde hoşgörüyle karşılanmayacaktır.' Yazılı medyada başka suçlamalar da yer almıştır; örneğin, 'çamura saplanmaktan beter', 'yılan gibi sokan', 'tanrısız bir ülkenin elinde oyuncak olan çocuklar' gibi. Bir yetkili daha da ileri gidip Lord Russell'ı 'köpek soyu' diye nitelendirip 'etkili bir göçmen kabul sistemimiz olsaydı bu serseri sınırlarımızın bin mil yakınına dahi gelemezdi,' demiştir. Çok az sayıda yetkili Einstein'ın Lord Russell'a verdiği desteği dikkate almıştır: 'Üstün ruhlar daima sıradan kişilerin aşırı muhalefetiyle karşılaşmıştır. Sıradan kişiler, bir kişinin kalıtımsal önyargılara düşünmeden boyun eğmemesini, dürüstçe ve cesurca aklını kullanmasını anlayamazlar.' Sokrates de İÖ beşinci yüzyılda benzer bir durumla karşılaşmıştır.

Aşağıdaki ders programı açıklamaları, Lord Russell'ın *New York City College*'da vermesi gereken derslerin hiç de öyle uygunsuz bir cinsellik ya da müstehcenlik taşımadığını göstermektedir.

Felsefe 13: Modern ahlak kavramları ve bilim, matematik ve felsefeyle ilişkileri.

Felsefe 24B: Matematiğin temelleri ile ilgili problemlerin incelenmesi.

* Eski Ahit'e gönderme. Musa Peygamber Firavun'un karşısına çıkıp İbranilerin serbest bırakılmasını ister ancak Firavun bu isteğe İbranilerin üzerindeki baskıyı artırarak cevap verir. Bunun üzerine, Mısır'da, suların kana dönüşmesi gibi birtakım felaketler görülür.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Felsefe 27: Temel bilimler ile uygulamalı bilimler arasındaki ilişkiler ve metafizik ile bilimsel teorilerin karşılıklı etkileri.

1950'de Lord Russell Nobel Ödülü'nü aldığında birçok Amerikalı dehşete kapılmıştı. Bir tanrıbilimcinin deyişiyle, 'bu insan müsveddesi nasıl ödül alabilir?' Tabu ahlakını benimsemiş olanlara göre, böyle bir kitabı kaleme alan bir kişinin öğretmenlik yapması uygun değildi. Başka şehirlerde de benzer tepkiler görülmüş ve Lord Russell Amerika Birleşik Devletleri genelinde bir süre boykot edilmiştir. Çok az kitap böyle yoğun bir tartışma konusu olmuştur. Bu tartışma kısmen, birtakım insanların kendilerini olduklarından daha akılcı kabul etmelerinden kaynaklanmaktadır. Örneğin, evli bir çift uyumsuz olduklarına karar verse bile, akılcılık karşıtları, bu çiftin evlilik saadeti içinde yaşadıklarını düşünmeye rahatlıkla devam edebileceklerini savunurlar. Lord Russell bu durumun, tabu ahlakının bir sonucu olduğunu söylemiştir.

Birçok kişi son yıllarda insanların ar damarlarının çatladığını ve cinsellik konusundaki yasakların utanç verici bir biçimde ortadan kalktığını öne sürmektedir. Bu temelsiz bir görüştür. Artık geçmişte olduğu kadar aşırı bir erdemlilik ve ikiyüzlülük içinde yaşamadığımız ve çıplaklığın da eskisi kadar kötü görülmediği doğrudur ama cinsellik hâlâ yasaklı bir konudur; saygıdeğer hanımefendilerin ve beyefendilerin, özellikle de çocukların önünde bu konuyu açıkça tartışmak isteyen herkes yanıp sönen 'Girmek Yasaktır' işaretleriyle karşılaşmaktadır. Şüphesiz, cinsellik ve günah adındaki meşhur ikizler daha uzun bir süre aramızda kalacaktır. Diğer bütün araştırma konularında ise 'Girmek Yasaktır' işaretleri hayret verici bir biçimde ortadan kalkmıştır. Örneğin, birçok ebeveyn, çocuklarının 'savaşın psikolojik sebepleri,' 'neden daha iyi bir *nükleer savunma sistemi* kurmalıyız,' 'temiz bomba ihtiyacı,' ya da 'temiz bir bomba zamanında geliştirilemezse gelir vergirnizi nasıl hesaplarsınız?' gibi konuları ayrıntılı biçimde ele alan televizyon programlarını seyretmelerinden fazla bir rahatsızlık duymazlar: Bundan da ancak, bu gibi konular önemsiz oldukları için 'Girmek Yasaktır' işaretlerine ihtiyaç duyulmadığı sonucu çıkarılabilir. Ne var ki, CİNSELLİK apayrı bir konudur. En etkili cinsel ilişki tekniklerini canlı tatbikatlarıyla birlikte açıkça ve dürüstçe araştırmaya yöne-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

lik bir televizyon programı hazırlansaydı birçok ebeveyn dehşete düşerdi. Yakın geçmişte, birçok filmde çıplaklık, bayağılık ve bildik ikizler cinsellik ve günah başrol oyuncuları oldukları için, bu filmler gösterime uygun olmamakla suçlanmıştır. Ancak cinselliğin ikizi olmasaydı böyle bir suçlama yapılamazdı. Adem elmayı yemeyi reddetmiş olsaydı bundan dolayı ortaya çıkmış dertlerin hiçbiriyle uğraşmak durumunda da kalmayacaktık.

Yukarıda, editörün giriş yazısında da belirtildiği gibi, Lord Russell'ın entelektüel dünyadaki saygın konumu, 1913 yılında *Matematiğin İlkeleri* (*Principia Mathematica*)'nın son cildinin yayınlanmasıyla iyice pekişmiştir. O sıralarda Lord Russell meslek çevreleri dışında neredeyse hiç tanınmıyordu. Halbuki birkaç yıl sonra, cinsellik ve evlilik hakkındaki gelenekçi olmayan düşünceleri bütün bir kuşağı dehşete düşürdükten sonra, felsefe dünyasının en iyi tanınan isimlerinden biri olup çıktı – ama yanlış sebeplerden dolayı.

Bu bölümde yer alan yazılardan çoğu Evlilik ve Ahlak adlı kitaptan alınmıştır ve Lord Russell'ı hicvinin doruğunda göstermektedir. Ancak ileri sayfalarda yer alan nükteler, sadece eğlendirici olmaları için seçilmemiştir. 'Saflık' ile 'bilgelik' farklı şeylerdir. Okurların bu ayrımı akılda tutacakları ümit edilmektedir. Bu bölüm, engin bilgisini yoğun bir alçakgönüllülük ve yıkıcı bir mantıkla ortaya koyan Lord Russell'ın, keskin yergilerinden ince esprilerine uzanan sayısız tatlı sürprizle doludur. Çağdaşlarının aksine Lord Russell, kendisini günah konusunda bir uzman olarak görmemiştir. Öte yandan, okurun da hemen fark edeceği gibi, Lord Russell yüzyıllardır eskimiş mitlerin içinde gizlenen cinsel tabulara saygı gösterıneyi de reddetmiştir. Günümüz İzlanda'sı, aşırı soğuk bir yer olmasına rağmen, eski tabulardan kurtulmuş bir ahlak anlayışına en iyi örneklerden biridir.

* *
*

Ne kilisenin ne de toplumun ön sevişmeyi, belli bir noktada durması koşuluyla, kınaması tuhaf bir durumdur. Günahın nerede başladığı, safsatacıların bir türlü görüş birliğine varamadıkları bir konudur. İtibarlı bir Katolik din adamı, bir tövbekarın, kötücül bir

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

amaç taşımadığı sürece, rahibenin göğüslerini elleyebileceğini buyurmuştur. Ancak ben günümüz otoritelerinin bu konuda hemfikir olacaklarından şüphe etmekteyim.

'Tanrının gözü önünde' sözü kafamı karıştırıyor. Tanrının her şeyi gördüğünü farz etmek gerek diye düşünüyor insan ama belli ki, bu yanlış bir düşünce. Tanrı Reno'yu görmüyor olmalı çünkü Tanrının gözü önünde boşanmak söz konusu olamaz. Evlendirme daireleri de şüpheli bir durum oluşturuyor. Saygıdeğer kişilerin, alenen günah içinde yaşayan hiç kimseyle görüşmediklerini ve sadece resmi nikahlı kişilerle ahbaplık etmeye de pek hazır olduklarını görüyorum; demek ki Tanrı evlendirme dairelerini görüyor.

Tolstoy ve Mahatma Gandhi, hayatlarının son yıllarında, *her türlü* cinsel ilişkinin, hatta evlilik içi ve çocuk yapma amacıyla da olsa kötü olduğunu buyurmuşlardır. Maniciler de aynı görüşü paylaşmış, insanın doğuştan var olan günahkarlığına dayanarak kendilerine sürekli taze müritler toplamışlardır. Fakat bu doktrin, yerleşmiş kanılara aykırı düşen, heretik bir düşüncedir ama evliliğin bekarlık kadar övgüye değer olduğunu söylemek de aynı oranda heretiklik-tir. Tolstoy, tütünün de en az cinsellik kadar kötü olduğunu düşünür; romanlarından birinde, cinayet planları kuran bir adam, yetenince canice bir öfke duyabilmek için önce bir sigara tüttürür. Halbuki tütün, dini kurallara göre yasak değildir ama, Samuel Butler'ın da dediği gibi, Aziz Paulus, bu konuda bilgisi olsaydı, tütün kullanımını mutlaka kınardı.

[Aziz Tommaso'ya göre] *İlahi Yasalar* bizi Tanrıyı sevmeye yönlendirmektedir; aynı şekilde, daha dolaylı olarak da, komşumuzu sevmeye. Evli olmayan kişiler arasındaki gayri meşru cinsel ilişkiyi yasaklamaktadır çünkü babanın, çocuklar yetiştirilirken annenin yanında bulunması gerekmektedir. Doğum kontrolünü ise doğaya aykırı olduğu için yasaklamaktadır; ancak aynı nedeni öne sürerek ömür boyu bekarlığı yasaklamaz. Evlilik bağı çözülmez olmalıdır çünkü çocukların eğitimi sırasında, hem anneden daha akılcı olan hem de ceza verilmesi gerektiğinde fiziksel açıdan daha güçlü olan babaya ihtiyaç vardır. Şehvete dayanan cinsel ilişkiler tümüyle günah değil-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

dir çünkü doğaldırlar; fakat evlilik halinin, nefsine hakim olmakla eşit derecede iyi olduğunu düşünmek, tıpkı Jovinianus* gibi, yerleşmiş inançlara aykırı düşmek olur. Tekeşlilik katı biçimde uygulanmalıdır; çokkarılılık kadınlara karşı haksızlıktır ve çokkocalılık da babalık konusunda şüphelere yol açacaktır. Ensest yasaklanmalıdır çünkü aile hayatını güçleştirecektir. Kardeşler arası ensest konusunda ise çok tuhaf bir fikir ileri sürülmüştür: karı ile koca arasındaki sevgiye bir de kardeşler arasındaki sevgi eklenirse, karşılıklı cazibe öyle artacaktır ki gereğinden sık cinsel ilişkiye neden olacaktır.

Aziz Paulus'un görüşleri, erken kilise döneminde vurgulanmış ve abartılmıştır; bekarlık kutsal kabul edilmiş ve insanlar çölde inzivaya çekilip, hayal dünyalarını sürekli şehvet uyandıran görüntülerle dolduran Şeytanla savaşmışlardır.

Eski ahlak anlayışı yeniden kurulacaksa bazı zorunluluklar yerine getirilmelidir; bunlardan bir kısmı çoktan yerine getirilmiştir ama tecrübeye dayanarak bunların tek başına yeterli olmayacağı söylenebilir. İlk yapılması gereken, kızların eğitimini, aptal, boş inançlı ve cahil olmalarını sağlayacak şekilde düzenlemektir; bu koşul, kiliselerin denetimindeki okullarda çoktan yerine getirilmektedir. Diğer bir koşul ise, cinsellikle ilgili konularda bilgi veren bütün kitapların yoğun biçimde sansüre tabi tutulmasıdır; bu koşul da, İngiltere ve Amerika'da yerine getirilmektedir çünkü sansür, bu ülkelerde, yasal bir değişiklik yapılmaksızın, sırf polislerin sürekli artan azmi sayesinde sıkılaştırılmaktadır. Ne var ki, bu koşullar, zaten mevcutturlar ve yetersiz kaldıkları da ortadadır. Etkili olacak tek şey, hiçbir genç kadına erkeklerle yalnız kalma imkanının verilmemesidir: kızların evlerinin dışında çalışarak para kazanmaları yasaklanmalıdır; yanlarında anneleri ya da teyzeleri olmadan dışarı çıkmalarına kesinlikle izin verilmemelidir; o esef verici, yanlarında bir refakatçi olmadan danslara gitme alışkanlığı mutlaka ortadan kaldırılmalıdır. Elli yaşın altında olan bekar kadınların motor-

* Jovinianus: (390-?) Hıristiyan çileciliğini eleştirmiş ve heretiklikle suçlanmış keşiş. Aziz Hieronymus'un *Adversus Jovinianus* (*Jovinianus'a Karşı*) adlı eseri dolayısıyla tanınır.

lu taşıt sahibi olmalarının yasaklanması ve hatta, bekar kadınların her ay polis doktorlar tarafından muayene edilmeye zorlanması ve bakire olmadıkları tespit edilenlerin de cezaevine gönderilmesi yerinde olacaktır. Doğum kontrol yöntemleri de, elbette, ortadan kaldırılmalıdır ve evli olmayan kadınlarla yapılan sohbetlerde, sonsuza değin lanetlenme dogmasına kuşku düşürecek biçimde konuşmak kanuna aykırı olmalıdır. Bu önlemler, yüz yıldan uzun bir süre ısrarla uygulandıkları takdirde, dalga dalga yayılan ahlaksızlığın önüne geçilmesinde etkili olabilirler. Ancak, bana kalırsa, birtakım taciz olaylarından korunmak amacıyla bütün polislerin ve sağlık görevlilerinin hadım edilmesi gerekebilir. Belki de, erkeğin doğasından kaynaklanan ahlak bozukluğunu göz önünde bulundurarak bu önlemi bir adım daha ileri götürmek akıllıca olacaktır. Ahlakçıların, sağduyulu davranarak, din adamları hariç bütün erkeklerin hadım edilmesini savunacakları görüşündeyim. Fakat *Elmer Gantry*'yi* okuduğumdan beri bu önlemin bile pek akıllıca olmadığını düşünmeye başladım.

Hıristiyanlık ve özellikle de Aziz Paulus, tamamıyla yepyeni bir evlilik görüşü ortaya atmıştır; buna göre, evliliğin asıl amacı çocuk sahibi olmak değil, evli olmayan kişiler arasındaki gayri meşru cinsel ilişkilerden kaynaklanan günaha engel olmaktır. (Korinthoslular I, vii. 1-9.)

Aziz Paulus hiçbir yerde çocuklardan bahsetmez; evliliğin biyolojik amacı onun için hiçbir önem taşımaz. Bu da doğaldır çünkü Aziz Paulus, İsa Peygamber'in ikinci kez dünyaya gelişinin çok yakın olduğunu ve dünyanın yakın bir gelecekte sona ereceğini düşünüyordu. İkinci Dünyaya Geliş ile birlikte insanlar, kuzular ve keçiler diye ayrılacaklardı ve asıl önemli olan da, o sırada insanın kendisini kuzular arasında bulmasıydı. Aziz Paulus cinsel ilişkinin, evlilik içinde bile olsa, selamete kavuşma konusunda bir engel oluşturduğunu öne sürüyordu (Korinthoslular I, vii. 32-4).Evli insanların selamete kavuşması mümkündü ama evli olmayan kişiler arasında cinsel ilişki ölümcül bir günahtı ve bu günahı işleyip de töv-

* *Elmer Gantry*: Sinclair Lewis'in 1927 yılında yayınlanan, Protestan Kilisesi'ne sızan cahil, kaba, yağmacı önderleri eleştiren romanı.

be etmeyenler kendilerini kesinlikle keçiler arasında bulacaklardı. Bir keresinde, bir doktorun bana sigarayı bırakmamı tavsiye ettiğini hatırlıyorum; sigara içme isteği duyduğum zaman gidip bir pastil emersem daha rahat bırakacağımı söylemişti. Aziz Paulus da benzer gerekçelerle evliliği tavsiye etmektedir. Evliliğin gayri meşru cinsel ilişkiler kadar hoş olduğunu iddia etmese de daha zayıf karakterli kardeşlerimizin baştan çıkarılmaya karşı koymalarına yardımcı olacağını düşünmektedir; evlilikten herhangi bir faydanın sağlanacağını ya da karı ve koca arasındaki sevginin güzel ve arzulanan bir şey olduğunu asla öne sürmez, aile kurumuna en ufak bir ilgi dahi göstermez;onun düşüncelerini asıl yönlendiren ve cinsel ahlakla ilgili öne sürdüğü kuralları biçimlendiren, evlilik dışı cinsel ilişkidir. Bu, ekmek pişirmenin tek sebebinin insanların kurabiye aşırmasını önlemek olduğunu söylemeye benzer.

Püritenler, cinsel zevklerden uzak durmak konusundaki kararlılıkları sayesinde, damak zevkleri bakımından, eskiye göre biraz daha bilinçlenmişlerdi. On yedinci yüzyılda yaşamış bir Püritenlik eleştirmeni şöyle demiştir:

Mutlu geceleri ve hoş yemekleri sever misiniz?
O zaman meleklerle sofraya oturup günahkarlarla yatmalısınız.

Bu nedenle, Püritenlerin insan doğasının bedensel yanını bastırmayı başaramadıkları söylenebilir çünkü cinsellikten aldıklarını oburluğa eklemişlerdir. Oburluk, Katolik kilisesi tarafından yedi ölümcül günahtan biri olarak kabul edilir ve bu günahı işleyenleri, Dante, cehennemin alt katlarından birine göndermiştir; yine de bu, ne anlama geldiği tam belli olmayan bir günahtır çünkü yiyeceklere duyulan haklı ilginin nerede bitip günahın nerede başladığını söylemek güçtür. Besleyici olmayan bir şeyler yemek kötü müdür? Eğer öyleyse, her tuzlu badem bizim için lanetlenme tehlikesi demektir.

İnsanlar ezelden beri, teoride olmasa bile, pratikte, gayri meşru cinsel ilişkilere girmişlerdir. Bir erkeğin evlilik yapabilmesi için bakire olması gerekmemiş, hatta evli bir erkeğin sadakatsizliği dahi,

karısının ve komşularının öğrenmesi durumunda bile ciddi bir mesele olarak görülmemiştir. Böyle bir sistemin var olabilmesi fahişelik sayesinde olmuştur. Ancak fahişelik, modern bir insanın kolayca savunamayacağı bir kurumdur ve çok az kimse, kadınların erkeklerle aynı haklara sahip olabilmesi uğruna, kocaları gibi olmadıkları halde, erdemli görünmek isteyen kadınların yararına bir erkek fahişeler sınıfının oluşturulmasını teklif edecektir. Bu konu üzerinde düşünme zahmetine katlanacak uzlaşımcı bir ahlakçı, uygulamada çifte standart adı verilen bir şeyi; başka bir deyişle, cinsel erdemin erkekten çok kadında bulunması gerektiği fikrini desteklediğini görecektir. Ahlak anlayışı gereği, bu ahlakçının, teorik açıdan erkeklerin de nefislerine hakim olmaları gerektiğini düşündüğü söylenebilir. Buna hemen şöyle bir cevap verilecektir; erkeklerden böyle bir şey talep edilemez çünkü onların gizlice günah işlemeleri daha kolaydır. Uzlaşımcı ahlakçı böylece, istemeden de olsa, kadın ve erkek arasında eşitsizliği ve bunun yanı sıra, genç bir erkeğin, kendi sınıfından kızlar yerine fahişelerle ilişkiye girmesinin daha doğru olduğu görüşünü desteklemiş olmaktadır. Halbuki, genç erkeğin fahişelerle değil ama genç kızlarla ilişkisi çıkara dayanmayacak, hatta pek şefkatli ve hoş da olabilecektir. Elbette ahlakçılar, uygulanamayacağını bildikleri bir ahlak anlayışını desteklemenin sonuçlarını dikkate almamaktadırlar; fahişeliği savunmadıkları sürece, fahişeliğin, aslında, onların öğretilerinin kaçınılmaz bir sonucu olduğu gerçeğinden de sorumlu olmayacaklarını düşünmektedirler. Halbuki bu, günümüzde uzman bir ahlakçının, ortalama zeka seviyesinin altında bir kişi olduğu gerçeğini bir kere daha gözler önüne sermektedir.

Katolik kilisesi, Aziz Paulus ve Teb'li münzeviler kadar biyolojiden uzak kalmamıştır. Aziz Paulus'tan, evliliğin, sadece şehvet için meşru bir çıkış yolu olarak görülmesi gerektiğini öğreniyoruz. Aziz Paulus'un sözlerine bakarak onun doğum kontrolüne karşı olduğunu söylemek ise mümkün değildir; aksine, hamilelik ve doğum sırasındaki cinsel perhiz dönemlerini tehlikeli bulduğu söylenebilir. Kilise ise farklı bir görüşü benimsemiştir. Gelenekçi Hıristiyan doktrininde evliliğin iki amacı vardır: bir, Aziz Paulus'un da kabul ettiği gibi, çocuk sahibi olmak. Bunun etkisi, Aziz Paulus'un öğretisinden çok

daha zorlayıcı olmuş, cinsel ahlaka çok daha katı bir nitelik kazandırmıştır. Cinsel ilişki, sadece evlilik içinde meşru hale gelmiş; karı ile koca arasında bile olsa, hamilelikle sonuçlanma ümidi taşımadığı durumlarda günah kabul edilmiştir. Meşru evlat sahibi olma arzusu, Katolik Kilisesi'ne göre, cinsel ilişkiyi haklı gösteren tek sebeptir. Fakat bu sebep, cinsel ilişkiyi, ne kadar zulüm içeriyor olsa da, hep haklı göstermektedir. Kadın cinsel ilişkiden nefret ediyorsa, bir hamilelik daha geçirmesi onun ölümüne yol açacaksa, doğan çocuğun hastalıklı ya da akıl hastası olması söz konusuysa, ortada sefaletin önüne geçecek kadar para yoksa bile bütün bunlar erkeğin kocalık haklarında ısrar etmekte haksız olduğunu göstermez, yeter ki erkek, çocuk sahibi olmayı istiyor olsun.

Gelenekçi bir ahlakçının (bu gruba polisler ve sulh yargıçları da dahil ama modern eğitimciler değil) cinsellik bilgisi hakkındaki görüşlerini, şu şekilde ifade etmek sanırım yanlış olmaz. Cinsel suçların, cinsellikle ilgili düşüncelerden kaynaklandığı şüphe götürmez ve erdeme götüren en iyi yol, gençleri zihinsel ve bedensel açıdan cinsellikle hiçbir ilgisi olmayan konularla meşgul etmektir. Bu nedenle, gençlere cinsellikle ilgili hiçbir şey söylenmemelidir; kendi aralarında bu konu hakkında konuşmalarına engel olunmalıdır ve yetişkinler sanki böyle bir konu yokmuş gibi davranmalıdır. Bu şekilde, bir genç kızın gerdek gecesine dek bilgisiz kalmasını sağlamak mümkündür; gerçeklerin genç kızı aşırı derecede şok etmesi ve bu sayede de cinselliğe karşı, tamı tamına, ahlakçıların kadınlar için uygun bulduğu bir tavrı benimsemesi beklenebilir.

Katolik öğretisi iki ayrı temel üzerine kuruludur; bir yandan Aziz Paulus'ta gördüğümüz münzeviliğe, diğer taraftan da, dünyaya ne kadar çok sayıda ruh getirilirse o kadar iyi olduğu çünkü her ruhun selamete kavuşma becerisine sahip olduğu görüşüne dayanır. Bir türlü açıklayamadığım bir sebepten dolayı, ruhların sonsuza dek lanetlenme becerisine de aynı şekilde sahip oldukları gerçeği dikkate alınmamaktadır. Halbuki, bu gerçek öyle alakasız da değildir. Örneğin, Katolikler, politik güçlerini kullanarak Protestanların doğum kontrol yöntemlerini uygulamalarına engel olmaya çalışmak-

tadırlar ama bu politik eylemlerinin sonucu dünyaya gelen Protestan çocukların büyük bir çoğunluğunun öbür dünyada sonsuz çileler çekeceklerini de unutmamaları gerekir. Bu durum, onların eylemlerini zalimce yapmaktadır ama bunlar zaten, dinsizlerin asla kavrayamayacağı, gizemli konulardır.

Tekeşli ailenin çeşitleri vardır. Evliliklere eşlerin kendileri veya anne ve babaları karar verebilir. Bazı ülkelerde gelin satın alınır; diğerlerinde, örneğin Fransa'da, satın alınan damattır. Boşanma konusunda çeşitli farklılıklar görülmektedir; bir yanda Katolikler boşanmayı yasaklarken eski Çin yasalarına göre bir koca karısını gevezelik ettiği için boşayabilmektedir. Cinsel ilişkilerde sadakat ya da sözde sadakat, hayvanlarda ve insanlarda, türün devamı açısından çocukların yetiştirilmesine erkeğin katılımının gerekli olduğu durumlarda ortaya çıkmaktadır. Mesela kuşlar yumurtalarını sıcak tutmak için sürekli üzerlerinde oturmak zorundadırlar ve günün büyük bir bölümünü de yiyecek arayarak geçirirler. Birçok hayvan türünde, dişinin tek başına bunları yapması mümkün değildir ve bu sebeple de erkeklerin katılımına ihtiyaç vardır. Bunun sonucunda birçok kuş erdemlilik timsalidir. İnsanlar arasında, babanın katılımı, özellikle, zor durumlarda ve karışıklık içindeki toplumlarda çocuklar için büyük bir biyolojik avantaj oluşturur; fakat modern uygarlığın gelişimi ile birlikte babanın rolünü giderek Devlet üstlenmektedir ve yakın bir gelecekte, en azından toplumun ücretli kesiminde, babanın biyolojik avantaj olma özelliğini yitirmesi söz konusu olabilir. Bu gerçekleştiği takdirde, geleneksel ahlak anlayışının tamamen yıkılmasını da bekleyebiliriz, zira bir annenin bu durumda çocuğunun babasının kimliğinden emin olmak istemesi için hiçbir sebep kalmayacaktır. Platon olsaydı, bir adım daha ileri gider ve Devlet'i sadece babanın değil, annenin yerine de koyardı. Ben, şahsen, böyle bir uygulamaya destek verecek derecede bir Devlet hayranı ya da yetimhanelerin nimetlerinin savunucusu değilim.

Malinowski, bütün çabalarına rağmen, adadaki dostlarını babalık diye bir şey olduğuna ikna edememiştir. Dostları bunu misyonerlerin uydurduğu aptalca bir hikaye olarak görmüşlerdir. Hıristiyanlık

ataerkil bir dindir ve babalığı tanımayan insanların duygusal ya da zihinsel açıdan anlayabileceği bir hale getirilmesi de mümkün değildir. 'Tanrı Baba' yerine 'Tanrı Dayı'dan söz etmek gerekir ki bu da anlamı tam olarak karşılamaz çünkü Hıristiyanlıkta babalık, hem güç hem de sevgi anlamına gelirken, Melanezya'da dayı güç, baba ise sevgi demektir. İnsanların Tanrının çocukları oldukları fikri Trobriand adası halkına açıklanamaz çünkü onlar hiç kimsenin bir erkeğin çocuğu olduğuna inanmazlar. Bu nedenle, misyonerlerin öncelikle fizyolojik gerçekleri anlatıp ondan sonra vaaz vermeye geçmeleri gerekmektedir. Malinowski'nin aktardıklarına göre, misyonerler bu ilk aşamada başarısız olmuşlar ve bunun sonucunda da Kutsal Kitap'ı öğretmeye bir türlü geçememişlerdir.

Şiddet, teorik olarak, boşanmak için son derece uygun bir sebeptir, ancak öyle yorumlanabilir ki artık saçma bir hal alır. Tanınmış film yıldızlarından biri şiddet gerekçesiyle karısı tarafından boşandığında, şiddete gösterilen kanıtlardan biri de adamın eve arkadaşlarını davet edip Kant hakkında sohbet ediyor olmasıydı. Kaliforniyalı hukukçuların, bir kadının kocasını, sırf adam ara sıra karısının önünde akıllı sohbetler yaptı diye boşamasına izin verdiklerini hiç sanmıyorum.

Fahişelere talep, birçok erkeğin, bekar olmaları, karılarından uzakta iş seyahatinde bulunmaları, cinsel perhiz yapmaktan hoşlanmamaları ve erdem konusunda tutucu bir toplumdaki saygıdeğer kadınları elde etmelerinin mümkün olmaması nedeniyle sürekli artmaktadır. Toplum böylece, varlıklarını kabul etmeye utandığı ama tamamen tatminsiz bırakmaya da çekindiği erkeklik ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla bir kadın sınıfı oluşturmaktadır. Fahişenin şöyle bir iyi tarafı vardır; istendiğinde hazırdır, mesleği haricinde bir hayatı olmadığı için güçlük çekmeden saklı kalabilir ve onunla birlikte olan adam da onuru zedelenmeden karısına, ailesine ve kilisesine geri dönebilir. Fakat zavallı kadın, yaptığı şüphe götürmez hizmete, karıların ve kız çocukların ve de kilise görevlilerinin erdemini koruyor olmasına rağmen evrensel olarak nefretle karşılanır, toplum dışına itilir ve iş gereği olmadığı takdirde sıradan insanlarla iletişim kurması engellenir. Bu müthiş haksızlık

Hıristiyan dininin zaferiyle ortaya çıkmış ve o günden beri de süregelmiştir.

Misyonerler, vahiyler sayesinde, Hıristiyanlık öğretisinin üstünlüğünün öğrenildiğini ileri sürebilirler. Ancak felsefeci, diğer dinlerin de aynı iddiada bulunduklarını gözlemlemelidir; Maniciler balık haricinde herhangi bir hayvan etinin yenmesini kötü kabul etmişler fakat başka birçok tarikat böyle bir kuralı tiksinti verici bulmuştur. Dukoborlar* zorunlu askerlik hizmetine karşı çıkmış ama kamp ateşi etrafında hep birlikte çırılçıplak dansetmeyi uygun bir davranış kabul etmiştir; zorunlu askerliğe karşı tavırları nedeniyle Rusya'da cezalandırılınca Kanada'ya göçmüş, burada da çıplaklığı savundukları için ceza görmüşlerdir. Mormonlar çokeşlilik lehinde bir vahiy almışlar fakat Amerika Birleşik Devletleri hükümetinin baskısı sonucu bu vahyin bağlayıcı olmadığını fark etmişlerdir.

Çocukların, evliliğin amaçlarından biri olduğu görüşü Katolik doktrininde pek detaylı olarak yer almaz. Çocuk sahibi olmak amacı taşımayan cinsel ilişkinin günah olduğu çıkarımından öteye gidilmez. Kısırlık gerekçesiyle evliliğin bitirilmesine izin verilmemiştir. Ancak bir erkek ne kadar gönülden çocuk isterse istesin, şayet karısı kısır ise, Hıristiyan ahlakına göre bu adamın durumuna bir çare yoktur. Işin aslı şudur; evliliğin olumlu amacı, yani çocuk sahibi olmak, ikincil bir rol oynar, asıl amacı ise, Aziz Paulus'un da belirttiği gibi, günahın engellenmesidir. Odak noktasında hep evli olmayan kişiler arasındaki cinsel ilişkiler vardır ve evlilik daha az pişmanlık yaratacak bir alternatif olarak görülmektedir.

Yazılı eserlerde, bazı hususlara dikkat etmek koşuluyla, *coitus*, yani cinsel ilişkiden söz etmeye izin verilir ama bu kelimenin eş anlamlısı o tek heceli sözcüğün kullanılması yasaktır. Bu, *Sleeveless Errand***

* Dukoborlar: Rusya'da, 18inci ve 19uncu yüzyıllarda yaygınlaşmış, devletin ve kilisenin otoritesini reddetmiş bir tarikat.

** Sleeveless Errand: Norah Cordner James'in romanı. 1929 yılında, İngiltere'deki müstehcen eserlere ilişkin yasalar gereği yayımlanmadan önce toplatılmıştır.

olayında karara bağlanmıştır. Bazen basit sözcüklerin kullanımının yasaklanması ciddi sonuçlar doğurmaktadır; örneğin, Mrs. Sanger'ın hazırladığı, çalışan kadınlara yönelik doğum kontrolü hakkındaki broşür, çalışan kadınlar tarafından anlaşılır bir dille yazıldığı gerekçesiyle müstehcen kabul edilmiştir. Öte yandan, Dr. Marie Stopes'un kitapları kanuna aykırı değildir çünkü bu kitaplarda kullanılan dil ancak belli bir eğitim almış kişilerce anlaşılabilmektedir. Dolayısıyla, zenginlere doğum kontrolü hakkında bilgi vermek suç değilken aynı konuyu ücretlilere ve onların karılarına öğretmek suç sayılmaktadır. Bu gerçeği Öjenik Felsefe Cemiyetinin dikkatine sunuyorum; bu kurum, sürekli, ücretlilerin orta sınıftan daha hızlı üredığinden yakınmakta ama, aynı zamanda, buna sebep olan yasaların değiştirilmesine yönelik her türlü çabadan da özenle uzak durmaktadır.

Doğum kontrolüne karşı en sık öne sürülen iddia, 'doğa'ya aykırı olmasıdır. (Birtakım nedenlerden dolayı bakireliğin doğaya aykırı olduğunu söylemek mümkün değildir; benim aklıma gelen tek neden bunun yeni bir şey olmamasıdır.) Malthus nüfusu aşağıda tutmanın üç yolu olduğunu görmüştür: ahlaksal engeller, kötülük ve yoksulluk. Malthus, ahlaksal engellerin yaygın olarak uygulanmasının mümkün olmadığını kabul etmiştir. Kötülüğü, yani doğum kontrolünü ise bir din adamı olarak tiksintiyle karşılamıştır. Geriye bir tek yoksulluk kalmaktadır. Kilisenin misafirhanesinde, rahatı yerinde, soğukkanlılıkla insanoğlunun çoğunluğunun nasıl yoksulluk çekeceğini tasarlamış ve buna engel olmayı ümit eden reformcuların yalanlarını ortaya çıkarmıştır.

Geleneksel bir şekilde yetiştirilmiş çok az sayıda erkek ve kadın, cinsellik ve evlilik konusunda iyi hisler duymayı öğrenebilmiştir. Hilekarlık ve yalancılığın, ebeveynleri ile öğretmenleri tarafından erdemli davranışlar olarak kabul edildiğini; cinsel ilişkilerin, evlilik içinde dahi olsa da, az ya da çok tiksindirici olduğunu ve türün devamı uğruna, erkeklerin yapılarındaki hayvansallığa, kadınların da acı veren bir zorunluluğa boyun eğdiklerini öğrenmişlerdir. Bu tavır, evliliği, hem kadınlar hem de erkekler için zevk vermez hale getirmiştir ve kendiliğinden gelen içgüdüsel bir hazzın yokluğu, ahlak kılığına girmiş bir şiddet gösterisine dönüşmüştür.

Bir erkek çocuğa, cinsel konular hakkında konuşmanın hiçbir koşulda, evlilik içinde bile kabul edilebilir bir şey olmadığı öğretilmelidir. Bu sayede, evlendiği zaman karısının cinsellikten nefret etmesini sağlayıp onu böylece zina tehlikesinden koruma şansı artacaktır. Evlilik dışı cinsel ilişki günahtır; evlilik içi cinsellik ise günah değildir çünkü insan soyunu devamı için gereklidir, ama aynı zamanda insanoğluna, Cennetten kovulması nedeniyle ceza olarak yüklenmiş ve tıpkı bir ameliyat oluyormuş gibi aynı ruh haliyle katlanılması gereken, hiç de hoş olmayan bir görevdir. Ne yazık ki, aşırı bir çaba harcanmazsa, cinsel ilişki hazla ilgiliymiş gibi görünürse de ahlaksal açıdan yeterli ilgi gösterildiği takdirde, en azından kadın açısından, bu izlenim ortadan kaldırılabilir. İngiltere'de, yazılı eserlerde, kadının cinsel ilişkiden zevk alabileceği ve alması da gerektiğini ifade etmek yasaya aykırıdır. (Bir broşürün, diğer sebeplerin yanında bu sebepten dolayı mahkeme tarafından yasaya aykırı bulunduğunu ben şahsen duydum.) Yasaların, Kilise'nin ve gençleri yetiştiren geri kafalı eğitimcilerin tavrı, cinsellik konusunda yukarıda sözü edilen yaklaşıma dayanmaktadır.

Amerika'da, insanların, kişiliklerinin bütünüyle katıldıkları, onurlu, rasyonel ve samimi bir eylem olarak cinsel ilişkiye, evlilik dışında pek rastlanmamaktadır. Ahlakçılar buraya kadar başarılı olmuşlardır. Evli olmayan kişiler arasındaki cinsel ilişkileri ise engelleyememişlerdir; aksine, muhalefetleri sayesinde, bu ilişkiler en azından daha cazip hale gelmiş ve yaygınlaşmıştır. Ancak söyledikleri kadar istenmeyen bir durum haline dönüşmesini sağlamışlardır, tıpkı tüketilen alkolün çoğunun da en az söyledikleri kadar zehirli olmasını başardıkları gibi. Gençleri, cinselliği, günlük arkadaşlıklardan, ortak çabadan ve bütün psikolojik yakınlık biçimlerinden soyutlanmış olarak, katı bir şekilde benimsemeye zorlamışlardır. Gençlerin nispeten daha ürkek olanları, tam bir cinsel ilişkiye girmektense uzun süreli bir cinsel heyecan halinde kalmakla yetinmektedirler ve hiçbir zevk vermeyen, sinir bozucu biçimde güçsüz düşüren bu gibi hesaplı ilişkiler, gelecekte cinsellikten tam anlamıyla zevk alınmasını çok güç ya da imkansız hale getirmektedir.

Çoğu kadın ve erkek, uygun koşullar mevcut olduğunda, hayat-

larının bir döneminde tutkulu bir aşk yaşayacaktır. Ancak deneyimsizler için, tutkulu aşk ile cinsel açlığı ayırt etmek çok zordur; bu, özellikle kendilerine, sevmedikleri bir adamı öpmekten asla zevk alamayacakları öğretilmiş, iyi yetişmiş kızlar için geçerli bir durumdur. Bir kızın evlendiğinde bakire olması bekleniyorsa, bu kız büyük bir olasılıkla, deneyimli bir kadının kolayca aşktan ayırt etmeyi başaracağı, geçici ve önemsiz bir cinsel çekiciliğin tuzağına düşecektir. Bu durum, mutsuz evliliklerin esas nedenlerinden biri olagelmiştir. Karşılıklı sevginin mevcut olduğu durumlarda dahi, bir ya da iki tarafın birden günah olduğuna inanması sonucu bu sevgi zehirlenebilir. Böyle bir görüş yerinde de olabilir elbette. Örneğin, Parnell,* zina işleyerek ve bu nedenle İrlanda'nın hayallerini gerçekleştirmek için uzun yıllar beklemesine sebep olarak şüphesiz günah işlemiştir.

İşçi çocukları, hem insanlar hem de hayvanlar arasında gözlemleyebildikleri, hayatın gerçekleri denen şeylere erken yaşta alışırlar. Bu sayede, hem cehaletten hem de müşkülpesentlikten kurtulmuş olurlar. Hali vakti yerinde ailelerin özenle eğitilen çocukları ise, aksine, cinsel konulardaki bütün pratik bilgilerden uzak tutulurlar ve çocuklarını kitaplar yardımıyla eğiten en modern anne babalar, çocuklarına, işçi çocuklarının sahip olduğu pratik bilgiyi vermezler. Hıristiyan öğretisi, hiçbir tecrübesi olmayan bir kadınla bir erkek evlendikleri zaman zafer kazanır.

Günümüzde insan ırkı yokuş aşağı giderken, din adamlarının, suni döllenmeyi engellemeyi, hepimizi birden yok edebilecek türden bir dünya savaşını engellemekten çok daha önemli bulduklarını görüyorum.

İsa bize küçük çocuklar gibi olmamızı söyler ama küçük çocuklar ne diferansiyel hesabını, ne para birimlerini ne de hastalıklarla baş etme yöntemlerini anlayabilirler. Kiliseye göre, bu bilgileri edinmek gibi bir görevimiz yoktur. Kilise artık, eski görkemli günlerin-

* Parnell, Charles Stewart (1846-1891): İrlandalı milliyetçi. Yaşadığı uzun süreli evlilik dışı ilişkinin ortaya çıkmasıyla siyasal yaşamı sona ermiştir.

de olduğu gibi, bilginin kendi başına günah olduğunu iddia etmemektedir; ancak bilgi edinmek, günah olmasa bile, tehlikelidir çünkü entelektüel bir kibre ve Hıristiyan dogmasının sorgulanmasına yol açabilir. Örneğin, iki adam düşünün; birisi tropik bölgelerin büyük bir kısmında sarıhummanın kökünün kurutulmasını sağlamış ama bu çalışmaları sırasında birtakım kadınlarla evlilik dışı ilişkiye girmiştir. Diğer adam ise, karısı tükenip ölünceye dek her yıl bir çocuk yapan ve çocuklarına da, yarısının, kolayca tedavi edilebilecek sebeplerden dolayı ölmelerine neden olacak kadar kötü bakan, tembel ve uyuşuk ama asla gayri meşru cinsel ilişkiye girmemiş biridir. Erdem sahibi her Hıristiyan bu ikinci adamın birincisinden daha erdemli olduğunu iddia etmek zorundadır.

Bölüm 4
Eğitim

Her ne kadar Lord Russell'ın eğitime katkısı, matematik ya da felsefeye yaptığı katkılar yanında o kadar muazzam görünmese de, eğitim konusundaki görüşleri bir hayli etkili olmuştur. Eğitimin, yerleşik bir bilgi birikimini değil, bilimsel sorgulama yöntemlerini vurgulaması gerektiğini hararetle savunanların başını çekmiştir. Eğitim üzerinde zulüm, sansür ve diğer denetim biçimlerini uygulayanlarla uzlaşmayı reddetmiştir.

Lord Russell'ın eğitim sorunları konusunda geniş bir tecrübesi vardı. 1927 – 1932 yılları arasında, karısı Dora Winifred Black ile birlikte küçük çocuklar için deneysel bir okulun faaliyetlerini yürüttü. 1900 yılından itibaren İngiltere, Amerika ve Uzak Doğu'nun birçok yerinde; İngiltere'de Cambridge Üniversitesi, Amerika Birleşik Devletleri'nde Chicago Üniversitesi, Kaliforniya Üniversitesi ve Harvard Üniversitesi ve Çin'de de Pekin Ulusal Üniversitesi'nde dersler verdi. Ayrıca, birtakım 'tehlikeli' fikirleri savunduğu için bazı mesleki görevleri kabul etmesi engellendi. Eğitimcilerin bilimsel sorgulama fikrini değil de değişmez inançları aşılaması ge-

rektiğini düşünenler tarafından akıl ve ahlak düşmanı olarak nitelendirildi.

Yirminci yüzyılda eğitimin tercih edilmesi gereken değerleri vurgulanmıştır, yani bilimsel yaklaşımların geliştirilmesi ve doğru kararlara götüren zihinsel alışkanlıkların oluşturulması. Ancak, öğrenciler bu değerlere karşı, aydın eğitimcileri hüsrana uğratan bir şekilde kayıtsız kalmaktadırlar. Öğrencilerin gördükleri eğitimde asıl değer verdikleri, sorulara verilen nihai cevaplardır. Nesnel sorgulama yöntemlerinin değişmez cevaplardan daha geçerli olduğu düşüncesi, sabit fikirlilerin aklına neredeyse hiç gelmez. Eğitim için gereken dogma sistemleri değil, bilimsel sorgulamaya dayalı bir yaklaşımdır. Öğrencilere, görüşlerini, insanoğlu için mümkün olabildiği ölçüde nesnel, dogmatik önyargılardan uzak gözlem ve çıkarımlara dayanarak oluşturmaları öğretilmelidir.

Aşağıdaki seçilmiş yazılarında Lord Russell, değişmez doktrinleri savunanlarla eğitimde özgürlüğü destekleyenler arasındaki çekişmeyi hicvetmektedir. Değişmez doktrinleri savunanlar, genç zihinlere, zaman içinde büyük çaplı zulüm saldırılarına dönüşen korku, nefret, ve hoşgörüsüzlük tohumlarını ekmekten sorumludurlar. Tarih, bu tarz bir eğitimin korkunç sonuçlarını gösteren birçok olayla doludur. Hitler'in Almanya'sı buna çok iyi bir örnektir. Bu eğitim yönteminin başka olumsuz sonuçları da vardır. Örneğin, bilim, birkaç cesur adam, eski iktidar sahiplerinin görüşlerini sorgulayıncaya dek olduğu yerde saymıştır. 1500 yılından önce Kilisenin ya da Devletin resmi görüşlerine karşı çıkma cesaretini gösteren herkes susturulmuştur.

Ancak soru sorma özgürlüğünün olduğu bir ortamda arzulanan nitelikte bir öğrenme gerçekleşebilir. Böyle bir ortamda öğrenciler, doktrinlere değil nesnel kanıtlara inanırlar. İnancın temeli olarak dogmaların yerini kanıtların alması, bilimin insanoğluna sunduğu en büyük başarılardan biridir. Lord Russell, eğitim alanında bilimsellikten uzak bir yaklaşım üzerinde ısrar edenlerin baskılarına boyun eğmeyi reddetmiştir. 1940 yılında New York'ta bu açık sözlü yaklaşımının bedelini ödemiştir.

Lord Russell, çocukların eğitim biçimi değiştirilmedikçe barışın sürekli olarak sağlanmasının asla mümkün olamayacağını söylemiştir. Nelson, Wellington, Napoléon, Pershing ve Eisenhower gibi savaş

kahramanları yüceltilmemelidir. Lord Russell tarih öğretenlere şu tavsiyede bulunmuştur. 'Tarih öğretiminde kişilerin kendi ülkeleri gereksiz biçimde vurgulanmamalıdır. Savaş tarihi öğretilenlerin çok küçük bir bölümünü oluşturmalıdır. Eninde sonunda, macera, hatta tehlikeli maceralar yaşamak için fazlasıyla fırsat doğacaktır. Erkek çocuklar tatillerini Antarktika'da geçirebilir, delikanlılar da Ay'a gidebilir.' Şimdi okullarda nelerin öğretilmemesi gerektiğine bir bakalım.

* *
*

İnsanoğlunun, ağaçlarda yaşayan maymunların soyundan geldiği söylenebilir. Tropik ormanlarda, acıktıklarında hindistan cevizi yiyip karınları doyduklarında onları birbirlerine fırlatarak mutlu bir hayat sürmüşler. Sürekli jimnastik yapmışlar ve bu sayede bizim hayretle karşıladığımız bir çeviklik kazanmışlar. Fakat milyonlarca yıl süren but tropik cennet hayatından sonra sayıları, hindistan cevizlerinin artık yetmeyeceği kadar çok artınış. Nüfus sorunu baş göstermiş ve iki farklı şekilde çözümlenmiş: ormanın derinliklerinde yaşayanlar hindistan cevizlerini, düşmanlarını etkisiz hale getirecek kadar iyi nişanlamayı öğrenmişler ve düşmanların ölümü nüfus sorununu ortadan kaldırmış. Ormanm kıyısında yaşayanlar ise başka bir yöntem bulmuşlar: ovalara bakıp en az hindistan cevizi kadar hoş, çeşit çeşit lezzetli meyvelerin yetiştiğini görmüşler ve zaman içinde ağaçlardan inip yerde daha çok zaman geçirmeye başlamışlar. Kısa bir süre sonra yerden taş almanın daha kolay olduğunu ve taşların da hindistan cevizlerinden daha etkili birer silah olduğunu keşfetmişler.

Fikirlerimi değiştirdiğim için asla utanç duymuyorum. 1900 yılından beri faal olarak çalışan hangi fizikçi son elli yıldır görüşlerinin değişmediğini iddia edebilir ki? Bilim alanında, insanlar, yeni bilgiler elde edildiği zaman görüşlerini değiştirirler, fakat çoğu insanın aklında felsefe, bilimle değil de tanrıbilimiyle özdeşleştirilir. Bir tanrıbilimci, değişmez ebedi gerçekleri, İznik Konsili'nden bu yana değişmemiş inançları savunur. Hiç kimsenin bir şey bilmediği bir durumda fikrinizi değiştirmenin de bir anlamı yoktur.

Dinin erdemlilikle eşdeğer görülmesi, koyu dindar insanların pek akıllı olmadıkları gerçeği ile bir araya gelince, dini eğitim, aptallara eğitimli insanların otoritesine karşı gelme cesaretini verir. Böyle bir durum, örneğin, evrim teorisinin öğretilmesi yasaklandığında ortaya çıkmıştır. Hatırlayabildiğim kadarıyla kutsal kitaplarda aklı öven tek bir cümle bile yoktur; ve din adamları, başka konularla karşılaştırıldığında, bu hususta dini otoriteyi daha yakından izlemektedirler.

Şayet inancınızın akla dayandığını düşünüyorsanız, bunu zulmederek değil tartışarak desteklersiniz ve tartışma inanınızın aleyhine sonuçlanırsa bu görüşü terk edersiniz. Fakat görüşünüz inanca dayalıysa, tartışmanın gereksiz olduğunu anlar ve böylece de ya zulüm yaparak ya da gençlerin düşünme yeteneklerini çarpıtıp kurutarak bir güç gösterisinde bulunursunuz. Bu son yöntem çok zalimcedir çünkü olgunlaşmamış genç zihinlerin savunmasızlığından faydalanır. Ne yazık ki, her uygar ülkenin okullarında az ya da çok uygulanmaktadır.

Dakiklik, gerekliliği toplumsal işbirliğine bağlı bir özelliktir. Ruhun Tanrıyla ilişkisiyle ya da mistik içgörülerle veya yüce, ruhani ahlakçıların ilgilendiği konuların hiçbiriyle ilgisi yoktur. Bir azizi sarhoş görmek insanı şaşırtırken aynı azizin randevusuna geç kalması şaşkınlık yaratmaz. Ne var ki, günlük yaşantıda dakiklik mutlaka şarttır.

Eğitimli, modern insanlar, gerçeklerin, eski otoritelere danışarak değil gözlem yoluyla sorgulandığını bilirler. Ancak bu, on yedinci yüzyıldan önce var olmayan, çok modern bir anlayıştır. Aristoteles, kadınların erkeklerden daha az sayıda dişi olduğunu öne sürmüştür; iki defa evlenmiş olmasına rağmen, karılarının ağızlarının içine bakarak bu görüşünü doğrulamak ise aklına bile gelmemiştir. Rüzgar kuzeyden estiği sırada çocuk yapılırsa, bu çocukların daha sağlıklı olduğunu da söylemiştir. Buna bakılırsa, Bayan Aristoteles'lerin ikisi de akşam yatmadan önce çıkıp rüzgar horozunu kontrol etmek zorunda kalmış olmalılar. Aristoteles, kuduz bir köpek tarafından ısırılan bütün hayvanların kuduracağı ama insanın ku-

durmayacağı *(Hist. Am. 704a)*; fare ısırığının, özellikle de farenin hamile olduğu durumlarda, atlar için tehlikeli olduğu; uykusuzluk şikayeti olan fillerin, omuzlarını, tuz, zeytinyağı ve ılık su ile ovmak suretiyle tedavi edilebileceği *(aynı eser, 605a)* ve buna benzer birçok konuda fikirler ileri sürmüştür. Ne var ki, eski kafalı eğitimciler, kedi ya da köpek haricinde hiçbir hayvanı incelemedikleri için, Aristoteles'in gözlem yeteneğine övgüler yağdırmaya devam etmektedirler.

İkna ile güç kullanmanın farklı şeyler oldukları pek de doğru değildir. Birçok ikna biçimi, çoğunluğun onayladığı ikna biçimleri bile, bir çeşit güç ifadesidir. Örneğin çocuklarımıza karşı nasıl davrandığımızı düşünün. Onlara şöyle demeyiz: 'Bazıları dünyanın yuvarlak, bazıları da düz olduğunu düşünür; büyüdüğün zaman, istersen, kanıtları inceleyip kendin de bir fikre varabilirsin.' Bunun yerine şöyle deriz: 'Dünya yuvarlak*tır*.' Çocuklarımız kanıtları inceleyecek yaşa geldiklerinde, bizim propagandamız onların zihinlerini çoktan işgal etmiş olur ve Düz Dünya Cemiyeti'nin en ikna edici tezleri bile etkili olmaz. Aynı durum, büyük önem verdiğimiz, 'burnunu karıştırma' ya da 'bezelyeleri bıçakla yeme' gibi ahlak kuralları için de geçerlidir. Bildiğim kadarıyla, bıçakla bezelye yemek için pek yerinde sebepler olabilir ama erken yaşta ikna edilmenin hipnotik etkisi beni bu sebepleri değerlendiremez hale getirmiştir.

Üniversitelerde matematik, ileride matematik öğretmek isteyenlere matematik öğreteceklere öğretilir... Bazen bu çarktan kurtulmanın mümkün olduğu doğrudur. Arkhimedes, Romalıları öldürmek; Galileo, Toskana Dükü'nün cephaneliğini iyileştirmek; modern fizikçiler de (eskilere göre çok daha hırslı olmaları nedeniyle) insan ırkını ortadan kaldırmak için matematiğe baş vurmuşlardır. İşte genellikle bu sonuncu nedenden dolayıdır ki matematik eğitimi övülür ve devlet desteğini hak ettiği ileri sürülür.

Galileo'nun zamanına dek, gökbilimciler, Arkhimedes'in izinden giderek, Ay ve Ay'dan sonra gelen gökyüzündeki her şeyin değişmez ve bozulmaz olduğuna inanmışlardır. Laplace'dan sonra ise saygıde-

ğer hiçbir gökbilimci böyle bir görüşü savunmamıştır. Artık inanıyoruz ki nebulalar, yıldızlar ve gezegenlerin hepsi de yavaş yavaş oluşmuşlardır. Bazı yıldızlar, örneğin Sirius'un ikiz yıldızı, 'ölü' yıldızlardır; zamanın bir yerinde gerçekleşen bir felaket nedeniyle yaydıkları ışık ve ısı büyük oranda azalmıştır. Felsefecilerin dar görüşlü ama aşırı bir ilgi gösterdikleri kendi gezegenimiz ise, bir zamanlar hayatın var olamayacağı kadar sıcak iken gelecekte de aynı oranda soğuk olacaktır. Dünyamızın zararsız trilobitler ve kelebekler ürettiği çağların ardından evrim, Neron'lar, Cengiz Han'lar ve Hitler'ler ürettiği bir aşamaya gelmiştir. Ancak bu da geçici bir karabasandan ibarettir; zaman içinde dünya bir kez daha hayat barındıramaz hale gelecek ve barış geri dönecektir.

Bir genelleme yapacak olursak, Doktor Dewey'nin de, herkes gibi, inançları, iyi ve kötü olmak üzere, iki sınıfta topladığını söyleyebiliriz. Fakat, Dewey'ye göre, iyi olan bir inanç başka bir durumda kötü olabilmektedir. Geçmişteki bir olaya ait bir inancın 'iyi' ya da 'kötü' olarak sınıflandırılması, bu olayın geçmişte gerçekten yaşanmış olmasına değil, bu olayın gelecekteki etkilerine bakılarak yapılmalıdır. Bu görüş uygulandığında ortaya çıkan sonuçlar ilginçtir. Farz edin birisi gelip bana şöyle desin: 'Sabah kahvaltısında kahve mi içtin?' Şayet ben sıradan bir insansam ne içtiğimi hatırlamaya çalışırım. Fakat Doktor Dewey'nin çömeziysem, şöyle derim: 'Biraz bekleyin, size cevap vermeden önce iki deney yapmam lazım.' Sonra, önce kendimi kahve içtiğime inandırıp bunun, varsa, sonuçlarını gözlemlerim. Ardından da kendimi kahve içmediğime inandırıp yine, varsa, sonuçlarını gözlemlerim. İki durumunun sonuçlarını karşılaştırıp hangisini daha tatmin edici bulduğuma karar veririm. Eğer bir taraf ağır basarsa onu seçerim. İki taraftan biri ağır gelmezse, o zaman da soruya cevap veremediğimi itiraf etmem gerekir.

Ancak bu sorunlarımın burada bittiği anlamına gelmez. Kahve içtiğime inandığımda ortaya çıkan sonuçları nasıl bilebilirim? 'Sonuçlar şunlardır' dediğim takdirde, bunun da kendi yarattığı sonuçlarının sınanması gerekmektedir ki ben söylediğim şeyin 'iyi' ya da 'kötü' bir sonuç olduğunu bilebileyim. Bu güçlük atlatılsa bile, hangi sonuçların daha tatmin edici olduğuna nasıl karar verebilirim? Kahvemi içip içmediğim konusunda vardığım kararlardan biri beni mut-

lu ederken diğeri savaşa devam etmemi sağlayacak kararlılığı kazandırabilir. Bunların ikisi de iyi olarak nitelendirilebilir ama ben hangisinin iyi olduğuna karar verinceye dek kahvaltıda kahvemi içip içmediğimi bir türlü söyleyemem.

Dünyanın yaratılış tarihi, (gelenekçi görüşe göre) Kutsal Kitap'ın Yaratılış bölümündeki soy ağaçlarından çıkarılabilir; bu bölümde her aile reisinin, en büyük oğlu doğduğunda kaç yaşında olduğu söylenmektedir. Kutsal metinler arasındaki farklılıklar ve belirsizlikler nedeniyle ufak bir tartışma payı kalmıyor değildir elbette; ancak Protestan Kilisesi, Başpiskopos Usher'ın aldığı bir kararla, bu tarihi İÖ 4004 olarak kabul etmektedir. Cambridge Üniversitesi'nin Başkan Yardımcısı Dr. Lightfoot, Yaratılış için bu tarihi kabul edip, metinlerin daha yakından incelenmesi halinde daha kesin bir tarih saptanmasının mümkün olduğunu ileri sürmüştür; insanın yaratılışı, Dr. Lightfoot'a göre, 23 Ekim günü sabah saat 9:00'da gerçekleşmiştir. Ancak bu asla bir inanç meselesi haline gelmemiştir; günah işleme kaygısı taşımaksızın, Adem ile Havva'nın 16 Ekim'de ya da 30 Ekim'de yaratıldığını düşünebilirsiniz, yeter ki gerekçesini İncil'den çıkarmış olun. Haftanın hangi günü olduğu ise, elbette, Cuma olarak belirtilmiştir çünkü Tanrı Cumartesi günü dinlenmiştir.

Hume'un farkına varan ilk Alman, kırk beş yaşına gelinceye kadar Leibniz'den kaynaklanan dogmatik gelenekle yetinmiş olan Immanuel Kant'tır. Sonra, kendi deyimiyle, Hume 'onu dogmatik uykusundan uyandırmıştır.' On iki yıl boyunca meditasyon yaptıktan sonra en büyük eseri *Saf Aklın Eleştirisi*'ni *(Critique of Pure Reason)* yazmış; yedi yıl sonra, altmış dört yaşındayken *Pratik Aklın Eleştirisi*'ni *(Critique of Practical Reason)* kaleme almış ve bu eserinde neredeyse yirmi yıl süren huzursuz bir uyanıklığın ardından yeniden dogmatik uykusuna geri dönmüştür.

Çocuklar, Shakespeare'den alıntılar ezberlemeye zorlanmaktadır, bunun sonucunda ise Shakespeare'i ilelebet sıkıcı bir bilgiçlikle özdeşleştirmektedirler. Şayet onunla şahsen tanışıp nasıl neşe ve bira dolu bir adam olduğunu görebilselerdi, şaşırıp kalır ve daha

önce yazdıklarını okumamış olsalar, neşesinin etkisiyle eserlerini okumaya yönelebilirlerdi. Fakat okulda Shakespeare'e karşı aşılandıkları takdirde onun eserlerinden zevk almaları mümkün olmayacaktır. Aynı durum müzik dersleri için de geçerlidir. İnsanoğlunun, anında zevk alma konusunda belli bir kapasitesi vardır ama ahlakçılar ve bilgiçler bu zevk alma araçlarını ellerinden alıp, zevk zehri dedikleri şeyden de arındırarak insanları, onlara değer kazandıran her şeyden yoksun, sıkıcı ve ümitsiz bir hale getirmektedirler. Shakespeare okul çocuklarının içini sıkmak için yazmamıştır eserlerini; seyircilerini mutlu etmek için yazmıştır. Eğer size zevk vermiyorsa Shakespeare'i unutsanız daha hayırlı olur.

Fichte, eğitimin özgür iradeyi ortadan kaldırmayı amaçlaması gerektiğini ileri sürmüştür, bu sayede öğrenciler, okullarını bitirdikten sonra hayatlarının geri kalan kısmında, okul müdürlerinin söylediğinin aksine, düşünme ve davranma yeteneklerini kaybedeceklerdir. Fakat Fichte'nin zamanında bu ulaşılması imkansız bir idealdi. Onun, mevcut en iyi sistem diye nitelendirdiği eğitim biçimi Karl Marx'ı yarattı. Gelecekte, diktatörlüklerin olduğu yerlerde böyle hatalar görülmeyecektir. Beslenme rejimi, aşılar ve resmi yasaklar hep birlikte, erken yaştan itibaren, otoritelerin arzuladığı kişilik ve inançların oluşmasını sağlayacak ve egemen güçleri eleştirmek psikolojik açıdan imkansız hale gelecektir. Herkes sefil dahi olsa, hükümet onlara mutlu olduklarını söylediği için, onlar da mutlu olduklarına inanacaklardır.

Erkek çocuklar ve delikanlılar, toplumsal çevrelerinin ahlaksal duygularını, bu duygular ne olursa olsun, kolayca benimserler. Evinde kendisine küfretmenin kötü bir şey olduğu öğretilen erkek çocuk, hayranlık duyduğu okul arkadaşlarının küfürsüz yapamadıklarını görünce küfrün kötülüğüne olan inancını hemen yitirir.

Felaket korkusu, insanların felaketin etkisini artıracak biçimde davranmasına neden olur. Psikolojik açıdan bu, bir 'Yangın var!' çığlığının tiyatro salonunda yarattığı panikte insanların ezilip ölmesine benzer bir durumdur. Büyük ekonomik bunalım sırasında işlerin yoluna koyulması ancak durmuş fabrikaların yeniden çalış-

tırılmasıyla mümkün olabilmiştir. Fakat herkes bunun kesin bir zararı göze almak olduğunu düşünmüştür. Ancak klasik ekonomi açısından başka bir çözüm yolu mevcut değildi. Roosevelt cesur ve geleneğe aykırı eylemlerle durumu kurtarmıştır. Milyarlarca dolarlık kamu harcaması yapmış, çok büyük bir kamu borcu yaratmış ama bu sayede ekonomiyi canlandırıp ülkesini bunalımdan kurtarmıştır. Böyle acı bir derse rağmen eski ekonomik yöntemlere inanmayı sürdüren iş adamları bu önlemler karşısında şok olmuş ve onları felaketten kurtaran Roosevelt'e sövmeye ve 'Beyaz Saray'daki deli' demeye devam etmişlerdir. Fabre'ın böceklerin davranış biçimleri ile ilgili araştırmaları haricinde, başka hiçbir yerde deneyimlerden ders alma becerisinden yoksunluğa bundan daha çarpıcı bir örnek görmedim.

Şayet eski kafalı bir okul müdürü iseniz, içinizin evrensel bir iyilikseverlikle dolu olduğunu farz edebilir ama aynı zamanda kızılcık sopasıyla öğrencilere dayak atmaktan da müthiş bir zevk alabilirsiniz. Bu iki arzuyu bağdaştırabilmek için öğrencileri dövmenin ıslah edici bir yanı olduğuna kendinizi inandırmanız gerekmektedir. Psikiyatrın biri çıkıp da size, dayağın, sizi rahatsız eden genç günahkarlar sınıfı üzerinde hiçbir etkisi olmadığını söylerse, büyük bir öfkeye kapılıp psikiyatra ne kadar katı bir entelektüel olduğunu söylersiniz. Dr. Arnold Rugby'nin dayağı eleştirenlere karşı öfke ve hakaret dolu savunması bu tavra mükemmel bir örnektir.

Çok yakın bir geçmişe dek, dünya genelinde, erkeklerin doğuştan kadınlardan daha zeki olduklarına inanılırdı; Spinoza gibi aydın bir adam bile bu konuda kadınlar aleyhine karar vermiştir. Beyaz erkekler, kendi aralarında, diğer ırklardan gelen erkeklerden, özellikle de siyahlardan daha üstün olduklarına inanırlar, Japonya'da ise sarının en üstün renk olduğu kabul edilir. Haiti'de, İsa ile Şeytanın heykellerini yaptıklarında İsa'yı siyah, şeytanı ise beyaz tasvir ederler. Aristoteles ve Platon, Yunanlıların barbarlara oranla doğuştan öyle üstün olduklarını düşünürlerdi ki kölelik dahi, efendi Yunanlı, köle ise barbar olduğu sürece doğru kabul edilirdi.

Eskiden erkeklerin üstünlüğü kolayca gözlemlenebilirdi çünkü bir

kadın kocasının üstünlüğünü sorguladığı takdirde dayak yerdi. Üstünlüğü diğer niteliklerin takip ettiği kabul edilirdi. Erkekler kadınlardan daha akılcıydı, daha yaratıcıydı, duygularına daha hakimdi vesaire. Anatomistler, kadınlar oy verme hakkını kazanıncaya dek, birtakım dahice savlar ileri sürerek insan beyni üzerindeki incelemelere göre erkeklerin zihinsel kapasitelerinin kadınlarınkinden daha yüksek olduğunu söylediler. Bütün bu savların sonraları uydurma olduğu ispatlandı ama yerlerine daima aynı sonuca götüren yeni savlar üretildi. Eskiden erkek ceninlerin altı hafta, dişi ceninlerin ise ancak üç ay sonra bir ruha kavuştuklarına inanılırdı. Kadınlar oy hakkını elde ettikten sonra bu görüş de terk edilmiştir. Aquino'lu Tommaso, adeta gün gibi ortada bir hakikatten söz edermiş gibi, erkeklerin kadınlardan daha akıllı olduklarına şöyle bir değinip geçer. Ben, şahsen, buna dair herhangi bir kanıt göremiyorum.

Birtakım 'üstün düşünürler', herkesin kabul ettiği fikirlerden farklı düşünenlerin mutlaka haklı oldukları görüşündedirler. Bu bir sanrıdan ibarettir; öyle olmasaydı hakikate ulaşması bu kadar zor olmazdı. Sayısız hata olasılığı vardır ve giderek daha çok sayıda insan popüler olmayan hakikatler yerine popüler olmayan hataları benimsemektedir. Bir keresine bir elektrik mühendisiyle karşılaşmıştım, bana ilk sözleri şu olmuştu: 'Nasılsınız? Gücünü inançtan alan iki çeşit şifa verme yöntemi vardır, biri İsa'nın diğeri de Hıristiyan bilim adamlarının uyguladığı. Ben İsa'nın uyguladığı yöntemi benimsedim.' Kısa bir süre sonra, bu mühendis bilançolarda sahtekarlık yapmak suçundan hapse atıldı. Yasalar, bu gibi konularda dinin işe karışmasına izin vermiyor.

Kendini felsefeye veren meşhur bir deli doktoru tanıyorum; delilerden öğrendiğini itiraf ettiği yeni bir mantık anlayışı öğretiyordu. Öldüğünde, ardında bu yeni bilimsel yöntemlerin öğretileceği bir profesörlük kurulması için bir vasiyet bırakmıştı ama ne yazık ki hiçbir bir parasal kaynak bırakmamıştı. Aritmetik delilerin mantığına ters düşmüştür. Bir keresinde adamın biri bana gelip felsefeyle ilgilendiğini söylemiş ve ona kitaplarından birkaçını tavsiye etmemi istemişti. Ben de öyle yaptım ama adam ertesi gün geri

gelip kitaplardan birini okuduğunu ve içinde sadece tek bir cümleyi anladığını ve bu cümleyi de yanlış bulduğunu söyledi. Bunun hangi cümle olduğunu sorduğumda Iulius Caesar'ın öldüğünü belirten cümle olduğunu söyledi. Neden bu cümleye katılmadığını sorduğumda ise diklenip şöyle dedi: 'Çünkü Iulius Caesar benim.'

Kesinlik isteği insana özgü bir şey olmasına rağmen entelektüel açıdan kötü bir huydur. Hava durumunun belirsiz olduğu bir günde, çocuklarınızı pikniğe götürürseniz, çocuklar sizden havanın iyi mi yoksa kötü mü olacağı sorusuna dogmatik bir cevap bekler ve kesin konuşmadığınız takdirde de hayal kırıklığına uğrarlar. İleri yıllarda aynı teminat, kalabalıkları Vaat Edilen Topraklara götürmeye kalkanlardan da istenir. 'Kapitalistleri ortadan kaldır ki hayatta kalanlar sonsuz bir mutluluk içinde yaşasınlar.' 'Yahudileri yok et ki herkes erdemli olsun.' 'Hırvatları öldür ki Sırplar hüküm sürebilsin.' 'Sırpları öldür ki Hırvatlar hüküm sürsün.' Bunlar zamanımızda geniş kitleler tarafından benimsenmiş sloganlara birkaç örnektir. Bir nebze felsefe bile böyle kana susamış saçmalıkların kabul görmesini imkansız hale getirebilirdi. Ancak insanlara, elde kanıt olmadığı durumlarda herhangi bir yargıya varmamak öğretilmediği sürece birtakım burnu havada peygamberler tarafından yoldan çıkarılacaklardır ve bu liderler, büyük bir olasılıkla, ya cahil fanatikler ya da namussuz şarlatanlar olacaklardır. Belirsizliğe katlanması zordur ama diğer erdemlerin çoğu için de aynı şey geçerlidir. Her erdemin öğrenilmesine yardımcı olacak uygun bir disiplin mevcuttur ve ani hüküm vermemeyi öğrenmenin yolu da felsefedir.

Hemen kâr etmek ve emeğinin karşılığını tam almak konusunda hırslı davrananlar, şu anda sahip olduğumuz bilgi seviyesinde, kesin cevaplar veremeyen, çözümü olmayan problemler üzerinde sonuçsuz düşünceler üreten ve boşa zaman kaybından ibaret bir çalışma yöntemini teşvik eden bir araştırma karşısında sabırsızlık göstereceklerdir. Bu görüşe hiçbir şekilde katılmam mümkün değildir. Felsefenin bir kısmı, düşünmeyi hiç beceremeyenler hariç, herkes için bir gereksinimdir ve bilgi eksikliği söz konusuyken bu felsefenin de aptalca olması kaçınılmazdır. Bunun sonucunda insan

ırkı, rakip fanatik gruplara bölünür ve her grup kendi savunduğu saçmalıkların kutsal hakikat, karşı grubun saçmalıklarının ise günah ve küfür olduğuna inanır. Aryanlar ve Katolikler, Haçlılar ve Müslümanlar, Protestanlar ve Papalık taraftarları, Komünistler ve Faşistler, son 1600 yılın büyük bir bölümünü sonuçsuz kavgalarla doldurmuşlardır; halbuki birazcık felsefe bu kavgalarda, her iki tarafa da kendilerinin haklı olduğuna inanmaları için hiçbir sebep olmadığını gösterebilirdi.

Hedefe yolculuk uzun sürmediği ve hedef de şiddetle arzulandığı takdirde izlenilen yolun da tadına varılabilir. Bir çocuk, kızağıyla tepeye tırmanmak için uğraşıyorsa bunu aşağı kayarken yaşayacağı birkaç dakikalık mutluluk için yapar; kimse onu çaba göstermeye zorlamaz ve her ne kadar oflayıp püflese de mutludur. Ancak ona ödülünü hemen vermek yerine yetmiş yaşında alacağı emekli maaşını vaat ederseniz enerjisi çabucak tükenecektir.

Sürü baskısı iki açıdan değerlendirilir: önce yoğunluğu ve sonra da yönü. Eğer baskı aşırı şiddetliyse, birkaç istisnai durum hariç, ürkek ve geleneklere bağlı yetişkinler ortaya çıkar. Bu, sürüyü harekete geçiren ahlak standartları ne kadar mükemmel olursa olsun, üzüntü verici bir durumdur. *Tom Brown'un Okul Günleri* adlı kitapta, dua ettiği için tekmelenen bir çocuktan bahsedilir. Bu kitap büyük bir etki yaratmıştır. Çağdaşlarım arasında, okul yıllarındayken dua etmediği için tekme yiyen birisini tanıdım. Maalesef bu kişi hayatı boyunca meşhur ateistlerden biri olarak kalmıştır.

Tom Brown'un Okul Günleri adlı kitabın kahramanı ve devlet okullarının takdir edilen reformcusu Dr. Arnold, çocukları dövmenin yanlış olduğunu düşünen birtakım ukalalarla karşılaşır. Onun bu tavır karşısında sergilediği öfke gösterisini okuyan herkes bu adamın dayak atmaktan zevk aldığı ve bu zevkten mahrum bırakılmak istemediği sonucuna varacaktır.

Bilim adamları, giderek daha yoğun bir biçimde, bilime uygun hedeflerden çok hükümetlerin hedeflerini benimsemek zorunda bırakılmaktadırlar. Bu nedenle, insanlara zarar vermenin yolunu keşfeden

bilim adamı da en az kendimize faydalı olmanın yolunu gösteren bir bilim adamı kadar saygı görmektedir. Bilgi arayışı, kendi başına, bir zamanlar bilimin amacı olmuş olmasına rağmen, artık gözden kaybolmuştur; böyle bir şeyin olmadığını iddia eden felsefeciler dahi vardır. Uranyumu incelemek isteyen bir fizikçi dilediği kadar devlet parası harcayabilir ama tutup da, mesela karbonu araştırmak için aynı çabayı gösterse hükümeti robot üretmek için bir yöntem geliştirmek üzere olduğuna ikna etmesi gerekir.

Çatışan fanatik düşüncelerin kargaşası içinde nadir bulunan birleştirici güçlerden biri de bilimsel doğruluktur; bununla kastettiğim, inançlarımızı, insanoğlu için mümkün olduğu derecede nesnel, yerel ve öznel hükümlerden uzak gözlem ve çıkarımlara dayandırma alışkanlığıdır. Bu erdemin felsefeye mal edilmesi konusunda ısrar etmiş ve verimli kullanılabilmesi için güçlü bir yöntem geliştirmiş olmak benim de üyesi olduğum felsefe okulunun temel nitelikleridir. Bu felsefe yönteminin benimsenmesi ile elde edilen özenli bir doğruculuk, insanlara özgü bütün eylemlere uygulandığında mevcut olduğu yerlerde fanatikliğin azaltılmasına ve hoşgörü ile karşılıklı anlayışın geliştirilmesine katkıda bulunabilir.

Ben yalnız, içine kapanık ve çok bilmiş bir çocuktum. Çocukluğun sosyal zevklerini hiç tatmamıştım ve özlemini de çekmiyordum. Fakat matematiği seviyordum, ama matematik, ahlakla ilgili olmadığı için kuşkuyla karşılanıyordu. Ailemin din konusundaki görüşlerine karşı çıkmaya ve yaşım ilerledikçe felsefeyle daha yakından ilgilenmeye başladım, ailem ise felsefeye olan ilgimi kesinlikle onaylamıyordu. Her ne zaman bu konu açılsa hep aynı şekilde karşılık veriyorlardı: 'Akıl nedir? Boş laf. Madde nedir? Boş ver.' Bu lafı elli ya da altmış kere dinledikten sonra artık beni güldürmez olmuştu.

Sanırım beni felsefeye (her ne kadar o sıralar 'felsefe' sözcüğünü bilmiyor olsam da) yönlendiren ilk şey on bir yaşımdayken gerçekleşti. Çocukluğum yalnız geçmişti çünkü tek kardeşim benden yedi yaş daha büyüktü. Şüphesiz onca yalnızlığın sonucunda, düşünmeye bol bol zaman ayıran ama düşüncelerinin üzerinde çalışacağı fazla

bilgi sahibi olmayan ciddi biri olup çıktım. O sırada farkında olmasam bile, matematiksel bir zihnin tipik özelliklerinden olan kanıtlamalardan zevk alıyordum. Büyüdükçe bu konuda benim gibi düşünen başkalarını keşfettim. Teorik matematik profesörü olan arkadaşım G.H. Hardy bundan müthiş bir zevk alıyordu. Bir keresinde bana, beş dakika içinde öleceğime dair bir kanıt bulabilirse beni kaybedeceğine elbette üzüleceğini ama bu üzüntüsünün, kanıt bulmanın vereceği zevk yanında sönük kalacağını söylemişti. Ben de onunla aynı fikirdeydim ve söylediklerinden hiç alınmamıştım. Geometri okumaya başlamadan önce birisi bana geometrinin bir şeyler kanıtladığını söylemişti ve bu nedenle ağabeyim, bana geometri öğreteceğini söylediğinde çok sevinmiştim. O günlerde geometri hâlâ 'Öklit' demekti. Ağabeyim, en başından, tanımlarla başladı. Bunları kolayca kavradım. Fakat ardından aksiyomlara geçti. 'Bunlar,' dedi, 'kanıtlanamaz, ama geri kalanın kanıtlanabilmesi için bunların var kabul edilmesi gerekir.' Bu sözleri duyunca bütün umutlarım yıkıldı. İnsanın kanıtlayabileceği bir şey bulmasının harika bir şey olacağını düşünmüştüm ama bunun ancak kanıtlamayan birtakım varsayımlarla yapılabileceğini öğrenmiştim. Öfke içinde ağabeyime bakıp şöyle dedim: 'Ama kanıtlanamıyorlarsa neden kabul edeyim ki bunları?' Ağabeyim cevap verdi: 'Şey, eğer kabul etmezsen öğrenmeye devam edemeyiz.'

Fikir yazısı yazanlara önerilebileceğim birtakım kurallar var. Bir: daha kısa bir kelime işi görüyorsa asla uzun bir kelime kullanmayın. İki: Çok sayıda niteleme içeren bir cümle kurmak istiyorsanız bu nitelemelerden bazılarını ayrı cümlelere koyun. Üç: cümlenizin başında okurda bir beklenti oluşturup cümlenin sonunda bu beklentiye ters düşmeyin. Örneğin, sosyoloji ders kitaplarında bulabileceğiniz şu cümleye bir bakın: 'Çok az sayıda durumda gerçekleşmesi söz konusu birtakım önkoşullar, doğuştan ya da çevreden kaynaklanan olumlu durumların rastlantısal olarak birbirini izlemesi sonucu şans eseri bir araya gelip, ancak sosyal açıdan avantaj oluşturacak şekilde normlara ters düşen birçok özelliğe sahip bir birey oluşturduğunda insanlar istenmeyen davranış biçimlerinden tamamen uzak kalırlar.' Şimdi bu cümleyi anlaşılır bir şekilde tercüme edip edemeyeceğimize bir bakalım. Ben şunu öneriyorum: 'Bütün

insanlar olmasa da, en azından çoğu alçaktır. Alçak olmayanların ise, mutlaka, doğumlarında ve yetiştirilmelerinde şansları yaver gitmiştir.' Bu, hem daha kısa ve daha kolay anlaşılırdır, hem de aynı şeyleri söylemektedir. Fakat korkarım, birincisi yerine ikinci cümleyi kullanan herhangi bir profesör işinden sepetlenecektir.

Bu, profesör olan okurlarıma vermem gereken bir öğüdü hatırlatıyor bana. Benim basit bir dil kullanmama izin veriliyor çünkü herkes istersem matematiksel mantığa başvurabileceğimi biliyor. Örneğin şu cümleye bir bakalım: 'Bazı insanlar vefat eden karılarının kız kardeşleriyle evlenirler.' Aynı cümleyi, yıllar süren bir öğrenimden sonra anlaşılır hale gelen bir dille de ifade edebilirim ve bu bana özgürlük kazandırır. Genç profesörlere öğüdüm, ilk eserlerini ancak alim bir azınlık tarafından anlaşılır bir dille yazmalarıdır. Bir kere bunu yaptılar mı, ondan sonra söylemek istedikleri ne varsa 'insanların anladıkları' bir dille söyleyebilirler. Günümüzde, hayatımız profesörlerin insafına kalmışken, benim bu öğüdümü bir dinleseler onlara minnet borçlu olacağımız görüşündeyim.

Oppenheimer, hidrojen bombasının pratikte uygulanabilirliğinden kuşku duyduğu, üstelik de böyle bir kuşkunun son derece mantıklı olduğu bir dönemde böyle davrandığı için gözden düşmüş ve çalışmalarına devam etmesine engel olunmuştur. Ancak polis memurlarından beklenen bir eğitim düzeyinde olan FBI ise, mevcut meseleleri anlama yeteneğine sahip herkesin saçmalığını fark ettiği sebepler yüzünden, Avrupa'nın en bilgili adamlarına vize verme-me yetkisine sahip olduğunu düşünmektedir. Bu kötü uygulama öyle bir boyuta ulaşmıştır ki aydın insanların Amerika Birleşik Devletleri'nde konferans vermesi imkansız hale gelmiştir.

Felsefede gündelik dili savunanlar, bazen tam da 'sıradan insan'ın *karizmasını* yansıtan bir biçimde konuşurlar. Organik kimyada uzun kelimelere gerek olduğunu ve kuvantum fiziğinin de gündelik dile çevirmesi çok güç formüller içerdiğini kabul ederler ama (onlara göre) felsefe farklıdır. İddia ettiklerine göre, felsefenin görevi eğitimsiz insanların bilmediği şeyleri öğretmek değildir; aksine, felsefenin amacı üstün insanlara, sandıkları kadar üstün olmadıklarını öğretmektir ve *gerçekten* üstün olanlar da sıradan insanların sahip

olduğu sağduyudan sağduyulu çıkarımlar yaparak becerilerini gösterebilirler.

Hiç kimse sağduyunun dilini değiştirmek istemez; bu tıpkı güneşin doğuşu ve batışı hakkında konuşmaktan vazgeçmeye benzer. Ancak gökbilimciler farklı bir dili daha uygun bulmaktadırlar ve ben de, farklı bir dilin felsefe için de daha uygun olduğunu düşünmekteyim.

Algılama ile ilgili bir örneği ele alalım. Aşağıda felsefi ve bilimsel birtakım sorular vardır; bu kadar çok sorunun sorulması kaçınılmazdır; ya da, kaçınılmaz olmasa bile, böyle bir soru karmaşasından kurtulmak için ancak ele alınan konuyu nispeten önemsiz noktalarıyla sınırlı tutmak gerekmektedir. İşte bir dizi soru ve cevapları.

S: Bir masa gördüğümde, eğer gözlerimi kapatırsam gördüğüm şey hâlâ orada olacak mıdır?

C: Bu sizin 'görmek' kelimesini hangi anlamda kullandığınıza bağlıdır.

S: Gözlerimi kapattığımda hâlâ orada olan nedir?

C: Bu deneysel bir sorudur. Beni uğraştırmayın, lütfen gidip fizikçilere sorun.

S: Gözlerim açık olduğunda var olup gözlerimi kapattığımda olmayan nedir?

C: Bu da deneysel; ancak eski felsefecilere olan saygım nedeniyle cevaplayacağım: renkli yüzeyler.

S: Bundan görmenin iki anlamı olduğunu çıkartabilir miyim? Birincisinde, bir masa 'gördüğümde,' fiziğin hakkında belirsiz ve büyük bir olasılıkla da yanlış fikirlere sahip olduğu, tahmini bir şey görüyorum. İkincisinde, gözlerimi kapattığımda yok olan renkli yüzeyler 'görüyorum.'

C: Kesin bir sonuca varmak isterseniz bu söylediğiniz doğru, fakat felsefemiz kesin fikirleri gereksiz kılmaktadır. Iki anlam arasında gidip gelerek paradoks ve şoktan kaçınınız; bu da çoğu felsefecinin yapmadığı bir şeydir.

Uygunsuz eserleri yasaklayan hiçbir yasa olmaması gerektiğini düşünüyorum. Böyle düşünmemin bir sebebi, şayet yasalar olursa, aptal hukukçuların, gerçekten değerli olan eserleri, sırf onları şok

ettikleri gerekçesiyle yargılayacak olmalarıdır. Başka bir sebep de, yasakların, her konuda olduğu gibi, insanların pornografiye olan ilgisini de kat kat artırıyor olmasıdır. İçki yasağı yıllarında sık sık Amerika'ya giderdim; o dönemde Amerika'da eskisinden daha çok sarhoş olduğunu gördüm ve işte pornografinin yasaklanması da aynı etkiyi yapacaktır. Şu örneğin yeterince açıklayıcı olacağını düşünüyorum. Felsefeci Empedokles defne yaprağı çiğnemenin çok kötü bir şey olduğunu düşünüyordu ve defne yaprağı çiğnediği için de on binlerce yıl karanlıklarda kalacağından dert yanıyordu. Kimse bana defne yaprağı çiğnememi söylemedi ve asla da böyle bir şeyi denemedim ama Empedokles, kendisine çiğnememesi söylenmiş olmasına rağmen gidip defne yaprağı çiğnedi. İşte aynı şey pornografi için de geçerli. Farz edin, müstehcen kartpostallara izin verildi. Sanırım ilk bir iki yıl bu kartpostallara büyük bir talep olur ve ardından da insanlar bıkar ve kimse dönüp de bakmazdı bile.

Modern ebeveynler çocuklarının yanı başlarındayken de en az ayrı olduklarındaki kadar serbest davranmalarını, anne ve babalarını gördüklerinde mutluluk duymalarını isterler: çocuklarını izlerlerken kutsal dinlenme günündeymiş gibi sözde bir sessizlik olup da arkalarını döndükleri anda kıyamet kopsun istemezler.

Eğitimin amacı, bilgi değil de inanç üretmek, genç insanların şüpheli durumlar hakkında olumlu fikirler edinmelerini sağlamak ama şüpheli durumların farkına varıp bağımsız düşünmelerine karşı çıkmak olduğu sürece soru sorma özgürlüğünün engellenmesi kaçınılmazdır. Eğitim herhangi bir inancın hakikat olduğu görüşünü değil hakikat arayışını desteklemelidir.

Çocukların büyük bir çoğunluğunun özünde, iyi birer vatandaş olmak kadar aynı zamanda birer suçlu olmak da mevcuttur. Bilimsel psikoloji, hafta içinde dayak atmanın ve Pazar günleri de kiliseye gitmenin, erdemliliğin öğretilmesi için hiç de ideal bir yöntem olmadığını göstermiştir.

Fiziksel ceza bence asla doğru değildir. Hafif şiddette uygulandığından fazla bir zarar vermez ama faydası da olmaz; aşırı şiddet

uygulandığında ise, bana kalırsa, zalimlik ve vahşet doğurur. Fiziksel cezayı uygulayan kişiye karşı gücenme duyulmasına sebep olmaz; düzenli olarak uygulandığı durumlarda çocuklar buna uyum sağlar ve hayatın doğal bir parçasıymış gibi tekrarlanmasını beklerler. Çocukların, otorite sağlamak amacıyla fiziksel acı vermenin doğru ve uygun olduğu fikrini kanıksamalarına neden olur – ki bu da, ileride güç sahibi olacaklara öğretilmesi son derece tehlikeli bir derstir.

Bilimsel yöntem, geliştirilmiş biçimiyle her ne kadar karmaşık görünse de, esas olarak son derece basittir. Gözlemcinin, olayları gözlemleyerek, söz konusu olaylara ait genel kuralları keşfetmesi demektir. Bilimsel bir görüş, doğruluğuna inanılmasını sağlayacak nedenler bulunan bir görüştür; bilimsel olmayan bir görüş ise olası doğruluğundan başka sebeplerden dolayı kabul gören bir görüştür. Adamın biri size herhangi bir konuda mutlak doğruları bildiğini söylerse o adamın doğruyu söylemediğini düşünmekle hata etmiş olmazsınız.

Felsefe alanındaki gelişmeler, bence, sis içinden yavaş yavaş ortaya çıkan bir dağ manzarasına benzer; ilk başta zorlukla seçilebilir ve sonuna kadar da kısmen saklı kalır. Benim asla kabul edemediğim, değerli hakikatlerin bu sis perdesinin ardında saklı olduğu fikridir. Berraklığın, güç elde edildiği ve az rastlandığı için, güvenilir olmadığını düşünenler vardır. Bu fikrin çürütülmesi, benim felsefe çalışmalarımın en büyük itici güçlerinden biri olmuştur.

Dürüst davrandığımın düşünülmesini istemediğim yegane zaman ciddi olduğumdadır. Söylenmesi gereken birçok önemli şeyin olduğu görüşündeyim ama işi büyütüp tantana etmemek doğru olur. Aslına bakarsanız, tantana etmek, her zaman olmasa bile çoğu durumda, bir konunun yakından incelenmesine engel olma yoludur. 'Kutsal' hakikatlere inanamıyorum. Hakikat olarak neye inanılırsa inanılsın, bunun Pazar ayinlerine dönüştürülmeden aktarılması gerekmektedir.

Felsefe hakkında yazmaya başladığım günden beri birçok konuda

görüşlerim çeşitli kereler değişmiştir. Bilimde olmasa bile felsefede, bu gibi değişimleri kınayanlar mevcuttur. Bu da, bana kalırsa, felsefeyi bilimle değil de, tanrıbilimle bağdaştıran gelenekten kaynaklanmaktadır. Bence, hiç değişmeyen bir dizi felsefe doktrini entelektüel durgunluğun kanıtıdır.

Bölüm 5
Politika

Lord Russell'ın politika ve politikanın etkileri konusunda engin deneyimleri vardır. Deneyimleri arasında, Lordlar Kamarası üyeliği yapmanın yanı sıra savaş politikaları hususunda otoritelerle anlaşamadığı için iki dönem hapiste yatmak da vardır.

Birinci Dünya Savaşı sırasında, vicdanının sesini dinleyen bir savaş aleyhtarının hapse atılmasını protesto amacıyla bir kitapçık yazmış; bu nedenle yüz pound cezaya çarptırılmıştır. Bu olaydan birkaç ay sonra, göstericilere karşı askeri güçlerin kullanılmasıyla ilgili bir meclis soruşturmasına değindiği için altı ay hapis cezasına çarptırılmıştır. Lord Russell'ın barışçı görüşleri, ne Müttefiklerin ne de Merkezi Güçlerin sorunları savaş yoluyla çözebileceklerini söylemesi ile kesinleşmiştir. Ne var ki, otuzlu yılların sonunda, Hitler ve Mussolini totaliter amaçlarını ortaya koyduktan sonra bu konudaki görüşlerini değiştirmiştir. İkinci Dünya Savaşı sırasında özgür ülkelerin ateşli bir savunucusu olmuştur. 1920'deki Rusya ziyaretinden sonra komünizmin, teoride ve pratikte, istikrarlı bir muhalifi olmuştur.

Atom çağının başlamasıyla birlikte yeni bir sorun ortaya çıkmıştır: Nükleer bir savaşta tarafların zafer kazanması mümkün müdür? 1955 yazında, dünyanın dört bir köşesinden gazetecileri davet ederek, nükleer silahlarla yapılacak bir savaşın olası etkileri konusunda bir grup bilim adamının yaptığı bir son dakika çağrısını dinlemelerini istemiştir. 9 Temmuz 1955 tarihinde, Cenevre'deki Dört Büyükler zirve toplantısının arifesinde, basına, çağımızın en büyük bilim adamlarının bu ciddi sorunla ilgili görüşlerini bildirmiştir. Lord Russell şöyle demiştir: 'İnsan ırkını sona mı erdireceğiz?' Söz konusu bilim adamları şu önergeyi imzalamışlardır: 'Gelecekteki bir savaşta nükleer silahlar kesinlikle kullanılacağı ve bu gibi silahlar insanoğlunun varlığını tehdit ettiği için, dünya hükümetlerini, amaçlarına bir dünya savaşı ile ulaşamayacaklarını kavramaya ve bunu resmen açıklamaya ve ardından da aralarındaki her türlü anlaşmazlığa barışçı çözüm yolları aramaya çağırıyoruz.' Bu önerge, Lord Russell ile Albert Einstein arasında daha önce yapılan başka bir toplantının sonucudur; bu toplantıda, insanoğlunun modern bir savaşta hayatta kalma sorununa dikkat çekecek, halka yönelik bir açıklamanın yapılması gerektiğine karar verilmiştir. Önerge, Lord Russell tarafından kaleme alınmış ve Einstein ile Nobel ödülü sahibi dokuz bilim adamı tarafından imzalanmıştır. Bu, Einstein'ın insanlığa son sözü olmuştur; bu önergeyi kabul ettiğine dair gönderdiği onay mektubunun Lord Russell'ın eline geçtiği gün vefat etmiştir.

11 Eylül 1961 tarihinde Lord Russell tekrar Brixton Hapishanesine gönderilmiştir. Bu sefer, otoritelerle başka bir konuda anlaşmazlığa düşmekle suçlanmıştır. Lord Russell şunları söylemiştir: 'Bütün bir insanlığın katliamını planlayan bir hükümete itaat ediyormuş gibi davranamam.' Ertesi gün, 12 Eylül 1961'de ise şöyle demiştir, 'Büyük bir isteksizlikle de olsa adım adım barışçı bir toplumsal başkaldırıya yönelmek durumunda bırakıldık.' Bu sefer Lord ve Lady Russell birlikte hapis cezası almışlar ve Brixton Hapishanesinde birkaç gün kaldıktan sonra 'iyi halden' serbest bırakılmışlardır. 1961 yılında Lord Russell'ın önderliğini yaptığı, Trafalgar Meydanı'ndaki Yüzler komitesinin bu protestosu, insanlığın geleceği konusunda, dünya çapında tanınmış bir kişinin yaptığı ilk büyük sokak gösterisi olmuştur ancak hükümetlere yapılan bu uyarının daha

ne kadar etkili olacağı çözülmesi gereken en büyük ikilemlerden biridir.

Lord Russell, nükleer savaş korkusunun ve insan ırkının her an yok olma riskinin insanların aptallığından kaynaklandığına, insanlığın kaçınılmaz kaderi olmadığına karar vermiştir. Birçoğunun düşündüğü gibi insanın savaşçı doğasının da bir sonucu değildiler. 1962 yılında Küba füze krizi ve Çin-Hindistan çatışması sırasında Lord Russell, nükleer bir savaşın, ardında, insan uygarlığının isteyebileceği hiçbir şey bırakmayacağı yolundaki görüşünü bir kez daha yinelemiştir. *Silahsız Zafer* (*Unarmed Victory*) adlı kitabında şöyle der: 'Kısa bir süre sonra, Shakespeare'in şiirlerinin, Bach'ın ya da Mozart'ın müziğinin veya Platon ya da Newton'un dehasının tadını çıkaracak tek bir kişi bile kalmayacak.' öze lkitapgrubu

Lord Russell'ın görmeyi ümit ettiği politik yapı, güç dengesinin geçmişe oranla daha akıllıca bir biçimde oluşturulduğu bir yapıydı. Lord Russell'a göre, politik teorinin temel sorunu şuydu: 'İlerleme için gerekli olan bireysel inisiyatifin, hayatta kalmayı sağlayan toplumsal birliktelikle hangi oranlarda birleştirileceğidir.' Batı uygarlığının tarihi, bu açıdan pek ümit verici olmamıştır, ancak insanoğlunun elinde artık top yekun evrensel kıyımlara olanak sağlayan silahlar vardır ve bu durum, oturup amaçlarını dikkatlice gözden geçirmelerine neden olabilir.

Bilimsel bir toplumun uluslar arası güç politikalarında yaşadığı sorunlar, kuşkusuz, insanoğlunun bugüne kadar karşılaştığı sorunlar içinde en ciddi olanlarıdır. Artık insanların aralarındaki politik farklılıkları savaştan başka bir yolla çözmeleri şarttır. Lord Russell, günümüzdekilere benzer, düşünce ve tekniklerin bilimsel bir nitelik kazandığı bir toplumun, belli koşullarda istikrara kavuşacağını belirtmiştir. Barış için gerekli asgari koşullar şunlardır: polis gücüne egemen tek bir dünya hükümeti, hiçbir ülkeyi hasete düşürmeyecek genel bir refah dağılımı, dünya genelinde düşük bir doğum oranı, bilim, sanat ve eğlence alanlarında bireysel inisiyatifin gelişebileceği bir ortam. Lord Russell, dünyanın bu yüce hedeflere ulaşmak için daha uzun bir yolu olduğunu biliyordu fakat bu hedefleri samimiyetle benimsemeyi seçenlerin başarılı olacaklarını savunuyordu.

Lord Russell'a dünyanın yirmi birinci yüzyıldaki durumunu nasıl hayal ettiği sorulduğunda şöyle demiştir: 'Bu cevaplaması imkan-

sız bir soru. Sorulmamış kabul ediyorum. Hiçbir fikrim yok. Bence nükleer gücün sağladığı imkanlar herkes tarafından öğrenildikten sonra bir nükleer savaş tehlikesi sürekli olacaktır. Bu nükleer tehdit, hükümetler ellerinde nükleer silahlar bulundurdukları sürece geçerli olacak bir tehlikedir ve eğer bu gibi yıkıcı silahlar bireylerin eline geçerse bu süre daha da uzayabilir.' Otobiyografisinin son bölümünde şunları söylemiştir: 'Tıpkı Kassandra gibi ben de kötülüklerin kehanetini yapıp kimseyi inandıramamakla lanetlenmişim. Kassandra'nın sözleri gerçek olmuştu. Umut ediyorum benimkiler asla gerçek olmaz.'

Lord Russell'ın bu bölümdeki yazılarında sergilediği bilgelik biraz paradoksaldır. Kendisi ciddi bir politika ve politik teori eleştirmeni olmanın yanı sıra aynı zamanda yüzyılın en büyük hiciv ustalarındandı. Birçok eleştirmen, üslupları biraz 'kuru' olduğu için okurların ilgisini çekemezler. Seçkiyi buraya kadar izlemiş bir okur ise Lord Russell'ın üslubunun asla sıkıcı olmadığını keşfetmiş olmalıdır.

* *
*

Hükümet icraatları sonucunda herkesin inanıp çıktığı saçmalıkların sonunun gelmeyeceğine ikna oldum. Bana uygun bir ordu ile onlara sıradan insanın payına düşenden daha fazla para ve daha bol yemek sağlayacak gücü de verin, ben de, otuz yıl içinde, nüfusun büyük bir çoğunluğunu, iki artı ikinin beş olduğuna, suyun ısıtıldığında donduğuna ve soğuduğunda da kaynadığına ya da devletin çıkarlarına hizmet edecek başka her türlü saçmalığa inandırayım. Elbette bu gibi inançlar oluşturulduktan sonra bile insanlar su ısıtmak için çaydanlığı buzdolabına koymayacaklardır. Suyun soğukta kaynadığı, Pazar ayinlerine özgü, kutsal ve mistik, huşu içinde sözü edilecek ama günlük hayatta asla uygulanmayacak bir hakikat olacaktır. Sonunda, bu mistik doktrinin sözlü olarak inkarı yasalara aykırı kabul edilip inatçı heretikler de halk önünde "dondurularak" cezalandırılacaktır. Bu resmi doktrini büyük bir heves-le benimsemeyen kimsenin öğretmenlik yapmasına ya da yetki sahibi olmasına izin verilmeyecektir. Sadece en üst düzeydeki yetkililer

kendi aralarında bütün bunların ne kadar saçma olduğunu fısıldaşıp ardından da içip eğlenmeye devam edeceklerdir.

Birtakım azınlıklar vardır ki, her ne kadar güçlü olurlarsa olsunlar, hiçbir zaman *politik* bir önem taşımazlar. Birçok erkek hayatlarının bir döneminde evlenmek ister, ancak çoğunlukla bu isteği politik bir eyleme girişmeden gerçekleştirebilirler. Bunun istisnaları da vardır elbette; Sabin kabilesinin kadınlarına tecavüz edilmesi buna iyi bir örnektir.

İngiliz Hükümeti, akılsızca bir kararla, Spithead'deki bir donanma merasimine Alman Kaiser'ini davet ettiğinde, Kaiser'in kafasında oluşan düşünce, bizim oluşmasını istediğimiz düşünceden çok farklıydı. Kaiser şöyle düşünmüştür: 'Benim de büyükanneminki kadar iyi bir donanmam olmalı.' Ve bu düşüncenin ardından, sebep olduğu diğer sorunlar gelmiştir. Tamahkarlık, rekabetten daha güçlü olsaydı, dünya daha mutlu bir yer olurdu. Ancak işin aslı şudur ki, birçok insan sırf rakiplerinin mahvını garanti etmek uğruna severek yokluğa katlanır. Gelir vergisinin hali de ortadadır.

Şayet politika bilimsel bir nitelik kazanacaksa ve bu durum sürekli bir şaşkınlık yaratmayacaksa, politik düşüncelerimizin insan davranışlarının özüne daha çok yaklaşması gerekmektedir. Açlığın sloganlar üzerindeki etkisi nedir? Bu sloganların etkisi ile beslenme rejimimizdeki kalori miktarının ilişkisi nedir? Adamın biri size demokrasi, bir diğeri de bir çuval buğday teklif ederse, buğdayı oy verme hakkına tercih etmeniz için açlığınızın hangi seviyeye erişmiş olması gerekir?

Kibir ile ilgili sorunlardan biri, kibrin kendini besleyen şeyle birlikte büyümesidir. Hakkınızda ne kadar çok konuşulursa, hakkınızda o kadar çok konuşulmasını istersiniz. Bana söylendiğine göre –bu konuda kişisel bir tecrübem yok– suçlu bulunan katil, basında duruşma ile ilgili çıkan yazıları okumasına izin verildiğinde, gazetenin birinin olayı yanlış aktardığını görünce öfkelenir. Ve diğer gazetelerde kendisi ile ilgili ne kadar çok haber bulursa, ondan şöyle bir bahseden gazeteye o kadar çok öfke duyar. Politikacılarla edebiyatçılar da aynıdır. Ne kadar ün kazanırlarsa, basın için on-

ları memnun etmek de o kadar güçleşir. Üç yaşındaki çocuktan, kaşlarını çattı mı dünyayı titreten diktatöre kadar herkes için, kibrin hayat boyu süren etkisini azımsamak mümkün değildir. İnsanoğlu, Tanrılara bile benzer arzular atfetme saygısızlığını işlemiş, onları hırs içinde, sürekli övgü bekler biçimde hayal etmiştir.

Politika liderlerinin çoğu, bulundukları konumlara, kendilerini teşvik edenin özgeci arzular olduğuna çok sayıda insanı inandırarak ulaşırlar. Böyle bir inancın, heyecanın etkisi altında daha kolay benimsendiği açıktır. Şarkılar, kalabalıklara atılan nutuklar, linç etmeler ve savaş, heyecanın tırmanmasındaki aşamalardır. Akılsızlık taraftarları, sanırım, kalabalıkları kandırmanın, onları coşku halinde tuttukları takdirde daha kolay olduğunu düşünmektedirler. İnsanların benim aşırı akılcı olduğumu söylemelerine sebep de, belki, bu kandırma sürecinden nefret ediyor olmamdır.

Kurumlaşmanın yaygınlaşması, yeni güç odaklarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Herkesin, güçlerinin odaklandığı resmi yöneticilere sahip olması gerekmektedir. Resmi görevlilerin, çoğu zaman, denetime tabi oldukları doğrudur ama bu denetim yavaş ve dolaylıdır. Postanede pul satan genç hanımdan başbakana kadar her görevli, bir süre için, devletin gücünü kısmen de olsa, üzerinde taşır. Genç hanım saygısızlık ederse onun hakkında şikayette bulunabilirsiniz ya da başbakanın icraatlarından hoşlanmazsanız bir sonraki seçimde ona oy vermeyebilirsiniz. Ancak sizin (belki de asla yerine ulaşmayacak) şikayetiniz etkili olmadan, hem bu genç hanım hem de başbakan çoktan köşeyi dönmüş olacaklardır. Resmi görevlilerin bu şekilde güç kazanmaları başkaları için sürekli bir sıkıntı kaynağıdır. Üstelik birçok ülkede İngiltere'dekilerden çok daha kabadırlar; polis memurları, örneğin Amerika'da, eğer suçlu değilseniz sizin az bulunur bir istisna olduğunuzu düşünürler. Resmi görevlilerin uyguladıkları zulüm, kurumlaşmanın en kötü sonuçlarından biridir ve bilimsel bir toplumun, salla başını al maaşını takımı haricinde kimseye huzursuzluk vermemesi için bu soruna karşı mutlaka birtakım tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Politika, çoğu zaman, hakikatle uzaktan yakından ilgisi olmayan

süslü püslü palavralardan ibarettir. En sık duyulan laflardan biri şudur: 'İnsan doğası değiştirilemez.' Önce 'insan doğası'nın ne olduğunu tanımlamadan kimse bu sözün doğru ya da yanlış olduğunu söyleyemez. Ancak bu şekliyle kesinlikle yanlıştır. Bay A, gösterişli ve bilgiç bir edayla, bu kuralı dile getirdiğinde aslında söylemek istediği, insanların her yerde kendi kasabalarındaki gibi davranmaya devam edeceğidir. Birazcık insan bilimi bilgisi, bu fikri çürütmeye yetecektir. Tibet'te bir kadının birçok kocası vardır çünkü erkekler bir kadını tek başlarına geçindiremeyecek kadar fakirdirler; buna rağmen aile hayatı, gezginlerin aktardığına göre, başka yerlerde olduğundan daha mutsuz değildir. Vahşi kabileler arasında bir erkeğin karısını bir misafire ödünç vermesi son derece yaygındır. Avustralyalı Aborijinler, ergenlik çağında, hayatlarının geri kalanında cinsel güçlerini oldukça azaltan, acı verici bir operasyon geçirirler. Çocuk öldürmek, her ne kadar insan doğasına aykırı görünse de, Hıristiyanlık öncesinde neredeyse her toplumda uygulanmaktaydı ve Platon tarafından da aşırı nüfus artışına karşı bir tedbir olarak tavsiye edilmişti. Bazı vahşi kabileler arasında özel mülk diye bir kavram yoktur. Oldukça uygarlaşmış insanlar arasında dahi, ekonomik kaygılar, 'insan doğası' denen şeyin önüne geçmektedir.

Vicdan sahibi Radikal kişi, büyük güçlüklerle karşı karşıyadır. İnançlarına ihanet ederek ve inandığı reformlarla hiçbir ilgisi olmayan nefretlere başvurarak popülerliğini artırabileceğini bilir. Örneğin, Japonvari bir rekabetten mustarip bir topluluk, kolaylıkla, Japonya'daki kötü iş koşulları ve bu iş koşullarının mümkün kıldığı fiyat indirimleri hakkında öfke duymaya itilebilir. Ancak konuşmacı, daha da ileri gidip, asıl karşı çıkılması gerekenin Japon *işçileri* değil de Japon *işverenleri* olduğunu söylerse, dinleyicilerinin sempatisini büyük ölçüde yitirecektir. Radikal kişinin, yanlış yönlendirilmiş nefretlerle yapılan demagojik çağrılardan korunabilmek için elindeki tek silahı eğitimdir: yeterli sayıda insanı, bir propaganda ordusunun çekirdeğini oluşturmaları konusunda entelektüel açıdan ikna etmesi gerekmektedir. Böyle bir şeyi başarmak, devlet ve plütokrasi kendini bütün gücüyle akılsızlığı teşvik etmeye adamışken, hiç de kolay değildir ama, günümüzde birçok-

larının düşündüğünün aksine, başarması imkansız bir iş de değildir, hatta tersine, kaçınılmaz bir gelişmedir çünkü akılsızca duygular en iyi şarlatanlar tarafından teşvik edilir.

Kısa süren maceralı bir hayatın ardından yokluk içinde yaşamakla mutlu olamam. Ne kadar akıllı olurlarsa olsunlar, bilim adamlarının da başaramayacakları birtakım şeyler vardır. Doğanın kayıtsızca gezegenimizin dört bir köşesine dağıttığı, kolayca kullanılabilir enerji kaynaklarını tükettiklerinde, bilim adamlarının daha zahmetli yöntemlere başvurmaları gerekecektir ve bu da yaşam standartlarının yavaş yavaş düşmesine yol açacaktır. Günümüz sanayicileri, verimli topraklara ilk defa ayak basan adamlara benzerler ve çok az bir çabayla büyük bir refah içinde yaşamayı, kısa bir süre için de olsa, başarırlar. Günümüzde altın çağını yaşayan endüstrileşmenin daha da gelişmeyeceğini ümit etmek akılsızlık olur; ancak, er ya da geç, hammaddeler tükeneceğine göre, endüstrinin insan ihtiyaçlarını karşılama kapasitesi de, aniden olmasa bile yavaş yavaş, düşecektir. Bu durumun engellenmesi, şüphesiz, insanların süregelen tüketim çılgınlığına bazı kısıtlamalar getirmeleri ya da bu konuda temkinli davranmalarıyla mümkün olabilir. İş işten geçmeden bu şekilde davranmayı öğrenirler belki.

Dünya üzerindeki kullanılabilir petrolün tükenmesine daha ne kadar kalmıştır? Tıpkı Birleşik Devletler'in büyük bir bölümünde olduğu gibi, ekilebilir araziler kum tepeciklerine mi dönüşecektir? Nüfus sürekli artarak, insanların, tıpkı uzak ataları gibi yiyecekten başka bir şey düşünemez hale gelecekleri bir seviyeye mi ulaşacaktır? Bu gibi sorular, birtakım genel felsefi yorumlarla cevaplanamaz. Komünistler, kapitalistlerin ortadan kalkması koşuluyla petrolün herkese yeteceğini düşünmektedirler. Birtakım dindar kişiler, Tanrıya inanırsak bol bol yiyecek bulacağımızı düşünmektedirler. Bu gibi görüşler, komünistler tarafından bilimsel olarak nitelendirilseler dahi, son derece yüzeyseldirler.

Hepimiz yiyecek fiyatlarının arttığını biliyoruz ama çoğumuz bunu hükümetin kötülüğüne yoruyor. İlerici bir hükümet idaresinde yaşadığımızda bu görüş bizi gerici yapıyor; gerici bir hükümet ida-

resinde yaşadığımızda ise sosyalist oluyoruz. Bu iki tepki de hem yüzeysel hem de sorumsuzcadır. Bütün hükümetler, politik bileşimleri ne olursa olsun, günümüzde, ister istemez, doğal güçlerin merhametindedir ve bu doğal güçlerle de, ancak, insanoğlunun bugüne kadar sahip olduğunu bir türlü kanıtlayamadığı seviyede bir zekayla baş edilebilir.

Hindistan, Çin ve Japonya'da, doğum kontrolü yöntemleri bilinse, doğum oranının hızla düşeceğinden aklı başında hiçbir insanın şüphe etmeyeceğini düşünüyorum. Afrika'da ise, aynı süreç daha uzun bir zaman alabilir, ancak, Batı'da eğitim görmüş siyahi doktorlara, her türlü tıbbi bilginin verileceği klinikler açmaları için gerekli parasal destek sağlandığı takdirde bunun Afrika'da da kolayca başarılması mümkündür. Amerika'nın bu hayırlı çabaya katkıda bulunacağını sanmıyorum çünkü iki partiden biri böyle bir yardımı desteklediği takdirde New York'lu Katoliklerin oylarını ve dolayısıyla da Başkanlık seçimini kaybedecektir. Bu da, şüphesiz, insanoğlunun bir atom savaşı sonucu yok olmasından çok daha büyük bir felakettir.

Birtakım komünizm karşıtları, Atlantik devletleri için bir ideoloji oluşturmaya çalışıyorlar ve bu amaçla da 'Batılı Değerler' adını verdikleri bir şeyler uyduruyorlar. Bu değerler, güya, hoşgörü, kişisel özgürlüklere saygı ve kardeşçe bir sevgi bağından oluşuyor. Korkarım böyle bir düşünce tarihe bütünüyle ters düşmektedir. Avrupa'yı diğer kıtalarla karşılaştırırsak zulüm konusunda başı çektiğini görürüz. Zulüm ancak uzun ve acı tecrübeler sonucunda faydasızlığı anlaşılınca ortadan kalkmıştır; Protestanlar ile Katolikler, karşı tarafı yok etme konusunda en ufak bir ümit taşıdıkları sürece varlığını sürdürmüştür. Avrupa'nın bu konudaki sicili, Muhammed'e inananlarınkinden ya da Hintlilerin veya Çinlilerinkinden çok daha kötüdür. Hayır, eğer Batı dünyası herhangi bir konuda üstünlük taslayacaksa bu ahlaki değerler değil ancak bilim ve bilimsel yöntemler olabilir.

Avrupalı yöneticilerin Afrika halklarına daha iyi koşullar sağlamak için yaptıkları, günümüzde, nüfus artışı nedeniyle, tamamen

boşa kürek çekmektir. Afrikalılar, doğal olarak, ama yanlış bir biçimde, çektikleri yoklukları beyaz adamın sömürüsünün bir sonucu olarak görmektedirler. Aralarında, yönetim ve sorumluluk taşıma konularında eğitimli kişiler olmadan, aniden özgürlüklerine kavuştukları takdirde, beyaz adamların Afrika'ya getirdiği uygarlık çabucak kaybolup gidecektir. Doktrinci liberallerin bu durumu inkar etmesinin bir faydası yoktur; Haiti buna iyi bir örnektir.

Şayet iki rakip futbol takımı, kardeşlik duygularının etkisiyle futbol topunu önce bir kaleye sonra da öteki kaleye göndermeye karar verselerdi, bu kimseyi mutlu etmezdi. Rekabetten alınan zevkin sadece atletizmle sınırlı kalması için bir sebep yoktur. Takımlar, gruplar ya da örgütler arasında rekabet faydalı bir teşvik unsuru olabilir. Ancak rekabetin acımasız ve zararlı bir hale dönüşmemesi için yenilginin cezası, savaşta olduğu gibi tam bir yıkım ya da denetimsiz ekonomik rekabette olduğu gibi açlık değil, sadece şan ve şeref kaybı olmalıdır. Kaybeden takımlar ölüme mahkum edilse ya da açlığa terk edilseydi, futbol zevkli bir spor dalı olmaktan çıkardı.

Bir gemi kazasında, mürettebat, emirleri düşünmeden uygular çünkü acil bir amacı paylaşmaktadırlar ve bu amaca nasıl ulaşılacağını anlamaları da güç değildir. Şayet Kaptan, tıpkı hükümetlerin yaptığı gibi, emirlerini haklı göstermek için politikalarını açıklamak durumunda kalsaydı, daha konuşmasını bitirmeden gemi sulara gömülürdü.

İlkel insan, bir kabileye üye olmasına rağmen, kendi kararlarını alırken kabilenin engellemesiyle pek fazla karşılaşmazdı. Onun yapmak istedikleri, yani çoğunlukla avlanmak ve savaşmak, komşularının yapmak istediklerinden farklı değildi ve şayet kabile büyücüsü olmak isterse, bu konuda uzman bir başka kişiye kendini kabul ettirmesi yeterli olurdu ve bu şekilde büyücünün güçlerine kavuşurdu. İstisnai yetenekleri olan bir adam ise, belki yeni bir silah ya da yeni bir avlanma yöntemi geliştirirdi. Bu yaptıkları, onun kabilesi ile ters düşmesine sebep olmaz, aksine kabile üyeleri tarafından memnunlukla karşılanırdı. Modern insan ise çok farklı bir

hayat yaşamaktadır. Sokaklarda şarkı söylerse sarhoş olduğu düşünülür, kalkıp bir de dans ederse polis memuru onu trafiğe engel olmakla suçlar.

İki büyük din, Budizm ve Hıristiyanlık, kabile üyeleriyle kendiliğinden paylaşılan beraberlik duygusunu bütün insanlığa yaymaya çalışmışlardır. İnsanların kardeşliğini övmüşler, bu 'kardeşlik' kelimesini kullanarak temelinde biyolojik bir nitelik taşıyan duygusal bir davranış biçimini doğal sınırlarının ötesine taşımaya çalışmışlardır. Şayet hepimiz Tanrının çocukları isek hepimiz kardeşiz demektir. Ancak, teoride bu inancı benimseyenler, pratikte, bu görüşü benimsemeyenlerin Tanrının değil de Şeytanın çocuğu olduklarını düşünmüşlerdir ve kabile üyesi olmayanlara duyulan eski nefret geri gelmiş, bahsedilen inancı daha da güçlendirmiş ama aynı zamanda ortaya çıkış amacından sapmasına neden olmuştur. Din, ahlak anlayışı, ekonomik çıkarlar, fiziksel hayatı sürdürme çabası hep birlikte dünya genelinde bir işbirliğini destekleyen, cevaplanması mümkün olmayan fikirler aşılamaktadır zihinlerimize, ancak ilkel atalarımızdan bize miras kalan eski içgüdüler isyan edip nefret edilecek kimse kalmadığında hayatın tadının çıkmayacağını; filanca gibi bir rezili sevenin de aynı şekilde rezil olduğunu; savaşmanın hayatın kuralı olduğunu; herkesin birbirini sevdiği bir dünyada, yaşamak için hiçbir sebep kalmayacağını hissettirmektedir.

Birinci Dünya Savaşı'ndan önce kadınlara oy verme hakkı tanınmasına karşıt görüşlerin başında, kadınların barışçı olma eğilimi taşıdıkları gelmekteydi. Savaş sırasında kadınlar bu görüşü çürütmek için yoğun bir çaba gösterdiler ve kazanılan kanlı zafere katkılarından dolayı da oy verme hakkını elde ettiler.

İnsan hayatı birçok farklı açıdan değerlendirilebilir. Bazıları, insanı kültürel açıdan değerlendirip onun yüce sanatsal eserler yaratma, asil düşünceler üretme ve doğanın sırlarını keşfetme yeteneğine sahip olduğunu söylemektedirler. Başkaları, örgütlenme yeteneğine sahip hayvan türlerinden biri olduğunu düşünmektedirler ama bu konuda karıncalar ve arılar ondan kat kat üstündür. Bazıları ise onun bir savaş ustası olduğu görüşündedirler; bu fikri

taşıyanlar arasında ülkelerindeki meydanların süslenmesine karar verenler bulunmaktadır. Bu ülkelerde, yoldan geçenlerin görebileceği en nefis şeyin, insan katli konusunda gösterdiği beceri nedeniyle anımsanan at üzerinde bir adam olduğu görüşünü savunmak bütün hükümet yetkilileri arasında değişmez bir kuraldır.

Örgütler iki gruba ayrılır; birincisi, bir şeylerin yapılması için çalışanlar, ikincisi ise bir şeylerin yapılmaması için çalışanlardan oluşur. Posta İdaresi birinci gruba, İtfaiye de ikinci gruba bir örnektir. Bu iki kuruın da bir tartışma konusu oluşturmaz çünkü kimse mektupların iletilmesine karşı çıkmaz, kundakçılar binaların yanıp kül olmasını istediklerini açıkça beyan edemezler. Ancak engel olunması gereken şey, doğanın değil de insanların sebep olduğu bir şey ise durum değişir. Her ülkenin bir orduya sahip olmasının nedeni, bu ülkeler tarafından, diğer ülkelerin saldırılarına ENGEL OLMAK olarak açıklanır. Ancak diğer ülkelerin orduları, birçok insanın inandığı üzere, saldırganlığı TEŞVİK ETMEK amacıyla mevcuttur. Kendi ülkenizin ordusu aleyhinde konuşursanız, anavatanınızın zalim bir istilacının ayakları altında ezilmesini isteyen bir vatan haini olursunuz. Öte yandan, güvenliği için silahlı kuvvetlere ihtiyacı olduğunu savunan ama ileride düşmanınız olma ihtimali pek yüksek bir devletin bu görüşünü desteklerseniz kendi ülkenize kötülük etmiş olursunuz ve ülkenizin kendini barışa adamışlığını bu şekilde sorgulamanıza da ancak sapkın bir kötü niyet sebep olabilir. Bütün bunları, 1936 yılında, erdemlilik timsali bir Alman kadını, Hitler'i öven bir konuşmasında Almanya hakkında söylemişti.

Nüfus artışını durdurmanın tek yolunun doğum kontrolü olduğu iddiasında değilim. Doğum kontrolü muhaliflerinin tercih edecekleri başka yollar da olmalıdır. Savaş şimdiye dek bu konuda hayal kırıklığı yaratmıştır ama biyolojik savaş daha etkili olabilir. Şayet her kuşak için dünya genelinde bir veba salgını çıkarılabilirse, hayatta kalanlar, dünyayı aşırı kalabalıklaştırmadan, özgürce üreyebilirler. Burada inananların vicdanlarını rahatsız edecek ya da milliyetçilerin hırslarını engelleyecek hiçbir şey yoktur. Olayların gidişi biraz nahoş olabilir ama ne yapalım? Gerçekten yüce gönüllü in-

sanlar mutluluğa, özellikle de başka insanların mutluluğuna karşı kayıtsızdırlar.

Boş şeylere inandığım nadir anlarda, Babil Kulesi efsanesine ve günümüzde bu efsaneye benzer ama daha büyük bir günahın daha trajik ve korkunç bir şekilde cezalandırılmak üzere olduğuna inanasım geliyor. Belki de –bazen böyle düşüncelere kapılıyorum– Tanrı maddesel evreni yönetme biçimini anlamamızı istemiyordur. Belki de nükleer fizikçiler bu yüce sırları keşfetmeye o kadar yaklaşmışlar ki Tanrı artık onların çalışmalarına engel olma zamanının geldiğini düşünüyordur. Ve Tanrı, bunu yapmak için, fizikçilerin insan soyunu yok edinceye dek dehalarını kullanmaya devam etmelerine izin vermekten daha kolay bir yöntem bulabilir miydi? Geyiklerin, sincapların, bülbüllerin, tarlakuşlarının hayatta kalacaklarına inanabilsem, o zaman bu felaketi soğukkanlılıkla karşılayabilirdim çünkü insanoğlu, yaratılan canlıların efendisi olmayı hak etmediğini göstermiştir. Ancak atom bombasının, korkunç bileşimiyle, bütün canlı türlerini ayırt etmeksizin ortadan kaldıracağından ve dünyanın, ölümlü bir yıldız etrafında, bir kaya parçası gibi cansız, sonsuza dek dönüp duracağından korkmamız gerekmektedir. Bu ilginç felaketi hangi olayın harekete geçireceğini bilemiyorum. Belki Ortadoğu petrolleri ile ilgili bir çatışma, belki Çin'le ticaret hakları konusunda bir anlaşmazlık, belki Museviler ve Müslümanlar arasında Filistin'in idaresi ile ilgili bir kavga olabilir. Her vatansever, bu meselelerin, insan soyunun yok edilmesinin, korkakça bir uzlaşmaya tercih edilmesini gerektirecek kadar büyük önem taşıdığını görecektir.

İnsanlar, oldukça sıradan insanlar, annelerine tecavüz edilirken çocuklarını seyretmeye zorlayacaklardır. Politik hedeflerinin uğruna, düşmanlarını yıllarca tarifsiz acılara mahkum edeceklerdir. Nazilerin Auschwitz'de Musevilere neler yaptıklarını hepimiz biliyoruz. Toplumsal zulüm açısından bakıldığında, Rusların Almanları ülkelerinden sürerken yaptıklarının, Nazilerin uyguladığı şiddetten aşağı kalır bir yanı yoktur. Ya şu pek saygıdeğer bizler? Biz kesinlikle böyle şeyler yapmayız. Asla! Ama Alman çocukları açlıktan ölürken kanlı bifteklerimizi ve sıcak ekmeklerimizi afiyetle yeriz çünkü hükümetlerimiz, bizden bazı zevklerimizden vazgeçmemizi istediği

takdirde kapılacağımız öfkeyle baş etmeye cesaret edememektedir. Hıristiyanların inandığı gibi bir Hüküm Günü olsaydı, o son mahkeme önünde mazeretlerimiz nasıl bir etki bırakırdı sizce?

Stalin, Churchill'in nasıl olup da genel seçim sonuçlarına bakarak sükunet içinde görevinden ayrıldığını ne anlayabilmiş ne de onun bu davranışına saygı duymuştur. Ben demokratik bir temsili hükümetin, işleyebilmesi için gerekli olan hoşgörü ve öz-denetim sahibi insanlara en uygun yönetim biçimi olduğuna derinden inanmaktayım. Ancak ortalama vatandaşın bu yönetim biçiminin gerektirdiği alışveriş konusunda hiçbir eğitim almamış olduğu ülkelerde, böyle bir yönetim biçiminin uygulamaya konabileceğini düşünen demokrasi savunucuları hataya düşmektedirler. Bir Balkan ülkesinde, kısa bir süre önce, genel seçimlerde çok az bir farkla yenilgiye uğrayan bir parti, kaybettiği şansı tekrar elde etmek için rakip taraftan yeterli sayıda milletvekilini öldürüp çoğunluk sağlamıştır. Batıda insanlar, Cromwell ve Robespierre'in de aynı şekilde davrandığını unutarak, bunun Balkanlar'a özgü bir davranış olduğunu düşünmüşlerdir.

Göçmenlik yasalarını hazırlayan Amerikalı kanun adamları, Kuzeylilerin Slavlardan, Latinlerden ve bütün diğer beyaz insanlardan daha üstün oldukları görüşündedirler. Ancak Naziler, savaş baskısı altında, Almanya dışında hiçbir yerde gerçek Kuzeyli bulunmadığı sonucuna varmışlardır; Quisling ve destekçileri hariç diğer bütün Norveçlilerin, Finliler, Laplar ve başkaları ile karıştıkları için soyları bozulmuştur. Bu bakımdan politika insanın soyu hakkında ipucu vermektedir. Biyolojik açıdan saf olan Kuzeyliler Hitler'i severken, Hitler'i sevmemek bozuk kanın bir kanıtı olmuştur.

Çocukluğumda bana kaya gibi sağlam, yıkılmaz görünen kurumlardan ve yaşam biçimlerinden geride çok az şey kalmıştır. Ben geleneklerle kuşatılmış bir ortamda büyüdüm. Anne ve babam ben çok küçükken öldükleri için büyükanne ve büyükbabam tarafından yetiştirildim. Bana bir çeşit teorik cumhuriyetçilik öğretilmişti; buna göre, bir krala, ancak halkın bir hizmetkarı olduğunu ve şayet yeterli olmazsa yerinden edilebileceğini kabul ettiği sürece hoşgörü

gösterilecekti. Büyükbabam, insanlara saygı duymayan biri olarak, bu fikrini Kraliçe Viktorya'ya açıklardı ve Kraliçe de pek anlayış göstermezdi. Yine de Kraliçe, O'na, benim bütün bir çocukluğumu geçirdiğim Richmond Park'taki evi vermişti. Birtakım politik prensipler ve beklentiler edindim ve her ne kadar beklentilerimden vazgeçmek zorunda bırakıldıysam da prensiplerimi hep korudum. Dünya genelinde düzenli bir ilerleme sağlanacak, devrimler yapılmayacak, savaşlardan zaman içinde vazgeçilecek ve henüz parlamenter bir hükümete sahip olmayan şanssız bölgelere bu yönetim biçimi götürülecekti. Büyükannem Rusya Büyükelçisi ile yaptığı bir konuşmayı hatırlayarak gülerdi. Büyükelçiye şöyle demiş: 'Belki bir gün Rusya'da da bir parlamento kurulur.' Büyükelçi de şu cevabı vermiş: 'Tanrı korusun, sevgili Lady John.' Bugünkü Rusya Büyükelçisi de, ilk kelimeyi değiştirmek kaydıyla aynı cevabı verecektir sanırım.

Ne sefalet ne de aptallık insanların kaderidir bence. Akıl, sabır, güzel söz söyleme becerisi, eninde sonunda, insanoğlunu kendi kendine uyguladığı işkencelerden kurtaracaktır, yeter ki, bu süre içinde kendini yok etmesin.

Bu inancıma bağlı olarak her zaman belli bir oranda iyimserlik taşımışımdır ama yıllar geçtikçe bu iyimserlik giderek suratını asmış ve mutluluk da uzaklaşmıştır. Yine de, kaderci bir bakış açısıyla insanın çile çekmek için doğduğuna inananlara katılmam hiçbir şekilde mümkün değildir. Geçmişteki ve günümüzdeki mutsuzlukların nedenlerini saptamak hiç de güç değildir. Yoksulluk, hastalık ve açlık insanın doğa üzerindeki yetersiz bilgi ve hakimiyetinden kaynaklanmıştır. Savaşlar, baskılar ve işkenceler insanın diğer insan kardeşlerine düşmanlığından kaynaklanmıştır. Asık suratlı inançların beslediği hastalık ve sefalet, insanları iç dünyalarında çatışmaya itmiş ve dış dünyadaki zenginliklerin de hiçbir faydası olmamıştır. Bütün bunlar gereksizdir. Hepsinin üstesinden gelinmesi için çareler mevcuttur. Modern dünyada, insan grupları mutsuz ise, bunu sebebi onların mutsuz olmayı seçmeleridir. Ya da, daha kesin konuşmak gerekirse, sebep, bu insanların bilgisizlikleri, alışkanlıkları, inançları ve tutkuları olması ve bunların, mutluluktan, hatta hayattan daha büyük önem taşımasıdır. Günümüzün tehlikeli

dünyasında, çok sayıda insan sefalet ve mutsuzluğa sevdalanmış gibi görünüyor ve bu insanlar, onlara ümitlerden bahsedildiğinde öfkeye kapılıyorlar.

Başlangıçta Nükleer Tehdit'in tehlikeleri konusunda insanları bilinçlendirmenin pek güç olmayacağını düşünüyordum. Kendini koruma güdüsünün çok kuvvetli olduğu ve harekete geçtiğinde diğer bütün güdülere ağır bastığı yolundaki genel görüşü benimsemiştim. İnsanların, aileleri, komşuları ve varlıklarından haberdar oldukları hayattaki bütün diğer insanlarla birlikte yanıp kül olma düşüncesinden hoşlanmayacaklarını sanıyordum. Bu tehdidin insanlara anlatılması gerektiğini ve bu yapıldıktan sonra da, bütün insan gruplarının birleşip eski güvenceli hayatlarına kavuşacaklarını düşünüyordum. Bunun bir hata olduğunu anladım. Kendini korumaktan daha güçlü bir güdü mevcut: karşınızdaki adama üstün gelme arzusu.

Rusya'ya gitmeden önce, orada yeni bir temsili hükümet biçimi konusunda ilginç bir deney göreceğiini sanıyordum. İlginç bir deney gördüm gerçekten de ama, temsili hükümet konusunda değil.

Gördüm ki, askerler, Hıristiyanlık inancının, Doğulu güçlerle olan savaşlarında büyük önem taşıdığı ve eğer Hıristiyan değilseniz savaşmaya pek hevesli olmayacağınız görüşündeler. İsa'nın vaazını tekrar okudum ve hidrojen bombasını destekleyen hiçbir şey bulamadım – bir tek kelime bile.

Endişe, hoş olmayan olasılıklarla yüzleşmemekten kaynaklanır. Çok sayıda insan *Savaş*'tan hoşlanır, yeter ki kendi mahallelerinde ve çok şiddetli olmasın. Eğer kafanız uçurulursa, bu, düşünme gücünüzü büyük ölçüde azaltacaktır.

Geleceğe yönelik olasılıklar görüyorum; hem karanlık olasılıklar ve hem de ümit veren olasılıklar, ancak açıklama amacıyla karanlık fırsatlara değinmek yerinde olacaktır. Şayet insan soyu nihai bir nükleer çekişme ile kendi sonunu getirmezse benim gördüğüm diğer en büyük tehlike örgütlenmedir. Bilimsel keşiflerin ve idari

yöntemler ve örgütlerin etkisi sonucu, dünyamız öyle örgütlü bir hale gelebilir ki hiçbir yerde eğlenmek mümkün olmaz.

Komünizm ve kapitalizmin, dünya üzerinde birlikte yaşamayı öğrenmelerinin mümkün olduğunu düşünüyorum. Bu sadece birbirlerine alışmalarına bağlı. Şimdi bir de Hıristiyanlarla Muhammed'e inananlara bakın; altı yüzyıl kadar birbirleriyle savaştılar, bu süre içinde iki taraf da herhangi bir üstünlük sağlayamadı ve sonunda akıl fikir sahibi bir adam çıkıp şöyle dedi: '*Bakın*, neden birbirimizle savaşmayı bırakıp dost olmuyoruz?' Elbette altı yüzyıl bekleyemeyiz çünkü Müslümanlar ile Hıristiyanların arasındakine benzer bir çatışma altı yüzyıl sürdüğü takdirde ortalıkta tek bir insan bile kalmayacaktır.

Yeni nükleer bombanın radyasyona sebep olmadığını iddia eden bütün demeçleri dinledim. Bütün bu demeçler bilerek söylenmiş yalanlardır. Bu konuda bir yayında da konuştum ve Amerika'nın nükleer silahlanma konusundaki hükümet yetkililerinden biri, 'temiz bomba' yapmanın yolunu bulduğunu ve bu konuda yaptığı araştırmaların insancıl amaçlar taşıdığını söyleyerek böbürlendi. Ben de şöyle dedim: 'O zaman Ruslara haber vermişsinizdir sanırım?' Dehşet içinde cevap verdi: 'Hayır, bu yasalara aykırı olurdu!' Bundan, yetkilinin Amerikalıların değil de, sadece Rusların hayatlarını kurtarmak istediğini mi anlamalıydım acaba?

Şu ilahileri hep Hıristiyan barışçılığının tipik örnekleri olarak gördüm:

> Hıristiyan kardeşim, onlar kutsal topraklarda, görüyor musun?
> Ordularıyla nasıl sinsi sinsi dolaşıyorlar, görüyor musun?
> Hıristiyan kardeşim, kalk ve vur onları, zaferini kutla, kaybını değil; Kutsal Haç'ın gücüyle vur onları.

> Tanrının oğlu savaşa gidiyor,
> Krallık tacını almak için;
> Kan kızıl bayrakları dalgalanıyor,
> Onun izinden gidenler kim?

Hem Doğuda hem de Batıda, yüksek konumlardaki insanların, başka açılardan akıl sahibi olmalarına rağmen, nasıl olup da karşı taraftan daha güçlü olmanın barışı korumanın tek yolu olduğuna inandıklarını görmek insanı ümitsizliğe itiyor. Gelecekteki bir savaş sona erdiğinde güçlü taraf hâlâ hidrojen bombalarına sahip olacak ama hiçbir tarafta hayatta tek bir insan bile kalmayacaktır.

1997 yılında, şayet hâlâ var olursak, Rus ve Amerikan askerlerinden oluşan rakip ekiplerin, büyük paralar sarf edilerek Mars'a gönderilmelerini ve orada birkaç gün hayatta kalıp birbirlerinin peşine düşmelerini beklemeliyiz. Birbirlerini bulduklarında ise birbirlerini öldüreceklerdir. Her iki ülke de, karşı tarafın yok edildiği haberini alacak ve bu şanlı zaferi kutlamak için o günü milli bayram ilan edecektir.

Bölüm 6
Ahlak

Lord Russell'ın önerdiği ahlak anlayışı batıl inançlardan ve planlı deliliklerden arınmıştır; şu bildik kardeşler, korku ve nefret de yoktur ve insanlar birbirlerini, tıpkı şimdi düşmanlarının felaketini istedikleri kadar büyük bir tutkuyla severler. Her ne kadar böyle bir görüş karşısında her akılcı insanın sevinmesi beklenirse de insanoğlu farklı düşünmüş ve barbarlıklarla dolu geçmişini taklit etmeyi sürdürmekte karar kılmıştır. Bu bölümdeki alıntıların da açıkça ortaya koyacağı üzere, Lord Russell çok sayıda popüler mitteki saçmalıkları sıyırıp atmış ve hepsini de, saklanacak bir yer bırakmadan bütün çıplaklılarıyla ortaya çıkarmıştır. Örneğin istediğe bağlı ötenaziyi ele alalım. 'Bilge, her şeye kadir ve lütufkar bir Varlık, masum bir insanın hayatı boyunca çektiği çileleri izlemekten öyle büyük bir zevk alır ki insanların çektiği çileleri azaltanlara hiddet duyar' gibi bir açıklamaya uygar insanların inanmaları cidden beklenebilir mi? İşte, geleneksel ahlak anlayışına bu gibi alaycı bir saldırı, bu kitapta yer alan alıntılara o benzersiz Russell niteliğini kazandırmaktadır.

Nihayetinde Lord Russell'ın yazılarını okumayı bir zevk haline getiren, onun mantık ve matematiğe yaptığı tarihi katkılar değildir. Mantık ve matematik alanındaki çalışmaları ancak bu konularda kapsamlı bir teknik önbilgiye sahip okurlarca anlaşılabilir; Lord Russell daha çok bu konularda eser vermiş olsaydı çok az sayıda okuru olurdu mutlaka. Bu kitabın editörü, *The Basic Writings of Bertrand Russell* (Bertrand Russell'ın Denemeleri) adlı seçkisinde, Lord Russell'ın *Matematiğin İlkeleri* (*Principia Mathematica)* adlı kitabından bazı bölümlere yer vermek istediğinde, Lord Russell, birkaç sayfalık bir özetten fazlasına yer vermenin 'kitabın satışını olumsuz etkileyeceğini' söylemiştir. Editör, Lord Russell'ın öğüdünü dinlediği için çok memnundur. Lord Russell 38 yaşındayken, nihayet genel okur kitlesinin okuyabileceği konularda yazmaya karar vermiş ve 1910'dan sonra kaleme aldığı yazılarının çoğunda önemli toplumsal sorunlara değinmiş, kendi deyişiyle 'halkın anlayabileceği bir dil' kullanmıştır. Okur, bu kitabı son cümlesine kadar okuduğu zaman, tıpkı bir aynanın insanlara nasıl göründüklerini hatırlatması gibi, Lord Russell'ın toplumsal eleştirilerinin de insanlara yaptıkları aptallıkları hatırlatmaya yardımcı olduğunu görebilmelidir. Eserleri parlak bir zeka ürünüdür ve sözleri yüzyıllar boyunca yankılanmaya devam edecektir. Tıpkı Sokrates gibi, Lord Russell da, insanoğluna, soru sormayı, ileriye bakmayı ve hakikat arayışını sürdürmeyi hatırlatmıştır. İki bin yıl çok uzun bir süre gibi gelebilir ama Lord Russell'ın da dediği gibi, 'Hakikat, uzun ve zahmetli bir iştir ve dogmatik olmayı gerektirir.' Lord Russell, Araf'ı ziyaret etmek için çeşitli teklifler almış olmasına rağmen, nasıl Sokrates benzer teklifleri reddettiyse, o da bu gibi teklifleri kabul etmemiştir.

Tarih boyunca insanın, kendine saygı duyan ve aşağılanmaya fırsat vermeyen bir bireye evrimlenme süreci, ahlaksal ve dinsel inançlar nedeniyle yavaşlamıştır. Örneğin Galileo'nun dehası, Papalık makamı tarafından sorgulanmış, Galileo'nun teleskopunda gördüğünü sandığı şeylerin kötü olduğu ve kilise üyeleri üzerinde ahlaklarını bozucu bir etki bırakıp inançlarını sarsabileceği iddia edilmiştir. Dinin gerici etkisinin azaldığını düşünenler vardır ve onlara göre, din artık kültürel ve bilimsel gelişme karşısında bir engel oluşturmamaktadır ama böyle bir görüşün ne kadar hatalı olduğu ortadadır.

İslam dininin yakın geçmişteki ani yayılması, bu altı yüz milyonluk dini Roma Katolik Kilisesi'ne sayısal güç açısından rakip yapmaktadır. Her iki dinde de eski mitler ve tabular, ebedi hakikatler olarak saygı görmektedir. Her iki grubun da inançları, ilk uydurulduklarını günkü gibi değişmeden durmaktadır. Bazı inançları düpedüz saçmadır. Orneğin, Islam inancı, günahkarın yeterli derecede kendini aşağılaması halinde bütün günahların affedileceğini söyler. Ancak bunun çok tuhaf bir istisnası vardır ve bu affedilemeyen *günah* da, Allah'ın her şeye kadir, her şeyi bilen ve lütufkar olduğu konusunda şüphe duyulmasıdır. Açıklanmayan bir sebepten ötürü bu özel günah hoşgörüyle karşılanmaz ve asla affedilemez. Lord Russell *Neden Hıristiyan Değilim (Why I Am Not a Christian)* adlı kitabının önsözünde şöyle der: 'Dünyanın bütün büyük dinlerinin –Budizm, Hinduizm, Hıristiyanlık, İslam ve Komünizmin– hem gerçekdışı hem de zararlı olduklarını düşünüyorum.' Basit bir mantık yürütünce zaten tek birinden bile hayır gelmeyeceği anlaşılmaktadır. Ancak verdikleri zararın en huzursuz edici etkisi özgür düşünce üzerinde olmaktadır. Mesela Darwin hâlâ Araf'ta çile çekmektedir çünkü 1859 yılında, kitabı *Türlerin Kökeni*'ni (*Origin Of Species*) yayınlamıştır. 'Din', Lord Russell'ın söylediği gibi, 'sayısız zararlar' vermekle kalmamış, bilimsel araştırma ruhuyla da sürekli çatışma halinde olmuştur.

Lord Russell, hidrojen bombası ya da daha ciddi başka silahların oluşturduğu tehdidin, insanlara aptalca kavgalarını unutturacağını düşünenleri, tarihin haksız çıkardığına inanıyordu. Lord Russell şöyle diyordu: 'Nobel Barış Ödülü'nü yaratan ve ateşli bir barış taraftarı olan Nobel aynı zamanda dinamitin de mucididir.' Bu dehşet verici buluş hakkında uzun uzun düşünen Nobel, dinamitin savaşa engel olacağı görüşündeydi. Maalesef onun bu ümitleri asla gerçekleşmedi.

Lord Russell, insan öldürmek amacıyla büyük miktarlarda para bulmakta hiçbir zorluk çekmeyen ama hastalıklardan kurtulmak için birkaç kuruş ayırmayı çok zor ve yıpratıcı bir iş olarak gören hükümetlerin ahlak anlayışları karşısında şaşkınlığa kapılıyordu. Bazı adamların insan katletmek konusundaki becerileri nedeniyle hatırlanıp madalyalarla donatılması ve heykellerinin dikilmesi ise Onu dehşet içinde bırakıyordu. Lord Russell başka ilginç konula-

ra da değinmiştir. Farz edin, insanoğlunun şeytani dehası, gezegenimizde nihayet biri erkek, biri kız iki kardeşin kalmasına sebep olmuş olsun. Onlar türümüzün yok olmasına izin mi vermelidir yoksa bu gibi bir durumda ensest affedilebilir mi? Lord Russell'ın da belirttiği gibi, 'günah', faydalı bir kavram değildir çünkü 'günah'ın nerede başladığı, cevaplaması güç bir sorudur. Empedokles, defne yaprağı çiğnemenin günah olduğunu düşünüyordu. Tuhaf bir sebepten dolayı, çıplaklık da mevsimine göre iyi ya da kötü olabilmektedir. Günahın hangi noktada başladığı yetkililerce asla tespit edilmemiştir. Empedokles doymak bilmez iştahını tatmin edebilseydi, biz de daha ciddi meselelerle ilgilenmeye fırsat bulabilirdik.

Batı felsefesinin uzun tarihi boyunca, birtakım felsefeciler, ahlaki sorunları bir sis perdesi ardına saklama konusunda üstün bir yetenek sergilemişlerdir. Lord Russell bunun gereksiz olduğu görüşündeydi. Felsefi meseleleri saran sis perdesinin, akıl damlacıklarıymış gibi hayranlıkla karşılanmaması gerektiğini düşünüyordu çünkü sis perdesinin kendisi hiçbir hakikati aktarmıyordu. BBC televizyonundaki bir canlı yayın programında, bilim ve felsefeyi karşılaştırması istendiğinde, Lord Russell, cesur, açık ve samimi bir cevap vermiştir: 'Bilim, bildiklerimiz, felsefe ise bilmediklerimizdir.' Ancak kurnaz bir edayla şunu da eklemiştir: 'Bu, basit ama iki felsefecinin asla anlaşmaya varamayacağı bir tanımdır.' Lord Russell, sis perdelerini kendilerine iş edinen felsefecilere karşı hiç sabır göstermemiştir. 'Açıklığın, zor ve ender olması nedeniyle, şüphe uyandırdığını düşünenler vardır.' Kendi felsefesini ise şu şekilde özetlemiştir: 'Felsefeyle ilgili çalışmalarımın tümünde bu görüşe muhalefet etmek, benim en büyük itici güçlerimden biri olmuştur.'

Lord Russell, 93'üncü yaş gününe yaklaştığında, gazetecinin biri O'na kendini nasıl hissettiğini sorduğunda şu cevabı vermiştir: 'Harika, katı gıdalar konusunda temkinli olmam gerektiği için neredeyse tamamen sıvı gıdalarla besleniyorum. Politikacıların demeçlerini hazmetmeye çalışmaktan sürekli bir şeyler takılıyor boğazıma. Birinci Dünya Savaşı sırasında Kral Beşinci George görevi kabul etti çünkü para tasarruf edebileceğini düşünüyordu ama parayı Almanları öldürmeye harcadı. Ben de hemen bir şeyler içtim.' Lord Russell'a, muhaliflerinin, onun fikrini değiştirmek gibi bir huyu olduğunu düşünmekte haklı olup olmadıkları sorulduğunda, 'Dün-

yadaki değişimlerle paralel olarak benim de fikirlerim değişmiştir,' cevabını vermiştir. Belki de en iyi öğüdü şu olmuştur: 'Birbirimizden nefret etmekten vazgeçmeliyiz. İşbirliği yapmayı öğrenmeliyiz. Gerçekten işleyebilen uluslar arası örgütler kurmayı ve bir dünya hükümeti için gereken adımları atmayı öğrenmeliyiz. Ben bunları görmek istiyorum. Ben bunların gerçekleşmesini bekliyorum.' Dünya Hükümeti, müthiş bir hayal gibi görünüyor ama bu hayal gerçekleşmedikçe diğer bütün hayaller faydasız bir sis perdesine dönüşecektir.

Yirminci yüzyılın son çeyreğine girerken, insanoğlu kendi türünü ve bu gezegen üzerindeki bütün hayatı, hep birlikte yok olmaya doğru götürmektedir. İnsanoğlu komşusuna hoşgörü göstermeyi öğrenmeli ya da birkaç dakikalık evrensel bir aptallık sonucu yok olup gitmelidir. 'İnsan soyuna son vermeli miyiz' sorusu Lord Russell'ın sorduğu en son soruydu. Lord Russell neredeyse yüz yıl boyunca dünyayı anlamaya çabalamış ve bunu şöyle açıklamıştır: 'Bir felsefecinin görevi, dünyayı değiştirmek değil onu anlamaktır.' Bu eski Yunanlılara yakışır düşünce, Lord Russell tarafından basit ama evrensel bir formüle dönüştürülmüştür: '*İyi bir hayat*, ilhamını sevgiden alır ve yönünü bilgiyle bulur.'

Büyük bir düşünürün belki de en belirleyici özelliği, kaçınılmaz olanı gerçekleşmeden önce görmesini, daha az gelişmiş başka zihinlerin hayal edemediklerini görmesini sağlayan öngörüdür. İkinci Dünya Savaşı'ndan kısa bir süre sonra, Lord Russell ve başka önemli bilim adamları, nükleer silahlanma yarışının önüne geçilmediği takdirde, çok yakın bir gelecekte gezegenimizi bekleyen topyekun bir ölüm tehlikesi konusunda dünyayı uyarmanın en büyük ahlaksal görevleri olduğunu fark ettiler. Politikacılar ve devlet adamları da en az halk kitleleri kadar bu uyarıları göz ardı ediyordu. Ancak günümüzde sokaktaki adam bile ilk defa olarak bu sorunun önemini kavramaktadır. Bu gelişme, bu korkunç tehdide karşı ilk protestoları düzenleyen Lord Russell'ın sayesinde olmuştur. Lord Russell da, Einstein gibi, son düşüncelerini bilimsel gücün yükselişiyle birlikte ortaya çıkan ahlaksal sorulara cevap aramaya yöneltmiştir.

* *
*

Kısırlaştırma, bana kalırsa, bir tedbir olarak, sadece *zihinsel* açıdan özürlü olan kişilerle sınırlı tutulmalıdır. Idaho eyaletinde uygulananlar gibi, 'zihinsel özürlülerin, sara hastalarının, sürekli suç işleyenlerin, ahlaki çöküntü içinde olanların ve cinsel sapıkların' kısırlaştırılmasına izin veren yasalara karşıyım. Buradaki son iki kategori özellikle belirsizdir ve farklı topluluklarda farklı biçimlerde değerlendirilecektir. İdaho yasaları uygulansaydı Sokrates'in, Iulius Caesar'ın, Platon'un ve Aziz Paulus'un kısırlaştırılmaları yerinde olurdu.

İnanca muhalif genel birtakım görüşler bir yana, İsa peygamberin dağdaki vaazında bahsettiği ilkelerin, nükleer bombaların daha etkili bir hale getirilmesi için uyarlanabileceği şeklindeki iddia özellikle çirkindir. Ben bir Hıristiyan olsaydım bunu küfrün en büyüğü kabul ederdim.

Eğer hayatınız boyunca adam öldürme, hırsızlık, zina, yalan, küfür ve ebeveynlerinize, kilisenize, kralınıza saygısızlıktan sakınırsanız, tek bir yardımseverce ya da faydalı iş yapmamış olsanız dahi, geleneksel açıdan ahlaklı birisi olarak takdir edilirsiniz. Bu son derece çarpık erdem kavramı, tabu ahlakının bir sonucudur ve sayısız zararı olmuştur.

Rus Hükümeti, Sovyetlerin aldığı kararların genetikle ilgili yasaları değiştirebileceğini sanıyor belli ki; Vatikan ise din adamlarının aldığı kararların, dünya üzerinde ayakta duracak yer dahi zor bulunuyor olsa, herkes için yeterli gıda maddesi temin edilmesini sağlayacağını düşünüyor. Bu gibi görüşler, bana kalırsa, bilimsel düşünceye bütünüyle yabancı, sapıkça bir megalomaniye işaret etmektedir.

İsa şöyle demiştir: 'Komşunu da kendin gibi sev.' 'Komşun kimdir?' diye sorulduğunda da Iyi Samiriyeli adlı mesellerine geçmiştir. Bu meselleri, İsa'nın dinleyicilerinin anladığı biçimde anlamak istiyorsanız, 'Samiriyeli' yerine 'Alman' ya da 'Japon' kelimelerini koymanız gerekmektedir. Günümüz Hıristiyanlarının böyle bir değişiklikten hoşlanmayacaklarından korkarım çünkü dinlerinin Kurucusu'nun öğretisinden ne kadar uzaklaştıklarını fark etmelerine sebep olacaktır.

Farz edin ki, atom bombaları sonucunda dünya nüfusu azalıp, biri erkek biri kız, iki kardeş kalmış olsun; onlar türümüzün yok olmasına izin mi verrnelidir? Bu sorunun cevabını bilmiyorum ancak sırf ensest günahtır gerekçesiyle cevabın olumlu olacağını da sanmıyorum.

'Günah' kavramını bütünüyle kafa karıştırıcı buluyorum, şüphesiz kendi günahkar tabiatım nedeniyle. Eğer 'günah' gereksiz acılara sebep olmak ise bunu anlayabilirim ama bunun aksine, günah, çoğunlukla gereksiz acılardan kaçmak anlamına gelmektedir. Birkaç yıl önce İngiltere'nin Lordlar Kamarası, acı veren ve çaresiz hastalıklarda ötenazinin yasallaştırılması yolunda bir yasa tasarısını görüşmeye başladı. Hastanın onayının alınması ve birtakım tıbbi belgelerin sunulması zorunlu tutuluyordu. Ben, bütün saflığımla, hastanın onayının alınmasında bir gariplik görmüyorum ama Canterbury Piskoposu, yani İngiltere'nin günah uzmanı, böyle bir davranışın ne kadar hatalı olacağını açıkladı. Hastanın onayı, ötenaziyi intihara dönüştürüyordu ve intihar da günahtı. Lordlar da, otoritenin sesine kulak verip yasa tasarısını reddettiler. Bunun sonucunda, Piskopos hazretlerini –ve, eğer doğru söylüyorsa, onun Tanrısını– memnun etmek uğruna kanser kurbanları hâlâ aylar süren acılara boş yere katlanmak zorundalar, şayet bu hastaların doktorları ya da hemşireleri, bir cinayet suçlamasını göze alacak kadar insancıl değillerse tabii. Bu gibi işkenceler üzerinde düşünmekten zevk alan bir Tanrı kavramını kabul etmekte güçlük çekiyorum; böyle acımasızca bir zulme kadir bir Tanrı var ise onun tapılmaya değer olmadığı kanısındayım. Ancak bu, sadece, benim ahlaksal açıdan ne kadar düştüğümü göstermektedir.

Uygarlık birbirimize karşı daha dostça davranmayı öğretmiş midir? Buna cevap vermek son derece kolaydır. Kızıl gerdan kuşları (İngiltere'dekiler, Amerika'dakiler değil) yaşlı kuşları ölünceye dek gagalar, halbuki insanlar (İngiltere'dekiler, Amerika'dakiler değil) yaşlılara emekli aylığı bağlarlar. Sürü içinde bizler, başka hayvan türlerine kıyasla, birbirimize karşı daha dostça davranırız ancak sürü dışındakilere karşı hareketlerimizde, ahlakçıların ve din öğretmenlerinin bütün çabalarına rağmen, duygularımız herhangi başka bir

hayvanınki kadar vahşidir ve aklımız sayesinde, bu duygulara, başka hiçbir hayvana nasip olmayan bir biçimde, geniş bir uygulama alanı kazandırırız. Zaman içinde daha insancıl bir tavrın benimseneceği ümit edilebilir belki ama şu ana dek işaretler pek de umut verici olmamıştır.

Aristoteles'te, yüce gönüllülük ya da insan sevgisi diye bir şeyden eser yoktur. İnsanoğlunun çektiği çileler, farkına varabildiği kadarıyla, Aristoteles üzerinde duygusal bir etki yaratmaz; zihinsel açıdan değerlendirip kötü olduklarını söyler ama bu çilelerin, arkadaşlarını etkilemedikleri sürece, ona üzüntü verdiğine dair en ufak bir kanıt bile yoktur.

Tutucu ahlakçıların çoğu, hazzı sadece duyularla ilgili olarak değerlendirme eğilimindedirler. Ahlaksal nedenlerden dolayı duyusal hazlardan sakındıkları zaman da, kendilerine benzeyen insanlara çok daha cazip gelen güç sahibi olmanın zevklerini, münzevice inkar ettikleri diğer zevklerin arasına dahil etmediklerini görmezler. Güç sahibi insanlardaki bu ruh halinin yaygın olarak görülmesi sonucu günah kavramı popülerlik kazanmıştır çünkü bu günah kavramı, göklere karşı alçakgönüllülük ile dünya üzerinde egemenliği mükemmel bir biçimde kaynaştırmaktadır. Günah kavramı insanların hayal dünyaları üzerinde artık Ortaçağ'da olduğu kadar büyük bir etkiye sahip olmasa da, birçok din adamının, yargıcın ve okul müdürünün düşüncelerine hâlâ hakimdir. Büyük Doktor Arnold, Como Gölü kıyısında yürüyüş yaparken, zihnini meşgul eden manzaranın güzelliği değildi. Bizlere aktardığına göre, ahlaksal kötülük üzerinde düşünüyordu. Korkarım onu böyle melankolik düşüncelere iten, okul müdürlerinin değil, okul çocuklarının ahlaksal kötülüğüydü. Nasıl olduysa, Doktor Arnold'un, okul çocuklarının dövülmesinin onlar için iyi olduğuna dair sarsılmaz bir inancı vardı. Erdemli olanlara, bu günah kavramının sunduğu en büyük ödüllerden biri, vicdan azabı duymadan acı çektirme fırsatıdır.

Bilimsel açıdan hiçbir işe yaramayan 'muazzam' kavramlardan biri de ruhtur. Bununla, insanların ruhu olmadığına dair olumlu

kanıtların bulunduğunu söylemek istemiyorum; demek istediğim, şayet varsa, ruh, keşfedilmeye hazır hiçbir nedensel yasada rol oynamamaktadır. İnsanların ve hayvanların çeşitli koşullarda nasıl davrandıklarını saptamak için birçok deneysel yöntem mevcuttur. Fareleri labirentlere, insanları da tel örgülü kafeslere koyup kaçış yöntemlerini inceleyebilirsiniz. Ilaç verip etkilerini gözlemleyebilirsiniz. Erkek bir fareyi dişi yapabilirsiniz ama henüz insanlar üzerinde buna benzer bir çalışma, Buchenwald'da bile, yapılmamıştır. Toplumsal açıdan istenmeyen davranışların, tıbbi yöntemlerin uygulanması ya da daha iyi koşulların sağlanması ile düzeltilebileceği görülmüş ve bunun sonucunda günah da, Nazilere uygulandığı durumlar haricinde, son derece bilimdışı bir kavrama dönüşmüştür. İnsan davranışının anlaşılması ile, gelecekte hükümetlerin insanları, günümüzde olduğundan çok daha etkili bir biçimde, aklını kaçırmış vahşilerden oluşan bir ayaktakımına çevirebileceklerini ümit edebiliriz.

Pamuklu ürünler, endüstrinin bilimsel bir nitelik kazanmasından sonra, Hindistan ve Afrika pazarlarına girebildi: bu da, İngiliz emperyalizmine itici bir güç sağladı. Afrikalılara çıplaklığın kötü olduğunun öğretilmesi gerekti ve bu da, misyonerler tarafından, çok ucuza mal edilerek yapıldı. Pamuklu ürünlerin yanı sıra verem ve frengi de ihraç ettik ama bunlar için hiçbir ücret talep etmedik.

Akıldan vazgeçtiğimiz ve otoriteyle yetinmeye razı olduğumuz anda dertlerimizin sonu gelmeyecektir. Kimin otoritesi? Eski Ahit'inki mi? Yeni Ahit'inki mi? Kuran'ınki mi? Pratikte, insanlar, içinde doğdukları toplumun kutsal kabul ettiği kitabı seçerler ve bu kitabın içinden de hoşlandıkları bölümleri benimser ve diğer bölümleri dikkate almazlar. Bir ara İncil'deki en etkili bölüm şuydu: 'Bir cadının yaşamasına izin vermeyeceksin.' Günümüzde insanlar bu bölümü üzüntü duymuyorlarsa bile en azından sessizlik içinde, okumadan geçiyorlar. Demek ki, kutsal bir kitabımız olsa bile kendi önyargılarımıza ne uyuyorsa onu seçiyoruz. Örneğin, hiçbir Katolik, bir piskoposun tek bir kadının kocası olabileceği şeklinde bir metni ciddiye almaz.

Şu beyitte ne kadar büyük bir gaddarlığın haklı gösterildiğine bakın:

Köpek, kadın ve ceviz ağacı,
Ne kadar döversen o kadar iyi.

Dayağın ceviz ağaçları üzerindeki ahlaksal etkisi konusunda hiçbir tecrübem yok ancak hiçbir uygar insan bu beytin kadınlar konusunda söylediklerini haklı gösteremez. Cezanın ıslah edici etkisi, ortadan kaldırılması çok güç bir inançtır ve bunun esas sebebi de, cezanın sadist dürtülerimizi tatmin ediyor olmasıdır.

Bir zamanlar beni neredeyse ölüme götüren şiddetli bir ateşli hastalığa yakalanmıştım. Ateşliyken rüyamda Cehenneme gittiğimi, ve Cehennemin de, ihtimal dahilinde olmayan ama mümkün olan olaylarla dolu bir yer olduğunu gördüm. Çok tuhaf şeyler oldu. Lanetlilerden bir kısmı, Cehenneme ilk girdiklerinde, sonsuzluğun tekdüzeliğini kağıt oyunlarıyla alt edebileceklerini düşünürler. Ancak bunun mümkün olmadığını fark ederler çünkü kağıtlar karıştırılıp dağıtıldıklarında hep sıralı çıkar, maça asıyla başlayıp kupa papazıyla biter. Cehennemde, olasılık öğrenmek isteyenler için ayrı bir okul vardır. Bu okulda birçok daktilo ve birçok da maymun bulunur. Ne zaman maymunun biri bir daktilonun üzerinde yürüse, şans eseri Shakespeare'in sonelerinden birini yazar...

Son derece acı veren başka bir odada ise sadece, Hume'un fikirlerine karşı çıkmış felsefeciler oturur. Bu felsefeciler, Cehennemde olmalarına rağmen, hâlâ bilgeliğe ulaşamamışlardır. Tümevarıma olan hayvansal eğilimlerinin etkisi altındadırlar hâlâ. Ancak ne zaman bir tümevarıma ulaşsalar, bir sonraki örnek onu yanlışlar. Ama bu, lanetlenmelerinin sadece ilk yüz yılında görülür. Sonra, tümevarımın yanlışlanacağını tahmin etmeyi öğrenirler ve bu yüzden tümevarım da, bir yüz yıl daha süren mantıksal bir çile, felsefecilerin beklentilerini değiştirinceye dek yanlışlanmaz. Sonsuzluk içinde bu sürprizler sürer gider ama her seferinde bir üst mantıksal seviyede gerçekleşir.

Eski devirlerin, artık saçma kabul edilen görüşlerini gözden geçir-

diğimizde, onda dokuzunun acı çektirmeyi haklı gösterdikleri ortaya çıkmaktadır. Örneğin tıptaki gelişmeleri ele alalım. Anestezi ilaçları ilk bulunduklarında, Tanrının iradesini engelleme amacı taşıdıkları için kötü olduklarına karar verilmişti. Akıl hastalıklarının, insanın vücuduna şeytan girmesi sonucu ortaya çıktıkları-na ve delinin içindeki şeytanlardan kurtulmanın da, hastaya acı çektirip şeytanları rahatsız etmekle mümkün olduğuna inanılırdı. Bu inanış nedeniyle, akıl hastaları, yıllar boyunca sistemli ve vicdanlı bir gaddarlıkla tedavi edildi. Hastaya acı değil de huzur vermiş tek bir hatalı tedavi yönteminin olduğunu sanmıyorum.

İnsan ve maymun arasında kesin bir ayrımın bulunmaması tanrıbilim açısından son derece sıkıntılı bir durumdur. İnsanlar nasıl ruh sahibi olmuşlardır? İnsan ve maymun arasındaki kayıp ara türler günah işleyebiliyorlar mıydı? Cehenneme gidebiliyorlar mıydı? Pithecanthropus Erectus'un ahlaksal sorumlulukları var mıydı? Homo Pekinensis lanetlenmiş miydi?

'Uygunsuz' bir dil kullanan bir adamın, akılcı bir bakış açısından, böyle bir dil kullanmayan bir adamdan hiçbir farkı yoktur. Ancak bir azizi tahayyül etmeye çalışan herkes küfürden uzak durmanın şart olduğunu düşünecektir. Aklın ışığında bakıldığında bu son derece saçmadır. Aynı durum alkol ve tütün için de geçerlidir. Alkol konusunda, güney ülkelerinde aynı olumsuz görüşe rastlanmaz; hatta böyle bir görüşün saygısızlık olduğu düşünülür çünkü Efendimizin ve havarilerinin şarap içtiği herkes tarafından bilinmektedir. Tütün konusunda ise olumsuz bir tavır takınmak çok daha kolaydır çünkü bütün büyük azizler tütün kullanımı bulunmadan önce yaşamışlardır. Ancak bu bağlamda da akılcı bir sav üretmek mümkün değildir. Hiçbir azizin sigara içmeyeceği görüşü, nihai incelemede, hiçbir azizin sırf kendine zevk veriyor diye bir şey yapmayacağı görüşünden kaynaklanmaktadır.

Benjamin Franklin paratoneri icat ettiğinde, hem İngiltere'deki hem de Amerika'daki din adamları, Üçüncü George'u hararetle destekleyerek, bu icadı, Tanrının iradesine karşı gelmek amacı taşıyan saygısızca bir deneme olmakla suçladılar. Çünkü, aklı başında herkesin de farkında olduğu gibi, yıldırımlar Tanrı tarafından,

dine saygısızlığı ve diğer büyük günahları cezalandırmak için gönderilmektedir – erdemli insanlara ise asla yıldırım çarpmamaktadır. Bu nedenle, eğer Tanrı birini çarpmak isterse, Benjamin Franklin, Tanrının iradesine engel olmamalıdır; böyle bir şey yapmak suçluların kaçmasına yardım etmektir. Ancak Boston'un önde gelen din adamlarından, saygıdeğer Doktor Price'a inanacak olursak, Tanrı bu durumun çaresini bulmuştur. Yıldırım, 'bilgili Doktor Franklin tarafından keşfedilen demir çubuklar yoluyla' etkisiz hale getirilince Massachusetts depremlerle sarsılmıştır ve Doktor Price'a göre bu sarsıntılar, Tanrının 'demir çubuklar'a duyduğu öfkenin bir ifadesidir. Bu konuda verdiği bir vaazda Doktor Price şöyle demiştir: 'Boston'da, New England'ın başka yerlerinde olduğundan daha çok sayıda dikiliyorlar ve Boston daha şiddetle sarsılıyor. Aman, Tanrının kudretinden kaçmak imkansız!' Ancak Tanrı, Boston'u bu kötülükten kurtarma konusunda bütün ümidini yitirmiş olmalı ki paratonerlerin giderek yaygınlaşmasına rağmen, Massachusetts'teki depremler seyrekleşmiştir. Yine de Doktor Price'ın görüşü ya da ona benzer bir görüş, yakın bir geçmişte dünyanın en önemli şahsiyetlerinden biri tarafından dile getirilmiştir. Bir ara Hindistan şiddetli depremlerle sarsıldığında Mahatma Gandhi vatandaşlarını uyarıp, bu felaketlerin onların günahlarının bir cezası olarak gönderildiğini söylemiştir.

Günah kavramı ile ilgili mantıksal sorunlar mevcuttur. Bize Günah'ın, Tanrının buyruklarına karşı gelmek olduğu söylenir ama bununla birlikte Tanrının her şeye kadir olduğu da söylenir. Eğer Tanrı her şeye kadir ise, onun iradesine ters düşen hiçbir şey gerçekleşemez; bu nedenle de günahkar, Tanrı'nın buyruklarına karşı gelmişse bunu bizzat Tanrı istemiş olmalıdır. Aziz Augustinus büyük bir cesaretle bu görüşü kabul eder ve insanların, Tanrı onların gözlerini bağladığı için günah işlediklerini iddia eder. Ancak modern çağlarda, birçok tanrıbilimci, insanların günah işlemesine sebep Tanrı ise, engel olamadıkları bir şey sebebiyle Cehenneme gönderilmelerinin haksızlık olduğunu savunmuşlardır. Bize günahların Tanrının iradesine karşı gelmek olduğu söylenmiştir. Ancak bu, güçlükleri ortadan kaldırmaz. Spinoza gibi, Tanrının mutlak gücünü ciddiye alanlar günah diye bir şeyin olamayacağı sonucuna varmış-

lardır. Bunun ise ürkütücü sonuçları olmuştur. Nedenmiş, diye karşı çıkmıştır Spinoza'nın çağdaşları, Neron'un annesini öldürmesi günah değil miydi? Adem'in elmayı yemesi günah değil miydi? Birinin ötekinden ne farkı var? Spinoza uğraşır ama uygun bir cevap bulamaz. Eğer *her şey* Tanrının iradesine uygun olarak gerçekleşiyorsa Neron'un annesini öldürmesini de Tanrı istemiş olmalıdır; bu nedenle Tanrı iyi olduğuna göre, cinayet de iyi bir şey olmalıdır. Bu tartışmanın sonu yoktur.

Roma Katolik Kilisesi şu yasaları koyar; bir kadın frengili bir adamdan hamile kalırsa, yapay yollardan hamileliğine son vermemeli, aksine frengili bir çocuğun doğumuna izin vermelidir ki dünya üzerinde geçireceği acı dolu birkaç yıldan sonra bu çocuğun ruhu (anne ve babasını Katolik olmadığını farz edersek) sonsuza dek kalmak üzere limboya* gitsin. İngiliz Devleti, Westminster'daki yaşlı beyefendiler öyle buyurursa, İngiliz olmayanları öldürmenin her İngiliz'in görevi olduğu görüşünü benimser. Bu gibi örnekler, Kilise ve Devlet'in, akıl ve erdemin amansız düşmanları olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Farz edin, Nietzsche'nin ahlak ve politikasına karşıt birtakım savlar üretmek –benim yapmayı en çok dilediğim şeyi– istiyoruz. Hangi savları üretebiliriz? Soru şudur: eğer Buddha ve Nietzsche karşı karşıya getirilselerdi, her iki taraf da tarafsız bir dinleyiciye ilginç gelecek bir fikir öne sürebilirler miydi? Politik konulardan bahsetmiyorum. Onların, Eyyüb'ün Kitabı'nda olduğu gibi, Tanrının huzuruna çıktıklarını ve Tanrıya nasıl bir dünya yaratması gerektiği hakkında öğütler verdiklerini farz edelim. Ne diyeceklerdir?

Buddha cüzzamlılardan, dışlananlardan ve acizlerden söz ederek tartışmayı başlatacaktır; ağrı sızı içinde çalışan ve karnını güçlükle doyuran fakirlerden, savaşlarda yaralanıp acı içinde yavaş yavaş ölenlerden, zalim velilerince hırpalanan öksüzlerden ve hatta yenilgi ve ölüm korkusunun pençesindeki başarılı insanlardan bahsedecektir. Bütün bu acı yükünden, diyecektir Buddha, bir kur-

* Limbo: Vaftiz edilmeden ölenlerle İsa'dan önce yaşayanların ruhlarının olduğu yer.

tuluş yolu bulmak şarttır ve kurtuluş da ancak sevgi ile gerçekleşebilir.

Lafa karışmaktan ancak Kadr-i Mutlak tarafından alıkonulabilen Nietzsche ise, sırası gelince patlar: 'Yapma be adam, biraz daha katı olmayı öğrenmem lazım. Küçük insanlar çile çekiyor diye sızlanmanın anlamı ne? Ya da, aynı şekilde, büyük adamlar çile çekiyor diye? Küçük insanlar küçük çileler çeker, büyük insanlar ise büyük çileler çünkü onlar soyludurlar. Senin idealin tamamen olumsuz, var olmamak yoluyla güvence altına alınan, çilenin yokluğu durumu. Ben ise, aksine, olumlu idealler taşıyorum: Alkibiades'e* hayranım, İmparator Frederick'e de, Napoléon'a da. Onlar gibi insanların uğruna her türlü çileye değer. Sanatçıların yaratıcısı olarak sana sesleniyorum Tanrım, bu zavallı psikopatın ahlaksız, korkakça zırvalamalarının senin sanatsal dürtülerine engel olmasına izin verme.'

Buddha, ölümünden sonraki tarihsel gelişmelerin hepsini Cennette öğrenmiş; bu bilgileri edindiği için sevinç, insanların bu bilgileri kullanma biçimleri karşısında da üzüntü duyarak, bilime iyice hakim olmuştur ve sakin bir nezaketle cevap verir: 'Benim idealimin olumsuz olduğunu düşünerek yanılıyorsunuz Profesör Nietzsche. Doğru, içinde olumsuz bir unsur da taşıyor, çilenin yokluğunu; ancak en az sizin doktrininizde olduğu kadar olumlu özellikleri de var. Alkibiades ya da Napoléon'a karşı özel bir hayranlık duymasam da, benim de kendi kahramanlarım var: İnsanlara düşmanlarını sevmelerini söylediği için halefim İsa; doğanın güçlerini kontrol altına almanın ve daha az emekle daha çok gıda temin etme yollarını keşfeden insanlar; hastalıkların önünü kesen doktorlar; ilahi güzellikleri yakalayan şairler, ressamlar ve müzisyenler. Sevgi, bilgi ve güzellikten alınan zevk olumsuzluk değildir; yaşamış bütün büyük insanların hayatlarını doldurmaya yeterlidirler.'

'Yine de,' diye cevaplar Nietzsche, 'senin dünyan çok sıradan olurdu. Herakleitos'u okuman lazım, bütün eserlerini Cennetin kitaplığında bulabilirsin. Senin sevgin, başkalarına duyulan ve acının doğurduğu şefkattir; senin hakikatin, eğer dürüst isen, sadece çile

* Alkibiades: Perikles ve Sokrates'in çağdaşı Atina'lı general ve devlet adamı.

yoluyla öğrenilebilir; ve güzelliğe gelince, mükemmelliğini vahşiliğinden alan kaplandan daha güzel ne olabilir? Hayır, şayet Tanrı senin dünyanı seçerse korkarım hepimiz sıkıntıdan ölürüz.'

'Siz ölebilirsiniz,' diye karşılık verir Buddha, 'çünkü siz acıyı seviyorsunuz ve hayata duyduğunuz sevgi de sahte. Ancak hayatı gerçekten sevenler, var olan dünyada kimsenin mutlu olamadığı kadar mutlu olacaklardır.'

Aziz Tommaso'ya göre, kötülük kasıtsızdır ve tesadüfi bir nedeni vardır ki bu da iyi bir şeydir. Her şey Tanrıya benzeme eğiliminde-dir ve Tanrı her şeyin sonudur. Nihai mutluluk şehvani zevklerde, şerefte, şöhrette, zenginlikte, dünyevi güçte ya da bedensel niteliklerde bulunmaz ve duyulara bağlı değildir. İnsanoğlunun esas mutluluğu ahlaksal açıdan erdemli davranışlarda da değildir çünkü bunlar mutluluğa ulaşma yollarından ibarettir; mutluluk Tanrı konusunda tefekküre dalmaktadır. Ancak ne çoğunluğun sahip olduğu Tanrı bilgisi yeterlidir; ne de inanç yoluyla edinilen Tanrı bilgisi. Bu hayatta, ne Tanrının öz varlığını görebiliriz ne de mutlak mutluluğa kavuşabiliriz; ancak öte dünyada onunla yüz yüze geliriz. (Kelime anlamında değil diye uyarılırız burada çünkü Tanrının yüzü yoktur.) Bu, bizim doğal gücümüzle değil ilahi ışık yoluyla gerçekleşecektir; ve o zaman dahi O'nu tam olarak görmemiz mümkün olmayacaktır.

Dinsel hoşgörü fikrini ilk savunanlar ile ilk kölelik muhalifleri kötü kişiler olarak nitelendirilmişlerdir. İncil'de İsa'nın katı Sebt Günü tabularına nasıl karşı çıktığından söz edilir. Bu gibi örnekler karşısında, övgüye değer olduğunu düşündüğümüz bazı eylemlerimizin, içinde yaşadığımız topluluğun ahlak değerlerini eleştirmek ya da ihlal etmek olduğu inkar edilemez. Elbette, bu, sadece geçmiş devirler ya da yabancılar için geçerlidir; kendi aramızda böyle bir şey olamaz çünkü bizim ahlak değerlerimiz mükemmeldir.
Protestanlar bize şöyle derler ya da derlerdi, Pazar günleri çalışmak Tanrının iradesine karşı gelmektir. Ancak Museviler Tanrının Cumartesileri çalışılmasına karşı olduğunu söylerler. Bu konudaki anlaşmazlık on dokuz yüzyıldır süregelmektedir ve ben de bu anlaşmazlığa son vermek için Hitler'in ölüm odalarından başka bir yol

düşünemiyorum ama bu da bilimsel anlaşmazlıkları çözmek için geçerli bir yöntem olarak kabul edilmeyecektir. Museviler ve Müslümanlar, Tanrının domuz etini yasakladığı konusunda bizi temin ederler ama Hindular Tanrının asıl sığır etini yasakladığını söylerler. Bu konudaki görüş ayrılığı son yıllarda yüz binlerce insanın katledilmesine sebep olmuştur. Bu nedenle, Tanrının iradesinin nesnel bir ahlak anlayışı için temel oluşturduğu söylenemez.

Hiç de yaşlı sayılmayan birtakım adamlara, çocuk yaşlarındayken vücutlarının belli yerlerine dokundukları için büyük bir ciddiyetle şu lafların söylendiğini biliyorum: 'Bunu yapacağına öl daha iyi.' Erişkinliklerinde erdem sahibi olacak insanlar yaratma çabası, geleneksel ahlakçıların dilediği gibi sonuçlanmamaktadır maalesef. Çoğu zaman tehditlere başvurulur. Bir çocuğu hadım etmekle tehdit etmek, belki, eskiden olduğu kadar yaygın değildir ancak delilikle korkutmak hâlâ doğru kabul edilmektedir. Hatta New York eyaletinde, böyle bir tehlikeden habersiz bir adama, böyle bir şeyin ihtimal dışı olduğunu söylemek yasalara aykırıdır. Bu gibi şeylerin öğretilmesi, sonuçta, birçok çocuğun, daha küçük yaşta, cinsel konular hakkında büyük bir suçluluk ve korku duymalarına neden olmaktadır. Cinselliğin, suçluluk ve korku duygularıyla özdeşleştirilmesi o kadar derinlere iner ki neredeyse bilinçdışı bir nitelik kazanır. Keşke bu gibi masalların etkisinden kurtulduğunu düşünen erkekler arasında istatistiksel bir araştırma yapmak mümkün olsaydı da, gökyüzünde şimşekler çakarken başka herhangi bir zamanda olduğu gibi zina işlemeye hazır olup olmayacaklarını öğrenebilseydik. Bana kalırsa, yüzde doksanı, kalplerinin derinliklerinde, böyle bir şey yaptıkları takdirde çarpılacaklarını düşünürlerdi.

Platon'un Sokrates'i, kendinden sonra gelen felsefecilere yüzyıllar boyunca örnek oluşturmuştur. Onun hakkında ahlaksak açıdan neler düşünmeliyiz? (Ben sadece Platon'un anlattığı adamla ilgileniyorum.) İyi nitelikleri ortadadır. Dünyevi başarılara karşı kayıtsızdır; öyle korkusuzdur ki en son dakikaya dek sakin, kibar ve esprili kalır; kendisinin hakikat olarak kabul ettiği şey dışında hiçbir şeye değer vermez. Ancak bazı ciddi kusurları da vardır.

Tartışma ortamlarında dürüst değildir ve sofistçe davranır ve kişisel düşüncelerinde aklını, tarafsız bir bilgi arayışı içinde değil, kendisine uygun gelen sonuçları kanıtlamak amacıyla kullanır. Kendini beğenmiş ve sahte bir hali vardır ki bana soysuz bir din adamını hatırlatır. Ölüm karşısındaki cesareti, tanrıların arasında sonsuz bir mutluluğun tadını çıkaracağını düşünüyor olmasaydı, çok daha olağanüstü kabul edilebilirdi. Seleflerinden bazılarının aksine, düşüncelerinde bilimsel değildi ama evrenin, kendi ahlaksal ölçütlerine uygun olduğunu kanıtlamaya kararlıydı. Bu, hakikate ihanettir ve felsefe alanındaki günahların da en büyüğüdür. Onun bir insan olarak azizlerin arasına kabul edildiğine inanabiliriz; ancak bir felsefeci olarak, bilimsel cehennemde uzun süre ikamet etmesi gerekmektedir.

Akıl, araçların amaçlara göre doğru biçimde uyarlanması demek olduğuna göre, akla karşı çıkanlar da ancak, insanların, onları açıkladıkları amaçlara ulaştırmayan araçları seçmelerinin iyi bir şey olduğunu düşünenler olacaktır. Buna göre, ya açıkladıkları amaçlara nasıl ulaşacakları konusunda aldatılmış olmalıdırlar ya da asıl amaçları açıkladıklarından farklı olmalıdır. Birincisi, hitabet sanatında başarılı bir führer'in yoldan çıkardığı bir halkın içinde bulunduğu durumdur. İkincisi ise okul çocuklarına işkence etmekten zevk alan ama kendini yüce gönüllü bir hayırsever olarak düşünmek isteyen bir okul müdürünün durumudur. Akla karşı çıkmak için öne sürülen bu iki sebebin de ahlaksal açıdan saygıya değer olduklarını düşünmüyorum.

Eleştirmenin biri, daha iyi bir dünyanın gerçekleştirilmesi önündeki tek engelin kötücül tutkular olduğunu söylediğim için beni azarlıyor ve muzaffer bir edayla şu soruyu soruyor: 'Bütün insanca duygular kötü müdür?' Eleştirmenimi böyle bir itiraza iten kitabımda, dünyanın ihtiyaç duyduğu şeyin Hıristiyanlığın öğrettiği sevgi ya da şefkat olduğunu söylüyorum. Bu, kesinlikle, bir duygudur ve ben de, dünyanın buna ihtiyacı olduğunu söylediğimde itici gücün akıl olması gerektiğini iddia etmiyorum. Ancak bu duygunun, zalimce ya da yıkıcı olmadığı için, akılsızlığın havarilerine cazip gelmediğini söyleyebilirim.

Felsefe hakkındaki hatalı ahlaksal değerlendirmeler, Zihinsel açıdan ilerlemeyi büyük ölçüde engellemiştir. Ben, şahsen, felsefenin, dinsel dogmaların doğruluğunu ya da yanlışlığını kanıtlayabileceğine inanmıyorum ama Platon'dan bu yana birçok felsefeci, ölümsüzlük ve Tanrının varlığı konularında 'kanıtlar' bulmayı kendilerine iş edinmişlerdir. Seleflerinin kanıtlarını hatalı bulmuşlardır –Aziz Tommaso, Aziz Anselm'in kanıtlarını, Kant ise Descartes'ınkileri reddetmiştir– ancak kendileri yeni kanıtlar ileri sürmüşlerdir. Kanıtlarını haklı göstermek için, mantığı yanlışlamaları, matematiği mistik bir hale dönüştürmeleri ve derinlerdeki bazı önyargıların da gökten inme sezgiler olduğunu farz etmeleri gerekmiştir.

Akıl hastası olmayanlar birtakım konularda hemfikirdirler. Yaşamanın ölmeye, iyi beslenmenin aç kalmaya ve özgürlüğün de köleliğe yeğ olduğunda hemfikirdirler. Birçok insan bunları sadece kendileri ve dostları için ister; düşmanlarının acı çekmesinden rahatsızlık duymazlar. Bu gibi insanlar bilim tarafından haksız çıkarılabilirler: İnsanoğlu artık tek bir aile olmuştur ve bu nedenle başka herkesin refahını sağlamadan kendi refahımızı temin etmek söz konusu değildir. Mutlu olmak istiyorsanız, başkalarını da mutlu görmeyi kabullenmeniz gerekmektedir.

Stoik-Hıristiyan görüş, Aristoteles'inkinden çok daha farklı bir erdem kavramı gerektirir; erdem, efendi için olduğu kadar köle için de olasıdır. Hıristiyan etiği, Aristoteles'in bir erdem olarak gördüğü gururu onaylamaz, Aristoteles'in bir kusur kabul ettiği alçakgönüllülüğü ise yüceltir. Platon ve Aristoteles'in her şeyden üstün tuttuğu zihinsel erdemler, listeden çıkarılmalıdır ki fakirler ve alçakgönüllüler de başkaları kadar erdemli olabilsinler. Papa Gregory, piskoposun birini, dilbilgisi öğrettiği için ciddi ciddi azarlamıştır.

Bir tabu tarafından yasaklanmış ve bir elektrik teline çıplak elle dokunup ölmeye eşdeğer görülebilecek bir eyleme verilen cezada, bizim anladığımız biçimiyle adaletten söz edilemez. Davud, Ahit Sandığını bir at arabasına yüklemiş taşırken, tekerlek bir şeye takı-

lınca araba sarsılır ve o sırada yetki kendisinde olan Uzza da, sandık düşecek diye elini uzatıp tutmaya kalkar. Bu saygısızlığı nedeniyle, hareketi her ne kadar övgüye değer de olsa, öldürülür. (II Samuel, vi. 6-7) Kazayla adam öldürmenin de, tıpkı cinayet gibi, ıslah edilmeyi gerektiriyor olmasında da aynı adaletsizlik söz konusudur.

Nietzsche'nin eleştirilerinin haklı olarak uygulanabileceği bir çeşit Hıristiyan etiği olduğu kabul edilmelidir. Pascal'ın da, Dostoyevski'nin de –Nietzsche'nin verdiği bu örneklerin– erdemliliği alçakça bir nitelik taşır. Pascal o müthiş matematiksel zekasını Tanrısına feda etmiş ve bu şekilde Tanrısına, kendisinin bizzat çektiği hastalıklı zihinsel işkencelerin kozmik boyutta bir yansıması olan bir barbarlık yüklemiştir. Dostoyevski 'haklı gurur'u yok sayardı; tövbe edebilmek için günah işler ve günah çıkarma denen lüksün tadını çıkarırdı.

Tabudan kaynaklanan ahlak kavramları, uygar toplumlara kadar varlığını, çoğu insanın farkında olduğundan çok daha büyük bir oranda, sürdürmüştür. Pythagoras fasulyeleri yasaklamış, Empedokles defne yaprağı çiğnemenin kötü bir şey olduğunu düşünmüştür. Sığır eti yemenin düşüncesi bile Hinduları huzursuz etmeye yeterlidir; Muhammed'e inananlar ile Ortodoks Museviler domuz etini kirli kabul ederler. Aziz Agustinus, Britanya'da misyonerlik yaparken, Papa Gregory'ye yazıp, bir gece öncesinde cinsel ilişkide bulunan evli çiftlerin kiliseye gelmesinin doğru olup olmadığını sormuştur ve Papa da, törensel bir banyo aldıkları takdirde, bu kişilere izin verilebileceğini buyurmuştur. Connecticut eyaletinde bir adamın Pazar günleri karısını öpmesini yasaklayan –resmi olarak yürürlükten kaldırılmadığını sandığım– bir yasa vardı.

Durup da kozmos hakkında düşünecek olursak huzursuzluk duyacağımız doğrudur. Güneş soğuyabilir ya da patlayabilir; dünya atmosferini kaybedip yaşanamaz bir hale gelebilir. Hayat, bir köşede kalmış, kısa, küçük ve geçici bir olgudur, kişisel kaygılar olmasa kesinlikle kimsenin üzerinde tantana edeceği bir şey değildir. Ancak –bilim adamlarının diyeceği gibi– böyle pratiklikten uzak, so-

ğuk düşünceler üretmek boşa kürek çekmektir. Bizler çölleri verimlileştirmeye, Arktik buzulları eritmeye ve giderek mükemmelleşen teknikler kullanarak birbirimizi öldürmeye bakalım. Faaliyetlerimizin bazıları faydalı, bazıları zararlı olacaktır ama hepsi de ne kadar güçlü olduğumuzu gösterecektir. Ve, böylece, bu tanrısız evrende, bizler tanrı olacağız.

Kanunlar, başlangıçta, egemen grupların gücünün kurallaştırılmasından ibaretti ve modern insanın adalet olarak adlandırabileceği bir şeyi de aınaçlamıyordu. Örneğin; Germen kabilelerinde bir cinayet işlerseniz para cezasına çarptırılırdınız ve cezanın miktarı da, öldürdüğünüz kişinin toplumsal statüsüne göre saptanırdı. Aristokrasinin var olduğu yerlerde, mensuplarına, pleblerin sahip olmadığı ayrıcalıklar verilirdi. Japonya'da, Meiji dönemi öncesinde, toplumsal açıdan kendinden üstün birine gülümsemeyen kişi yasal olarak, o anda ve oracıkta söz konusu üstün kişi tarafından ölümle cezalandırılabilirdi. Bu, Avrupalı gezginlerin neden Japonları güler yüzlü bulduklarını açıklamaktadır.
Hıristiyan etiği, cinsel erdemlilik konusundaki ısrarcı yaklaşımı nedeniyle, kaçınılmaz olarak, kadınların konumunun kötüleşmesine sebep olmuştur. Ahlakçılar erkek olduğu için kadınlar baştan çıkarıcı olarak görülmüştür; ahlakçılar kadın olsaydı bu rolü erkekler üstlenirdi. Kadın baştan çıkarıcı olduğuna göre, erkekleri günaha götüren sebepleri azaltmak gerekliydi; bunun sonucunda ise, saygıdeğer kadınlar giderek daha fazla kısıtlanmalarla kuşatıldılar, saygıdeğer olmayan kadınlar ise, günahkar kabul edildikleri için, ağır hakaretlere uğruyorlardı. Ancak modern çağlarda kadınlar, Roma İmparatorluğu devrinde sahip oldukları özgürlüklere yeniden kavuştular. Ataerkil sistem, kadınları esir etmeyi başarmıştı ama bu esaretten Hıristiyanlık öncesinde büyük ölçüde kurtulmuşlardı. Konstantin'den sonra, kadınların özgürlüğü, onları günahlardan koruma bahanesiyle tekrar kısıtlandı. Ancak modern çağlarda günah kavramının gücünü yitirmesinden sonra kadınlar yeniden özgürlüklerine kavuşmaya başladılar.

İnsanlar uygarlaştıkça tabularla yetinemez olurlar ve bunların yerine kutsal emirleri ve yasaklamaları koyarlar. On Emir şöyle başlar:

'Tanrı konuştu ve bu sözleri söyledi.' Emirlerin yer aldığı kitapta konuşan hep Tanrıdır. Tanrının yasakladıklarını yapmak günahtır ve cezalandırılacaktır. Böylece ahlakın özü itaat etmek olup çıkar. Esas itaat edilmesi gereken Tanrının iradesidir ama toplumsal eşitsizliklerin Tanrı tarafından yaratılmış olduğu görüşünün kabul edilmesi sonucu ortaya çıkmış, farklı itaat biçimleri de vardır. Uyrukları krala, köleler efendilerine, karılar kocalarına ve çocuklar anne ve babalarına itaat etmelidirler. Kral bir tek Tanrıya itaat etmek durumundadır ama bu görevinde kusur ederse, ya kendisi ya da uyrukları cezalandırılır. Davud nüfus sayımı yaptığı zaman, istatistiklerinden hiç mi hiç hoşlanmayan Tanrı, İsraillilerin üzerine bir hastalık gönderip binlercesinin ölmesine neden olmuştur (I Kron. xxi). Bu, kralın erdemli olmasının, herkes için ne kadar önemli olduğuna iyi bir örnektir. Papazların gücü, kralları bir yere kadar günahtan, en azından yanlış tanrılara tapmak gibi büyük günahlardan uzak tutabilmelerinden kaynaklanmaktaydı.

Kant'ın eleştirip aşağılamaktan asla vazgeçmediği bir görüş vardır ki, o da şudur; iyilik, zevk almak ya da erdem dışında her şey demektir. Erdem ise ahlak kurallarının gerektirdiği gibi davranmaktadır *çünkü* ahlak kurallarının gerektirdiği erdemdir. Başka bir amaç güdülerek yapılan doğru bir hareket erdemli kabul edilemez. Eğer sırf sevdiğiniz için kardeşinize iyi davranıyorsanız bu size fazilet kazandırmaz; ancak kardeşinize zor katlandığınız halde, sırf ahlak kuralları öyle gerektirdiği için ona karşı kibar davranıyorsanız, işte o zaman Kant'ın istediği gibi biri olursunuz. Ancak zevkin değersizliğine rağmen Kant, iyilerin çile çekmesinin haksızlık olduğunu düşünmektedir ve sırf bu sebepten dolayı, iyilerin sonsuz mutluluğu tadacakları başka bir hayat olduğunu ileri sürer. Kant, inandığını sandığı şeye gerçekten inansaydı, cenneti, iyilerin mutlu olduğu bir yer olarak düşünmez, sevmedikleri insanlara karşı sonsuz sayıda iyilik yapma fırsatı buldukları bir yer olarak tahayyül ederdi.

Kant, Tanrının varlığı hakkında yeni bir ahlaksal sav geliştirmiştir ve bu savı, on dokuzuncu yüzyılda, değişik biçimleriyle, son derece popüler olmuştur... Beni asıl ilgilendiren mesele şudur; eğer doğru ile yanlış arasında bir fark olduğundan kesinlikle eminseniz,

o takdirde şöyle bir durumdasınız demektir: İyi ile kötü arasındaki fark, Tanrı buyruğu mudur yoksa değil midir? Şayet Tanrının buyruğu ise, o zaman Tanrı için doğru ile yanlış arasında hiçbir fark yoktur ve Tanrının iyi olduğunu söylemek de artık hiçbir şey ifade etmez. Tanrıbilimcilerin hep söylediği gibi, Tanrının iyi olduğunu söyleyecekseniz, iyi ile kötünün, Tanrının buyruğundan bağımsız anlamları olduğunu da söylemeniz gerekir çünkü Tanrının buyrukları, onları dile getirenin Tanrı olması gerçeğinden bağımsız olarak, iyidir ve asla kötü değildir. Şayet bunları söylerseniz, iyi ile kötünün sadece Tanrı aracılığı ile var olmadıklarını, aksine özlerinde, mantıksal açıdan, Tanrıdan önce geldiklerini de belirtmeniz gerekmektedir. Elbette, eğer isterseniz, bu dünyayı yaratan Tanrıya emirler veren daha üstün bir ilahi varlığın bulunduğunu söyleyebilir veya bazı gnostiklerin izlediği –benim de son derece akla yatkın bulduğum– bir yoldan gidip bildiğimiz bu dünyanın, aslında, Tanrı başka bir yere bakarken şeytan tarafından yaratıldığını öne sürebilirsiniz. Bu konuda söylenecek çok şey vardır ve yanlışlığını ispatlamak gibi bir kaygım da yoktur.

Modern bir akıl için, erdemli bir hayata heves duymak, bu hayat sonucunda bir yere varılmayacaksa, pek de kolay değildir. Bir salgın sırasında hayatını tehlikeye atan doktora hayranlık duyarız çünkü hastalığın kötücül bir şey olduğunu düşünür ve onun sıklığını azaltmak isteriz. Ancak hastalık kötücül değil ise doktor da pekala evinde oturabilir. Bir stoik için, erdem bir amaçtır, iyiliğe yarayan bir şey değil. Peki daha uzun vadeli inceleyecek olursak, nihai sonuç ne olacaktır? Var olan dünyanın ateşler içinde yok olması ve bütün bir sürecin yeniden yaşanması. Bundan daha yıkıcı bir şekilde nafile bir şey olabilir mi? Şurada ya da burada ilerleme sağlanabilir ama uzun vadede her şey tekrarlanır. Dayanılmaz biçimde acı veren bir şey gördüğümüzde, zaman içinde bu gibi şeylerin ortadan kalkacağını ümit ederiz; ancak stoik kişi, şu anda olan bitenin tekrar tekrar yaşanacağını iddia eder. İnsan da, bu durumda, bütünü gören Tanrının, eninde sonunda çaresizliğe kapılıp pes edeceğini düşünmeden edemez.

Ben çocukken evde, Püritence bir dindarlık ve disiplin havası ha-

kimdi. Her sabah saat sekizde ailece dua edilirdi. Evde sekiz tane hizmetçi olmasına rağmen yemekler daima son derece mütevazıydı ve sofraya gelenler de, nadiren doğru dürüst bir yemek olmasına rağmen, çocuklar için fazla iyi kabul edilirdi. Örneğin, elmalı pay ve sütlaç varsa, bana sadece sütlaç verilirdi. Yıl boyunca soğuk banyoda ısrar edilirdi ve her sabah yedi buçuktan sekize kadar, şömineler daha yakılmamış olmasına rağmen, piyano çalışmam gerekirdi. Büyükannem akşam oluncaya kadar koltuğa oturmayı reddederdi. Alkol ve tütün onaylanmazdı ama âdet yerini bulsun diye misafirlere biraz şarap ikram edilirdi. Sadece erdemliliğe değer verilirdi; akıl, sağlık, mutluluk ve her türlü sıradan iyi şeyin pahasına erdemliliğe.

İki bin yıldan uzun bir süredir, ciddi ahlakçılar, mutluluğu, aşağılık ve değersiz bir şey olarak eleştirmişlerdir. Stoikler, yüzyıllar boyunca, mutluluğu öven Epikür'e saldırmışlardır; onun felsefesini ancak bir domuzun yapacağını söylemiş ve kendi üstün erdemlerini göstermek için de Epikür hakkında rezil yalanlar uydurmuşlardır. Bu Stoiklerden biri olan Cleanthes, Kopernik'in astronomik görüşlerini savunduğu gerekçesiyle Aristarchus'un cezalandırılmasını talep etmiştir; bir diğeri, Marcus Aurelius, Hıristiyanlara zulüm etmiştir; ve en meşhurlarından olan Seneca, Neron'un menfur hareketlerine yaltaklık edip büyük bir servet sahibi olmuş, Boedicea'ya öylesine aşırı yüksek bir faizle borç vermiştir ki kadıncağız isyan etmek durumunda kalmıştır. Antik çağ bu kadarla yetsin. Sonraki iki bin yılı atlayarak Almanya'nın çöküşünü hazırlayan ve dünyanın geri kalanını da içinde bulunduğu tehlikeli duruma sürükleyen uğursuz teorilerin mimarı Alman profesörlere gelelim; bütün bu okumuş adamlar mutluluktan nefret ederlerdi, tıpkı İngiltere'deki taklitçileri, kutluluk uğruna mutluluktan vazgeçmemiz gerektiğini söylemekten bıkmayan Carlyle gibi. Carlyle, kutluluğu çok tuhaf yerlerde bulmuştur: Cromwell'in İrlanda'da yaptığı katliamlarda, Büyük Frederick'in kana susamış hıyanetinde ve Vali Eyre'in Jamaika'daki zulmünde.

Her şeye kadir, her şeyi bilen ve yüce gönüllü bir Tanrının, milyonlarca yıl süren yaşamsız nebulaların ardından toprağı hazırladıktan

sonra, Hitler'in, Stalin'in ve hidrojen bombasının ortaya çıkışıyla uygun biçimde ödüllendirildiğini düşüneceğine inananların, mantıksal inandırıcılıkları bir yana, etik değerlendirmelerinde tuhaf bulduğum bir şeyler var.

Ceza hukukunun kabul ettiği kişisel kimliğin sürekliliği ve bunun tam aksi bir süreç olan şeref payelerinin verilmesi, benim gibi yaşını başını almış bir adam için zor inanılabilecek türden bir paradokstur. Bilimsel ruhla dolu ihtiyatlı bir adam, her ne kadar daha önceki fikirlerinin tümüyle yanlış olmadığı düşüncesiyle avunuyor olsa da, mevcut fikirlerinin tümüyle doğru olduğunu iddia etmeyecektir.

Bana kalırsa, cehennemi icat edenler zalim insanlardır. Kabilelerinin ahlak kuralları tarafından yasaklanan şeyleri yapan insanların, kendilerini affettirme şansları olmadan, sonsuza dek çile çekecekleri düşüncesinden insancıl duygulara sahip hiçbir insan hoşlanmazdı. Bence doğru düzgün insanlar asla böyle bir görüşü benimsemezlerdi.

Kendi ahlak anlayışımız tabularla doludur. En yüce konularda bile çeşit çeşit tabular vardır. Ancak günah olduğu kesinlikle kabul edilen bir tek günah vardır ki ben bu günahı asla işlemedim. 'Komşunun öküzüne göz dikmeyeceksin' denir. Ben bunu asla yapmadım.

Bazen hepsi de çalışkan, hepsi de akıllı, hiçbiri baskı yapmayan ve hiçbiri de baskı görmeyen, mutlu insanlarla dolu bir dünya hayal ederim. Ortak çıkarlarının, birbirleriyle rekabet ettikleri çıkarlardan kat kat fazla olduğunun bilincinde, insan aklı ve hayal gücünün mümkün kıldığı muhteşem fırsatlar için çabalayan insanlarla dolu bir dünya. İnsanlık tek bir ailedir ve hep birlikte ya mutlu oluruz ya da sefil. Küçük bir mutlu azınlığın, çoğunlukların çilesi üzerinden geçindiği devirler geçmiştir artık. Sonsuza kadar geçmiştir. İnsanlar böyle bir duruma razı gelmeyeceklerdir ve sizin de artık komşunuzun mutluluğuna katlanmayı öğrenmeniz gerekmektedir.

Bana kalırsa, Jeanne d'Arc büyük bir ihtimalle bir cadı olduğuna inanmıştı. Cadılıkla suçlanan insanların büyük bir çoğunluğu ger-

çekten de cadı olduklarına inanıyorlardı ve zulüm almış yürümüştü. Sir Thomas Browne, eserlerini okuduğunuzda, size son derece insancıl ve bilgili biri gibi gelecektir; ancak aslında o, cadılarla ilgili davalarda zulmün tarafında yer alınış ve cadılığı reddetmenin bir tür ateizm olduğunu ileri sürmüştür çünkü İncil'de şu sözler yer almaktadır: 'Bir cadının yaşamasına izin vermeyeceksin.' Bu nedenle, basit bir mantıkla, cadı oldukları düşünülen kişileri yakmanın doğru olmadığı fikrindeyseniz, İncil'e inanmıyorsunuz ve dolayısıyla da bir ateistsiniz demektir.

Bir fanatikler grubu, birbirleriyle arkadaş olduklarına dair huzurlu bir duyguyu paylaşırlar. Aynı konularda heyecan duyarlar. Bunu, kapalı gruplara ait her partide görebilirsiniz. Her kapalı grubun içinde mutlaka ayrı bir fanatikler grubu vardır ve birbirleriyle çok yakındırlar; bu, başka bir gruptan nefret etme eğilimiyle birleşince fanatiklik ortaya çıkar. Sizin fanatikliğinizi paylaşmayan insanlardan nefret edersiniz.

Ahlaksal tabuların kötü olmasının sebebi, insanların, hakkında yeterli kanıt bulunmayan bir şeye inanmaları gerektiğinin düşünülmesiydi ve bu da, herkesin düşüncelerini yanlışladı, eğitim sistemlerini yanlışladı ve, bence, ahlaksal bir günah yarattı; yani, hakikat ya da hakikat dışı olup olmadıklarına bakmaksızın, bazı şeylere inanmak doğru, başka bazı şeylere inanmak ise yanlış olup çıktı. Ahlaksal tabular, genelde, tutuculuğu ve eski geleneklere bağlılığı, ama en önemlisi de hoşgörüsüzlüğü ve nefreti kutsallaştırarak büyük zarar vermişlerdir.

Polisler, hem doğuda, hem de batıda, muhalif sistemi inceleyen birinin o sistemi mutlaka haklı bulacağı gibi tuhaf bir inanca sahiptirler ve bu nedenle de, bu sistem hakkında hiçbir şey bilmemize izin verilmemelidir. Bu görüş gerçekten de saçmadır. İnsanlar haksız yere suçlanıp, gereksiz yere hayatları mahvediliyor olabilir ama gizli tutulan bir nedenden dolayı, bu çeşit bir ahlak anlayışını iki taraf da sorgulamamayı tercih etmektedir.

Hapishanede çok iyi vakit geçirdim. Aslında zihinsel çalışmaya

alışık biri için hapis hayatı çok güçtür. Fiziksel çalışmaya alışıksanız daha kolaydır çünkü zihinsel hayatınızdan pek fazla bir şey kaybetmemiş olursunuz. Kaşık çalmaktan hüküm giymiş olsaydım, o zaman haklı yere aşağılandığımı düşünebilirdim.

Cinsel ahlaka, zararlı mı değil mi diye bakmak gerekir. Cinsel ahlakı da tıpkı diğer her şey gibi ele almalıyım. Şunu söylemeliyim ki, yaptığınız şey kimseye zarar vermiyorsa, o yapılanı suçlamak için bir sebep yoktur. Ancak bazı koyu ahlakçılar bunun hatalı bir görüş olduğu uyarısını yapmaktadırlar.

İlaç satıcıları, eğer onların ilaçlarını alırsam saçlarımın yeniden siyahlaşacağını söylüyorlar. Bundan pek hoşlanacağımı sanmıyorum çünkü saçım ne kadar beyazlarsa insanlar söylediklerime inanmaya bir o kadar daha hazır oluyorlar ancak yine de, kimse her şeyden *emin* olmamalıdır. Bir felsefecinin işi dünyayı anlamaktır ve insanlar toplumsal sorunlarını çözdükleri zaman *Din* de ortadan kalkacaktır.

İnsan doğasına istediğiniz şekli verebilirsiniz ama insanlar bunun farkında değildirler. Evcil bir köpekle vahşi bir kurdu karşılaştırırsanız eğitimin neler yapabileceğini görürsünüz. Evcil köpek tatlı, iyi huylu bir hayvandır, ara sıra havlar ve postacıyı ısırabilir ama genelde iyidir; kurt ise bambaşka bir yaratıktır. İşte bu aynı şeyi insanlarla da yapabilirsiniz. İnsanlar, onlara nasıl davranıldığına bağlı olarak, çok farklı özellikler geliştirebilirler ve insan doğasının değiştirilemeyeceği görüşü de, bence, saçmalıktan ibarettir.

Uygar devletler gelirlerinin yarısından fazlasını başka devletlerin vatandaşlarını öldürmek için harcarlar. Tarih boyunca ahlak ateşinin kamçıladığı eylemleri bir düşünün: insan kurban etmelerden, dinsizlerin idamından, cadı avlarından, pogromlardan zehirli gazlarla toplu kıyımlara kadar uzanan bir tarih. Bu menfur hareketler, bu hareketleri teşvik eden ahlaksal doktrinler akıllı bir Yaradan'ın varlığını mı kanıtlamaktadır? Ve, bütün içtenliğimizle, bu eylemleri gerçekleştirenlerin sonsuza kadar yaşamalarını dileyebilir miyiz? Üzerinde yaşadığımız dünya, bir karışıklığın ve atomların tesadüfi

birleşimlerinin bir sonucu olarak algılanabilir; ancak bilinçli bir amacın sonucuysa, bu amacı güden bir iblis olmalıdır. Bana sorarsanız, her şeyin tesadüfi olduğu, çok daha az acı veren ve daha inandırıcı bir varsayımdır.

Benim hayatımı basit ama müthiş derecede güçlü üç tutku yönlendirmiştir: sevgi özlemi, bilgi arayışı ve insanoğlunun çektiği çileler karşısında dayanılmaz bir acıma duygusu. Bu tutkular, büyük rüzgarlar gibi, beni oradan oraya, aksi bir istikamette, derin bir keder okyanusunun üzerinden çaresizliğin sınırlarına sürüklemiştir.

Sevgiyi aramamın birinci nedeni, coşku vermesidir – bu öylesine büyük bir coşkudur ki çoğu kez hayatımın geri kalanını, o coşkuyu birkaç saat için tatmak uğruna feda etmek istemişimdir. Diğer bir neden yalnızlığı ortadan kaldırmasıdır – tir tir titreyen bir bilincin, dünyanın kıyısından soğuk, dipsiz, cansız boşluğa bakarken duyduğu o korkunç yalnızlık. Sonuncu neden ise, sevgiden kaynaklanan birliğin, bana, azizlerin ve şairlerin hayalini kurduğu cennetin habercisi, küçük, mistik bir dünyanın kapılarını açmış olmasıdır. Benim aradığım budur, insan hayatı için fazla iyi görülebilir belki ama benim –nihayet– bulduğum da budur.

Özgür ve mutlu insanların yaşadığı bir dünyaya giden yolun, gerçekte olduğundan daha kısa süreceğini düşünmüş olabilirim ancak böyle bir dünyanın var olabileceğini ve bu dünyayı gerçekleştirmek amacıyla hayata yön vermenin buna değer olduğunu düşünmekle hata etmediğimi biliyorum. Hem kişisel hem de toplumsal bir hayalin izinden giderek yaşadım. Kişisel: iyi olan, güzel olan, sevecen olana değer vermek; anlık içgörülerin daha sıradan anlarda yol göstermesine izin vermek. Toplumsal: kurulması istenen, insanların özgürce gelişebildikleri, nefret, haset ve kıskançlığın, onları besleyecek hiçbir şey kalmadığı için yok oldukları toplumu hayalinde canlandırabilmek. İşte bunlara inanıyorum ve dünya da, bütün korkunçluğuna rağmen, beni yıldırmayı başaramamıştır.

Sonsöz

Bir kitaba başlamak ve özellikle de o kitabı bitirmek çok güçtür. Ancak seçkin bir kişinin eserlerinin belirli bir bölümü söz konusu olduğunda, editör, az rastlanır bir güçlükle karşı karşıya kalır; gereğinden fazlasının söylenmesi beklenir, azını söylemek ise affedilmezdir. Voltaire, birkaç korkusuz hayranının, onun müthiş yergi sanatını övme cesaretini gösterdikleri yirminci yüzyıla dek yanlış yorumlanmıştır. Voltaire'in döneminde, dünyanın temiz ve düzenli bir yer olması beklenirdi. Voltaire ise farklı düşünüyordu ve içinde yaşadığın dönemin iki yüzlü kibarlığıyla eğleniyor, çağdaşlarının beceriksizliklerine gülüyordu. Lord Russell ise insanda gülme isteği bırakmayan bilimsel keşifler içinde boğulmuş bir dünyanın acı gerçekleriyle eğleniyordu. Ancak Lord Russell'ın amacı, yüzeysel bir eğlenceden çok daha fazlası olmuştur. Üstelik her bilimsel gelişme, gelecekte eğlenecek bir şeyler bulabilme ihtimalini giderek daha da azaltmaktadır.